

UNIV. BIBLIOTH.
* 1887 *
HELSINGFORS

MINÄ JA MUUT.

SAKEUS PYÖRIÄN

Kertomuksia.

Kirjoittanut

P. Päivärinta.

PORVOOSSA 1885.
Werner Söderström,
Kustantaja.

MINÄ JA MUUT

BARNE PÄIVÄ

IX
X
XI
XII
XIII
XIV
XV
XVI
XVII
XVIII
XIX
XX
XXI
XXII
XXIII
XXIV
XXV
XXVI
XXVII
XXVIII
XXIX
XXX

PORVOOSSA 1885.

G. L. SÖDERSTRÖMIN KIRJAPAINOSSA.

SISÄLLYS:

I. Ensimmäinen maailman havaintoni	siv. 1.
II. Jässi	" 12.
III. Ennustuksia	" 29.
IV. Ennustukset puoleksi toteentuvat	" 39.
V. Muita mutkia	" 58.
VI. Kirkolliset ja uskonnolliset olot	" 73.
VII. Susivouti	" 92.
VIII. Tapahtuneita muutoksia	" 107.
IX. Tapahtumattomia muutoksia	" 114.
X. Outoja uutisia	" 127.
XI. Uusia tuttavია	" 142.
XII. Piispan luku	" 156.
XIII. Ränkinaula	" 164.
XIV. Markkina-matkani	" 172.
XV. Me muutamme pois	" 190.
XVI. Vanha tuttu	" 201.
XVII. Se toinen	" 208.
XVIII. Kipeä hevoseni	" 219.
XIX. Dobra haraschoo	" 228.
XX. Ensimmäiset kyytimieheni	" 243.
XXI. Emäntä-isäntä	" 254.
XXII. Tohtori ja vaalimies	" 261.
XXIII. Kestikievarin isäntä	" 275.

XXIV. Säästäväinen mies	”	282.
XXV. Kellomestari	”	290.
XXVI. Kauppamies	”	301.
XXVII. Me muutamme takaisin	”	311.
XXVIII. Kosto	”	322.
XXIX. Toinen	”	337.
XXX. Loppumuistelmia	”	351.

SIISÄLLYS

Ensimmäinen luku.

Ensimmäinen maailman havaintoni.

Tietysti minä olin syntynyt ja kasvanut hyvän aikaa, ennenkun ulkomaailmasta huomasin mitään. Syntymisessäni ei liene mitään erinomaista ollut, koska ei siitä ole minulle mitään kerrottu, se vaan, että sanoivat minun kovasti parkuneen tähän maailmaan tultuani. Vanhempani olivat tahtoneet, että heidän esikoisestaan tehtäisiin Sephantias, mutta enoni, joka oli isäkummina, oli sanonut: „Sakeuksena tämä täältä palaa“, ja niin olen nyt Sakeus. — Ensimmäinen maailman havaintoni oli semmoinen, että viheriäisellä kedolla käveli edelläni pikkunen, sangen vääräsäärinen poika. Hänellä oli yllä tummanvärinen santelitakki, eikä mitään housuja laisinkaan. Tuo takki oli väärille ja kaukana toisistaan asustaville säärille liian ahdas, jonka vuoksi säärien ulkopirteet selvästi esiintyivät sen alta. Siinä asussa kävellä veivasi hän edelläni, vetäen perässänsä kokonaista rukiin-olkea, tähkäpuolta jäljessä. Sitä tehdessään hän ehtimiseen äänteli: „kut, kut, kut“, joista joka toinen „kut“ oli koroton. Minä koetin mennä perässä minkä voin, ja tavottelin tähkää kiinni. Tuo kaikki oli minusta niin hauskaa ja kummallista, että nauroin niin paljon kun voin.

Niin, nauru oli ensimmäinen mielen-ilmaukseni, minkä muistaa voin. Eipä kummakaan, sillä olimmehan lapset, jotka emme tiedeet vielä hyvästä emmekä pahasta mitään. Kohtaavat surut olivat vaan hetken suruja, jotka käsillä olevien puutosten poistamalla haihtuivat, jättämättä sydämeen mitään jälkeä.

Huomioni oli silloin vielä niin pieni, etten tuona ensimmäisenä havaintoni hetkenä arvannut pitää missään arvossa sitä kaunista nurmikenttää, jossa kävelimme, enkä sitä mahtavaa virtaa, joka aivan lähitemme luikerrellen juoksi avariien ja lainehtivien viljavainioiden halki, muhkeiden talojen ohitse. Poika santelitakkeineen ja väärine säärineen oli vaan aistilla käsitettävä maailmani.

Muistavammaksi tultuani kyselin vanhemmilta: missä iässä olin silloin, ja heiltä sain tietää, että olin kohta täyttänyt kolmannen ikävuoteni. Tuo santelitakkinen leikkiverini oli jo viidennellä, mutta hän, raukka, oli kovin kivuloinen, ja siitä hänellä nuot väärät säät ja pienikasvuisuus. Kuitenkin oli hän nyt sen verran parempi, että hänet kauniilla kesäilmalla päästettiin minun kanssani leikkimään.

Mauno — se oli pojan nimi — tuli sittemmin pitkäksi aikaa kumppaniksi. Hän oli rikkaan talon ainoa poika, minä taas ensimmäinen köyhien vanhempieni kuudesta lapsesta. Isälläni ei ollut mitään muuta elinkeinoa kuin kättensä työ tavallisessa talonpojan maatyössä. Se ei estänyt minua kumminkaan olemasta Maunun kanssa ystävyksinä, sillä mitäpä silloin vielä ymmärsimme mikä väli on köyhyydellä ja rikkaudella. Vanhempani asuivat niillä piirteillä kauvan aikaa ja sekin edisti laillaan yhdessä oloamme.

Molemmat vaurastuimme samassa suhteessa ruu-

miin kuin ijänkin puolesta. Kun olimme sen verran kummassakin edistyneet, että kykenimme mäenlaskuun, oltiin siellä ahkerasti, ja se näkyi Maunon huonolle terveydelle tekevän hyvää. Avaran ja tiheän kylän läpi juoksevan joen törmässä ei ollut niin jyrkkää, korkeaa ja juonikasta kohtaa, josta emme laskeutuneet ilman lankeamatta toisella suksella, niin oppineiksi olimme tulleet pitkällisen harjoituksen kautta. Äitini torui usein minua, kun kulutin vaatteitani, mutta kun Mauno tahtoi minua kumppanikseen, unehuivat useinkin äidin torat ja mäkeen sitä vaan mentiin, kun mentiinkin. Pappilan törmä oli kaikista laskupaikoista korkein ja paras, varsinkin aivan jokitörmällä olevalta kellarin katolta. Mutta pappilan herrasväki ei suvainnut siitä laskea, sillä siihen kokousi paljon kylän poikaviikareita, ja silloin ei elämä ollut mitään hiljaista. Vaikka tiesimme aivan hyvin, etteivät pappilaiset salli siitä laskettavan, otimme kuitenkin siitä välisti oikein aika huiluja, ikäänkuin varastamalla.

Eräänä iltana menin Maunon kanssa pappilan väentupaan. Siellä oli paljon ihmisiä, jotka iloisesti jutellen tekivät käsitöitä. Mitään pahaa aavistamatta, yhdyimme me hyvinäkin miehinä muiden joukkoon. Yht'äkkiä tarttui takaapäin vahva miehen käsi tukkaani. Samassa kohosin minä maasta ylös ja menin sitä kyytiä ulos: portaille päästyä tipautettiin minut porrasten päähän. Siinä kun töllistin portaille, oli vastassani pappilan isäntärenki, joka vielä päälliseksi sanoi kolkolla äänellä: „menepäs vasta mäkeen.“ — Se oli rangaistus kellarin katolta laskeamisesta. Mauno paheksui tuota tekoa niin, että hän rupesi täyttä kurkkua itkemään, vaikkei hänelle mitään pahaa tehty. Me lähdimme kotiin ja minä koin lohduttaa Maunoa, mutta hän ei voinut tyyntyä kau-

kaan aikaan, niin syvästi loukkasi se hänen kunnian tuntoansi. *Ma.*

Vaikka niin asiat olivat, menimme kuitenkin muutaman viikon kuluttua jälleen koettamaan, eikö kellarin katolta saisi ottaa joitakaan hujauksia, pappilaisten huomaamatta. Ollen hidaskulkuisempi, jäi Mauno mäen alle odottamaan, ja minä menin onneani koettelemaan. Juuri kun minä pääsin kellarin harjalle toisen sukseni kanssa, ilmestyi portille eräs herra, joka näytti minulle jotain puhuvan. Minä en joutanut pitkin kuuntelemaan, vaan lähätin itseni suksen päälle ja menin mäkeä alas että korvissani vinkui, sillä minä pelkäsin saavani pahemmin tukkaani kuin viimeksi. Olimme jo vastakkaisella jokitörmällä täydessä paon touhussa, kun herran luo ilmestyi eräs pappilan pii'oista; hän huusi: „älä mene, Sakeus, tule vielä laskemaan! herra haluaa katsoa kuinka sinä lasket.“ Kun minä kuulin, että nyt on hyvä lupa, palasin heti takaisin kellarin katolle; herra ja piika tulivat lähelleni. „Laskekaa nyt mäkeä, herra sanoo olevan hauskan sitä katsella,“ kehoitti piika.

Nyt aloimme laskea hujautella, mutta Mauno ei pysynyt pystyssä niin hyvin kuin minä. Tavin aikaa laskettuamme, käski piika minun tulemaan herran luo. Tämä pisti kätensä taskuun, otti sieltä kourallisen vaskirahoja ja antoi ne minulle. Piika selitti rahat annettavan minulle sen vuoksi, kun minä olen niin uljas mäkeä laskemaan. Minä kiitin. Sitteen kysyin pii'alta: „onko tuo herra mykkä?“ „Ei ole, mutta hän ei osaa puhua suomea.“ „No, onpa kumma, kuin ei hän osaa, ja minäkin osaan,“ arvelin minä, sillä en vielä ymmärtänyt muita kieliä olevankaan. Herra ja piika vaihtoivat muutamia outoja sanoja keskenänsä, jonka tehtyä herran suu vetäysi

nauruun; kaiketi piika tulkitsi hänelle minua arveluni kieliseikassa.

Kun Mauno näki minulle annettavan niin paljon rahaa, purskahti hän taas täyttä kurkkua itkemään. Herra tarjosi hänellekin vaski rahoja, tyydyttääksensä häntä, mutta Mauno ei ottanut niitä vastaan. Koetettiin tyynnyttää häntä ja herra koki pii'an kautta selittää, ettei hänelle ole mitään vääryyttä tapahtunut. Kun oli vähän tyyntynyt, sanoi Mauno itkunsa seasta:

„En minä sitä itke, kun en mitään saanut, vaan sitä, kun Sakeus toki sai niin paljon lantteja ja kun ei häntä tukasta revitty, vaikka laskimme kellarin katolta mäkeä.“

Hyvä Jumala! Tuossa taudin syömässä, epä-määräiseksi muodostuneessa ruumissa asui vaatimaton, omaa etuansa katsomaton ja lähimmäisen parasta tarkoittava sielu, jommoisia niin harvoin tapaa maailmassa. Piika tulkitsi Maunon sanat ja herra taputti häntä päähän ja puristaen kaikki suomenkielensä sanoi: „paljo hyve poike, paljo hyve poike“.

„Saammeko vastakin, Mauno ja minä, laskea mäkeä kellarin katolta?“ pyytelin minä, sillä rohkeuteni oli käynyt korkeimmalleen niin suuresta hyvydestä.

„Saatte, kun ette vaan kokoa kovan paljoa kylän poikasia ympärillenne,“ selitettiin meille.

„Eikö enään minua tukasta kohona viedä?“ kysyin vielä, sillä tahdoin turvata vielä tukkanikin.

„Ei ole siitä enään pelkoa, kun vaan kiltisti laskette mäkeä“, vakuutettiin jälleen.

Tuo herra ei ollut pappilan väkeä, vaan oli hän tullut vierastelemaan pappilaan jostakin kaukaa, sillä hän oli vanha tuttu pappilaisten kanssa.

Nyt lähdimme kiitellen pois, ottaen vielä mennessämme kelpo huilun. Hei! Mieli oli nyt niin hyvänä: rahaa oli taskussa ja etu-oikeus Maunon kanssa laskea mäkeä pappilan kellarin katolta.

Välillä tarjosin kourakaupalla puolia rahoistani Maunolle, mutta hän ei ottanut niistä äyriäkään, sanoihan vaan: „sinä ne paremmin tarvitset ja sinunhan ne ovat ansaitsemasikin“.

Silloin olin rikkaimmallani mitä elämässäni koskaan olen ollut. Ei mitään velkaa, ei mitään menojaa, enkä mitenkään ollut vielä joutunut kavalain maailman veijarien käsiin, ja rahaa oli kourallinen taskussa.

Eihän muuta. Minä menin suoraapäätä rahoitani äidin luo. „Katsokaapa, äiti! Onpa mäenlaskustakin jotain hyvää, sillä nämät rahat olen sillä ansainnut pappilan vieraalta herralta,“ sanoin riemastuksissani, ojentaen samassa rahat äidille.

„Todellako?“ kysyi äiti hämillään.

„Todella; kysykää vaan pappilan piika Annalta tahi itse herralta, mutta hän ei osaa puhua,“ vakuutin minä.

„Vieras on hyvä herra, sen näen, mutta kyllä hän puhua osaa, vaikka toista kieltä.“ sanoi äiti.

„Onko hänellä sitten kaksi kieltä?“ kysyin ällistyneenä.

„Ei hänen suussaan ole kahta kieltä, mutta hän ilmoittaa ajatuksensa toisenlaisilla sanoilla kuin me ja semmoista puhe-tapaa sanotaan myös kieleksi,“ sanoi äitini naurahtain. Se selitys tyydytti minut täydellisesti ja nyt ymmärsin minkätähden herra ja piika outoja sanoja vaihtelivat keskenään.

„Saankos, äiti, käydä vastakin, Maunon kanssa, mäkeä laskemassa pappilan kellarin katolta joelle,

sillä me saimme luvan siitä laskea?“ rohkenin pyytää äidiltä, asiain näin edullisina ollen.

„Mauno on siivo poika ja liikkuminen ulkoilmassa tekee hänen heikolle terveydellensä niin hyvää, sen vuoksi saat hänen kanssaan käydä mäkeä laskemassa,“ sanoi äiti.

Voi kuinka hyvin kävivät nyt kaikki asiat; heti juoksin Maunolle ilmoittamaan tuon ilosanoman.

Siinä meidän piirteillämme asui vanhempiensa kanssa huonemiehenä eräs Mauno ja minua vähän vanhempi poika, jota pahan luontonsa vuoksi jo aikaisin ruvettiin nimittämään: „Piukka Jaakoksi.“ Hän oli erin-omaisen pahanluontoinen ja haki joka tilaisudessa riitaa ja tappelua toisien poikasien kanssa. Hän ei koskaan saattanut puhua siivolla ja sättimättä, ja kaikille toisille poikasille oli hänellä pilkka- ja haukkumanimet. Mutta jos joku rohkeni hänelle muistuttaa pikkusenkaan Piukka Jaakosta, tunsu muistuttaja kohta korvapuustin kihisevän korvuksillaan. Parhaalla tuulellakaan ollessaan ei hän puhunut muusta kuin siitä, kuinka hän senkin ja senkin pieksi ja löylyytti. Noita urostekojaan kertoi hän vanhemmillensakin, eivätkä he koskaan häntä niistä nuhdelleet, vaan pikemmin mielistyivät niihin, ja antoivat välisti hyväksyvän lauseensa noin kelpo miehen-alun toiminnalle.

Tuo Piukka Jaakko tuli nyt ainaiseksi vastukseksi Maunolle ja minulle mäenlaskussamme. Jos kuinka salaa koetimme sinne mennä, piti Piukka Jaakko aina varansa, että hän oli kaikkien juoniensa kanssa siellä samassa kun mekin. Hän teki kaikkea ilkeyttä ja kiusaa. Jos hän oli mäen päällä, polki hän meidän suksiemme päälle alas lähtiessämme tahi töytäsi meidät kumoon. Mäen alla ollessaan pani hän sauvansa ladulle poikki puolten, kun näki

meidän laskevan ja kun me kohdalle tulimme, kieppasi hän meidät kumoon. Me pyysimme hänen olemaan siivolla, mutta siitä yltyi hän vaan pahemmaksi, lasketellen samassa rumia pilkka- ja rivo-sanoja.

Eräänä kertana olimme taasenkin mäen laskussa ja Piukka Jaakko tuli myös. Ensityökseen kaasi hän Maunon kovin pahasti mäessä. Mauno rupesi itkemään ja sanoi: „kumma kun tuo riiviö ei koskaan saata olla siivolla!“

„Mitä sinä puhut?“ sanoi Piukka Jaakko ja löi samassa Maunoa. Tuo teko kävi niin kunniantunnolleni, että heti paikalla vanuin kaksin käsin Piukka Jaakon tukkaan. Siinä tuli kova ottelu, mutta kun vastustajani oli vanhempi minua ja harjaantuneempi tappelemaan, sai hän vihdoin minut alleen ja sitten hän suksen sauvalla huimei meidät molemmat niin ettemme tienneet missä olimmekaan. Kun viimeinkin toivuimme, oli Piukka Jaakko jo mennyt tiehensä. Mauno ei itkenyt yhtään enään, vaikka hän oli saanut yhtä hyvän löylytyksen kuin minäkin, sillä hän säälei vaan minun tilaani, joka olin muka tullut hänen tähtensä muokatuksi. Mutta minä itkin mahani täyteen vihasta ja harmista, kun vääräydellä on niin iso valta. — Kuhmuisilla ja verisillä kasvoilla mennä nyritytelimme sitten kotiimme, jossa vanhemmillemme piti totuudessa kertoa koko tapaus, ja he kielsivät meidän pitämästä seuraa Piukka Jaakon kanssa; siitä hetkestä kartoimme häntä niinkuin ruttotautia, mutta mäenlaskummekin piti uhrata siksi vuodeksi sen aatteen eteen.

Maunon kotona olin minä usein. Siellä annettiin minulle ruokaa harvapäivä ja välisti useammatikin päivässä. Maunon vanhemmat pitivät minusta paljon, silti kuin Maunokin piti. Usein hän jakoi ruoka-osansa minun kanssani, niin mieltynyt oli hän

minuun; tuntuipa siltä, ettemme voi toisittamme toimeen tulla.

Mauno oli jo niin virkistynyt terveytensä puolestakin, että hän alkoi kyetä hevosta jälkiin ajamaan, vaikkei hän ollut vasta kuin kymmenennellä. Pienestä poikanulikasta alkanut monivuotinen ulkoilmassa mähkiminen oli suuresti vaikuttanut hänen jo kolmannella ikävuodellansa saadun kivuloisuutensa parantumiseen, mutta ei tuo ainoa hänellä tarjona oleva apukeino voinut kumminkaan oikaista hänen vääriä sääriänsä eikä ohentaa hänen paksuja, törselöisiä huuliansa ja konttista liian isoa päätänsä.

Vanhempani muuttivat puolen pitkän virstan päässä olevaan torppaan huonetmiehiksi ja minä tietysti heidän muassaan. Torppa oli juuri sen tien vieressä, jota Mauno kulki hevosta perään ajaessaan. Joka metsäreissulla kävi hän minua tervehtimässä.

Erään talvipäivän aamuna oli oikein aika pakkaneen. Mauno tuli nytkin meille ja iso pystyvalkea paloi takassa. Minä otin heti Maunoa kädestä kiinni ja vein häntä lämmittelemään. Mauno otti kintaat pois käsistänsä ja avasi takkinsa, saadaksensa paremmin lämmintä. Minä istuin häntä vastapäätä ja katselin niin hartaasti.

„Voi herrainen-aika, kun tuolla Maunolla on noin rumat huulet ja väärät sääret,“ sanoa mällistin minä yht'äkkiä, yhä katsoen häntä silmiin.

Mauno lipasi sukkelaa kielellään huuliansa, loi sääriinsä, minuun ja äitiini surullisen silmäyksen ja lähti heti pois.

Maunon mentyä sanoi äiti: „sinäpä nyt olit oikein ajattelematon, kun Maunolle semmoisia puhuit.“

„Enhän puhunut mitään väärin, eikä oikeasta asiasta Mauno minulle suutu,“ puolustin itseäni.

„Sanoithan, että Maunolla on rumat huulet ja väärät sääret,“ sanoi äiti.

„Niin sanoin, mutta ovatko ne teidän mielestänne kauniit, äiti?“ sanoin siihen.

„Kyllähän ne eivät kauniit ole.“

„No silloinhan puhuin vaan totta.“

„Ei ole aina tarpeellinen totta puhua.“

„Pitääkö minun opetella valehtelemaan?“

„Ei juuri niinkään. Totta pitää meidän aina puhua, varsinkin semmoisissa tiloissa, joissa lähimmäisen etu sitä vaatii, mutta semmoisen totuuden voi pi aivan hyvällä omallatunnolla jättää sanomatta, josta on lähimmäisellemme vaan vahinkoa ja mieliharmia. Mitä luulet Maunon ajattelevan tuosta liian suorasta puheestasi? Hän itsekin kyllä hyvin tietää, ettei hän ole kaunis ja kun hän sen muilta kuulee, loukkaa se hänen tuntoansa.

Nyt vasta huomasin, että olin Maunoa lapsellisessa viattomuudessa ja yksinkertaisuudessa syvästi loukannut. Voi kuinka mielelläni olisin antanut vaikka yhden sormen kädestäni, kun vaan olisin saanut hänet hyvitettyksi. Minä kuljin joka päivä ulkona katselemassa, eikö Maunoa näkyisi tulevaksi, mutta häntä ei vaan näkynyt ja äiti sanoi: „nyt sen näet.“ Minä en saanut moneen yöhön unta silmiini, niin huoletti ajattelematon puheeni minua. Tuskissani tartuin äitini kaulaan ja sanoin: „en minä, äiti kulta, sitä pahassa tarkoituksessa tehnyt.“

„Sen minä kyllä uskon, mutta ole vasta varovaisempi, niin hyvin Maunoa, kuin kaikkia ihmisiä kohtaan!“ sanoi äiti.

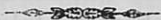
Kahden viikon kuluttua tuli Mauno. Minä juoksin häntä vastaan ja vedin häntä kädestä huoneeseen. Minä vedin kintaat pois hänen kädestänsä ja takin päältänsä ja vein hänet lämmittelemään. Minä tar-

tuin häntä kaulaan ja sanoin: „anna anteeksi, Mauno kulta, minä olen loukannut sinua.“

„Eihän se ole minun oma syyäni,“ sanoi Mauno surullisesti.

„Sen tiedän, Mauno kulta, eihän se ole sinun syyäsi. Jumala meille kaikille kaikki antaa — anathan minulle anteeksi, Mauno kulta — minulla on ollut niin ikävä sinua, etten ole paljon nukkunutkaan,“ hoin minä hänelle.

Mauno laski kätensä ojennettuun käteeni ja sanoi: „tiedänhän minä, ettet sinä sorra minua. Ollaan ystävykset niinkuin ennenkin“ ja hänen muodottomat kasvonsa kirkastuivat. — Voi kuinka minun oli nyt hyvä olla.

Toinen luku.

Jässi.

Huomattava on että kertomukseni aika alkaa useampia vuosikymmeniä takaperin. Silloin ei ollut vielä mitään kirjallista huvitusta tarjona aikoisille eikä lapsille. Raamattu, virsikirja ja katekismus löytyi kyllä joka talossa, semminkin jälkimmäiset, ja niitä tyrkytettiin ahkerasti lukemaan. Ne tulivat pian tutuiksi ja henki kaipasi jotain muutakin. Siihen aikaan koettiin tieteilemisen kunniaa voittoa raamatun läpilukemisella ja niitä ei ollut vähän, jotka voivat kerskata sen tehneensä kolmeen kertaan.

Mutta tuohon uskonnollisten kirjain alin-omaiseen kertomiseen kyllästytettiin ja väli-aikoina koetettiin hakea huvitusta minkä mistäkin. Ijäkkäämpi nuoriso kulki pyhä-iltoina tanssipaikoissa ja kylissä, mutta poikasilla ja tyttösillä ei ollut niihin päinensä lupaa mennä, sillä vanhemmat tahtoivat pitää heitä silmäinsä edessä. Kun olimme häälyvin mielin ja ulospalavin silmin lukeneet vanhemmiltamme määrätyn ajan, annettiin meille lupa mennä ulos. Jos oli talvi, mentiin mäkeen, ja siihen kylläytyämme mentiin jonkun talon tupaan tahi saunaan kätkökivisille tahi ihmetuolisille. Kesäisinä aikoina juostiin leskeä tahi lyötiin pallia. Mutta kun vaan Jässi oli maisa, silloin jäivät kaikki leikit ja kisat siihen, ja

kaikin kokoonnuttiin hänen ympärillensä, sillä hän oli lasten suurin ilo ja hupi.

Tuo Jässi oli kummallinen mies. Ei kukaan tiennyt mikä ja mistä hän oli. Vanhat vaan muistivat, että hän oli nuorena ja kauniina miehenä tullut kylään. Mitään muuta nimeä ei hänellä ollut kuin Jässi, jolla häntä olisi kutsuttu tahi jolla hän olisi itse itseään kutsunut. Me lapset pidimme tuota Jässinimeä tavallisena ristintänimenä ja erään kerran väitin minä kivenkovaan vanhempia ihmisiä vastaan, että muitakin Jässejä löytyy maailmassa, koska ei ole yhtään ihmistä, jolla ei olisi kaimaa; jäljestä päin tulin kuitenkin huomaamaan, että intokseni oli aivan väärä.

Heti kylään tultuansa havaittiin hän umpi- ja salamieliseksi. Hän ei ollut osoittanut mitään halua maan työhön niinä muutamina vuosina, joina hän oli ollut kylässä palveluksessa. Tavasta oli hän tullut sille tuulelle, ettei häneltä oltu saatu päiväkausiin minkäänlaista puhetta. Silloin ei hän tehnyt millään uhalla minkäänlaista työtä, seisoi vaan päiväkaudet yksissä jalkoin teissä, seljin muihin ihmisiin. Semmoisissa tiloissa ei kukaan voinut katsoa häntä silmiin, sillä hän pyörähti aina seljin. Ei kukaan uskaltanut väkisin pyrkiä häntä silloin silmiin katsomaan, sillä jos ei se auttanut, että koetti pyöriä seljin häiritsejäänsä, löi, puri ja kynsi hän niinkuin villipeto. Aikojen kuluessa oli tuo tapa tullut niin yleiseen tunteuksi, ettei kukaan häirinnyt Jässyä sillä tuulella ollessa. Siinä seisoi hän päiväkaudet, pää alaspäin riippuvana ja kallellaan. Mutta jos joku onnistui salaa näkemään hänen kasvoihinsa, havaitsi hän kyynelpisarain säännöllisesti valahtelevan hänen kalpeita kasvojansa myöden; hänen hartiainsa värisivät myös yhtenä tytinänä.

Vaikka hän oli hyvä lukemaan kuin paavin pappi, ei kuitenkaan hän koskaan käynyt lukukinkereillä. Ripillä ei hän myös käynyt, ja kuinkapa ei hänellä ollut minkäänlaista kirjanlappua, josta olisi vähänkään saatu tietää mikä hän oikeastaan on. Että hän oli yksi niistä, jotka olivat tarkoin lukeneet saatavissa olevan kirjallisuuden, nähtiin siitä, ettei ollut sitä ramatun lausetta, jota hän ei tiennyt, missä kirjassa, lu'ussa ja kuinka mones värsy se oli. Virsikirjan tunsu hän niin tarkkaan kuin viisi sormeaan. Jos hänelle sanottiin vaikka minkä virren alku, sanoi hän kohta sen numeron, jos numero, sanoi hän virren alun ja montako värsyä siinä on; muutoin osasi hän ulkoa koko virsikirjan niin tarkkaan, ettei kirjaimen erehdystä tullut. Katekismus oli hänellä tarkassa muistissa raamatunlauseineen.

Kirkossa kävi hän ahkerasti, mutta hän tuli sinne vasta silloin kun pappi oli minävaivaisen lukemisen lopettanut. Kohta kun pappi oli minävaivaisen amenen sanonut, aukesi länsiristin ovi hiljaa, Jässi hiipi ovipenkin perään ja peitti ryysyllään päänsä ja kasvonsa, jonka vuoksi hän näytti jonkunmoiselta ryysyko'olta. Kun pappi oli saarnansa amenen sanonut, rupesi tuo ryysyko koko liikkumaan ja Jässi hiipei kirkosta ulos.

Hän oli tuiki viinaan menevä. Kun hän sai jotakin kokoon, osti hän kohta viinaa ja joi itsensä juovuksiin: silti ei hänellä nuorempanakaan ollessansa ollut koskaan vaatteina muuta kuin pelkkiä ryysyjä. Juovuksissa ollessaan oli hän kovin raivoisa; silloin piti häntä pitää mielillä niinkuin pahaa sikiötä. Jos joku ylimielinen rohkeni häntä loukata, saipa hän tulla tuntemaan mistä tuulee, sillä vaikka Jässi oli risaton ja muutoin vähäväkinen, oli hänellä senkin seitsemän temppua, joiden rivakalla käyttä-

misellä hän lannisti vahvimmankin vastustajansa; sentähden sai hän kaikilta ylimielisiltäkin kyvän rauhan.

Kun ei hän ollut seisomatuulella tahi juovuksissa, oli hän mitä iloisin ihminen. Hän höysti puheensa kummallisilla ja vaikuttavilla komppa- ja leikkisanoilla, jotka vaikuttivat mitä hilpeintä iloisuutta sekä kuulijoissa että hänessä itsessään. Jos oli aikaa ihmisillä ja Jässillä, teki hän kummallisia koukkuja, hypyjä ja keikauksia, läsnä-olevien suureksi huvitukseksi.

Noiden raskaille talonpojan töille eduttomien Jässin ominaisuuksien: työhön haluttomuuden, päivittäin seisomisen ja viinaan menemisen vuoksi ei hän ollut mikään haluttu palkollinen, ja sentähden oli hän muutamien vuosien kuluttua pakoitettu muutoin henkeänsä elättämään. Hän rupesi tekemään hakasia, joita sitten myöskenteli vaimoväelle. Myös valoi hän tinanappeja ja miesten paidankauluksien kiinnipitimiä ymmyriäisiä solkia, joita yleiseen silloin pidettiin. Olipa hänellä kolmaskin teollisuuden haaara, jolla hän koki nuorien neitojen koristelemishalua tyydyttää. Hän valmisti, näette, nappineuloja heille, sillä silloin ei ollut niitä monenkymmenen laatusia neulakoristuksia, joilla nyky-ajan neidot itseään kirjavoitsevat. — Jos joku halusi Jässiltä saada nappineuloja, piti antaa hänelle raaka-aineeksi alintaan pari rautaisia tahi messinkisiä sukkapuikkoja. Nämät katkoi hän sitten keskeä poikki, hivoi toisen pään niissä teräväksi, löi toisen pään littuun ja valoi siihen tinasta ison napin kokoisen, ruusuisen lotikan, jota hän sitten jäljestä päin vielä siivoili ja ruusaili. Tuolla tavalla tuli nappineulasta jotenhin järeä kalu, sillä itse valikin oli neljää tuumaa pitkä, vahvasta sukkapuikosta tehty ja sitten semmoinen tinalevy päässä! Nykyaika ei suinkaan pitäisi sitä minään

koristuskappaleena, mutta tosi on, että usean sen aikaisen neidon rinnassa loisti Jässin nappineula, eikä se yhtään himmentänyt heidän poskiensa punan heijastusta.

Silloin kun minä tulin hänen huomaamaan, oli hän jo vanha mies, pikkuinen ja kuivettunut kuin kuusen käpy. Hänen laihoissa kasvoissaan ei näyttänyt olevan lihaa ensinkään, sillä isoissa laskoksissa riippui vaan keltainen nahka, kulmikasten luiden päällä. Mutta sama elinkeino oli hänellä vielä, samat seisomiset seisoi hän välisti vieläkin ja Jässi oli sama entinen Jässi vieläkin.

Hän oli alusta-alkaen ollut oikea lasten ystävä ja niin oli nyt vieläkin. Yökaudet liikutteli hän kenenkään käskemättä kehdoissa olevia lapsia ja isompia hän peitteli ja vaali. Jos hänelle siitä jotain maksua tarjottiin, kääntyi hän kohta seljin ja rupesi seisomaan. Kaiken tuon tähden oli hän lasten lemmikki ja vanhemmat uskoivat hyvällä omallatunnolla Jässin lastensa sekaan, sillä he tiesivät, ettei hän heille mitään pahaa tee.

Voi sitä iloa kun Jässi taloon tuli! Suurella touhulla menivät lapset vanhempiansa luo, pyytämään lanttia tahi leipää, että Jässiltä saataisiin noita hänen laittamiaan korukaluja ja harvoin vanhemmat olivat antamatta, paremmin Jässin itsensä kuin lasten mieleton vuoksi. Sillä hän oli päällepäätteeksi semmoisenkin, ettei hän ottanut lahjaksi mitään, vaikka olisi paikalle nälkään kuollut. Monta kertaa tapahtui niin, että kun hän sattui ryyppimään mitä hän oli kokoon saanut, ei hänellä ollut syötävää moneen vuorokauteen, jolloin emännät ja isännät kyynelsilmien tarjosivat hänelle ruokaa, mutta millään ehdolla ei hän ottanut sitä vastaan; vasta sitten kun hän

oli saanut kalua niin paljon kokoon, että hän voi niillä ruokaa vaihtaa, rupesi hän jälleen syömään.

Hänen rehellisyyttänsä osoittakoon seuraava tapaus: Eräänä kertana tuli Jässi meille, kun eivät vanhempani olleet kotona. Minä annoin leivän Jäsille ja pyysin vaihtaa sillä paidan soljen. Hän otti leivän vastaan ja sanoi:

„Kyllä minä illalla annan, minulla ei ole nyt valmiita.“

Ilta tuli ja myös vanhempani. Jässi toi leivän heille ja sanoi:

„Poika toi tämän päivällä minulle ja pyysi saada paidan soljen, saanko tehdä sen kaupan?“ Vanhempani suostuivat tietysti, vaikkei heillä suinkaan ollut leipiä liiaksi.

Hänellä ei ollut koskaan muuta vaatetta kuin jotkut monikertaan paikatut ja yhtäkaikki rikkinäiset housuresut, joku vanha takkiriekale, jonka hihainsuut ja helmat olivat kulumisen vuoksi syvissä lomissa ja toisin paikoin pitkissä niemissä; musta hurstipaita sen alla ja jostain sukansääryksistä ja vanhoista sarkaresuista kursitut töppöset jalassa. Hänellä ei ollut koskaan minkäänlaista liiviä ja kun tuo takkikulu oli vaan yhdellä pitkällä puunappulalla kiinni, paistoi hänen paljas rintansa myötäänsä aukosta. Hänelle tarjottiin useinkin parempia vaatteita, mutta turhaan, sillä yhtä hyvin olisi voinut vuorensä taivuttaa niitä vastaan ottamaan kuin Jässin.

Joka talossa oli hän tervetullut, eikä niin köyhää mökkiä ollut, jossa ei säälytty tuota kurjaa miestä. Kun hän tuli taloon, pyysivät emännät tavallisesti illan kuluessa hänen veisaamaan jonkun virren. Jässi kun oli saanut kuulla mitä virttä haluttiin kuunnella, alkoi kursailematta ja veisasi virren loppuun asti. Hän olisi veisannut vaikka läpeensä koko vir-

sikirjan, kun vaan olisi käsketty, eikä suinkaan kirjaa tarvittu, eikä nuotteja puuttunut. Vielä nytkin kaikuu korvissani se vieno, surullinen, vähän värähtelevä, mutta heleä ja sointuva ääni, jolla Jässi niinkuin huilulla veisaili omituisen kauneilla nuoteilla iltomilla virsiä. Moni nokkaviisas koetti joskus häntä pettää virtten numeroilla ja aluilla, mutta se ei koskaan onnistunut. Vaikka hän käskystä veisaili ilta-kaudet virsiä, ei kuitenkaan hän koskaan tarjottaessa ottanut ruokaa, jos hänellä ei vaan ollut sitä maksaa. Hänelle tarjottiin aina vuodetta maataksaan, mutta ei milloinkaan hän ottanut sitä vastaan. Jos hän oli poissa lasten kintereiltä, niin makasi hän paljaalla takkakivellä yhdessä käppyrässä niinkuin makkara, pään-aluksetta ja pää aina kohollaan kivistä; koetettiin hänen nukkuessaankin valkean kanssa tarkastaa, onko se aina niin, mutta pää oli vaan koholla.

Päivät teki hän mestarityötään, eikä koskaan nähty hänen silloin istuvan. Ei mitään pöytää, ei mitään penkkiä, ei mitään lavitsaa tahi tuolia ollut hänen edessään, jossa hän olisi pitänyt, työkalujaan vaan hän piti ne hyppysissään ja musta, pieni hurs-tipussi oli hänen vasemmassa kainalossaan, josta hän ihmeellisen pian otti mitä hän tarvitsi ja johon taas pani mitä liaksi oli. Tuota työtään teki hän takkalouskossa liki seinää ja aina seljin muihin. Eivät lapsetkaan saaneet katsoa hänen työtänsä. Koetimme monta kertaa pyörtää hänen etupuolellensa, mutta hän pyörähti aina seljin pyrkijään ja kun ei muu auttanut, pisti hän työnsä ja työkalunsa pussiin ja heitti kaikki siksensä. Kun tuo tuli tunnetuksi, ei häntä enää pahoin häirittykään.

Pyhä-iltoina se vasta ilo repesi, kun saatiin oikein vapaina olla Jässin kintereillä, sillä arkina oli jotakin työtä sekä hänellä että meillä. Joukoin,

miehissä kokoonnuttiin sinne, missä hän oli, laulattamaan Jässiä. Jonkin talon tupaan, jossa ei ollut kovan kärtyisiä vankuksia, kokoonnuttiin hänen ympärillensä ja jos semmoinen puuttui, kelpasi saunakin, joka tavallisesti oli lämmin ja jossa pärevalkean valossa vietettiin hupaista iltaa. Hän ei osannut kuin kolme laulua ja luultavasti ei hän ollut muuta kuullut eikä nähnyt, sillä jos toisin olisi ollut, olisi hän osannut vaikka kaiken maailman laulut, koska hänellä oli niin verraton muisti. Ne laulut, jotka hän taisi, olivat: Kustavi III murhalaulu, Laiskan lampaan laulu ja kuoharein laulu. Nuot laulut olimme kuulleet satoja kertoja ja taas kuulleet, mutta yhtäkaikki viehättivät ne meitä Jässin heleällä ja sointuvalla äänellä laulettuina ja ilman sitä, eihän mitään parempaa ollut tarjona.

Olipa tuolla laulattamisella aineellinenkin puolensa, sillä Jässi otti nyt maksun laulustansa ja se seikka kiihoitti meitä enemmän kuin itse laulu, kun saimme hänen jolloinkin jotain vastaan ottamaan. Palkka laulusta ei ollut suuri: jos se rahassa maksettiin, maksoi se hopiaäyrin, mutta jos ei kuulija-yleisöllä ollut rahoja, kelpasi hänelle muukin tavara maksuksi, nimittäin, nappi, jänislangan- tai tinanpalanen aina laulusta. Luunappia ei hän ottanut vastaan, vaan se piti olla messinkinen, mutta tervetullein napeista oli, jos hän sai takaisin pilalle kuluneen tai muuten särkyneen oman valamansa tinanappikuolion. Koettiin tarjota hänelle lyijyäkin maksuksi, mutta se ei kelvannut, „sillä,“ sanoi hän, „en minä pane sekaa valovärkkiini, se pitää olla puhdasta.“

Kaikeksi onnettomudeksi oli tuo kuulija-yleisö niin vähävarainen, ettei konsertin pitäjä päässyt monena iltana kolmen hopia-äyrin isännäksi, mutta sen enemmän hän sai muuta kalua. Hänellä oli useinkin

illan loputtua koko joukko jänislangan kappaleita, pari vankkaa nippua nappeja, jotka hän vastaan ottaissansa huolellisesti lajitteli ja puetteli rihmaan, toiseen tinaiset, toiseen messinkiset; vieläpä hänellä oli useinkin koko joukko tinan palasiakin.

Laulun lopussa teki hän kurkullaan päätteeksi kummallisia kongotuksia ja koijutuksia, jotka joka laulun päästä olivat aina erilaisia ja nuot ne olivat jotain uutta ja kilvalla työnnettin hänelle maksu etukäteen ja mies se joka maksamansa laulun jälkeen sai komeimman ja oudoimman kongotuksen.

Kun tiesimme, kuinka ahnas Jässi oli tinalle kokoilimme laajasta piiristä rahavaramme yhteen, joita olimme luiden keräämisellä ja minkä milläkin hankkineet, ja ostimme eräästä talosta vanhan rikkeimen tinakannun, jonka hakkasimme pieniin kipe-neisin ja jaoimme keskenämme. Voi kuinka hyvät aiat nyt oli meillä ja Jässillä, sillä hän sai tinaa ja meillä oli millä laulattaa. Tällä tavoin pääsi Jässi kun pääsikin tuon kannukulun omistajaksi, jota hän kauvan oli halunnut omaksensa saada, mutta se toivo ei ollut tähän asti toteentunut, sillä hän ei koskaan saanut niin paljon varoja kokoon, että olisi voinut sen lunastaa.

Messinkinapit vaihtoi hän aina tinaisiin, vaikka kuinka huonoja jälkimmäiset olisivat olleet. Kävipä melkein aina niin, että kun konsertti oli loppunut, tulivat aikaiset pojat paikalle tinanappi-kuluinsa kanssa, vaihtamaan Jässiltä parempia, sillä he tiesivät varmaan kaupan menestyvän.

Sillä tavoin keräsi Jässi raaka-aineita pieneen tehtaasensa ja niin kiersi tina-aine moneen kertaan hänen kaavojensa lävitse, ja tuommoiset kopsaukset, kuin tinakannu, korvasivat täydellisesti mitä hukkaan oli tullut. Jänislangan palaset puhdisti hän siten,

että haki saunan kiukaasta hohkaksi palanutta kiveä, hienonsi sen vasaralla takkakivellä, pani sitä jonkun vanhan tallukan sisään, silmusti jänislangan palasen takanotsakoukkuun, ja hankasi sitten kivensoralla sitä niin kauvan, että se tuli aivan kirkkaaksi. Sitteen teki hän ne hakasiksi; saadun tinan valoi hän taas napeiksi, paidan soljiksi ja nappineuloiksi.

Hän oli hyvin arka mestarityöstänsä, jonka seuraava seikka osoittakoon. Eräässä talossa joukko tyttöjä tuli jo varustettuina sukkapuikkoin kanssa ja pyysivät Jässin tekemään heille nappineuloja. Heti otti hän puikot ja rupesi työhön. Kun hän oli ne valmiiksi saanut, jakoi hän ne omistajilleen. Mutta olipa joukossa eräs suulas tyttö, joka piti itseään muita parempana. Kun hän oli saanut osansa yleisessä jaossa, sanoi hän:

„Voi kun nämät ovat julmia! miksi te teitte minulle noin rumia nappineuloja?“

„Annasta ne minulle takaisin, minä en epähuomiossani tainnut laittaa niitä oikein kauneiksi,“ sanoi Jässi ja ojensi kätensä jo niitä vastaan ottaakseen.

Tyttö antoi ehdottomasti hänelle uudet nappineulansa.

Jässi kun oli saanut ne käsiinsä, pisti ne heti hiillocksesta vedettyyn, tulipunaisena hehkuvaan valinkauhaansa ja antoi nappien siinä sulaa putipuhutaaksi; sitten kun se oli tehty, otti hän paljaat sukkapuikkojen puolikkaat ja raapi niiden teroitettut päät takkakivessä ihan tylsiksi, jonka tehtyä hän viskasi paljaat sukkapuikkojen puoliskot omistajalleen takaisin ja sanoi:

„Tuossa on omasi! minä en ole ollutkaan koskaan mahtavien edustaja,“ Tyttö häpesi tuon lauseen kuultuansa ja pötki sääriinsä, semminkin kun

hän huomasi, että kaikki muut pyrskächtivät nauramaan. Mutta vaikuttipa se Jässiinkin, sillä hän pyö rähti heti seljin muihin ihmisiin ja seiso i siinä yksissä jalkoin tiessä kaiken sen loppupäivän ja kun muut panivat maata oli hän yhä vielä liikkumatta.

Eräänä talvisena pyhä-iltana olimme taas koko kylän poikaviikarit koolla erään talon saunassa laullattamassa Jässiä. Kun hän oli kaikki tehtävänsä tehnyt, kysyi joku:

„Osaatteko te satuja puhua?“

„En minä osaa kuin yhden sadun,“ sanoi hän ja kääntyi syrjäkareelleen meihin.

„Voi Jässi kulta, puhukaa se meille, puhukaa toki, hyvä Jässi!“ pyysimme häntä yhteen ääneen.

„Teidän hyvyyttenne vuoksi kerron sen, vaikken sitä ole vielä koskaan ennen puhunut,“ sanoi Jässi ja hänen äänensä värähteli.

„Kaukana täältä,“ alkoi hän, „oli tyttö ja poika. He olivat lapsuuden ystävät, sillä saman ikäisinä kasvoivat he rinnakkain, niinkuin kaksi kaunista vesaa. Kaikki sattuvat ilot ja surut, kaikki lapsien silloiset tavarat olivat yhteiset ja yhteisetpä olivat heidän sydäntensä tunteetkin. Lapset kasvoivat aikaihmisiksi, mutta nuot lapsuudesta juurtuneet sydänten tunteet pysyivät yhtä vilpittöminä, yhtä puhtaina. Tultiinpa silloin huomaamaan, että tyttö oli rikas ja ettei pojalla ollut mitään muuta omaisuutta kuin puhdas sielu ja terve ruumis. Heidän välillään ei tuo eroitus vaikuttanut mitään, mutta kaikki ulkopuolella olevat maailman voimat kokivat tuota eroitusta tehdä niin isoksi ja syväksi kuin suinkin mahdollista. Väärillä aseilla, väkivallan kauheilla pakkokeinoilla, saivatkin he tytön pakoitetuksi eroamaan lapsuuden ystävästään ja ottamaan toisen miehen, joka oli yhtä rikas kuin hän itsekin. Tuo väkivaltainen teko murti

tytön sydämen ja vuoden kuluttua hääpäivästään makasi hän kylmänä paarien päällä. Nuori häntä rakastava lapsuutensa ystävä ei voinut kestää kaikkea tätä; hänen sydämensä lakkasi vähitellen sykkimästä, hän lakkasi olemasta ihmisenä ja muuttui puuksi. Hirmuinen myrsky nousi ja tempasi tuon ihmisestä muuttuneen puun pyörteesensä. Salahmain, raetten ja sadetulvan seassa kuljetti myrsky puun kauvas kauvas pois kotitienoiltansa. Vihdoin paiskasi se puun maahan, mutta siellä ei tietty, ei koskaan, mistä tuo puu oli tullut ja mitä hän oli kärsinyt. Puu kuivettui, riutui ja rypistyi, sillä tuo myrsky riehui aina hänen sydämessään ja iski häneen hirmuisia haavoja ja arpia, eikä se lakkaa sitä tekemästä niin kauvan kuin puuta on olemassa.“

Me kuuntelimme satua niin hiljaa, ettei hengähdystä kuulunut, sillä olihan se jotakin uutta, jota emme ennen olleet kuulleet. Itse satu sekä se kerromatapa, jolla J ä s s i sitä esitti, teki meihin syvän vaikutuksen, sillä tavallista enemmän värähteli hänen heleä äänensä, kun hän syrjittäin meihin seisossaan kertoi tuota ainoaa satuansa, jonka hän sanoi osavansa.

„Onko tuo teidän oma satunne?“ kysyin minä viimein häneltä ehdottomasti.

J ä s s i pyörähti heti sen kuultuansa seljin meihin, eikä vastannut yhtäkään sanaa. Me ymmärsimme hyvin mitä tuo merkitsi, ja hiivimme hiljaa kaikesta pois. Siinä seisoivat hän sen yön ja seuraavan päivän; vasta seuraavana yönä oli hän kenenkään tietämättä hiipinyt pois; ei koskaan oltu ennen nähty hänen niin kauvan seisovan — kenties raivosi hänessä nytkin sisällinen myrsky.

Vaikka J ä s s i oli jokapaikkaan tervetullut, oli kylässä kuitenkin eräs talo, jossa ei häntä kärsitty;

se oli maanmittari Leiliinin talo. Siellä oli hänelle eräänä kertana sanottu, että hän on laiska, joka ei ole työtä tehnyt koskaan; sen erän perästä ei Jässi käynyt milloinkaan siinä talossa.

Leiliinillä oli useita lapsia ja vanhimmat heistä olivat meidän kanssamme leikkikisoissa; olivatpa he useinkin läsnä Jässin laulajaisissakin.

Eräänä syksynä kävi niin, että Leiliinin viidennellä vuodella oleva lapsi eksyi metsään. Silloin oli suuri hätä: hätäkelloja soitettiin, koko kylän väki riensi lasta hakemaan ja lapsen vanhemmat voivottivat väännellen epätoivossaan käsiään. Jässi-kin huomasi olevan jotain erin-omaista tekeillä, ja kysyi: mikä nyt on hätänä?"

„Maanmittari Leiliinin Minni on eksynyt metsään,“ sanoi hänelle joku.

Sen kuultuaan pyörähti hän heti seljin muihin ja meni seinänviereen seisomaan. Siinä seisoi hän sen päivän ja seuraavan yön, mutta aamulla kun muut nousivat ylös, oli hän takkakivellä istumassa ja veisaili siinä erin-omaisen keveän näköisenä virttä: „Sun haltuus rakas Isäni.“ Luultavasti oli hänellä joku ankara sisällinen taistelo ollut ja että hän oli tullut johonkin ratkaisevaan päätökseen, näkyi selvästi. — Koko päivän teki hän sitten iloisena työtänsä.

Lasta haettiin läheltä ja kaukaa, mutta turhaan. Kun hakijat palasivat mainitun päivän illalla kotiinsa, kysyi Jässi heiltä: „löytyikö lapsi?"

„Ei,“ oli lyhyt ja alakuloinen vastaus.

Heti heitti Jässi työntekonsa pois, mutta seisomaan ei hän ruvennut ja koko iltana ei hän puhunut yhtäkään sanaa; yöllä oli hän kadonnut tietemättömiin.

Päivänkoitossa jo saman yön aamuna oli Jässi

tullut eräasen kylän takalistolla olevaan köyhän lesken mökkiin, kantaen takkikuluunsa käärittynä maanmittari Leiliinin kadonnutta lasta; molemmat sekä kantaja että kannettava olivat hyvin heikkoja.

„Anna tuolle lapselle vähän erällänsä maitoa ja muuta heikkoa ruokaa, että hän vähän virkistyy; minä en voi,“ sanoi Jässi, kun oli laskenut taakkansa lesken syliin.

„Herra Jumala! Leiliinin kadonnut Minnihän se on, voi kuinka iloiseksi vanhemmat nyt tulevat, kun saavat tietää, että heidän lapsensa on löytynyt; pitää mennä heille heti ilmoittamaan,“ sanoi leski.

„Ei sillä asialla niin kiirettä ole, joutavatpa he vielä tämän päivän tuta, minkälaista sisällinen myrsky on; ilman sitä lapsi on kovin heikko, salli hänen saada olla rauhassa,“ sanoi Jässi. Hän pani paikalla maata ja nukkui koko päivän, jota hänen ei oltu koskaan ennen nähty tekevän. Siitä huomattiin, että hänellä oli hirmuinen kostonpyynti niitä henkilöitä vastaan, jotka häntä olivat jotenkin loukanneet, mutta lapsille ei hän hennonnut kostaa.

Leski vaali lasta ja pikku Minni virkistyi. Koko päivän katsoi Jässi maatessaan hartaasti lapseen ja tämä, jos sattui joskus luomaan silmänsä auki, pani ne jälleen kiinni niin turvallisesti ja sanoi tuskin kuultavasti: „Jässi!“

Kun ilta alkoi hämärtää, nousi Jässi ylös ja sanoi leskelle: „nyt saat mennä Leiliinille ja sanoa siellä, että Minni on täällä, minä hoidan lasta sillä aikaa.“

Kertomattakin tietää jokainen, mikä ilo vanhemmille tuli, kun saivat kuulla jo kuolleeksi luullun lapsensa olevan hengissä ja vieläpä terveenäkin. Heti lähtivät sekä isä että äiti lesken kotiin lastansa nou-

tamaan, sillä ilo oli heille antanut voimia, vaikka he olivat murheesta jo menehtymäisillensä.

Kun he tulivat mökkiin, ei siellä Jässiä enään ollutkaan; vähää ennen heidän tuloansa oli hän lähtenyt ja kadonnut. Vanhemmat sulkiivat rakkaan lapsensa syliinsä ja veivät hänen kotiinsa, palkituansa lesken runsaalla kädellä.

Ei Jässi koskaan puolellakaan sanalla virkannut, miten hän lapsen löysi, mutta pikku Minniltä saatiin se kuulla. Hän oli monestikin kuullut haki-joita, mutta kun he suurella melulla huusivat ja hoi-lasivat, pelkäsi hän heitä ja vetäysi piiloon; itkun-sakin koki hän pidättää. Eräänä yönä oli hän kuul-lut ihmis-äänen metsästä, jota hän rupesi kuuntele-maan. „Minä olen Jässi, missä Minni on? minä tulen Minniä viemään kotiin — Minni raukka! — Kuuleeko Minni Jässiä?“ oli ääni ehtimiseen hiljak-seen huihkaillut. Kun hän kuuli nimeään mainitta-van niin hellästi ja kun hän kuuli Jässin nimen, josta toiset lapset niin paljon hyvää olivat puhuneet, ei hän pelännyt yhtään, vaan hän oli ruvennut vas-taan ääntelemään: „Jässi, Jässi! Täällä minä olen, tulkaa tänne!“ Jässi oli sitten tullut hänen luoksen-sa ja sanonut: „Minni raukka! Jässi viepi sinut kotiin.“ Sitten otti hän takin päältään, käärei lap-sen siihen ja lähti kantamaan häntä. Mitä sitten ta-pahtui, ei Minni muista nyt, kun meni niin pimeäksi, ettei hän nähnyt Jässiä eikä mitään.

Leiliini ei ollut mikään kiittämätön ihminen, ja hän haki kauvan tilaisuutta, saadaksensa palkita-sen hyväntyön, jonka Jässi hänelle oli tehnyt. Mutta kaikki oli turhaa, sillä Jässi, kun vaan näki Leili-i-nin, kohta puitsi pois mailta halmeeltakin, ennen-kuin Leiliini häntä huomasiakaan.

Eräänä kertana oli Jässi taas kirkossa ja Lei-

liini huomasi sen. Heti meni hän kirkkonportaalle odottamaan siksi, kun Jässi tulisi saarnan loputtua ulos. Hän tulikin, mutta kun hän huomasi Leiliinin, luiskahti hän tämän sivuitse niinkuin ammuttu nuoli. Leiliini juoksahti kuitenkin hänen peräänsä, otti hänet kiinni ja sanoi: „Minä olen kauvan tavoitellut Jässiä, saadakseni palkita hyvän työsi — he, tässä on rahaa,“ pistäen samassa rahaa hänen kouraansa.

Olisipa luullut Jässin tapansa mukaan lähtevän suuttuneena tiehensä, mutta kumma kyllä, sitä ei hän tehnyt, vaan päinvastoin pyörähti hän Leiliiniin päin, kävi hyvin suoraan ja ryhdikkääsen asemaan ja sanoi:

„Halpa, kurja olento, sorrettiin ja hyljättyin sortaja! Luuletko, että minä sinun itsesi tähden tahi palkinnon vuoksi lapsesi pelastin?“ Näin sanoen viskasi hän rahat Leiliinille vasten silmiä.

Sen tehtyä pyörähti hän Leiliiniin seljin, astui kiivaasti kulkemattomalle paikalle kirkkomaata ja jäi siihen seisomaan, seljin siihen suuntaan, jota väki kulki kirkosta pois. Siinä nähtiin hänen seisovan vielä myöhään illalla; oli sulan aika ja oli se hänelle mahdollinen.

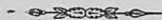
Tuo seisominen oli Jässin viimeinen, sillä kun hän ilmestyi ihmisiin, oli hän kovasti sairas, eikä kauvan viipynytkään, ennenkuin kuolema katkaisi hänen kurjan ja salaperäisen elämänsä.

Kuvernöörin kiertokuulutuksen kautta koetettiin saada yli koko Suomen tietoa, kuka ja mistä hän oli; turhaa, mitään selvää ei saatu ja Jässi vei salaisuutensa sinne, josta ei enään mitään tietoja saada.

Hän haudattiin hiljaisuudessa, sillä kirkko kielsi häneltä siunauksensa, kun hän ei ollut osallinen sen armovälikappaleista. Hänen haudallensa pystytettiin puinen taulu ja eräs ylimielinen poika leik-

kasi siihen paidansoljen ja nappineulan kuvat, mutta vaikka noin syvästi solvaistuna, ei Jässi nyt ruvennut seisomaan, sillä nyt oli kait hänen sadussaan mainitun ihmisen puuksi muuttuneessa sydämessä myrsky laannut raivoamasta.

Kauvan kävimme me surunkaihoa tuntevilla sydämillä hänen haudallansa, suuresti ikävöiden hyväntekijäämme. — Mutta Leiliinin Minni istutti joka keväänä uusia kukkia kuihtuneitten sijaan hänen haudalleen.

K o l m a s l u k u .

Ennustuksia.

Höyhyytteni vuoksi sain minä kärsiä kovaa sortoa ja ylönkatsetta sekä saman ikäisiltäni, että aika-ihmisiltäkin. Joka ikinen sananikin väänneltiin ja käänneltiin, joko semmoiseksi tai tämmöiseksi, ja saatiinpa niistä moninkertaisien kääntelemisien kautta syntymään minun ala-arvoisuuttani todistavia ja osoittavia, mitä kummallisimpia lauseita. Katsoivatpa aika-ihmisetkin oikeudekseen kiusata ja rääkätä minua, miten minkin mieli teki ja jos asia oli parhaallaan, nykeivät he minua joka puolelta, ärsyttäen minua suuttumaan, kuten koiran penikkaa.

Erään kerran sulattiin erästä vesimyyllä jäätä vapaaksi, että se olisi saatu pyörimään. Minä menin muiden poikasien kanssa sinne. Heti ottivat ylimieliset nuoret työmiehet minua niskasta kiinni ja rupeivat jaloista kiinni pitäen riiputtamaan minua kuohuvan juovan päällä, tuikaten välisti niin liki kuohua, että pääni koski veteen ja uhaten minut pudottaa sinne. Minä huusin ja paruin, että sydämeni oli haljeta, sillä minä todellakin luulin, että he voivat uhkauksensa panna toimeen minun köyhyytteni tähden. Tuosta hirveästä räökkäyksestä teki viimein lopun se seikka, että lakki päästäni putosi kuohuun. Heti heittivät he minun irti ja eräs heistä juoksi

alapäähän juovaa, jään partaalta seiväs kädessä vahaamaan lakkini tuloa, että saisi sen pois. Se oli kumminkin turha vaiva, sillä kuohuva virta oli kymmentäkin kertaa joutuisampi häntä ja lakki oli jo aikaa ennen hänen tuloansa huilannut jään alle.

Maunokin oli siellä; hän itki sydämen pohjasta, niinkuin minäkin, ja uhkasi mennä sanomaan vanhemmilleni; hän oli ainoa joukosta joka ei hyväksynyt tuota ilkitokea. Lieneekö Maunon uhkaus, vai mikä, vaikuttanut heihin, mutta asia muodostui siksi, että kolme kiusaajaani juoksi kotiinsa, kukin heistä toi lakin, ja antoi minulle kadonneen sijaan, kovasti pyytäin, etten sanoisi vanhemmilleni. Nyt oli minulla kolme lakkia yhden sijasta, mutta se tuntui mielestäni hyvin vähäiseltä sovitukselta niin kovasta rääkkäyksestä. Minä tulin sairaaksi ankaran pelästyksen tähden. Kova kuume valtasi minut ja minä olin alati riippuvini, pää alaspäin, kuohuvan kosken päällä, joka hetki siihen putoamaisillani. Äkkinäisiä pudistelemisia ja vavahtelemisia, kovan parkaisemisen kanssa, ilmestyi tiheästi ja siitä toinnuttuani vapisi joka luunsolmuni. Mauno oli joka hetki äitini kanssa vuoteeni vieressä hoitelemassa minua ja se teki minulle kovin hyvää, sillä minä tiesin varmasti, etteivät he sortaneet minua. Heidän valppaan ja huolellisen hoitonsa avulla paranin minä viimein kumminkin suureksi iloksi, ja siitä hetkestä pitäin huomasi minä, kuinka kallis-arvoinen tosi-ystävä on ihmiselle.

Totta kyllä on, etteivät puoletkaan ihmisistä tehneet minulle mitään kiusaa, eivätkä osoittaneet mitään ylönkatsetta, mutta kuitenkin luulin minä, että hekin ajattelivat samaa, vaikka olivat senverran siivompia, etteivät sitä tuoneet julki.

Semmoiset elämän olot vaikuttivat minuun hy-

vin masentavaisesti. Minä itsekin luulin, ettei minusta todellakaan tule koskaan kelpo-ihmistä ja Jäsin surullinen elämän kohtalo oli aina edessäni kamottavana tulevaisuuteni esikuvana. Luulenpa että tuo aikainen tyly kohtelevainen vaikutti paljon minun luonteeni kehkeämiseenkin, sillä minä tulin kärkkääksi, luulevaiseksi ja tyhjänpäiväisten saivartajaksi; jokapaikassa luulin minä itseäni loukattavan ja sorrettavan aikaisemmaksikin tultuani.

Ei se ollut kaukana edellä kerrotusta ajasta, kun minä sain ensimmäisen luottamustoimen tehtäväkseni. Erään mökin mies, jota sanottiin Tipakka Matiksi, sairasti kotonaan. Hänen vaimonsa, Vappu, tuli meille ja pyysi vanhemmiltani, että minä saisin mennä kylässä asuvalta maakauppiaalta ostamaan korttelin rommia, lääkitykseksi hänen sairaalle miehellensä. Vanhempani suostuivat pyyntöön, sillä he ja nuot mökkiläiset olivat ainaisia ja ylimmäisiä ystäviä. Rahat ja lasi annettiin minulle ja minut laitettiin matkaan. Mutta lähtiessä varoitettiin minua kovasti, ettei saa missään tapauksessa maistaa pullosta, sillä sen sisällä on myrkyä ja jos sitä maistaa, niin kohta surma perii.

Voi kuinka minä hämmästyin, astuessani maakauppiaan huoneesen, sillä en ikänä ollut semmoista loistoa nähnyt. Lattia oli yleensä matoitettu kaurisrantuisilla, komeilla matoilla ja seiniä peittivät kauniit tapeetit. Keskellä valkeaksi maalattua kattoa riippui iso messinkinen kruunu monine kynttiläsijoinen, jossa valmiiksi laitetut kynttilät odottivat iltahämystä, päästäksensä loistamaan. Pöydän edessä oli leveä, kahden istuttava keinutuoli, jossa kauppias istui, poltellen hyvänhajuisia tupakoita pitkävartisella hopeahelaisella merenvaha-piipullansa: näkyipä nur-

kassa olevan vielä jonkunmoinen soma hyllykin, jossa oli useita samanlaisia piippuja.

Joku sana tuosta maakauppiaasta. Siihen aikaan ei ollut semmoisia kauppapuoteja kun nyt, vaan kukin, jota halutti, tahi jolla oli kykyä siihen, harjoitti kauppaa mikä mitäkin, maksamatta siitä minkäänlaista veroa. Mutta vaikka niin oli, ei rihkamatavaran kauppiaita ilmestynyt kuitenkaan monta, eikä meidänkään pitäjäässä ollut muita kun tuo yksi. Hän oli jo keski-ikäinen mies ja oli suurella tarkkuudellaan kaupassa koonnut melkoisen omaisuuden. Hän kulki usein Pietarissa, josta osti tavaroita useimpia kuormia kerrallaan, vedätti ne sitten palkkahevosilla kotiin ja möi siellä voitolla. Hän oli ollut leskenä ja juuri vasta nainut toisesta pitäjäästä kauniin, maankuulun nuoren tytön. Hän oli Pietarissa kulkiessaan saanut päähänsä tuon asuntonsa kaunistamishalun, sillä täällä ei semmoista oltu nähty eikä kuultu, muualla kuin kaupungin parhailla. Tuo kaikki oli niin kuuluisaa, että joka ihmisellä oli siitä puheen ainetta ja minullekaan ei tuo historia ollut aivan outo.

Kun minä seisoin ovensuussa hämmästyksissäni, tuli kamarista nuori, pitkänsolakka ja ihmeen kaunis nainen; hän oli kauppamiehen nuori vaimo. Mikä vastakohta minun mielestäni: kauppamies oli keski-ikäinen, pieni, laiha, melkeinpä ennen aikaansa ryppyiseksi kuivettunut, kipeäsilmäinen mies-räppänä ja hänen vaimonsa oli parhaassa kukoistuksessaan oleva mitä ihanin olento! Mutta olihan kauppamies rikas, jota vastaan vaimolla ei ollut niin mitään ja rikkaushan lienee tasoittanut tuon mielestäni niin jyrkän vastakohdan.

Nuori emäntä tuli aivan minun luokseni ja kysyi:

„Mitäs pojalla on asiaa?“

„Minä lähdin täältä rommia noutamaan,“ sanoin minä jo vähän rohkaistuneena.

„Paljonko?“

„Korttelin.“

„Onko sinulla lasi?“

Minä kiskoin pullon takkini lakkarista ja ojensin sen hänelle vastaukseksi.

„Entäs rahaa?“

Minä pudistin rahat lapaseni peukalosta ja annoin nekin hänelle.

Sitten meni hän kaapille pani määrätyn osan rommia pullooni ja toi pullon sekä rahanjäännökset minulle. Senjälkeen otti hän kaapistaan pikarin, kaasi siihen rommia ja käski minun tulla ryyppäämään.

„En minä ryyppää,“ sanoin minä, tukkiessani rahojen jäännöksiä lapasen peukaloon.

„No miks’et?“

„Se on myrkkyyä.“

„Kuka sen on sanonut? he ovat narranneet sinua,“ sanoi hän vakuuttavaisesti.

„Sen on äiti sanonut ja hän ei narraa,“ sanoin minä vakavasti.

„Kenelle sinä rommia ostit?“

„Tipakka Matille lääkkeeksi.“

„Onko hän sairas.“

„On, hän on kovasti kipeä,“ selitin minä.

Sitten antoi hän makeisia minulle kaupanpäälisiksi ja sanoi:

„Se on oikein, ett’et maistele mitään väkeviä, sillä jos kohtakaan ne eivät ole suoraa, kuolettavaa myrkkyyä, tuottavat ne kumminkin pahaa. Ole vaan aina niitä maistelematta, niin sinusta tulee kelpo mies.“

„Kelpo mies!“ toistin minä hiljaa ajatuksissani,

sillä tuo sana tuntui mielestäni paremmin pilkalliselta ivalta kuin todelliselta mieheksi tulemiseni toivottamiselta.

Sitten lähdin rommipulloineni pois. Vaikka olinkin niin halvat ajatukset saanut itsestäni, soivat nuot hänen sanansa: „sinusta tulee kelpo mies“ niin kummallisilta mielessäni, sillä ensikerran eläessäni kuulin semmoista. „Sinusta tulee kelpo mies!“ ja tulisikohan todella minustakin mies, olivat vaan koko kotimatkan ajatuksieni keskipisteenä ja niin tulin huomaamattani kotiin. Tipakka Vappu oli siellä odottamassa minua; minä annoin hänelle rommipullon koskematonna ja rahojen jäännökset; sitten tein vanhemmilleni ja hänelle tarkan tilin retkestäni, jonka jälkeen Tipakka Vappu lähti kotiin.

En tiedä lieneekö noutamani rommi vai muu auttanut, mutta summa vaan oli se, että Tipakka Matti parani kun paranikin aivan terveeksi.

Nuot Tipakkalaiset, vaikka vaan torppareita, olivat kumminkin varakkaita, sillä he olivat ahkeraa ja säästäväistä väkeä. Heillä oli hyvä-etuinen ja vähillä päivätöillä oleva torppa, joka oli perintönä heille tullut, ja oli semmoisena meneväkin heidän kuoltuansa; tuon torppansa olivat he panneet hyvään kuntoon ja elivät siinä kuin „herran kukkarossa.“ Heillä ei ollut muita lapsia kun yksi, Maija niminen tyttö, joka oli jo muutamia vuosia minua vanhempi. Hän oli lyhyt ja lihava tytön pullukka ja jo siihen aikaan älysi hän olevansa liiaksi lihava. Sen vuoksi piti hän kaikki nauhansa ja röijynsä niin piukalla, että vähimmässäkin poikenpuolisessa tapauksessa nauhat pärskähtelivät poikki ja röijyn saumat levenivät niin hataroiksi, että olisi sormensa pistänyt niistä läpi.

Ennen olen maininnut, että Tipakkalaiset olivat vanhempieni kanssa ylimmäisiä ystäviä, niin he

tulivat nyt minullekin. Jos milloin kävin Tipakassa, ruokkeivat he minua, eivätkä koskaan antaneet pahaa, halveksivaa sanaa. Erittäinkin oli Maija ystävällinen minulle ja aina hän jakoi voileipänsä minun kanssani. Kaikki leikkikalut olivat yhteisiä ja kotiin lähteissäni antoi hän minulle mukaan minkä mitäkin.

„Sinusta tulee, Sakeus, viisas mies,“ sanoi Maija eräänä kertana minulle ja katsoi niin lempeästi silmiini.

„Mies,“ sanoin kummastuksissani ja katsoa ällötin häntä kysyvästi silmiin.

„Juuri niin,“ vakuutti Maija.

„No mutta, Maija! Olenhan köyhä ja kaikki minua ylönkatsovat,“ sanoin hänelle vastaväitteeksi.

„Köyhyys ei estä sinua mieheksi tulemasta ja mitä ylönkatseesen tulee, ei sekään; he tekevät siinä väärin, kuin he sinua köyhyytesi vuoksi ylenkatsovat, mutta minä en ainakaan sinua ylönkatso.“

„Minä tiedän ettet sinä sorra minua, Maija,“ sanoin murtuneena ja sydämessäni tuntui veljellinen myötätuntoisuus Maijaa kohtaan. Hänen tunsin tosiystäväkseni.

Siinä Palkolassa meidän kylässä oli niin kaunis tyttö, ettei maassa mointa löytynyt. Hänellä kulki kosijoita idästä ja lännestä ja maailman kaikilta kuiltä, rikkaita ja köyhiä, ylhäisiä ja alhaisia, läheltä ja kaukaa, niin kuuluisaksi oli Palkolan Liisu tullut. Erittäin rikas ei hän ollut, vaikka hän oli hyvän talon tytär, sillä hänellä oli kaksi muuta sisarta; mutta luonto oli hänelle sitä suuremmassa määrässä jakanut kauneutta. Järkiään hylkäsi hän ilman armotta ja eroituksetta kaikki kosijansa, ja näyttipä siltä, kun ei hänen sydämessään olisi ollut sijaa kenellekään. Vihdoin tuli toisesta pitäjäästä vankan talon ainoa poika Palkolan Liisua kosimaan. Hän

oli kaunis ja sorja kuin harjun honka ja norea kuin meriruoko ja se naula toki veti. Heti kun hän teki tarjouksensa, suostui Liisu ehdottomasti. Seuraavana pyhänä kuuluttaa pöläytettiin Kerosen Hanno ja Palkolan Liisu avioliittoon ja juoru-täditkään eivät ennättäneet virkkää mitään koko asiasta, niin äkkiä se oli tapahtunut. Pian pidettiin isot ja komeat häät. Minäkin olin toisien poika-rehvanain kanssa nurkkipöydässä, eli kuokkimassa, niinkuin täällä sanotaan, sillä se oli sen ajan yleinen tapa. Uljaana ja ylevänä leiskui siro ja pulskea sulhanen palavissa päin kauniin morsiamensa kanssa yleisessä, raivokkaassa kansallistanssissa. Luulenpa että melkein kaikki mieltäyivät häneen. Kun hän tuli porstuaan jäähtytteleeseen, kysyivät nurkkarit häneltä:

„Mitä me nyt teemme, sillä meiltä on työ kaikki?“

„En velikullat tiedä; tehkää mitä parhaiten jaksatte,“ vastasi hän ja yleinen riemastuksen nauru palkitsi vastauksen.

Hän möi kotipitäjäössään kilunsa kalunsa, maansa mantonsa ja tuli Palkolaan kotivävyksi; hänen vanhempansa tulivat myös sinne asumaan, ja Palkolasta tuli nyt mahdolloman rikas talo.

Nuori isäntä oli yleisesti kunnioitettu ja suosittu ja kaikki kokivat päästä hänen ystävyhteensä. Se ei ollutkaan mikään vaikea tehtävä, sillä Hanno oli hyväntuontoinen kaikkia ihmisiä kohtaan, ja näkyi hyvin käsittävän mikä asema hänellä nykyään oli.

Palkola oli aivan lähellä kotiani, jonka vuoksi minä melkein jokapäivä olin nuoren, ylistetyn isännänkin saapuvilla. Kumma kyllä, hän oli minullekin niin erin-omaisen hyvä, ettei koskaan lausunut yh-

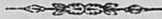
tään pilkka- ja iva-sanaa, mutta päinvastoin koh-teli hän minua, niinkuin jotain arvokasta aika-miestä.

Tuommoiset tapaukset johdattivat mieleeni usein sanat: „sinusta tulee kelpomies,“ ja vaikken niitä uskonut, tunkeentuivat ne kumminkin yhä useam-masti mieleeni.

Eräänä pyhä-iltana olimme ihme-tuolisilla erään talon tuvassa. Silloin oli juuri kyläämme tullut eräs merimies ja hänkin oli joukossamme. Kuinka lienee-kin niin sattunut, mutta hän joutui minun kanssani ihmeitä noutamaan tuolissa istujalle. Voi kuinka mi-nusta oli kummaa, kun merimies mustissa verkavaat-teissa, anturakengissä ja valkoisessa kauluksessa, tuli, otti minua kädestä kiinni ja lähti taluttamaan minua ulos, ihmeitä noutamaan! En laannut mieles-säni sitä kummailemasta, kun hän lähti matkaan niin halvan olennon kuin minun kanssani, yleisessä lei-kissäkään. Semmoisissa tilaisuuksissa olin tottunut paremmiltani kuulemaan: „en minä sinun retuksen eli kerjäläisen kanssasi viitsi lähteä“ ja nyt tuom-moinen onni. Ja kun merimies porstuassa kallisti korvansa suutani liki, kuunnellaksensa mitä minulla olisi sanomista, sopotin minä puoli hurmauksissani hänen korvaansa: „minä ihmettelen ja koko maail-ma ihmettelee sitä kun minustakin tulee mies.“ En-hän muuta voinut hänelle sanoa, sillä väkisinkin oli-vat taas kauppiaan vaimon ja Tipakka Maijan sanat tunkeuneet mieleeni ja ensikerran ajattelin itsekin: kukapa tiesi, koska noin paljon rupeaa ilmestymään arvon antajia.

Merimies kertoi nuot sanani koko seuran kuul-ten ihmetuolisissa istujalle. Heti kuului joukosta mo-nenlaisia ääniä; eräs sanoi: „mitäs linnusta,“ toinen: „kas vaan!“ kolmas: „eipä vähää!“ ja joku joukosta:

„eihän se olisi mikään mahdottomuus,“ mutta Piukka Jaakko, joka oli nyt joukossa, sanoi: „et sinä piisaa ikänä minulle tappelussa.“

Neljä s luku.

Ennustukset puoliksi toteentuvat.

Idellisistä tapauksista ei ollut kulunut paljonkaan aikaa kun Mauno tuli meille ja pyysi minua renkiiksi. Tuo uutinen meni läpi ytimieni, sillä kuulinnan ensikerran elämässäni, että minunkin luullaan jotain voivan tehdä elämän tositoiminnassa. Satoja kertoja oli Mauno käynyt meillä ja minä heillä ja aina olimme olleet hyvät ystävykset, mutta semmoisella asialla ei hän ollut koskaan ennen käynyt. Voi kuinka hyvä minä olin Maunolle, sillä kaksinkertaisen ystävyuden tunsin häntä kohtaan. Minä vedin häntä kädestä istumaan, häärin ja pyörin hänen ympärillään, kysellen yhtä ja toista ja yhdessä tuumailimme siitä hauskuudesta, joka meille tulee, kun saamme vapaasti yhdessä olla.

Arvattavasti ei vanhemmillani ollut mitään vastaan sanomista, enempää kuin minullakaan, ja minä lähdin jo Maunon mukana ensimmäiseen palvelukseeni. Tuo äkillinen lähtöni kävi kyllä laatuun, sillä vanhempani olivat siksi toimeliaita köyhyydessäänkin, että vaatteeni olivat aina puhtaat ja eheiksi paitatut, jos kohtakin ne olivat vanhat. Vaikeampi oli kuitenkin ero toisessa suhteessa. Vaikka vanhempani olivat hyvillään kun pääsin leipääni ansaitsemaan niin hyvään ja siivoon taloon, oli heidän

mielensä kumminkin apea, kun heidän piti minut laskea maailmalle, pois valvovan ja huolehtivan silmänsä alta; mutta muu ei auttanut, sillä monilukuisen perheen elättäminen kovalla maan työllä ei ollut heille mikään leikin asia. Eipä lähtöni ollut minuunkaan vaikuttamatta, huomattessani, kuinka paljon kadotin, kun piti luopua rakkaista vanhemmistani, jotka minua olivat niin hellästi hoitaneet ja niin monta hyvää neuvoa antaneet.

Eron hetken lähestyessä valtasi itku minun ja vanhempani, jonka vuoksi ei kummaltakaan puolelta jaksettu puhua paljon mitään; ainoastaan vanhempaini sanoivat joitakuuta varoittavia sanoja, mutta minä en voinut muuta kuin puristaa hellästi heidän kätänsä ja niin lähdin minä tyrskien Maunon kanssa.

Siellä aukesi minun eteeni uusi elämän ala. Voi kuinka hyvältä tuntui, kun valmis, hyvä ruoka oli pöydällä ateriatoin aikoina, johon sai murheetonna istua, eikä tarvinnut pelätä, että se loppuisi. Terveellistä, kohtuullista työtä oli aina ja kun sitä sai vielä Maunon kanssa tehdä, kului aika niin hupaisesti, etten tiennytkään, ennenkuin ilta tuli.

Palkaksi luvattiin minulle antaa vaatetta ja pian rupesin saamaan yhden ja toisen vanhentuneen ja riutuneen puvunosani sijaan uuden ja sillä tavoin olin ennen vuoden loppua saanut ihka uuden ulko-verhon. — Jos milloinkaan, niin silloin muistivat kauppiaan nuoren emännän ja muiden sanat mieleeni: „sinusta tulee kelpo mies.“

Minä olin pari vuotta Maunon kotona renkinä ja toisena vuotena jo ruvettin rahapalkkaakin minulle antamaan. Minä vaurastuin ruumiillisestikin hyvin rohkeasti ja vaatteukseni tuli yhä täydellisemmäksi. Vähitellen lakkasivat kaikki ihmiset pilkkaamasta minua ja sitä myöten, kun he siitä lakkasivat, rupe-

sivat he antamaan minulle jonkunlaista arvoa. Piukka Jaakko pysyi vaan entisellään ja hän pieksää ruhmitti minua, missä vaan tilaa sai. Vanhempien ihmisten nähden ei hän kyllä tohtinut sitä tehdä, sillä he aina hälväsivät häntä. Mutta annas, kun vaan ei heitä ollut, silloin kohta alkoi tukkani pölistä ja korvukset kihistä Piukka Jaakon iskuista, joita hän vaan noin tavan vuoksi jakeli minulle. Jos vaan suinkin oli tilaa, pakenin tavallisesti, mutta kaikesti ei sekään ollut mahdollista. Minä koetin usein pyytää häntä olemaan ihmisiksi ja koin kaikin puolin olla alamainen ja pelätä häntä, mutta ei se auttanut vähintäkään, sillä hän tahtoi oikein näkyvällä ja tuntuvalta tavalla ylivaltaansa ylläpitää. Hänellä oli vielä päälliseksi se ilkeä tapa, että hän tahtoi kynsiä kasvoja ja usein se onnistuikin, sillä hän vasituisesti piti kyntensä pitkinä, että ne olisivat paremmin pystyneet! — Piukka Jaakko oli totisesti elämäni aamun pahin kiusa ja risti.

Usein kävimme Maunon kanssa Tipakkalassa, sillä Maija oli meidän molempien ystävämme ja vanhuksetkin sen hyvin mielellään soivat, „koskei meillä ollut mitään ilkeitä kureja,“ kuten he sanoivat.

Eräänä kertana kun taasen olimme siellä, katsoi Maija minua kauvan ja totisesti silmiin; minä hälkyilin enkä voinut katsoa häntä yhtä vakavasti takaisin, vaan loin silmäni maahan.

„Sinusta, Sakeus, tulee komea mies,“ sanoi hän sitten yhtäkkiä.

„Kerran sanoit sinä viisaan minusta tulevan,“ sanoin minä hämilläni.

„Sen parempi; viisas ja komea, ne eivät pilaa miestä,“ sanoi Maija, samassa pyrskähäten nauramaan, jonka seuraus oli se, että vyöliinan nauha katketa rupsahti poikki ja röijyn selkäsauma ratkesi

paria tekotuumaa pitkältä auki. Sen johdosta pääsi nauru minulta ja Maunoltakin, mutta Maija luuli meidän nauravan hänen lauseellensa ja niin nauroimme me kolmikannassa oikein sydämen pohjasta.

Palkola oli aivan lähellä palveluspaikkaani, jonka vuoksi kummankin talon väki oli melkein aina yksissä. Pian havaittiin että Palkolan nuori isäntä oli turhamielinen ja rohkeimmat sanoivat häntä suoraan kouhoksikin. Hän oli hyvin kunnian ahne; sentähden haki hän mahtavien ja rikasten ystävyyttä ja seuraa, eikä hänen ollutkaan vaikeaa niihin päästä, kuuluisa ja rikas kun hän itsekin oli. Kaikki hevosensa, niiden valjaat ja ajo-pelinsä laittoi hän niin loistaviksi, ettei paikkakunnassa oltu ennen semmoisia nähty, eikä niitä laittaissa saanut hinta tulla kysymykseen. Huonekalut ja koko huoneellinen järjestys tuli niin perinpohjaisesti uusituksi ja mullitukseksi uudemman mallin mukaan, ettei ennen sen talon oloja tunteva voinut silmiänsä uskoa.

Olipas pitäjäässämme eräs rikas ja arvossa pidetty mies, Heikki Kivinen, jota tavallisesti sanottiin vaan Kivisen Heikiksi. Hänkin oli ollut ennen reki-kauppias ja oli sillä tavoin koonnut jonkun verran omaisuutta. Sitten oli hän nainut mahdollottoman rikkaan, lapsettoman lesken, jonka kanssa hän perivahvan talon irtaimineen ja vielä päälliseksi paljon rahaa. Tuon rikkautensa vuoksi kohosi hän mahtavaan arvoon kaikkein kansalaisien silmissä, niin herrojen kuin talonpoikienkin. Ei niitä pitoja ollut, joissa ei hän olisi ollut edeskävijänä ja jokaisen ilona, leikillisillä, viisailla ja arvokkailla lauseillansa ja siveällä sekä hiljaisella käytöksellensä. Kosimisissa oli hän melkein poikkeuksetta puhemiehenä sekä samalla häissä tanssin aloittajana; jos ei niin ollut, tuntui useankin mielestä ikäänkuin puoli Ju-

malan päivää olisi ollut poissa. Ja sopipa sitä tosiaankin katsoa, kun tuo arvokas, siisti ja viisas puhe-mies, soittokonetten pauhatessa, siveästi ja säännöllisesti kumarteli morsiamelle ja sitten lähti notkeilla ja tahdikkailla askeleilla hänen kanssaan ensimmäiseen tanssiin. Hän piti rikkaassa ja lapsittomassa kodissaan hovi-elämän tapaista menoa ja hänen vierasvaraisuudellansa ei ollut rajoja.

Kylällä tosin hulki salaisia kuiskeita, että Kivisen Heikki on salajuomari, mutta kun kukaan ei häntä kylässä eikä kotona koskaan nähnyt juovuksissa, eivät nuot kuiskeet vähääkään himmentäneet hänen arvoansa. Kaikki vaan, läheltä ja kaukaa, jotka tahtoivat nähdä ja kuulla jotain viisasta ja ylevää, hakivat hänen ystävyyttään ja vieras varaisuuttaan ja siinä eivät he mielestään pettyneetkään.

Rekikauppiaana olonsa ajoilta asti oli Kivisen Heikkiin kiintynyt ankara kaupan halu, jota hän harjoitti yhdellä tai toisella tavalla, vielä sittenkin kun hän oli tullut tuon suuren rikkauden omistajaksi. Erittäinkin harjoitti hän hevoskauppaa ja hänellä oli aina parhaat hevoset paikkakunnassa, mutta ne olivat parhaat sen vuoksi, kun ne olivat Kivisen Heikin omistamat; niin arveli joku salaa. Hän möi, vaihtoi ja osti hevosia ja nuot kaupat tehtiin aina niiden kanssa, jotka olivat tulleet hänen vierasvaraisuuttaan tunnustelemaan. Kuiskattiinpa sitäkin, että siellä juotettiin ensin vieraat juovuksiin, ennenkuin ruvettiin kaupan tekoon. Hevosta tahi jotakin myödessä ei tullut koskaan raha kysymykseen, sillä rahasta kävi velkakirja, joka kaupan synnyttyä heti tehtiin. Sillä tavalla tuli paljon ihmisiä hänelle velkaan. Vaikka niin oli, ei koskaan hänen nähty hakevan saamisiaan lain kautta. Mutta kun joku tuli häneltä rahaa lainaamaan, antoi hän noita velkakir-

joja täydestä arvosta rahan asemasta lainan ottajalle kiinnitystä vastaan, ja sitten nuot lainan ottajat kiskoivat ja raatelivat ilman armotta pois saamisensa velkamiehiltä; niintavoin joutui moni perhe aivan äkkiä lumellesuin, mutta Kivisen Heikkiä pidettiin erin-omaisen armeliaana miehenä, koskei hän koskaan itse hätyyttänyt ihmisiä.

Semmoinen oli se mies ja hänen seuransa, joka oli kokonaan valtaansa saanut Palkolan Hannon. Siellä oli hän viettänyt monta iltaa, monta päivää ja monta yötäkin. Hän oli jo sillä ajalla ennättänyt ostaa Kiviseltä monta muka mainiota hevosta, joihin hän pian kyllästyi ja möi ne sitten puolesta hinnasta, ostaakseen taas Kiviseltä uuden ja paremman; mutta ihmiset kuiskivat hiljaa: „mitenkähän siinä käypi?“

Vaikka Hanno oli niin ylevällä kannalla ja niin ylevien ystävänä, oli hän erin-omaisen ystävällinen ja verrallinen minua kohtaan, eikä viiden vuoden eroituskaan ijässä — jota vanhempi hän minua oli — näyttänyt tekevän mitään rajaa hänen ystävyydelleensä. Minulla oli pieni, hyvin sievä luotipyssy; sitä teki Hannon mieli ja hän pyysi sitä ostaa; minä tietysti suostuin ja hän maksoi siitä hyvän hinnan. Minusta oli oikein kumma, kun hän sen maksoi, sillä aivan helpostihan hän olisi voinut antaa minua selkään maksun sijasta, niinkuin usein ennen oli käynyt, kun olin antanut jotain velaksi ja mennyt sitten maksua tahtomaan, sillä meidän poikasien kesken oli oikeuden tunto hyvin heikolla kannalla. Usein kutsui hän minut kotiinsakin, ja minun piti välisti laulaa hänen kamarissaan; hän näytti hyvin ihailevan sitä, sillä minun ääntäni sanottiin kauniiksi. Jos minä joskus satuin sorron alle, piti hän aina minun puoltani ja hälväsi sekä karkoitti sortajat.

Hänkin oli näkevinään minussa jonkunlaisen miehen alun ja tuota luuloaan ei hän huolinut yhtään peitellä, vaan antoi sen hölönään tiedokseni jokaisessa sopivassa ja sopimattomassa tilaisuudessa. Vaikka tuo Hannon julistelemisen tuntuikin puoliksi vastenmieliseltä ja peruksettomalta, kohotti se kumminkin paljon itse-arvoni tuntoa ja suuresti tunsin itseni kallistuvan mieheksi päin tuon mahtavan miehen turvan ja suosion nojassa.

Tuo kauppamies, jolta olin käynyt Tipakka Matille rommia lääkkeeksi noutamassa, oli ostanut itselleen vankan talon, jossa hän asui nuoren ja kauniin vaimonsa kanssa. Hänet oli tehty kihlakunnan lautamieheksi ja se kohotti hänen mielestään sangen paljon hänen arvoansa. Sen johdosta hankki hän merenruokoisen sauvan, jota hän rupesi alituisesti käyttämään. Hän kuuli hyvin mielellänsä kutsuttavan itseänsä herrastuomariksi ja kun tuo mieliteko tuli kerran tunnetuksi, ei häneltä tuota arvonimeä kiellettykään, vaan kaikki järkiään kutsuivat häntä siksi. Ja koska hänelle ei tässä kertomuksessa ole ennen tullut annetuksi vakinaista nimeä, niin minäkin kutsun häntä tästäpuoleen herrastuomariksi.

Niinkuin jo ennen olen maininnut, olin vaan kaksi vuotta Maunon kotona palveluksessa. Ahkeruuteni, nöyryyteni ja rehellisyyteni kautta olin tullut siihen maineesen, että muutkin jo halusivat minua luoksensa. Herrastuomari tuli ja tarjosi minulle isomman palkan kuin mitä Maunon kotoa olisi annettu. Isäntäni kehoitti minun suostumaan tarjoukseen semminkin kun ei hän minun palvelustani enään tarvinnut. Minä otin pestin ja nyt olin herrastuomarin renki. Maunon tähden tuntui tuo muutos raskaalta, mutta kun herrastuomarin talo ei ollut kaukana hä-

nen kodistaan, tasaantui surumme sillä, että lupasimme toistemme luona käydä joutohetkinä.

Kun muutoin aika tuli, menin minä herrastuomarille. Siellä aukesi minun eteeni uusia näköaloja. Komeat, kookkaat ja komeilla huonekaluilla varustetut, siistiksi laitettut huoneet hurmasivat heti ensikatsannossa silmäni; eipä hämmästykseni ollut paljoa vähemmän vaikuttava, kuin Tipakka Matille rommia noutaessanikaan. Minut otettiin hyvin ystävällisesti vastaan; erittäinkin nuori emäntä oli kohtelias ja iloinen. En kuitenkaan ollut vielä monta vuorokautta ollut talossa, ennenkuin huomasin emännän ehtimiseen itkeskelevän. Minä koetin mielessäni etsiä syytä tuohon suruun, mutta turhaan, sillä tässä hän ihminen näytti olevan onnen piirittämänä. Hän koki minkä voi salata apeaa mieltänsä, mutta minä näin sen kuitenkin, sillä vieraan silmä on tarkka.

Hän oli erin-omaisen hyvä minulle ja hän piti minusta semmoista huolta, kun olisin ollut hänen oma lapsensa.

Olen unouttanut ennen mainita, että olin pienestä poikasesta pitäin hyvä lukemaan; kirjoittaa tohlata osasin myös vähin. Minä en pyhinäkään mennyt koskaan kylään muualle kun joskus Maunon luo, sillä minulla oli harras halu jatkaa opintojani. Hankin siis kirjoitusneuvot ja harjoitin lomahetkinä kirjoitustani vieläpä opettelin ominpäini ruotsalaisen oppikirjan avulla lu'unlaskuakin.

Tuo nuori herrastuomarin emäntäkin luuli minussa havaitsevansa kelpo, jopa viisaankin miehen taimen ja hän luuletti entisen ennustuksensa jo suuressa määrässä toteentuneen. Hän piti minun kirjoitus- ja lu'unlasku-kokeitani erin-omaisen suuressa arvossa, jonka vertaisia tuskin muualla maailmassa löytyisikään. Kun minä numeroilla laskea

sorkkasin, kuinka vanhoja vanhimmat vuosilu'ut olivat ja kuinka monta ohranjyvää pääksytysten menee virstaan, piti hän tuota viisautta maailman suurimpana ihmeenä, vaikka minä itse en omassatunnossani voinut ensinkään vastata tiedetteni totuudesta. Poissa ollessani kaivoi hän käsiinsä kaikki minun töhräykseni, ja näytteli niitä ihmisille, kokien selittää heille, kuinka viisas poika muka tuo heidän Sakeus on. Hän vertaili kokeitani painettuihin kirjoihin ja kas kummaa! hän oli huomaavinaan ne muka lausettenkin puolesta aivan samanlaisiksi ja kirjaimetkin olivat muka ihan paikoillaan. Erään kerran löysi hän painetusta kirjasta lauseen katkelman perästä monta pistettä peräkanaa ja paikalla meni hän katsomaan, oliko minun mestari-työssäni semmoisia, ja kun niitä ei löytynytäkään, meni hän oikein pahoille mielin ja sanoi: „semmoisia sinun pitäisi myös tehdä.“

Ollessaan noissa minun tieteilemis-aarteissani käsinä, oli emäntä aina iloinen kuin lapsi; näyttipä siltä kuin ei hän olisi surun pisaraakaan maistanut koko elämässään. Mutta kun hän tuli omaan elämänsä, olivat hänen silmänsä aina vetiset ja punaiset itkusta, ja minun kävi sydämestäni säälikseni noin kauniin ja hyvän ihmisen sisällinen suru.

„Mikä teitä, hyvä emäntä, vaivaa, kun te aina olette noin surullinen?“ rohkenin häneltä eräänä kertana kahden kesken kysyä.

„Ketä, Minuako? Eihän minua mikään vaivaa, että tarvitsis surullinen olla,“ sanoi emäntä säikähtäen.

„Mutta teidän silmänne ovat melkein aina itkusta punaiset,“ rohkenin minä väittää.

„Mistä sen tiedät?“ sanoi hän vähän levollisempana.

„Näenhän sen omilla silmilläni,“ vakuutin hänelle.

„Sinun terävä silmäsi tunkeentuu joka paikkaan. Minä en ole onnellinen. — Rikkauden turha kiilto on saanut minut harhaan. Minulla ei ole sydäntä — olen kuollut. Voi Sakeus! Sinä olet vielä puoliksi lapsi, etkä tiedä turhuuden viettelyksistä. Jospa minäkin saisin sen takaisin, mutta voi! kaikki on nyt jo mennyttä,“ sanoi emäntä värisevin äänin ja peittäen käsillään silmänsä, purskahti hän valtavaan itkuun.

Minä en saattanut olla huoneessa, vaan hiivin hiljaa pois. Kummallisia mietteitä virisi päähäni. Koetin etsiä syytä emännän surumielisyyteen, mutta turhaan. „Minä en ole onnellinen — minulla ei ole sydäntä — olen kuollut,“ pyörivät sekaisin mielesäni, ikäänkuin niiden olisi ollut velvollisuus antaa minulle ilmi emännän surun syyt ja ne olisivatkin voineet sen tehdä, mutta minä olin liian nuori, voidakseni niitä ymmärtää.

Jäljestä päin huomasin, ettei emäntä koskaan, ei vahingoissakaan, puhutellessaan herrastuomaria, sanonut häntä sinuksi, ei teiksi, eihä miksikään. Hänen puhuttelunsa oli tällaista: „tulee nyt syömään, menee siitä maata — kysyy Sakeukselta — tuo tulee kotiin — panee hänen siihen,“ y. m. s.

Minä en tiennyt, huomasiko tuo vähänäköinen ja kopaantunut herrastuomari nuoren ja kauniin emäntänsä itkuja, mutta onnelliselta ei näyttänyt hänkään. Hän ei ollut tottunut minkäänlaiseen työntekoon ja vaikka hän oli nyt maan omistajana, ei hän kaivannutkaan minkäänlaista työntekoa, istui vaan päiväkaudet komeassa kamarissaan synkän ja alakuloisen näköisenä. Hän ei puhunut monta sanaa päivässä, istui vaan ja räpötteli silmiänsä; vieraatkaan eivät

saaneet häntä monasti elpymään. Ainoana huvituk-
sena hänellä oli viulu, jota hän oli vähän oppinut
pelata kitkuttelemaan. Sen hän otti tavasta laati-
kostaan ja sanaa lausumatta romuutti hän joka iki-
sen pelikappaleen ja jokaisen niiden osankin, mitä
hän vaan oli oppinut; ja tuota tehdessään ei häntä
häirinnyt mikään ulkonainen vaikutus, ei syrjästä
puhuttelemiset eikä muut; herrastuomari pelasi vaan
loppuun kaikki. Kun ne olivat loppuneet, pani hän
viulunsa pois ja vaipui entiseen vaiteliaasen elämään-
sä. Hän oli mielestäni niin arvokkaan ja rikkaan
näköinen, etten tohtinut häntä pelotta lähestyäkään;
muutoin ei hän puhunut minulle monta sanaa, ja mi-
nä tavallisesti vastasin niihin „on“ tahi „ei.“

Jonkun pitkän ajan perästä rupesi minulle vä-
hitellen selkenemään syy emännän surumielisyyteen.
Hän ei rakastanut aviomiestänsä; hän ei voinut. Nuo-
ri, kokematon sydämensä ei ollut tuntenut vielä to-
dellista rakkautta, silloin tuli hänen mielestään otol-
linen tarjous — rikas tarjous; hän suostui tuohon
tarjoukseen paremmin tavan kuin sydämensä vaati-
muksen vuoksi, ja niin tuli tuo pyhä liitto tehdyksi
ikäänkuin joku edullinen aineellinen kauppa. Nyt
oli hän varmistunut, varttunut ja kehkeentynyt ja
nyt hän käsitti, ettei hän voinutkaan rakastaa sitä
miestä, jonka kanssa hän oli yhdistänyt elämänsä
kohtalon; siinä syy, minkä vuoksi hän myötäensä
itki, minkätähden ei hän ollut onnellinen, minkä
vuoksi ei hänellä ollut sydäntä ja miksikä hän oli
kuollut. Niin, kenties oli tuo löyhästi, päällisin-
puolin harkittu liitto saattanut onnettomiksi molem-
mat — kenties! — —

Kauppanpitoa harjoitettiin vieläkin, mutta her-
rastuomari ei näyttänyt pitävän siitä mitään lukua,

eikäpä juuri paljon emäntäkään; kuitenkin kitkutettiin sitä ikäänkuin vanhan tottumuksen vuoksi.

Kaksi vuotta olin minä herrastuomarilla renkinä. Mutta ennenkun se aika oli loppuun kulunut, oli talossa tapahtunut kummia muutoksia. Nuori emäntä ei itkenyt enään ja herrastuomarilla oli vakinainen työ: hän pelasi häissä, kuuliaisissa ja tavallisissa tansseissa ja sitä hän tehdä kitkutteli pyhä- ja arki-päivät, kun vaan joku häntä vähäkin vaati. Ei hän paljon palkkaa tahtonut ja välisti sai hän ylimielisiltä kuulla pilkkaakin huonon soittamisensa vuoksi, mutta vähän huoli herrastuomari siitä, kun vaan sai soittaa. Hänen kunniakseen täytyy mainita, ettei hän koskaan maistanutkaan mitään väkeviä juomia.

Emäntä päinvastoin joi nyt kuin mies, löi korttia niinkuin poika, kulki tansseissa niinkuin tyttö ja tappeli tarvittaessa niinkuin sankari — niin: hänellä ei ollut sydäntä, naisellinen siveys oli hänessä todellakin — kuollut ja tuon kuoleman kalveessa oli herrastuomarikin hakenut jotain työtä huvikseen — soittamista.

Minua pyydettiin kolmannella vuodella palvelukseen mutta kun elämä oli tuonlaiseksi käynyt, en ottanut enään siinä ollakseni.

Nyt pääsin eräesen herrastaloon rengiksi. Tuomoiset koroitukset ja ne muutamat imartelemiset, joita olin kuullut, kohottivat sokean turhamielisyyteni niin korkealle, että todellakin luulin olevani jo oikein aika viisaan. En ollut vielä kovin monta vuorokautta ollut uudessa paikassani, kun taloon sattui tulemaan eräs paljon kokenut ja kulkenut merimies. Hän rupesi suuressa väkijoukossa väentuvassa iltasella puhumaan matkoistansa ja nähdyistä ihmeistään; väki kuunteli häntä ihmetellen. Minä

en tahtonut olla huonompi häntä ja rupesin väittämään, että Tukholmaan pääsee jalkaisin muualtakin kuin Pohjanperän kautta. Merimies intti kovasti väitöstäni vastaan, mutta minä en antanut perään. Viimein toi hän puolustukseksensa kysymyksen:

„No mitenkäs tästä merestä sitten laivat pääsivät ulkomerille, jos muualta kuin Pohjanperän kautta jalkaisin päästäisiin Tukholmaan?“

Minä jouduin tuon kysymyksen kuultuani jotenkin hämille, mutta selvenin pian ja vastasin arvelematta: „ettekö sitä tiedä?! Siltahan siinä on, joka nostetaan pois, kun laiva tulee.“

Kun merimies huomasi yleisen mielipiteen olevan minun puolellani, lähti hän jotenkin kummastelevan näköisenä pois, mutta hänen lähdettyään sanoin minä: „tuon verran ne merimiehet tietävät!“

Ei ollut kauvankaan tuosta tapauksesta kulu-
nut, kun minut laitettiin talon neitiä viemään likimäiseen kaupunkiin. Se oli minulle iloinen asia, sillä en ollut ikään ennen nähnyt kaupunkia, niin paljon kuin olinkin niistä kuullut pukuttavan. Enpä voinut nukkua sitä päivää vasten yöllä, jolloin lähdettiin. Kun päivä tuli ja kaikki oli valmiina, lähdimme matkaan. Välillä oli eräs oikotie, jonka piti oikaista matkaamme kokonaista kaksi peninkulmaa. Ensimmäisenä päivänä pääsimme tuon oikotien päähän ja olimme juuri valtamaantielle tullessamme eräässä talossa yötä. Aamulla lähdimme taas matkaan, mutta valtamaantielle päästyämme, lähdin minä ajamaan päinvastaiseen suuntaan, sillä minä olin mielikuvituksissani luuloitellut kaupungin olevan toisella suunnalla kuin se oli. Niin ajaa kölköteltiin ensimmäinen kestikievarin väli ja toista aloitettiin. Kun olimme jo likellä toista kestikievaria, jonka nimen minä kuulosta tunsin, rupesin kummastele-

maan: miksi virstan tolpat ovat toisella puolen tietä, kuin niiden pitäisi olla, ja pelkäsin pahinta. Kun ensimmäinen matkustava tuli vastaamme, kysyin häneltä paljonko vielä oli matkaa kestikievariin? Hän sanoi: „Samoin kysyin toiselta matkustajalta ja hän arveli kestikievariin olevan enään yhden virstan.“ Nyt rengahtivat minun silmäni selälleen, sillä tiesin, että ajamme pois päin kaupungista.

Vaikka kyydittäväni neiti oli aika-ihminen, useat kerrat ennen kaupungissa käynyt ja vielä päälliseksi sivistyneessä perheessä kasvatettu, eipä hänkään ollut minua etevämpi maantieteessä, sillä hän istui vaan sanaakaan virkkamatta, hyvässä turvasa reenperässä, keskellä päivää, mutta kun onnettomuus tuli ilmi, oli hän valmis minua siitä syyttämään.

Eihän meillä ollut muuta neuvoa kuin kääntää takaisin ja syöttää hevostamme lähimmäisessä talossa. Sen tehtyä lähdettiin taas ajamaan ja ennenkun olimme jälleen niillä paikoilla, joista olimme aamulla lähteneet, oli jo pilkkoisen pimeä; täytyi siis ruveta yöksi, mutta ei kuitenkaan häpeän vuoksi samaan taloon, jossa viimeksi olimme.

Minun kunnialleni kävi kovin tuommoinen erehdys. Häpeän vuoksi en ollut noilta vastaantulijoiltakaan kysynyt, menemmekö kaupunkiin vai mihinkä, mutta vaan: onko pitkältä kestikievariin. Mutta nyt oli minulla vasta oikein suuri huoli, miten tuon harmillisen asian saisin yöpaikassa salatuksi, siinä hädässäni pyysin neitiäkin, ettei hän virkkaisi koko asiasta mitään ja hän lupasi olla vaiti.

Neiti meni ensinnä huoneesen ja kun sain hevosen riisutuksi ja ruokaa sille eteen, menin minäkin perästä. Heti huoneesen tultuani musteni maailma silmissäni, sillä tuo merimies pahuus istui takkavalkean

valossa käsitöitään tekevän väen keskellä, kertoelamassa halullisille kuulijolle ihmeellisistä matkoistaan — se sama, jonka kanssa olin joku aika takaperin niin innokkaasti ja mielestäni voitollisesti kiistellyt maantieteellisistä asioista.

Minä koin kyyräytä pimeään nurkkaan, ettei minua olisi huomattu ja toivoin sydämeistäni tuon ikävän asian pysyvän salassa. Mutta kyydittäväni neiti ei saanut mielestensä vieroitetuksi sitä harmillista matkatappiota, jonka väärään ajamisellamme olimme saaneet.

„Jopa se oli harmillinen seikka,“ aloitteli hän, mutta minusta tuntui kuin kylmä vesi-ämpäri olisi valettu niskaani.

„Mikä on harmittava seikka?“ häyhähti heti koko väki-joukko kysymään.

Neiti ei tosin alkupäästä tehnyt asiasta kiireesti selvää, mutta ennen pitkää oli hän kumminkin selittänyt sen alusta loppuun asti.

„Hoh-hoh! Siitäpä pojasta tulee pian maanmittari, kun hän on niin hyvä osaamaan,“ sanoi joku joukosta ja kaikki muut rehahtivat nauramaan. Usea heistä otti pärevalkean käteensä, joiden valossa kaikki kääreentyivät minua katsomaan, niiden muassa merimieskin.

„Hah, hah, hah! Tämähän on juuri se sama suuri viisas, joka tuonosella viikolla intti minulle vasten silmiä, että muunkin kuin Pohjanperän kautta pääsee jalkaisin Tukholmaan! Olipa hyvä kun matapasin vielä kerran maisterin, ennenkun menen kaupungissa olevaan kotiini,“ sanoi merimies ja kaikki purskahtivat taaseinkin nauramaan.

Minua ei naurattanut yhtään; oli niinkuin olisi taivas pudonnut päälleni. En voinut syödä sinä iltana, enkä nukkua seuraavana yönä ja tuntui kuin oli-

sin maan alle vajonnut; ei ikänä minun omarakkauteni ole saanut senmoista kolausta, mutta mihinkäpä meni, siinä täytyi olla.

Kun tuosta pulasta pääsimme, teimme kaupunkimatkamme mitään muuta erin-omaista tapahtumatta, mutta ennen kotiin tuloamme pyysin vieläkin neitiä, ettei hän herran tähden kertoisi kotona tuota kolttosta; hän lupasi sen nytkin, mutta vuorokauden kuluttua oli se jo tietona ja nauruna ympäri kylää ja minä kadotin toisen puolen saadusta arvostani.

Tuo kolttonen pani minut moneksi aikaa alle päin, pahoille mielin, ja yötä päivää mietin, miten päästä vähänkään viisaammaksi. Olisin sydämen hallulla lukenut opettavaisia ja hyödyllisiä kirjoja, mutta mitäpä siitä kaipiosta oli hyötyä, sillä minkäänlaista semmoista kirjallisuutta ei ollut.

Eräällä arvokkaalla meidän kylän isännällä oli Euroopan kartta, jonka sanottiin puitteissa riippuvan hänen kamarinsa seinällä. Tuosta ihmeestä olin kauan jo kuullut puhuttavan, ja monen onnellisen, joka sen oli saanut nähdä, kuulin hymysuin kertovan, kuinka Eurooppa oli juuri kuin hevosen kenkä, mutta Italia oli ihan saappaan muotoinen. Minä oikein hallulla halusin päästä näkemään tuota ihmeellistä karttaa, ettei vasta niin nolosti kävisi maantieteessä, kun tuon merimiehen kanssa oli käynyt. Sehän selittäisi niin täsmällensä kaikki, ja eihän siinä muuta liene kuin vaan silmänsä siihen luopi.

Tuon halun pakoittamana rohkenin kun rohkeninkin viimein eräänä pyhänä hiipiä isännän kamariin. Isäntä oli lukemassa avopäin raamattua, nokkalasit päässä; voi kuinka arvokkaalta hän tuossa näytti! Hän ei nostanut päätänsäkään, kun minä menin kamariin, luki vaan ääneensä haikealla, mutta kaikuvalla nuotilla, vaikkei huoneessa ollut ketään

muuta kuin minä ja hän. Tuota hän teki varmaan-kin pari tuntia ja selvään kuulin, että hän sanoi paljon sanoja niin hullunkurisesti väärin, ettei luetun ymmärtäminen olisi ollut kenellekään mahdollinen.

Minä seisoin ovipielessä yksissä jalkoin tiessä, enkä uskaltanut oikein hengittäääkään. Kun hän lopetti lukemisensa, oikaisi hän itsensä suoraksi, otti punaliitu-kipeneen liivinsä lakkarista teki sen lu'un loppuun merkin, johon hän oli lukemisensa päättänyt. — Kuinka monetta kertaa lienee isäntä lukenut raamattua yli, en tiedä.

„Mitä asiaa sinulla on?“ sanoi isäntä sitten minulle, nousten seisalleen.

„Ei mitään, tulin vaan karttaa katsomaan, jos ma saisin,“ sanoin ujosti.

„Ei koskaan pidä sanoa ei mitään, kun kumminkin jotakin on. Tuossa se on seinällä, katso häntä nyt kylläksesi, mutta älä koske, vaan mitäpä sinä siitä ymmärrät,“ sanoi isäntä kyllä hyvällä syylä ja meni pois.

Minä jäin avosuvin seisoa töllöttämään ovipieleen, sillä tulin jotenkin hämille isännän puheesta. Viimein rohkenin luoda silmäni seinälle ja voi herrainen aika! siellähän se kartta riippui kun riippuikin seinällä. Mutta mitä ihmettä?! Eihän minun silmäni käsittänytkään mitään hevosenkengän eikä saappaan muotoista, epävakaisia niemiä, mutkia, repaleita ja pilkkuja vaan, eri väreillä piirusteltuna sinne tänne valkoiselle paperille, josta en tullut hullua viisaammaksi.

Tuota tietelemistäni tein samalla paikalla seisossani, suuren huoneen yli, sillä en uskaltanut paikalta hievahtaa. Siitä aivan helposti seurasi se, etten

sinne asti nähnyt mitään nimikirjoituksiakaan, joita kyllä olisin osannut lukea.

Juuri kun olin parhaassa ymmärtämättömyyteni tuskassa, tuli isäntä kammariin.

„No mitä sinä nyt kartasta ymmärsit?“ kysyi hän.

„Ymmärsinhän tuosta, mutta — — —“ änkytin hänelle.

„Mitä mutta?“ kysyi isäntä ja katsoi kiivaasti silmiini.

„Mutta eihän tuossa näy mitään hevosenkengän eikä — saappaan muotoista,“ vastasin hänelle.

„Minkä pitäisi olla hevosenkengän ja saappaan näköinen?“

„On sanottu Euroopan olevan edellisen ja Italian jälkimmäisen näköisen,“ selitin minä vähän rohkaistuneena.

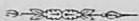
„Sinä sanoit karttaa ymmärtäneesi, mutta ei koskaan pidä sanoa jotain ymmärtävänsä, kun kumminkaan ei mitään ymmärrä. Jos olisit ymmärtänyt, olisit siitä kyllä löytänyt jotenkin saappaan muotoisen Italian, mutta hevosenkengää et sieltä ikänä löydä,“ sanoi isäntä.

„Jos minä saisin kartan ottaa seinältä alas, että mä saisin sitä likempää katsella?“ rohkenin pyytää pelosta vavisten.

„Kylläpä siitä pian teeri tulisi, kun antaisin sitä joka poropeukalon rääpiä,“ sanoi isäntä ja katsoi ovea kohti, joka oli selvä viittaus, että hän soisi minusta pääsevänsä.

Minä lähdin pois maantieteessä yhtä viisaana kuin tullessanikin, mutta siellä viisastuin kumminkin senverran, etten sanonut: „ei mitään“ ja „ymmärsinhän tuota,“ kun minulta jotain semmoista kysyttiin, jota en minä tietänyt.

Niin huonosti toteentuivat nuo ennustukset, joiden imelässä höyryssä olin mielestäni kohonnut päätäni pitemmäksi. Silloin huomasin mielipahalla, ettei tuo luuloiteltu miehuuteni ja viisauteni ollut muuta kuin turha unikuva, joka todellisessa elämän toiminnassa haihtui kuin savu tuuleen. Paljon tunsin nyt olevani vailla sekä viisauteni että miehuuteni puolesta, mutta tuo tunto ei lannistanut minua aloilleni jäämään, vaan eteenpäin oli haluni pyrkiä yhdellä tahi toisella tavalla, kävipä vielä miten kävi. —

Viides luku.

Muita mutkia.

Vaikka olinkin niin paljon saatua arvoani kadottanut enimmistön silmissä tuon onnettoman maantieteellisen kiistani kautta, en kuitenkaan kadottanut sitä entisten ystävieni luona. He ottivat minut vastaan niinkuin ei olisi mitään tapahtunut, olivat minulle yhtä ystävälliset, yhtä lempeät kuin ennenkin; sen turvissa voin minä taasen ruveta pyrkimään ihmiseksi ja ennen pitkää unohtui tuo ikävä maantieteen juttu kokonään.

Eräänä kauniina kesäisenä pyhä-iltana olimme taasen Maunon kanssa Tipakkalassa vieraina. Mauno, minä ja Maija olimme jo tulleet siihen ikään, että lasten leikkikalut ja niiden muassa leikitkin, olivat jääneet syrjään ja elämän todellisuus alkoi meille kaikille haamoittaa, vaikka kyllä hämärästi, ja samassa suhteessa, eneni myös luonnollinen kainoutemme. Maija olikin nyt jo täyttänyt kahdeksantoista vuotta. Hän oli nyt jo kasvanut täyteen pituuteensa, mutta vartalonsa sen mukaista luonnollista vahvistumista hän koki kaikin tavoin estää. Yhä harvemmiksi kävivät röijyjen saumat ylellisestä pinnistyksestä venyneinä, ja yhä syvemmälle painuivat lujat ja piukalle kiristetyt vyöliinan nauhat. Vaikkei hänen suunsa juonteissa näyttänyt olevan mitään

vastenmielistä, näytti kuitenkin siltä kuin hänellä olisi ollut joka aika hieman huolta sen säännöllisestä hoitamisesta, joka näkyi parahiten siitä, että hän isosti nauraessaan joko puristi huulensa lujasti umpeen ja nauroi nenänsä kautta tahi että hän pani kätensä suunsa eteen.

Meitä pidettiin Maunon kanssa nytkin hyvinä vieraina. Vanhukset puuhasivat meille ruokaa ja siihen laitettiin mitä parasta talossa löytyi. Samassa touhussa oli Maijakin ja tuota tehdessään käveli hän, että lattia huiskui ja oli punainen kuin nuotiosta temmattu kekäle. Kun ruoka oli saatu valmiiksi, käskettiin meidät syömään, mutta me emme ottaneet monta palaa, vaikka oli kyllä nälkä, kun olimme koko päivän olleet kylissä ilman syömättä. Oli mielestämme niin häpeä syödä niin paljon, että talon väki olisi nähnyt jotain kuluneeksi, ikäänkuin näyttääksemme olevamme semmoisia ihmisiä, jotka syömättä eläisimme. Kaiketi se oli luonnon lasten luontoista ujoutta.

Syömästä päästyämme käski Maija meidät kamariinsa. Se oli pesty puhtaaksi kuin sipuli ja lattialle oli ripoteltu riivittyjä tuoreita katajan havuja. Seinä rakoihin oli pistelty parhaaltaan kukkivien tuomien ja pihlajan oksia kukkaterttuineen. Akkunoille oli laitettu useampaan astiaan poimituista kukista ja muista kasveista sidotuita kukkavihkoja tyvillänsä vedessä seisomaan; kaikki nuot tekivät huoneesen täydellisen kesäisen tuoksun. Koko muu huoneen tavarasto näytti asukasten varallisuutta, uutteruutta ja siisteyttä. Vuode seisoi yhdessä nurkassa, pulleine höyhenpolstarineen, valkoisine ripulaita-lakanoineen ja kuvikkaine ryijypeittoineen. Naulat olivat täynnä puhtaita ja avullisia pitovaatteita ja orret notkuivat puhtaiden ja sileiksi kaulat-

tujen paitojen alla. Eipä kummakaan, sillä sanottiinhan Tipakkalaisilla olevan rahojakin tuhansia lainassa ja arvattavasti oli tuon varallisuuden avulla syrjästäkin autettu Maijan omaa ahkeruutta vaatet-
ten hankkimisessa. Niin oli tässä kammarissa ja niin muidenkin tyttöjen, jotka arvostaan jotakin lukua pitivät ja häpeä sille tytölle, jonka orret eivät notkuneet niille ahdettujen vaatetten painosta.

Lieneekö tuo kaikki vaikuttanut jotain Maunon mieleen, koska hän sitä iloisesti haastellessamme yht'äkkiä sanoi:

„Mutta olisipa tässä talossa vävyn paikkaa.“

Tuon lauseen kuultuansa purskahti Maija heti valtavaan nauruun, silmiensä eteen paljastui hirveän leveä rivi pitkiä ja leveitä lostikka-hampaaita, sillä hän ei huomannut nyt koota suutansa, eikä panna kättänsä sen eteen, mutta pahin seuraus oli se, että Maijan röijyn selkäsauma ratkesi niskasta vyötäreeseen paikkaan asti. En tiedä lieneekö Mauno huomannut kumpaakaan tapausta, koska hänkin nauroi sydämen pohjasta ja katsoi hartaasti Maijaa.

Minä olin tuntenut pitkin elämäni syvää myötätuntoisuutta ja jonkunlaista vetoa Tipakkalaisten, erittäinkin Maijan tykö, sen sisarellisen ystävyys-
vuoksi, jota hän oli ylönkatsottunakin ollessani kohtaan osoittanut ja sen vuoksi olinkin siellä niin usein. Mutta tuon tapauksen perästä ilmestyi luontooni jotain vastenmielisyyttä kaikkia Tipakkalaisia, mutta erittäinkin Maijaa kohtaan, ja vaikka en voinut itselleni selittää, mikä se oli ja mistä se tuli; koetin sitä kaikilla keinoilla vieroittaa, mutta se ei onnistunut.

Kotiin mennessämme puheli Mauno Tipakka Maijan rikkaudesta, kätevyydestä, toimeliaisuudesta, lihavuudesta, punaisuudesta ja muusta komeudesta,

mutta minä en voinut ottaa osaa hänen puhelemi-
seensa kuin muutamalla myöntyvällä ja ilottomalla
sanalla, sillä sisällinen tunteeni oli niin kummallisen
hajanainen. — Mauno oli rakastunut Maijaan.

Tulimme suoraan Maunon kotiin. Kartanolla
oli paljon koolla kylän nuorisoa, muiden muassa
Piukka Jaakkokin. Heti hänet nähtyäni lensi ve-
reni kylmäksi, sillä mieleeni jolkahti, ettei nuoriso
pääse hajaantumaan koteihinsa jotakuta kommellusta
tapahtumatta, kun tuo ilkiö taas on joukossa. Eipä
kauvan tarvinnutkaan odottaa, ennenkun tuo aavis-
tukseni liiankin hyvin toteentui, sillä emmepä pääs-
seet vielä oikein likellekään toisia, kun jo Piukka
Jaakko sanoi.

„Mistäs nämät maisterit tulevat?“

„Eipä meidän ole pakko sinulle retkiämme se-
littää,“ sanoi Mauno hänelle tyynesti vastaukseksi.

„Mitä sinä ruomahuuli ja kanttipää ylpeilet, vai
tahdotko kalloosi niin, että joku kantti siitä tasaan-
tuu?“ räyhähti heti Piukka Jaakko, ja Maunon kävi
se niin sydämelle, että hän rupesi itkeä tihistämään.
Tyytymätön murahdus kuului silloin joukosta; mutta
kovimmasti tuo kävi minun oikeuden tunnolleni, sillä
se oli hirveä ja raaka asia mielestäni, kun tuo kai-
ken pahuuden alku ja juuri sätti ystävääni Maunoa
niillä vioilla, jotka eivät olleet hänen omalla otta-
mallaan ja joita Luoja saattoi millä hetkellä hyvänsä
antaa vaikka kenelle meistä.

„Aina sinä mokoma Piukka olet ilman asiatta
jokaisen silmillä!“ sanoin minä tuon totuuden tun-
nossa, ennenkun itsekään huomasin.

Muuta ei tarvinnut. Juoksujalassa tormasi hän
nenäni eteen tiuskuen: „mitä sanoit? sanopas toinen
kerta.“

Minä en vastannut mitään, mutta sydämeni oli nyt erin-omaisen paksuna.

„Kylläpä minä kuulin mitä sanoit,“ huusi hän raivossaan ja samassa kihisi kuuma korvapuusti korvissani!

Minä en paennut nyt, enkä ollut tietävinäni mitään koko lyönnistä. Mutta tuokos vasta Piukka Jaakon vihaksi kävi, sillä hän oli oppinut näkemään aina minut pakenevana ja välttelevänä, kun hän katsoi hyväksi kurittaa minua. Hän raivostui tuosta uhkamielisyydestäni niin, että rupesi kaikin voimin käymään minun päälleni ja minä puolustavassa asemassa torjumaan hänen rynnäköitään. Viimein kävi tuo ottelumme niin ankaraksi, että minä en enään tyytynytkän puolustamiseen, vaan rupesin vuorostani päälle käymään ja nujersin monta kertaa vastustajani alleni, löylyttäen häntä joka kerralla oikein kelpolailla. Mutta vaikka hän jo itsekin huomasi, ettei hän enään voi koko sotataidollaan minulle niin mitään, ei hän lakannut kumminkaan yrittämästä; sillä tuntuipa hänellä olevan jonkunlainen pelko siitä että yksi hänen nöyrä alamaisensa, ja kukaties muitakin, luopuu hänen vallan-alaisuudestansa, jos hän nyt vaan menettää tappelun. Kun ei tuosta loppua tullut, kaasin minä Jaakon taaskin alleni, miskyitin häntä hyvällä lailla, enkä laskenut häntä altani, ennenkun hän teki lupaukset, ettei hän enään tule päälle. Ne lupaukset tehtyään, päästin minä hänet ylös. Kaikki nuoret nauroivat Piukka Jaakon huonoa sota-onnea, mutta hän lähti kovin häpeissään pois, samassa uhaten minulle sen kyllä vielä kerran muistavansa. Niin uhkasi Piukka Jaakko, mutta tuo uhkaaminen kääntyi peräti toisenlaatuiseksi kuin me olimme sen otaksuneet, sillä kun hän ensikerran tapasi minut, kutsui hän kahdenkesken puheellensa, jossa hän innokkaasti

esitteli, että tästä eteenpäin tappelisimme aina yhdestä puolen ja tekisimme nyt välissämme ikuisen sovinnon. Jälkimmäiseen ehtoon suostuin mielelläni, mutta edellisen hylkäsin inholla.

Tuo tapaus lisäsi sanomattoman paljon rehtevyyttäni ja itse-arvoni tuntoa, sillä olinhan pakoittanut suurimmasti pelätyn viholliseni pitämään minua yhtä isossa arvossa kuin itseäänkin ja vieläpä kenties pelkäämäänkin minua, jossa tapauksessa ei hän enään tohtisi Maunoakaan sortaa ruumiin vioilla; tuntuipa siltä kuin olisin pudistanut orjan-kahleet pois päältäni ja samassa tullut vapauden sankariksi ystävänikin puolesta.

Vielä se lisäsi mielessäni sitäkin luuloa, että kenties minusta tulee kuin tuleekin mies, koska voitoin niin mainion tappelumiehen kuin Piukka Jaakko oli, semminkin kuin tuon urho työni luulin tehneeni niin oikealta kannalta, kuin ystäväni kärsimän väärän sorron kostamiseksi. Pian sainkin nauttia noita haaveksimiani etuja; usein kuulin muiden toverieni ylistelevän tekoni oikeutta ja urhoutta, ja yleinen rauha rupesi vallitsemaan nuorison keskuudessa, sillä Piukka Jaakko ei uskaltanut enään kenenkään silmille mennä. — Niin, minua ruvettiin kunnioittamaan voimakkaana, urhoollisena poikana — miehen ehto.

Ystäväsäni, Palkolan Hannossakin, oli tuo onneni käänne vaikuttanut aina isompaa mieltymystä minuun. Eräänä iltana esitteli hän minulle, että lähtisinkö minä tänä iltana hänen kanssaan Kivisen Heikille. Oikein minä säikähdin tuon kuultuani ja tunnustaa täytyy, että tuo saavuttamani miehen arvo tuntui kovin vähäiseltä sen kutsun rinnalla.

„Minä en lähde, en voi, en kehtaa,“ änkytin Hannolle vastaukseksi.

„No kaikkia, olethan jo mies ja hän on niin hyvä ja kohtelias kaikille, semmoista miestä ei löydy monta; lähde vaan, minä takaan, että tulet hyvästi vastaan otetuksi ja vieraana pidetyksi ja ettet kadu kauppaasi,“ puheli hän.

Hannon kehoitus kutkutti kovin itserakkauttani ja ajattelin: „kukapaties!“ — Minä lähdin.

Kun tulimme Kiviselle, oli isäntä jo ovelassa vastassamme.

„Hoho — hoo! Tulitpa toki, Hanno veli, tänne iltaa viettämään, tulitpa kuin kutsuttu, sillä minulla on niin hiton ikävä; ajattelin jo mennä johonkin kylään, mutta mihinkäpä täällä menisi, jos ei juuri teille. Ja entä sitten? Sinulla on veres toverikin mukana, Sakeus, joka Piukka Jaakolle on niin kunnollisesti antanut selkään! Sinä olet kunnan poika. — Käykää peremmäksi istumaan! touhusi isäntä, ennenkun ehdimme suutammekaan avata.

Me menimme istumaan ja isäntä meni toiseen huoneeseen. Hanno kuiskasi minulle! „enkö minä sitä sanonut?“ mutta minä tunsin itseni niin huonoksi, halvaksi ja miehettömäksi tuon varallisuutta kaikkialla osoittavan asumuksen ja yleisesti kunnioitetun viisaan, rikkaan ja, niinkuin luultiin, siveän miehen rinnalla.

Isäntä tuli, täysinäinen pullo ja pikareita käsissä, jotka hän pani pöydälle ja täytti ne pullosta.

„Tulkaas, vieraat, ottamaan suun avausta!“ esitelti isäntä ja Hanno tarttui yht'aikaa isännän kanssa lasiin, nousten seisalleen, mutta minä en hievahtanutkaan.

„No, Sakeus! Tulepas ottamaan!“ kehoitti isäntä.

„Minä en ryyppää,“ sanoin minä paikalta liikahattamatta.

„No, kuinkas muutoin? Eihän vieraissa-olo ilman miltään tunnu, kun ei ota naukkuja — olethan sinä jo mies — kursailematta poikaseni!“ kehotti isäntä.

„Minä en ryyppää,“ toistin minä vaan vakavasti.

„No, kun et ryyppää, niin ole ryyppäämättä,“ sanoi isäntä jotenkin nyrpistyneenä.

Hannon kasvot synkistyivät ja hän loi minuun tylyn katseen.

Molemmat he ottivat ryyppynsä, toisen ja kolmannenkin, pitämättä enään minusta mitään lukua.

He tulivat iloisiksi ja isäntä sanoi: „Tarvitseisi panna ovet lukkoon ja akkunat tukkoon, etteivät ihmiset tänne näkisi, eivätkä pääsisi, mutta voiko tuohon poikaan luottaa niin paljon?“

„Kyllä häneen kuitenkin voit luottaa, vaikkei hän ryyppää,“ vakuutti Hanno.

Sutii, heti laskettiin akuttimet alas ja avaimet otettiin suulta pois, mutta minä ajattelin: „mikseikähän meitä saisi ihmiset nähdä?“

Vähän ajan päästä toi talon vanha ja ennen paljon tavaraa koonnut emäntä lämmintä vettä, sokeria ja taasen täysinäisen pullon. Hän oli surullisen näköinen ja loi minuun niin läpi tunkevan ja pitkän katseen, että se meni läpi ytimieni; selvästi luin minä tuossa silmäyksessä: „tuokin raukka,“ silloin en tuntenut itseäni mieheksi, vaan väärässä paikassa olevaksi, mitättömäksi nuorukaiseksi. Emäntä meni pois, lausumatta yhtäkään sanaa, ja huokasi raskaasti. Kaikesta tuosta emännän käytöksestä olin huomaavinani, että hän tuota vierasten palvelemista teki kovasta pakosta, vaikka ulkonainen, näennäinen rauha vallitsi talossa.

Kun emäntä oli mennyt, tekivät isäntä ja Hanno lasit ja alkoivat maistella; minulle eivät he enään tarjonneetkaan, kun olin niin jyrkästi kieltänyt. Tuota

tehdessään tulivat he yhä iloisemmiksi, yhä ystävämiksi keskenään. Veljellisyys, verrallisuus ja vapaa sanan valta yhä varttui heidän välillensä. Voi kuinka pieneksi tunsin itseni heidän rinnallansa.

Kauvan ei viipynyt, ennenkun isäntä toi viriteytyn soittorasian ja pani sen eteeni pöydälle.

„Eikös se soita koreasti?“ kysyi isäntä minulta.

„Soittaahan tuo,“ vastasin minä.

„Etkö tahdo ostaa tätä? Minä myön sen halvasta hinnasta, viidestä ruplasta, vaikka se olisi kymmenkin arvoinen,“ kaupitteli isäntä soittokonettansa.

„Milläpä minä semmoisia ostaisin,“ sanoin minä karttelevaisesti.

„Kyllä minä uskon velaksikin; ei tarvitse muuta kuin vaan annat luvan, että minä saan palkastasi periä viisi ruplaa, niin soittokone on sinun; ajatteles: viidellä ruplalla kymmenen ruplan maksavan kalun — mikä voitollinen kauppa!“ kehoitti isäntä.

En voi kieltää, ettei tuo edulliseksi selitetty kauppa miellyttänyt minua. Voiton himo rupesi palamaan mielessäni ja lensipä päähäni tämmöinenkin ajatus: „mikä mies vasta olisit, kun sinä olisit tuommoisen taidekalun omistaja?“ Mutta samassa muistin, etteivät kaikki ihmiset pitäneet Hannolle hyvänä enteenä hänen ja Kivisen välillä tehtyjä kauppoja ja sen avulla voin tulla siihen päätökseen, etten osta tuota tarpeetonta kalua. Mutta selvästi tunnen vielä nytkin, etten olisi voinut tuota liehakoivaa viettelystä välttää, jos olisin ollut vähäkin hujakassa.

„En minä osta soittokonettanne, sillä minä tarvitseen palkkakupeneeni vaatteisini ja köyhille vanhemmilleni elatuksen avuksi,“ sanoin minä viimein jyrkästi.

„Sinä olet kummallinen otus, et sinä taivu mihinkään, mutta sen minä sanon sinulle: sinä et ym-

märrä vielä omaa etuasi. Mitä sinun tarvitsee vanhempiasikin elättää, kyllähän kylä heistä huolen pitää," sanoi isäntä närkästyksissään ja siihen se asia jäi.

Minun mieleni meni kovin pahaksi tuon isännältä lausutun mielipiteen vuoksi, joka selvästi halveksui vanhempiani, jotka niin hellää huolta minusta pitivät.

Isäntä ja Hanno tekivät uusia laseja ja olivat iloiset.

„Nyt on jo kaikki ihmiset nukkumassa, nyt ei meitä sissi enään kukaan; sinun pitää, Sakeus, laulaa meille," sanoi Hanno minulle sammaltavin kielin.

„Niin, niin, saakuta rallaa! Pojalla kuuluu olevan hyvä ääni, hänen pitää laulaa meille," säisti isäntä.

Minä tenäsin ja estelin minkä voin, mutta he pitelivät minua kiinni, halailivat ja taputtelivat, ja sanoivat, että he ovat „miritty," jos he päästäisivät minut, ennenkun minä laulaisin. Kun huomasin, etten päässyt heidän käsistänsä mihinkään, lauloin minä vihasta kähisten ja häpeästä punehtuneena pari väärsyä, mutta en ennen enkä jäljestä ole niin ylenkatseellisesti laulanut kuin silloin.

„Saakuta rallaa! Se oli laulua se. Poika olisi laulustansa aika totilasin ansaitseva, mutta kun hän on niin jörö, ettei ota mitään, niin minkäpä sille tekee," höpisi isäntä.

Minulle tuli siellä hirmuisen ikävä. Pöydällä oli joku hengellinen kirja; otin sen käteeni ja rupeusin sitä katselemaan. Luultavasti se oli talon emännän kirjallisuutta. Isäntä, kun sen huomasi, nakkasi korttipakan eteeni pöydälle ja sanoi: „on täällä parempiakin kirjoja, kuin tuommoiset nurrasunterit." Minä kauhistuin kovin semmoista jumalattomuutta,

sillä vanhempani olivat aina opettaneet minua Jumalan pelkoon. Kumminkaan en rohjennut puhua mitään, sillä minä tunnuin niin mitättömältä.

Isäntä ja Hanno rupesivat korttia lyömään. Tuossa tilassa ei minun sopinut lukea kirjaakaan ikäväni lievitykseksi. Uni voitti minut ja minä väännyin johonkin nurkkaan nukkumaan. Siitä herätettiin minut vihdoin puoli väkisin ylös, sillä en tahtonut toipua, kun olin tottunut yöni nukkumaan. Kun silmäsin herättyäni talon kaapillista, lyöpää seinäkelloa, läheni se aamu-kolmea. Minulle rupesi isäntä ja Hanno selittämään, että minun pitäisi heidän välilleen kirjoittaa velkakirja; molemmat olivat silmisikana juovuksissa. Minä väitin, etten osaa sitä kirjoittaa, mutta isäntä ja Mauno inttivät, että se kyllä käypi laatuun, sillä eihän sen niin täysi kelvon tarvitse ollakaan, koska se tulee vaan ilman aikojaan — muistoksi. Minä en päässyt puuhun en pitkään, vaan minun piti kirjoittaa kuin parhaiten taisin Hannolta Kivisen Heikille sadan ruplan velkakirjan, johon Hanno pani puumerkkinsä ja yksi talon rengeistä herätettiin toiseksi vieraaksi mieheksi.

Kun se oli tehty, lähti Hanno minun kanssani kotiinsa hoipertelemaan.

„Tue minua, Sakeus, pidä minua kiinni! minä en pysy pystyssä — se saakelin rommi,“ änkytti Hanno minulle mennessämme. Minä koin häntä tukea minkä voin, mutta yhtäkaikki kaaduin välisti molemmin ylen kuppuraisiamme.

„Mistä se velkakirja tuli?“ kysyin häneltä.

„Niin se velkakirja — kyllä se oikeasta tuli, oikeasta se tuli. Mutta älä puhu siitä kenellekään mitään — minulla ei ole nyt rahoja käsillä — sinä lauloit saakelin hyvästi — eikös ollut hyvä siellä

olla? Avullinen mies tuo Kivisen isäntä — se lemparin rommi —.“ höpisi hän.

Minä inhoon koko tuota taloa ja sen isäntää; ei ikänä se ole rehellinen mies,“ rohkenin muistuttaa.

„Kyllä hän rehellinen on ja hyvä mies, mutta sinä et ymmärrä, olet vielä kovin nuori,“ vakuutti Hanno.

Kun tulimme hänen kotikartanolleen, katselivat kauniin naisen kasvot akkunasta ulos ja minua hävetti, että ihmiset näkivät minun nyt Hannon seurassa. Nuot kasvot olivat Hannon vaimon, joka ei ollut siihen asti yhtään nukkunut, levottomana miehensä poissa-olosta, vaan oli koko yön odottanut häntä tulevaksi.

Minun täytyi Hanno viedä huoneesen asti, sillä ei hän sinne olisi omin voiminsa päässyt.

Kun odottava vaimo näki, missä tilassa hänen miehensä oli, vapisi hän niinkuin kahila virrassa. Olikohan tuolla sydämessä täristämässä jo entisiäkin elämän kokeita, tunteita ja havainnoita, vai olivatko ne vaan tämän hetken tuottamia? Sitä en voinut itselleni selittää, sillä Hannon ryyppimisestä ei koskaan puhuttu.

„Voi missä sinä, Hanno, olet ollut koko yön? ja tulet taas näin juovuksissa kotiin,“ sanoi vaimo surullisesti värisevällä äänellä ja tuo „taas“ sana selitti täydellisesti minulle, ettei tää ollut ensikertaa.

„Älä nyt suutu minuun. En minä missään huonossa paikassa enkä seurassa ole ollut, olen ollut vaan Kivisellä vieraana,“ selitti Hanno sammaltaen.

„En minä suutu, enkä vihasta tätä sano, mutta suuresta rakkaudesta sinua ja perhettämme kohtaan. Usko minua, rakas Hanno, Kivisen kanssa seurustelemisesi ei lopu hyvään,“ sanoi vaimo.

„Sinä puhut niinkuin sinä ymmärrät — mi —

minä annan sinulle anteeksi — en minä ole sinulle paha,” höpisi Hanno ja rötkähti puku päällä maata.

„Vaikken minä paljon ymmärräkään, niin ymmärrän kuitenkin rakastaa ja surra sinun kunniaasi ja perheemme perikatoa,” sanoi vaimo katkonaisesti.

Hanno ei vastannut mitään, sillä hän rupesi oksentamaan ja minä lähdin pois.

Kenties olin minä ensimmäinen, joka rupesin täydellisesti käsittämään Hannon todellista perheelistä ja taloudellista tilaa ja paljas ajatuskin, että ystäväni joutuisi perikatoon, kauhistutti minua.

„Mitenkä nyt asiat ovat?” kysyin Hannolta, ensikerran tuon tapauksen perästä tavattuani hänet.

„Mitenkä niiden sitten pitäisi olla?” kysyi Hanno vuorostansa huolettomasti.

„Etkö kadu viimeistä Kivisellä käyntiäsi?”

„Mitä minä siitä katuisin, siellä on niin hyvä käydä kylässä ja tehdä kauppoja; niin vapaata taloa ei ole koko pitäjäässä,” sanoi Hanno.

„Mutta mitä sinä sait sitä velkakirjaa vastaan, jonka siellä annoit Kiviselle?” (Hanno oli vaatinut minua kutsumaan häntä sinuksi.)

„Niin, niin, se velkakirja! Minä en tosiaankaan saanut sitä vastaan mitään! hän voitti sen korteilla, vaan kyllä minä sen pian takaisin voitan. Mutta vieläkin varoitin, ettet puhu siitä kenellekään.”

„Minä luulisin olevan parhaan keinon kun et koskaan enään menisi Kiviselle.”

„Miksi?”

„Minä pelkään, että hän peijaa sinut puti puhtaaksi.”

„Joutava pelko; ikään kuin en minä osaisi eteeni katsoa. Sinä saat olla aivan huoletonna minun asioistani,” sanoi Hanno vähän närkästyksissään.

„Vaimosikin suree kovin,” rohkenin muistuttaa.

„Hän on yhtä ymmärtämätön kuin sinäkin, ja nyt ei siitä asiasta enään mitään,“ sanoi Hanno puoltuimasti.

„Minä olin pitänyt aivan varmana, että Hanno katuisi hartaasti, selvittyänsä, mielestäni niin tava-tonta kohtausta, kun Kivisellä käynti oli, mutta pe-tyinpä siinä luulossani surkeasti.

Hanno kulki Kivisellä tästä eteenpäin, kuten ennenkin; teki hevos- ja muita kauppoja ja herra tiesi mitä hän siellä tekikään, mutta Hannon vaimon kau-neus katosi sitä tehden ja pitkää aikaa ei kulunut, ennenkun hän oli yhtä surkastunut kuin syksyn kel-lastunut lehti.

Vuoden ajan kesti vielä tuota menoa ja silloin oli Hanno — maaton mies! Kivisen Heikki oli ha-kenut häneltä velkansa ulos ja minunkin tekemäni velkakirja kävi vaan täydestä, vaikka olin luuletel-lut, ettei sillä tee mitään, kun se oli minun tekoni. Sinne mahtui valmiit rahat, maat ja mannot, ja jo-kainen kummasteli, kuinka sinne niin paljon mah-tui, mutta he eivät tienneet sitä, että Hannon ei ollut sinne maksaminen ainoastaan kauppavelkoja, mutta myöskin kortti-velat.

Olisi luullut Hannon peräti kukistuvan ja hänen vaimonsa henkensä heittävän tuon kovan lankeemuk-sen tähden; mutta kumma kyllä, niin ei käynyt! Han-no oli yhtä iloinen, yhtä rehtevä ja ponteva kuin en-nenkin, juuri kuin ei olisi mitään tapahtunut. Yh-dessä asiassa oli hän vaan saanut toisen mielen kuin ennen: hän vihasi nyt Kivisen Heikkiä kiivaammin kuin ennen rakasti. „Se perhana, sen roisto,“ sanoi hän usein, „kyllä minä vielä laitan semmoisen kos-ton, että se piisaa.“ Niin, Hanno raukka oli nyt saa-nut silmänsä auki, mutta liian myöhään. Hän vannoi usein valalla, että niinkauvan, kun hän elää, ei pidä

leivän hänen perheeltänsä puuttuman ja ettei hän koskaan enään ryyppää väkeviä juomia eikä pelaa korttia. Tuon voimastahan se oli, kun Hannon vaimo voi vielä pysyä lankeematta kokonaan epätoivon valtaan — raukka toivoi vielä.

Sydän, sydän! kuinka paljon voitkaan sinä rakastaa, unhottaa, kärsiä ja toivoa? Mutta vaikka oletkin verraton kaikissa, voit sinä kuitenkin murtaa liian raskaan elämän taakan painon alla.

Kuudes luku.

Kirkolliset ja uskonnolliset olot.

Siihen aikaan olivat ihmiset hyvin jumalisia, mutta kummallista jumalisuutta tuo oli. Silloin oli kirkkokin voipunut paljaasen ulkonaiseen kuoreen; sillä ei ollut ydintä ja semmoisia ovat lampaat kuin paimenetkin.

Kirkossa käytiin kuten ainakin, vieläpä ahkerastikin, ja papit pauhasivat taivaan ilosta ja helvetin vaivasta niin kovalla äänen painolla, että se kuului ulkopuolellekin tuotakin tuokemmaksi. Vaikka tuommoinen meteli oli saarnan aikana kirkossa ja vaikka pappi löi välisti nyrkkinsä semmoisella voimalla saarnastuolin laitaan, että luuli sen hajoavan siihen paikkaan, eivätpä sentään kaikki sanankuulijat pysyneet valveilla. Noiden kovakorvaisien varalla kulki suntio koko saarnan ajan pitkin käytäviä, pitkä, toisesta päästä ristiin halaistu ruokosai-kara kädessä. Kun hän havaitsi jonkun nukkuvan, seisahtui hän ja löi saikaransa pään käytävän lat-tiaan semmoisella jyräyksellä, että halottu latva rä-sähti kuin hevusräikkää olisi ympäri pyöräytetty; olisipa siitä jyräyksestä luullut kuolleenkin heräävän. Mutta olipa elävienkin joukossa semmoisia, jotka ei-vät vielä siitä onnahtaneetkaan, vetelivät vaan ma-keata unta kaikessa turvassa. Niitä täytyi suntion lyödä rämäyttää päähän, josta he joko säikähtyen

heräsivät tai jäivät konnussillaan muka heräämättömiksi. Se menettelytapa antoikin aiheita usein monelle konnastelijalle moneen lystilliseen koukkuun. — „Synti se on, joka nukuttaa ihmisiä kirkossa,“ sanoivat oikein tosivalppaat ja jumaliset ihmiset.

Minunkin vanhempani olivat hyvin jumalaisia; lapsuudesta pitäin totuttivat he minut ahkerasti kirkossa käymään, ja se tapa seurasi minua ijällisempänäkin. Minä olin siksi valpas, ettei saikaramies pääsyt minua koskaan niskaan kopistamaan, mutta en tiedä, oliko minulle saarnasta enempää hyötyä kuin niilläkään, joita ei tuntio saanut ollenkaan hereillessä. Minulla oli, näet, jo paljon työtä ja katsomista niistä vehkeistä, joita tuntio piti synnin unessa makaavien kanssa. Kun ei siinä ollut mitään katsomista, hajaantuivat ajatukseni ympäri maailmaa ja tuskin kuulin kolmea sanaa koko saarnasta; kuuntelin sitä kyllä niinkuin jotakin messinkikelloa, mutt'en mitään siitä ymmärtänyt. Ajattelin, että kyllä kai sekin on synti ja koetin koota ajatuksiani saarna kuulemaan, mutta ennenkun huomasinkaan, olin luke-massa kirkkomme akkunoissa olevia, lyijy-puitteisin pantuja, pieniä akkuna-ruutuja tahi kattolautoja, ja tohdinpa taata, ettei kukaan tarkemmin tiennyt, kuinka monta ruutua taikka kattolautaa kirkossamme oli. Paras paikka koko saarnassa oli amen, sillä sen kuul-tuani olisin kuullut vaikka kärpäsen surinan; mielui-nenpa se taisi olla synnin unta makaavillekin, koska he heti kohottivat päänsä, oikoivat käsiään ja hai-kottelivat niin suuresti, että varpunen olisi aivan helposti mahtunut lentämään heidän suuhunsa.

Kirkosta kotiin tullessa vanhemmat sanoivat lapsille tavallisesti: „Jesus lähetti kirkon armoja.“ Illemmalla kokoontuivat vanhat ämmät toisiensa tykö,

jossa he sitten päin yhteen istuen niekuttelivat, päästään samassa syviä ja pitkiä huokauksia ja lausuiivat:

„Voipa kuitenkin! Kyllä kaiketi sielun paimen koetti taasenkin sanoa ja neuvoa meitä, mutta ihminen on, Jumala paratkoon, niin kovakorvainen, ettei hän liikahda enempää kuin kivi. Voi, voi! Oikein hiki tippui nytkin pastorin päästä, kun hän koki tehdä työtä sielujemme puolesta. Raskas on työ, raskas edesvastauskin, mutta otammekos vaaria siitä? Emmepä, annamme synnin vaan pettää ja vietellä itseämme.“ Näitä, ja monta muuta semmoista he lorisivat vanhassa totutussa ulkokullaisuudessaan, mutta elämän parannuksesta ja sisällisen ihmisen korjaamisesta ei ollut koskaan puhettakaan.

Eräänä pyhänä saarnasi eräs nuori pappi Rikkaasta miehestä ja Latsaruksesta. Mutta sinäkös pyhä-iltana muorit oikein huokaillen niekuttelivat itseään ja joku heistä sanoi: „totisesti on siinä nuorukaisessa Jumalan henki, sillä muutoin ei hän olisi voinut puhua niin hyvin köyhyydestä ja rikkaudesta. Jumala vahvistakoon sitä poikaa, että hän voisi noille rikkaille senvietäville oikein antaa.“

Niinkuin ennen olen maininnut, olivat vanhempani hyvin jumalisia. Tipakka Vappukin oli jumalinen ja hän oli usein meillä äitini kanssa keskustellessa taivaallisista asioista ja papin saarnoista sekä raskaasta edesvastauksesta, ja aristelematta uskallan sanoa, etteivät he olleet yhtään huonompia niekuttelijoita ja huokailijoita kuin muutkaan ämmät.

Ei missään enempää harjoitettu jumalisuutta kun miesjoukossa, silloin kun oltiin „hienos kaasus.“ Pitotiloissa kokoontuivat miehet aterioin jälkeen pitkän pöydän ympärille, jossa oli useammassa paikassa viinapullot ja pikarit, ja niistä otettiin tarpeen mukaan aika naukkuja. Kun sitten tultiin hyvälle

tuulelle, rupesivat raamatulliset kysymykset ja vastaukset lentelemään tuiskuna ympäri pöytää. Semmoisia arvoituksia kuin: „mitä Juditha teki Holofernekselle?“ ja: „missä se pensas on ollut, joka paloi tulella ja ei kulunut?“ Mikäs se on: „vesilukko ja puinen avain?“ j. n. e., oli kullakin koko joukko varalla ja joka ei niitä voinut vastata, joutui naurun alaiseksi. Jos joku heiltä kysyi, mitä he jaarittelivat, sanoivat he: „me kahlaamme raamattua.“

Kun pappi oli pidoissa, puhui hän tavallisesti semmoisia emättömiä valheita, joita ei uskonut kukaan, mutta ei suinkaan mitään „ylösrakentavaista.“

Olkoon tässä pari esimerkkiä, jotka itse kuulin, sillä olin jo siksi mies, että olin pidoissa, hirsitalkoot viraltansa.

„Jumalatoin mies tuo Salomonikin oli, kun hän tykeillä ampui ukon-ilmalla taivaalle, sanoen: „jos sinä olet Herra taivaassa, niin minä olen herra maassa,“ alkoi pappi.

Joku muistutti, etteihän silloin vielä ollutkaan tykkejä.

„Puutykeillä ampui, puutykeillä ampui,“ sanoi pappi ja nauraa virnisteli.

Eräissä peijaisissa sanoi hän taas ruokapöydässä:

„Minä näin Turussa ylioppilaana ollessani virstaa pitkän riihen.“ Samassa puukkasi vieressä istuva rouvansa pappia kylkeen.

„Kuinkas leveä se sitten oli, kun se oli niin pitkä?“ kysyi joku joukosta.

„Kahta kyynärää,“ vastasi pappi totisena.

„Kylläpä se oli kaitanen niin pitkäksi riiheksi,“ sanoi siihen joku.

„Olisi siihen leveyttäkin tullut, jos ei rouva töytännyt,“ sanoi pappi nauraa mutristellen.

Siihen aikaan olivat kaikki häät tanssi-häitä. Vaikka ne olisivat olleet kuinka köyhien, vaikkapa vaan tyhjien renkien ja piikojen, niin tanssia niissä vaan piti. Tanssia ei saanut kukaan muu aloittaa kuin pappi; hän se oli, joka kaikkialla morsiamen kanssa juhlallisesti pani alkuun tuon yleiseen suositun toimen.

Kerran kävi eräissä isoissa häissä niin, että pappi jo juopui ennen, eikä kyennytkään tanssia aloittamaan. Koetettiin tehdä mitä vaan voitiin papin selvittämiseksi, mutta kaikki oli turhaa, hän makasi taidotonna isännän kammarissa vuoteessa. Koko hääväki oli kovin hätäyksissään, kun ei saatu tanssia alkuun, eikä yksikään uskaltanut sitä alkaa. Tosin oli Kivisen Heikki nytkin puhemiehenä, mutta hän oli tanssia aloittaissa tavallisesti toisena parina ja vasta papin jälkeen sai hän kunnian tanssia morsiamen kanssa; ei siis hänkään tohtinut papille tulevaa kunniata ryöstää.

Kun hätä oli pahimmallaan, eikä pappia saatu tointumaan, otti isäntä koko tuon raskaan edesvastauksen päällensä. Hän nostatti papin lattialle vuoteesta ja köytti hänet pitkällä villavyöllä toisen juopuneen kanssa selin toisiinsa kiinni; kumpikaan ei heistä tiennyt tuosta uudesta ja oudosta kumppanuuden solmiamisesta niin mitään, niin taidottomina he olivat!

„Alkakaava vaan tanssi, minä vastaan kaikesta!“ huusi isäntä voitto-riemulla häätupaan tultuansa, suureksi iloksi huolestuneelle hääväelle.

Heti sen kuultuansa panivat pelimannit sompansa liikkeelle ja Kivisen Heikki lähti arvokkaasti niittämään suurinta kunniaansa, mitä hän oli koskaan niittänyt — aloittamaan tanssia papin sijassa.

Kaikki aloittamiseen kuuluvat menot ja temput

kävivät varsin sujuvasti laatuun, jopa niin hyvästi kuin pappi itse olisi sen tehnyt.

Kuin yleistanssi oli alkanut ja kun riemu oli ylimmillään, tointui pappi.

„Mikä jytinä ja jyske häähuoneesta kuuluu?“ örisi hän ensisanoikseen.

„Siellä tanssitaan,“ sanoi isäntä tunnustavaisesti.

„Tanssitaan?! — kenen luvalla? kuka sen on uskaltanut alkaa?“ äyhkyi pappi ja yritti kömpimään ylös. Mutta tuo toinen hänen selkäänsä köytetty, juopunut mies, teki painollaan ylösnousemisen aivan mahdottomaksi. Hänkin heräsi papin ponnistuksista ja molemmat luulivat ensihädässä, että joku toinen takaa päin pitää heitä kiinni. Sentähden huusivat ja kirkuivat he, että heitä päästettäisiin irti ja kun se ei auttanut, kierivät he ympäri lattiaa, hapuroiden päidensä taatse toisiansa tukasta kiinni. En tiedä, oliko tuo näky enemmän surkuteltava vai naurettava.

Maallikkomies huomasi ensinnä, että he olivat seljin yhteen köytetyt ja koki pappia rauhoittaa. Hän rupesi hakemaan vyön päitä, että olisi saanut köytöksen auki, mutta isäntä kun näki, että he tepposen huomasivat, meni ja päästi sen itse.

Kovin julmistuneena nousi pappi ylös. Hän löi nyrkkinsä pöytään, että akkunat tärisivät ja uhkasi kovasti kostaa sen kaksinkertaisen häväistyksen, joka hänelle oli tehty. Isäntä koki lepyttää häntä minkä voi, mutta mikään ei auttanut, hän vaan kokoili vaatteitaan ja hankki lähtöä. Vihdoin kuis-kutti isäntä jotain hänelle korvaan; se näytti vaikuttavan, sillä papin otsa kirkastui ja hän heitti lähdönhommansa siihen. Isäntä meni arkulleen, otti sieltä pankkoriksin ja pisti sen papin kouraan, ja

tämä sen sievästi pisti taskuhunsa. Senjälkeen nosti isäntä pöydälle täysinäisen puolenkannun viinapullon sekä ison hopeapikarin, ja kehotti pappia sekä hänen köysikumppaniaan kääreentymään sen ympärille; he tottelivat ja pian oli ystävyys entisellään.

Kauvan ei kulunut aikaa, ennenkun pappi tuli häähuoneen ovelle ja kiljahti: „hei pojat! tanssikaa nyt, nyt te saatte tanssia.“

„Kiitoksia, pastori!“ kiljahtivat pojat ja tanssivat, että lattia huiskui.

Pappi palaisi kammariin ja istui pöytänsä ääreen, jonka ympärille kääreentyi isännän kutsusta muitakin arvokkaita häävieraita. Siinä taasen otettiin naukkuja ja haasteltiin mitä kumminta kukin osasi. Viimein tulivat seuran jäsenet järkiään kaikki hutikkaan: mitäs muuta, hengelliset asiat nyt otettiin esille; niin oli ennenkin ollut, papinkin ryyppyseurassa ollessa.

„Tietääkö pastori mikä kääntyminen on?“ kysyi eräs ryyppytoveri.

Pappi joutui tuosta kysymyksestä jotenki hämille eikä voinut niin äkkiä vastata mitään.

„Onko se tämmöinen?“ kysyi mies ja pyörähti kantapäillään samassa seljin pappiin.

„Etkö sinä minun senvertaa luule tietävän, ettei tuo ollut mikään kääntymys, kun pyörähdys vaan,“ sanoi pappi ja löi samassa miestä korvalle.

Siihen jäivät sillä kerralla uskonnolliset kiistelyt ja yleinen riita oli saada vallan. Kuitenkin saatiin rauha jälleen palautetuksi, mutta pappi närkästyi kumminkin niin, että lähti pois.

„Menköön,“ sanoi väki papin mentyä ja yleistä riemua jatkettiin.

Eräänä kertana puki pappi itsensä tuntemattomaksi ja tuli sitten myöhään illalla hääpaikkaan

riitaa hankkimaan. Pojat eivät olleet tuntevinaan-kaan tuota riidanhaluista, outoa muukalaista; he kääreentyivät hänen ympärilleen, kaasivat hänet kumoon, vanuttivat ja ryvettivät häntä aikalailla, tekemättä hänelle kumminkaan muuta pahaa. Pappi kun pääsi ylös, töpösteli aikakyytiä kápälämäkeen; lieneekö kyllästynyt tuohon vanuttamiseen ja pelännyt tulevansa tunnetuksi?

Minkäänlaisia tansseja ei saatu pitää papin luvatta. Semmoisia kun hankittiin, piti asiamiehet lähettää pappilaan lupaa pyytämään, ja kun hän antoi kirkollisen ja isällisen suostumuksensa, eipä silloin ollut pelkoa synnistä eikä muusta ulkonaisesta vaarasta; sillä olihan pappi sen hyväksynyt. Jos jollain sydänmaan nurkalla jolloinkin pidettiin tanssien tapaisia, vaikkapa vaan „pökönhäitä,“ ilman papin luvatta, niin auta armias. Kyllä se kinkerikunta sai sitten kinkerillä semmoisen löylytyksen, ettei suinkaan toista kertaa tehnyt mieli yrittääkään. Silloin oli tavallisesti katekismuksen kuulustelemisessa selitettävänä huoneentaulun-kappale „Sanankuulijoille“. Eikä silloin jäänyt suinkaan selittämättä kuinka vanhimmat, jotka hyvin hallitsevat, pitää kaksinkertaisessa kunniassa pidettämän, erin-omaittain ne, jotka sanassa ja opissa työtä tekevät ja kuinka tulee opettajille olla kuuliaiset ja seurata heitä; sillä he valvovat sieluja, niinkuin ne, joiden luku niistä tekemän pitää. Ennenkun tuo selitys oli vielä oikein lopussakaan, ei ollut yhtään kinkerimestä, joka ei katsonut pitkin nokkaansa.

En tiedä kuinka lieneekin niin sattunut, mutta eräänä Pääsiäismaanantai-iltana oli tanssit eräässä talossa, josta ei ollut pitkä matka pappilaan ja tanssin lupaa ei oltukaan käyty papilta pyytämässä; lieneekö koko asiaa; muistettukaan. Kun päästiin

parhaasen vauhtiin, nähtiin papin kiireisillä askelilla, sauva kädessä, astelevan tanssitaloa kohden. Mutta sekös näkö nosti kiireisen ja yleisen hädän. Pelimannit juoksivat, viulu kourassa, mistä kujasta pääsivät pakoon ja muu väki teki samoin.

Olipa joukossa joku, joka esitteli, että pitäisi pappia vastaan laittaa kolmimiehinen lähetystö, jonka tulisi pyytää, että tanssia saataisiin pitkittää; muutoin, jos pappi taloon asti pääsee, täytyy koko tanssin homma heittää sikseen.

Esitys hyväksyttiin ja lähetystö valittiin hätäpikaa. Minut valittiin johtajaksi ja puhujaksi. Se oli ensimmäinen luottamusvirkeni.

Me lähdimme kiireen kynttä pappia vastaan ja tunnustaa täytyy, että sydän löi kovasti, mutta se ei auttanut, luottamusvirka piti uskollisesti täyttää. Kaukana me jo otimme lakit pois päästämme ja kävelimme pappia kohden, ehtimiseen kumarrellen.

Mutta emme olleet vielä päässeet häntä likellekään, ennen kun hän jo alkoi äyvästää:

„Kuka, kuka, mitä, kuka on rohjennut, kuka uskaltanut, kenenkä luvalla on tohdittu? Lurjukset, kanaljat — kyllä minä teidät opetan minun luvattani tansseja pitämään.“

Tuon nuhdesaarnan ajalla olimme ehtineet papin luo.

„Minä pyydän pastorin olemaan niin hyvän ja seisahtamaan, ja kuuntelemaan meitä!“ sanoin minä, astuen samassa avopäin ja nöyränä hänen eteensä.

Pappi seisahtui.

„No, annas kuulla, mitä sinulla on sanomista,“ sanoi hän sitten.

„Me olemme erehtyneet, suuresti erehtyneet, jota pyydämme hartaasti herra pastorilta anteeksi! Täällä on ollut pyhillä paljon toisen pitäjään nuorta

väkeä ja he ovat tanssit laittaneet. He eivät ole tienneet meidän pitäjään hyviä, kristillisiä tapoja ja sen vuoksi eivät he myös tienneet herra pastorilta tanssin lupaa käydä pyytämässä; me taas luulimme asiain kulkeneen tavallista rataa ja olimme koko asiasta aivan suruttomina. Näin on erehdys syntynyt, ja pyydämme nöyrästi, ettei herra pastori panisi sitä kovin pahakseen. Koska — niinkuin herra pastori sen kyllä käsittää — tuo luvanpyytämättömyys on tullut sulasta erehdyksestä, niin rohkenemme pyytää, että herra pastori antaisi aloittamaamme tanssia pitkittää. Me olemme pitkän paaston kyllä kristillisesti viettäneet, sillä emme ole koko ajalla tanssineet ainoatakaan kertaa ja sitä suurempi syy on meillä toivoa myönnytystä kohtuulliselle pyynnöllemme,” selitin minä toimessani.

„Hoo! Sinäpä olet koko puhuja; sinä olet toimellisesti selittänyt asiiasi. Vai niin, vai toisen kylän pojat tanssit ovat laittaneetkin! Eipä se sitten ole kummakaan, jos niin on käynyt. Minä ajattelinkin jo kummia, että minun seurakunnassani löytyisi niin uppiniskaisia — ja niinkuin minä olen heitä kokenut opettaa. — Koska asiat niin ovat, niin tanssikaa vaan niin kauvan, kuin haluttaa, mutta tanssikaa kauniisti!” sanoi pappi leppyneenä ja lähti kotiin.

Tuskin ikänä ihminen palaa suuremmalla voittoriemulla taistelu-tanterelta kuin me palasimme papin tyköä. Meitä otettiin suositushuudoilla vastaan ja minua taaskin sanottiin viisaaksi pojaksi. Sitten koetimme oikein uskolla nauttia saatua tanssilupaamme, poistaaksemme siten tyköämme pitkän paaston kärsimiset.

Semmoinen oli kirkollinen sielunhoito, semmoinen papillinen elämän-esimerkki! Kun seurakunnan

paimenella oli tuommoiset uskonnolliset käsitteet, oliko kumma, jos sanankuulijainkin uskonto muodostui saman mukaiseksi? Tuosta seurasikin aivan helposti se, että julkiset elämän paheet olivat aivan luvalliset ja oikeat, kunhan vaan käytiin kirkossa, ylistettiin pappia ja ehtimiseen kujerrettiin omaa syntisyyttänsä. Tuo sen aikainen totuttu ulkokultainen jumalisuus ja jumalattomuus olivatkin niin sekaantuneet toisiinsa, ettei niitä jokapäiväisessä elämässä voinut toisistaan erottaa muutoin kuin katsomalla, kutka enemmän pappia ylistivät ja valittivat hänen suuria vaivojansa, oivallista oppiansa ja kutka enemmän niekuttivat ja enemmän puhuivat taivaasta, helvetistä, ihmisen huonoudesta ja kovakorvaisuudesta. Jotka niin tekivät, he keksittiin kohta jumaliseksi. Muutoin ei ollut mikään vika, jos hartain ja jumalisin äiti lähti lastensa kanssa hakemaan tansseja pyhäiltoina eikä, jos hartain niekuttaja, vanha ämmä, tuli tanssipaikkaan, ja piti sen suurimpana onnenaan, kun hän sai jonkun kerran tanssia lopsottaa jonkun miehen kanssa. Eipä ollut sekään mikään harvinaisen asia, että mielestään hyvin jumalinen ja muidenkin mielestä jumalinen isä istui juomapöydän ääressä parhaana miehenä raamattua kahlaamassa ja innokkaimpana raamatullisten kysymysten viskojana, vaikka usein kävi niin, että kun naukut alkoivat vaikuttaa, rupesi toisellaisia kysymyksiä ja vastauksia lentelemään pöydän yli, ja useinkin niillä oli oikein näkyväinen muoto, sillä hivuksia pölisi silloin ilma-sa yhtenä tuiskuna.

Jumaliset vanhemmat tyrkyttivät tuota jumalisuuden käsitettään jo aikaisin lapsiinsakin ja nämät imivät sen itseensä polvi polvelta. Joka ilta ja aamu piti panna kädet ristiin ja lukea sitten määrätyt rukoukset, samoin syömään ruvetessa ja päästyä. Tuo

ei suinkaan ollut mikään moitittava tapa, mutta kummallisinta oli se, kun lapset saivat sitten elää miten tahtoivat. Kuitenkaan ei sallittu kiroilemista, varastamista, tappelua ja muuta semmoista lasten seassa, ei toki, sillä semmoisethan olivat julkisia syntejä, ja kun ne näennäisesti vältettiin, oli kaikki hyvin.

Aika rientää ja aian kanssa kaikki muuttuu. Entinen pappi muutti pois ja toinen tuli sijaan. Siinä ei ollut mitään outoa, mutta outoa oli se, että Paavo Ruotsalaisen levittämä herännäisyys alkoi saada jalan sijaa meidänkin paikkakunnallamme ja, että vastatullut pappi oli sen opin kannattajia.

Heti ensitöikSENSÄ otti hän suntiolta pois ryttisaikaran ja pani sen kirkonnurkkaan pystyyn, jossa se on vielä tänäkin päivänä. Hän rupesi saarnaamaan aivan toisella tavalla kuin entinen pappi, ja kah kummaa! ihmiset eivät joutaneetkaan nyt nukkumaan, vaikkei heitä ryttisaikaralla kopisteltu. „Heräjä sinä, joka makaat ja nouse ylös, niin Kristus sinua valaisee!“ kajahteli silloin voimallisesti kirkossa ja pappi osasi puhua sydämeen. Hän paljasti armotta ihmisten kuolleen luulo-uskon ja osoitti, kuinka Jumala vaatii sydämen puhtautta ja kuinka kristityn tulee, Kristuksen askelia noudattaen, noudattaa elämän vanhurskauttakin, jos mieli oli autuaaksi tulla.

Toiset kuuntelivat tuota outoa saarnaa suurella harmilla, kun heidän vanha, hyvä kristillisyytensä ja hartautensa tehtiin nyt aivan mitättömäksi ja kelpaamattomaksi, toiset taas kuuntelivat sitä niinkuin jotakin uutta ja outoa. Mutta olipa joukossa niitäkin, jotka ahmimalla nielivät joka sanan, sillä, he olivat sydämissään tunteneet jonkun tyhjän ja hämärän paikan, jota eivät voineet itsellensä selittää ja nyt he tunsivat löytävänsä sille täytettä ja valoa.

Siinä syy, minkä vuoksi ei nyt joudettu nukkumaan, eikä akkunaruujuja ja kattolautoja lukemaan.

Kyllä sen arvaa, minkälainen meteli siitä nousi. Kirkosta mennessä jo riideltiin ja kiisteltiin uuden papin paremmuudesta tai huonommuudesta, ja vanhat jumaliset kokivat, niin paljon kuin voivat, parjata pappia sekä hänen puoltajiaan vanhalla, ansaitulla jumalisuudellaan. Vakuuttipa eräs hyvin arvossa pidetty mies semmoisen kiistan ollessa: „ei ole vanhan papin voittanutta.“

Ihmisiä alkoi ehtimiseen herätä ja järkiään he rupesivat karttamaan kaikkia, mikä synniksi näkyi. Lasten kasvatuksesta ruvettiin pitämään todellista huolta ja estämään heitä joutumasta synnin ja turmeluksen tielle. Pyhä-iltoina kokoonnuttiin nyt kuten ennenkin, mutta eri henkilöt kuin ennen muodostivat nuot pienet seurakunnat. Niissä ei nyt niekuteltu eikä huokailtu, vaan niissä veisailtiin virsiä ja luettiin joko raamattua tahi jotain muuta hengellistä kirjaa, ja lasten piti istua siellä vanhempiansa kanssa.

Pitopaikoissa ei pappi ruokapöydässä puhunut enään turhanpäiväisiä satuja ja valheita, mutta keskustelu-aineena oli joko joku yhteiskunnallisten olojen parannusta tarkoittava asia, tahi oli puhe jonkun kirkollisen epäjärjestyksen poistamisesta. Pyhäiltoina piti pappi kotonansa raamatunselityksiä, joihin aina tuli väkeä huoneentäydeltä ja niissä sai aina joku uutta intoa ja kehoitusta. Sillä tavalla koki uusi pappi joka tilaisuudessa kohentaa seurakunnan kuollutta ja kohmettunutta hengellistä tilaa ja ennen pitkää rupeesi se kasvamaan hedelmiä. Vanha jumalisuus ja vanhat tavat tekivät kyllä lujaa vastarintaa, jonkatähden nuot hedelmät olivat kauvan aikaa heikkoja ja uusiin oloihin osan-ottajat olivat harvalukui-

set, mutta kun se pääsi oikein varttumaan ja juurtumaan, vei se lumivyöryn tavalla kaikki mukanaan. Kaikki ylellisyystavarat ja koreat vaatteet myötiin mistä hinnasta hyvänsä ja kotitekoisesta vaatteesta tehtiin miehille niinkuin naisillekin körttiröijyt; seuroja pidettiin, maallikot selittivät niissä sanaa, menttiin tainnuksiin ja puhuttiin kielillä, näkyjä nähtiin ja suurin parvin kuljettiin paikasta toiseen. Yleinen innostus sai niin vallan, ettei muusta puhuttukaan.

Arvattavasti oli tuossa ensirynnäkössä paljon liikaakin, mutta eipä kummakaan, sillä kirkko puhdisti nyt itseään. Tuo puhdistus alkoi sisältä päin; sinne oli aikojen kuluessa laskeentunut paljon turmiollisia aineksia ja puhdistuksen ensi heltehessä ajaantui se kuonana ulos. Mutta kun puhdistus oli läpi käynyt, muuttui se totiseksi, syväksi ja vakavaksi kristillisyydeksi, tuottaen ja luoden siunausta ympärillensä.

Äitinikin jumalisuus raukesi nyt perinpohjin, sillä hän oli ensimmäisiä, jotka rupesivat miettimään tilaansa. Voi kuinka suuri muutos hänen elämässään ja uskonnollisessa käsityksessään nyt tapahtui. Kaikki entinen, suurella vaivalla ja työllä kokoon haalittu kristillisuus raukesi niin kuin tina tuhkaan ja aivan puhtaaksi paljastettuna entisestä luulohurskaudesta, sai hän aivan alusta alkaen aloittaa uutta uskon elämää. Aivan pian kävi samoin äitin parhaan ystävän, Tipakka Vapunkin.

Nousipa kuitenkin pian myös kova vastarinta. Vanha, hyvä papisto nousi täyteen raivoon noita vanhan, hyvän uskon ja heidän rauhansa häiritsijöitä vastaan. Sekaantuipa viimein hallituskin tuohon asiaan ja melkein vainomaisella tavalla koki estää liikettä. Ihmisiä vedettiin oikeuden eteen, niinkuin suuria pahantekijöitä ainakin, ja jos he olivat virkamiehiä, erotettiin he määrä-ajaksi viroistaan ja maal-

likoita tuomittiin suuriin sakkoihin! Mutta vaikka heitä vastaan nostettiin semmoinen viha ja kiukku, ei se kumminkaan mitään auttanut, sillä liike levisi vaan leviämistensä.

Vanhat, jumaliset raamatun kahlaajat kadottivat vähitellen arvonsa, koettipa useakin heistä muukaantua nykyisien olojen mukaan, jota vastaan toiset heistä pitivät lujasti kiinni luulo-uskostaan. En voi olla kertomatta paria valaisevaa esimerkkiä.

Eräs semmoinen, oikein jumalinen raamatun kahlaaja, tuli sairaaksi ja hänen pyynnöstään nourettiin pappi hänen tykönsä. Yleiseen tiedettiin, että pastori opetti kaikkien ihmisien olevan syntisiä Jumalan edessä. Omituista siis oli kuulla papin ruvetessa sairaan tilaa kyselemään, kun emäntä tuli, pani suunsa lähelle sairaan korvaa ja huonon kuulon vuoksi sanoi niin, että kaikki läsnä-olevat sen kuulivat: „sano itses syntiseksi!“ Papinkin suupieli meni vähän nauruun.

„No miten sielunne tilan laita nyt on?“ alkoi pappi.

„Huonosti, hyvin huonosti: minä olen kovin suuri syntinen,“ selitti sairas.

„Oikeinko todella?“ kysyi pappi.

„Oikein todella; minä olen suurin syntinen,“ vakuutti sairas.

„Olette kukaties rikkonut Jumalan käskyjäkin?“

„Olen, olen, Jumala paratkoon.“

„Varastanut, valhetellut, huorin tehnyt, lepöpäivän pyhittämisen laiminlyönyt, Jumalan nimen turhaan lausunut, vieraita jumalia pitänyt, ollut tottelematon vanhemmillenne ja heitä ylönkatsonut? No miltä tämä maistuu?“ kaiveli pappi.

„Kaikkiin olen minä vikapää, kaikkia minä olen tehnyt,“ sanoi sairas hyvin haikeasti.

„Siis se on ainakin tosi mitä olen kuullut,“ sanoi pappi.

„Mitä? Onko pappilassa käyty juoruamassa minun päälleni. Juoruaja pitää heti minulle ilmoittaa, kyllä minä hänet opetan. Kyllä minä olen yhtä hyvä ihminen kuin semmoiset juoruajatkin ja parempi-kin,“ sanoi sairas ja nousi vuoteensa laidalle istumaan kauhuksissaan ja oikein nyrkkejään puristellen.

„Kukaan ei ole käynyt teidän päällenne juoruamassa, enkä minä tiedä teidän entisestä elämästänne yhtään mitään, en hyvää enkä pahaa. Tahdoin vaan tarkkaan tietää, oliko tuo syntisyytenne tunnustus oikeaa totta. Nyt huomaan, että olette takertunut omaan verkkoonne, jolla aioitte pettää Jumalaa, minua ja omaa itseänne, mutta muistakaa, että Jumala katsoo sydämeen. Nyt minä ymmärrän, ettei teissä ole vielä synti synniksi tullut, mutta kauhea ulkokullattu tekopyhyiden ja väärän oman vanhurskauden musta vaippa varjoo vielä kurjaa sieluanne, joka, jos ei muutosta tule, saattaa teille ikuisen perikadon. Onko teillä mitään muuta sanomista?“ puheli pappi.

„Ei mitään,“ koki sairas änkyttää hämillään.

„Jos vastakin tarvitsette minua, olen minä valmis tulemaan,“ sanoi pappi ja lähti pois.

Hänen mentyänsä rupesi sairas kovasti torumaan vaimoansa, kun hän narrasi hänen tekemään itsensä syntiseksi, ja koko yrityksen nyt oli käynyt noin huonosti.

„Eihän tuota enään tiedä miten sitä itsensä laittaa, sillä pappi on niin juonikas, ettei hänelle kelpaa enään mikään. Toista oli entisinä hyvinä aikoina, jolloin pappi antoi sairaillekin ehtoollisen kohti tinkimisin,“ koki vaimo selittää puolustukseksen.

Yhtä huonosti kävi erään toisenkin jumalisen ukon, ioka myös tuli sairaaksi ja kutsui luoksensa papin.

„Mitä vasten olette minut tänne kutsunut?“ kysyi pappi tultuaan sairaalta.

„Saadakseni ehtoollista,“ sanoi sairas ja valitti haikeasti.

„Onko teidän omatuntonne herännyt, että tunnette kaiken synteinne kauhiuden? ja haluatteko niistä päästöä ja puhdistusta?“ kysyi pappi.

„Ei minussa syntiä olekaan,“ sanoi sairas ja katsoi voitollisesti pappia silmiin.

„Ei ollenkaan?“ sanoi pappi ikäänkuin säikähtäen.

„Ei toki, Jumalan kiitos!“ sanoi sairas luottavasti.

„Te ette ole tainnut pitää vieraita jumaliakaan, ettekä turhaan lausua Jumalan nimeä?“ utasi pappi.

„Ei minulla toki ole ollut koskaan epäjumalia, niinkuin pakanoilla, ja Jumalan nimeä en ole milloinkaan turhaan lausunut, hädissäni olen vaan sitä avukseni huutanut, sekä kiittänyt ja ylistänyt, ja jos olen kuullut sitä turhaan lausuttavan, olen heitä siitä kieltänyt,“ selitti ukko.

„Kyllähän minä sen arvasinkin. Olette kai pyhittäneet lepopäivänkin?“ kaiveli pappi.

„Kun vaan olen suinkin kyennyt, olen käynyt kirkossa saarnaa kuulemassa ja oppimassa; kun en ole sinne kyennyt, olen lukenut, ja sitä olen tehnyt hyvin mielelläni,“ lisäili ukko.

„No nythän! olemme menneet ensimmäisen taulun läpi, ja toivon että toisenkin läpi samoin pääsemme,“ sanoi pappi.

„Niin minäkin luulen,“ sanoi sairas ja pelkästä ilosta kyyneltyivät hänen silmänsä ja mielenliikutuksen tähden rupesi hänen leukansa väkättämään.

„Te olette vissimmästi kunnioittanut vanhempiannekin?“

„Kyllä, kyllä, herra pastori, niin olen tehnyt; hyvytyeni ja tottelevaisuuteni tähden kutsuivatkin vanhempani minua kultapojakseen,“ vakuutti sairas.

„No, se on hyvä. Te ette suinkaan ole ketään tappaneetkaan?“ arveli pappi.

Tuon kysymyksen kuultuaan pani ukko kätensä ristiin rinnoillensa, nosti silmänsä juhlallisesti taivasta kohden, eikä voinut mielenliikutuksensa vuoksi vastata hyvään aikaan mitään. Siinä tilassa hetkisen oltuaan alkoi hän:

„Tappanut! Minäkö tappanut ihmisiä? Ei toki, Jumalan kiitos! Minä suuresti kiitän Jumalaa siitä hyvästä, kun en ole tappanut yhtään ihmistä!“

Nyt tuli asialle käännös, sillä papilta loppui kärsimys. Hän rupesi aristelematta selittämään, kuinka viheliäisessä tilassa ukko oli. Hän selitti, ettei yhtään ihmistä löytynyt, joka lain täyttämisesellään olisi voinut autuuden ansaita, sillä ei kukaan ollut voinut lakia pitää, niinkuin ukko väärässä omassavanhurskaudessaan oli luullut sen tehneensä. Paljon selitti hänelle pappi ja lopulta sanoi hän ukon olevan kadotukseen uppoamaisillaan.

„En minä ole teitä tänne käsenyt haukkumaan, vaan ehtoollista antamaan,“ sanoi ukko kiivastuneena, kun kuuli tuomionsa.

„Minä en voi rakentaa teille pään-alaisia ijan-kaikkisuuteen mennessänne, teidän ulkokullatun omanvanhurskautenne höyhenistä. Minun tulee sanoa totuus ja se on muuttumaton totuus, ken sitä ei usko, hukkuu iäksi. Minä en anna teille ohtoollista, sillä te ette ole pakanaa parempi. Jos toisten minua tarvitsette, antakaa vaan sana, niin kyllä minä tulen,“ puhui pappi ja meni tiehensä.

Tuskin oli pappi kartanolta kerinnyt lähteä, niin ukko nousi jo ylös, puki vaatteet päällensä ja

sanoi: „kyllä mä sinun, koiran, olisin tänne käskenyt, jos tuon olisin tiennyt.“ Siinä paikassa parani ukko aivan terveeksi!

Hän oli kuullut kuinka hullusti toisen raamatun kahlaajan oli käynyt, kun hän oli syntiseksi itsensä tunnustanut. Hänessä heräsi halu vähäisen pahoin voinnin aikana heittääntyä oikein sairaaksi ja koettaa, eikö hän pääsisi papin suosioon, kun hän lähtisi toista tietä, nimittäin synnitönnä ponnistamaan tuon oikullisen papin mutkaisien kysymysten läpi; mutta siinä hän pettyi pahasti.

„Ei sille kelpaa syntisyys, eikä synnittämyys, eivätkä sairaatkaan saa nyt enään Herran ehtoollista; ja nyt on aikoihin jouduttu!“ huusivat sitten nuot entiset raamatun kahlaajat kiukuissaan.

Seitsemäs luku.

Susivouti.

Minä olin jo siksi varttunut mieheksi ruumiillisessa suhteessa, että minussa heräsi itsetoiminnan halu. Vieraasen paikkakuntaan, jossa piti olla paremmat työpalkat, paloi mieleni. Puhuin tuota haluani Palkolan Hannollekin ja hän ei ainoastaan hyväksynyt mietteitäni, vaan vieläpä aikoi itsekkin lähteä kanssani hakemaan parempaa työn ansiota. Hän joutikin siihen nyt aivan hyvin, sillä hänellä ei ollut enään minkäänlaista talouden pidintä; ainoastaan vähäinen osa viimeistä maan maksoa oli vielä saamista ja sekin vasta tulevina vuosina. Sitä ei hän tahtonut millään ehdolla muka vähentää, vaan päinvastoin enentää ja vieläpä niin suureen määrään asti, että ostaisi taasenkin talon. Siinä syy, jonka vuoksi hän oli niin kernas tekemään seuraa, ja niin tehtiin matkaliitto.

Minä en voinut lähteä kotitienoilta ensin ystäväni ja tuttavieni luona käymättä. Ensin menin Maunon tykö ja kyynelsilmin jättelimme toisemme hyvästi, toivossa molemmin puolin, että vielä toisemme näkisimme ja mielemme oli erin-omaisen apea erotessamme. Luonnollistahan oli, etten saattanut olla Tipakallakaan käymättä, sillä olivathan he aina olleet minulle niin hyvät.

Kun minä tulin sinne ja ilmoitin mielipiteeni, hämmästyivät he suuresti. He puhelivat minulle, kuinka täälläkin olisi onnea sitä haluavalle, hake-matta sitä maailmalta; erittäinkin Maija oli ahkera sitä minulle esittelemään. Minä sanoin tahtoni olevan järkähtämättömän, sillä minä tahdoin saada rahaa kokoon.

Maija käski minut kamariinsa ja minä seurasin kutsua. Siellä istuimme kumpikin saman pöydän vastakkain olevia päitä ja puhe ei luistanut kum-maltakaan. Hän oli nyt erittäin raskaan näköisellä ololla, vaikka oli yhtä pullea ja punainen kuin ennenkin. Vihdoin pääsimme puoliväkisin jonkunmoiseen puheen alkuun.

„Milloin sinä, Sakeus, aiot naida?“ kysyi Maija yht'äkkiä, punastuen samassa korvia myöden, mutta mikään nauru ei häneltä nyt päässyt, eikä mikään nauha katkennut, sillä hän oli nyt niin to-tinen.

„Minäkö? — Sitä en ole tullut koskaan aja-telleeksi. — Miksi sitä kysyt? — Milloinkas itse aiot miehelään mennä?“ änkytin hänelle vastaukseksi, sillä todellakin hämmästyin perättömäksi tuon Mai-jaan äkkinäisen kysymyksen tähden.

„Silloin! minä menen miehelään, kuin sinäkin nait“, sanoi Maija jo paljon levollisempana.

„No, mutta herran tähden! Missä suhteessa mi-nun naimiseni ja sinun miehelään menosi olisivat yhteydessä?“ kysyin yhä ollessani hämilläni.

„Etkö tuota ymmärrä? Sinä ottaisit minut ja minä sinut“, sanoi Maija rohkeasti; mutta nyt kat-kesi vyöliinan nauha ja tuo hirmuinen hammasrivi tuli näkyviin, sillä hänen täytyi nyt nauraa, vaikka väkisinkin.

Minun vuoroni tuli nyt punastua, sillä nyt vasta

käsitin Maijan tarkoituksen. Minä en ollut osannut aavistaakaan, että Maijan ajussa semmoisia tuumia liikkui ja nyt käsitin, mistä tuo Maijan vanhempienkin hyvyys minulle vuoti. Jos vaikka olisin halunnutkin, en olisi uskaltanut antaa semmoisen ajatuksen mieleenikään astua köyhänä, ylönkatsottuna, vast-ikään mieheksi kasvaneena poika-retuksena, saati sitten sitä suuntaa kohden tarkoittaa. Mutta pahin seikka oli se, että minulla oli semmoinen kylmä vastenmielisyys Maijaa kohtaan, etten olisi voinut elämäni kohtaloa hänen kanssaan yhdistää, vaikka hänellä olisi ollut kultavuori vieressään. Kuitenkin olin tuon vastenmielisyyteni huolellisesti salannut, sillä sopihan minun olla ystävä ystävälleni, vaikkei sen enempää.

Minä jouduin kiusaukseen noiden ristiriitaisien tunteitteni ja käsillä olevan asian vuoksi. Rikkautta olisi kyllä tarjona, jota ei kenties toista kertaa enään tarjota, mutta se ei tuntunut miltään, sillä olinpa jo herrastuomarin ja Hannon esimerkeistä huomannut, ettei rikkaus yksistään tee ihmistä onnelliseksi. Enpä oikein tiennyt, miten tuosta pulasta pääsisin Maijaa loukkaamatta.

„Niinkö sanot, Maija? — Se ei sovi, se on mahdoton“, sokersin viimein hätäyksissäni.

„Minkätähden ei?“

„Sinä olet rikas, minä köyhä. Mitä sanoisivat ihmiset ja vanhempasi? Rikkaus ja köyhyys eivät tule onnelliseksi, eivät menesty, siis se on aivan mahdoton,“ koin minä kierrellä.

„Ihmisten puheesta ei meidän tarvitse huolia ja vanhempani kyllä suostuvat, sillä he sanovat sinun olevan viisaan ja kelpo pojan,“ selitti Maija.

„Minä en voi täällä enempää aikaa olla, sillä sydämeni on kovin täynnä ja mieleni on sekaisin,“ sanoin äkkiä, ojentaen käteni Maijalle hyvästi-jätöksi.

Hän tarttui käteeni ja katsoi mykkänä surullisesti silmiini. Maija raukka! Aavistiko hän jotain? Kenties.

Poismennessäni olivat niin monenlaiset tunteet ja ajatukset sydämessäni, etten tiennyt miten minun asiani oikeastaan olivat. Vuoden ajan oli jo sydämessäni asunut erään pienen ja köyhän talon kuudes sisarus. Me emme olleet sanaakaan toisillemme siitä asiasta puhuneet, mutta kumminkin luulettelin silmäystemme vaihtelosta huomanneeni, että hänen sydämessään on tilaa minulle. Tuon nykyisen pakoittavan sieluni häiriön voimasta tuli tuo salainen, kaukainen haave minulle nyt ihka eläväksi ja selväksi mitä Kosken Liisu oli minulle ja tuon tunnon ja sisällisen taistelun pakoittamana ohjasin suoraan askeleeni hänen luoksensa, ennenkun sen itsekään huomasin. Minä avasin hänelle sydämeni ja minä en erehtynyt, sillä hänen sydämessään oli jo kauvan valmistettu sia minulle. Me teimme kohta ikuisen liiton ja minä kihlasin hänet elämäni kumppaniksi.

Me aioimme pitää salassa asiamme siksi kun minä palaisin työn-ansiolta, mutta kun se kerran tuli tiedoksi niin isolle sisarusjoukolle, oli se ennen pitkää tietona ympäri kylää. — Tipakka Maija sai heti pahan reväisimen, kun hän sai kuulla tuon uutisen, sillä se oli laillansa selvä vastaus hänen naimapuuhiinsa.

Niinkuin olimme päättäneet, lähdimme Hannon kanssa, reppu selässä, matkalle. Me päätimme mennä eräasen maamme läänin pääkaupunkiin, jossa sanottiin olevan hyvät työpalkat. Voi kuinka ikävältä ja pahalta tuntui ero kotikylästä. Tuntuipa siltä kuin olisin ollut vaan niinkuin pienin hyönteinen tuolla avaralla mierolla. Hanno, joka oli varttuneempi ja paremmin tottunut maailman menoihin, ei tuosta ol-

lut juuri millänsäkään, vaan oli iloinen ja levollinen kuten ainakin.

Kun olimme kahden oudossa maailmassa, tulin yhä enemmän tuntemaan Hannon luonnonlaatua, sillä ulkomaailma ei häirinnyt aatevaihteloamme eikä keskusteluamme tiellä eikä taloissa. Hänellä oli suuret aatteet tulevaisuudestaan ja tämä matka tuntui varmasti tuottavan hänelle tuhansia markkoja. Entisestä vahingostaan ei hän huolinut mitään, se vaan tuntui olevan niinkuin sen ollakin piti, mutta Kivisen Heikin konnamaisuutta ei hän voinut unhottaa. Puhelipa hän aristelematta useat kerrat, kuinka hän täältä palattuansa ostaa erään ison, kauniilla paikalla olevan talon, täällä ansaituilla rahoilla ja kuinka hän laittaa siihen ison ja kauniin puutarhan järveen päin olevalle vierulle.

Kun kävelimme erään talon ohitse, kuulimme kuinka työssä olevat miehet arvostelivat meitä.

„Tuommoiset miehet saattavat aivan helposti tarkastella ihmisien aittoja ja rahavaroja pimeinä aikoina,“ sanoi ensimmäinen.

„Missähän he ovat viime yönä olleet tarkastuksilla?“ sanoi toinen.

„Heidän ei pitäisi antaa mennä, vaan heidät pitää ottaa kiinni,“ neuvoi kolmas.

„Miehet hoi! Onko teillä passia?“ huusi neljäs jälkeemme.

„Tuhat tulimaista! Niinkö te kohtelette kunniallisia ihmisiä? Kun minä saan teidät kiinni, niin kylä minä teille passit näytän ja takaanpa, ettette niitä halua toista kertaa nähdä,“ ärjyi Hanno ja lähti heitä kohden juoksemaan kiiluvin silmin ja nyrkki pystyssä.

Nähdessään tuon vihastuneen miehen tulevan, pötkivät miehet kaikin pakoon ja Hanno palasi vi-

hasta vahtoavin suin jatkamaan matkaansa. Hänen kunniantuntoaan loukkasi kovin noiden miesten epäkohteliaat lauseet ja eipä se paljon muuten ollut minullakaan ja minua oikein kummastutti, kun ihmiset saattavat olla niin ilkeitä.

Niin tavoin tulimme kaupunkiin ja rupesimme työhön. Mutta kauvan emme siellä viihtyneet olemaan, sillä tuo kaupungin epäsiveellinen ja työkansaa halveksiva elämä oli meille maanmoukille niin silmään pistävä, että pari päivää siellä oltuamme pötkimme takaisin maalle. Eipä sielläkään tuntuneet kypset kärpäset suuhun, eikä rahat kukkaroon lentelevän. Koetimme hakea edullista ja kestäväää työnansiota, mutta turhaan. Vihdoin kyllästyimme siihenkin ja Hanno lähti pötkimään kotipuoleen, paljon köyhempänä kuin oli sieltä lähtenyt, sillä matkavarat olivat loppuun kuluneet.

Niin kävi Hannon isojen rikastumisen tuumien, mutta mitä hän siitä huoli enempiä kuin muustakaan, sillä hän oli luonnon ja hetken lapsi.

Minun kunniantuntoni ja häpeämiseni oli niin suuri, etten voinut Hannon kanssa palata kotiin, vaikka olikin vaikea hänestä erota ja jäädä ypyksin vieraasen paikkakuntaan, outojen ihmisten keskelle.

Minä rupesin kesämieheksi erääsen taloon, joka oli noin kolmen peninkulman päässä kaupungista. Onneksi oli tuon vanhan talon isäntäväki hyviä ihmisiä ja ennenpitkää pääsin minä ahkeruudellani ja rehellisyydelläni heidän suosioonsa.

Kun ensimmäisenä iltana panin maata, näin minä unta, että olin olevinani rakkaiden vanhempieni luona. He olivat olevinaan minulle niin hellät ja rakkaat ja he varoittivat minua, että välttäisin kaikkia semmoisia, jotka saattaisivat turmella ja pahen-

taa minua ja niin viedä perikatoon. Oliko heidän henkensä varaamassa minua, vai olivatko ne opetukset, joita he olivat minulle pitkin elämäni jakaneet, heränneet sielussani nyt, kun olin heitetty niinkuin pisara mereen? Miten lieneekin, mutta suurena tukena ja lohdutuksena olivat nuo unissakin annetut varoitukset minulle.

No mitäpä siinä muuta oli: tavallisia talontöitä tehtiin läpi vuoden ja niin tuli niityn-aikakin. Kun ruvettiin heinäntekoon, havaitsin minä, että niittyin laidoilla, saarilla ja niitylläkin kasvaviin paju- ja koivu-pensaisin oli sinne tänne sideltä punaisia, sinisiä, viheriäisiä, mustia, valkeita ja kaikenvärisiä lankoja ja rihman pätkiä tahi muita resunriepaleita; paikoin oli myös solmeiltu pensasten latvoja kummallisiin ja monimutkaisiin solmuihin. Kun noita merkkejä oli tavasta, missä vaan niityllä oltiin, rupesivat ne herättämään minussa huomiota. Kun en ymmärtänyt, mitä nuo merkitsevät, vaikka kuinkakin olisin päättäni vaivannut, aloin utelemalla saada tietooni niiden merkityksen.

„Minkätähden puiden vesoja on niityllä sideltä monenvärisillä langoilla ja resuilla?“ kysyin minä eräänä ruoka-aikana isännältä.

„Puiden vesoja sideltä! — onhan vielä jotain muutakin tehty,“ sanoi isäntä ja katsoa muljautti jokaista erikseen silmiin, ikäänkuin peläten, että joku vaarallinen keskustelu olisi syntymäisillään.

„Niin ja pensasten latvoja on vedeltä kummallisiin solmuihin,“ lisäsin minä.

„Ne ovat tarpeellisia laitoksia ne“, sanoi isäntä umpimielisesti.

„Mihin ne ovat tarpeellisia?“ kiilasin yhä.

„Ne ovat sitten pelättimiä ne“, selitti isäntä jo avonaisemmin.

„Sutten pelättimiä! Kuka niitä on laittanut?“

„Susivouti.“

„Oikea virallinen susivoutiko?“

„Ei. — Mitäs lintu saa mitään semmoista aikaan.“

„Minkälaista? Ettäkö voisi pensaita sidellä ja solmuja tehdä?“

„Ei, mutta että sudet pelkäisivät.“

„Mitä ne sitten pelkäävät, susivoutiako, vai mitä?“

„Noita susivoudin laitoksia.“

„Mitenkä sudet tuommoisia pelkäävät, eihän nuot peloita ihmistäkään?“

„Niin, etteivät tohdi tulla maille halmeillekaan.“

„Kuka ja mikä hän sitten oikeastaan on, joka saapi sen aikaan, että sudet pelkäävät noita resuja ja solmuja?“

„Niinkuin jo sanoin, on hän susivouti ja vaikka hän ei ole oikea susivouti, on hän kuitenkin paljon parempi häntä. Hän se on, joka sen saapi aikaan, etteivät sudet tohdi tulla näille maille eläimiä haaskaamaan“, selitti isäntä toimestaan.

„Kuka hänen on laittanut tuohon työhön?“

„Laittanut! Häntä ei ole laittanut kukaan, hän tekee sen itsestensä.“

„Pelkäävätkö sudet sitten noita kujeita?“

„Pelkäävät.“

„Mistä sen tietää?“

„Siitä kuin ei susia näy koskaan ja eläimet saavat hyvän rauhan laitumilla.“

„Entä jos susia ei näkyisi sen enempää, vaikei tuota mokomaa susivoutia olisi olemassakaan?“

„Ei se ole niin, koska ennen häntä sudet ovat kaataneet paljon karjaa.“

„Onko hänen hallussaan susien karkoitus mualta kun tästä pitäjäästä?“

„On, hänen hallussaan on monta pitäjäästä.“

„Ilmaiseksiko hän tekee tuota kauhean isoa hyvää työtään?“

„Ei; mitäs mahdotonta.“

„No mitenkäs sitten?“

„Hänelle maksetaan kapat.“

„Kapat! Jyväkapatko?“

„Niin.“

„Joka talosta koko piiristään?“

„Joka talosta, missä hän vaan käypi kapoil-
laan.“

„Hän on sitten rikas?“

„Eipä niinkään.“

„Mihin se hyvyys sitten joutuu?“

„Hän on juoppo.“

„Mutta jos ei huolisikaan maksaa hänelle kap-
poja?“

„Hän kostaisi.“

„Miten?“

„Hän syöttäisi karjan susilla.“

„Joutavia! Mistä hän ottaisi sudet karjoja syö-
mään, koska ei niitä ole olemassakaan näin metsät-
tömillä mailla ja koska hän luulee sudet karkoitta-
neensa pois mailta halmeiltakin, kenties aina Viron
maalle asti?“

„Kyllä hän sudet saa löytymään vaikka maan-
raosta, silloin kun hän niitä tarvitsee,“ arveli isäntä
toimessaan.

„Kun ma huomasin vastaanväittelemiseni aivan
turhaksi, heittäysin hiljaiseksi ja puhe tuosta ihmei-
tätekevästä susivoudista jäi siihen. Oli jo myös ate-
rian aika loppunut ja lähdettiin niittämään.“

Tuo juttu rupesi kuitenkin kangastamaan kummalliselta mielessäni. Tuntuipa siltä, ettei tuo koko susivoudin juttu ole toki tosikaan, ja etteivät he usko sitä itsekään, vaan että he kokivat minua outoa narrata ja kiusata niin perinpohjin kuin vaan voivat. Mutta nuo pensaisin solmetut langat ja resut, kummalliset solmut pensasten latvoissa, sekä isännän totinen selitys asiasta osoittivat taas toiselta puolen, että jotain siihen suuntaan oli olemassa. Kummalliselta tuntui silloinkin jo mielestäni, kun täällä näin laajassa piirissä mokoma susivouti menestyi, jonkamoista en ikään enkä missään ollut nähnyt, en kuullut. Kummallisen raskas paino tuntui noita ajatellessani rasittavan sieluani, vaikken voinut vielä silloin itselleni selittää mikä se oli.

Juuri kuin olin noita itsekseni miettimässä, tuli meitä kohden pitkin niittyä eräs mies. En häntä tuntenut, vaikka paikkakunnan ihmiset läpeensä tunsin. Hän oli pieni, vanhanpuoleinen mies ja seljässä oli hänellä täyteen pakattu vanha ja hyvin kulunut hylkeennahka-laukku; oikeassa kädessään pyöritteli hän pitkävirtista piippua. Kun hän tuli niin ulottuviin, että hänen voi selvään eroittaa, huomasin heti, että koko väki tunsii tulijan, sillä jokainen heistä otti salakähmäisen, arkamaisen ja kunniaa osottavaisen aseman. Vieras teki kummallisen ja umpikuljuisen tervehdyksen, ja käytti itsensä muutoinkin oudosti ja salaperäisesti.

„Mistä tämä vieras on?“ kysyin häneltä, sillä uteliaisuuteni oli noussut korkeimmallensa.

„Olitkos ainoa muukalainen, joka et näitä tiedä?“ vastasi tullut päätänsäkään kääntämättä.

„Todellakin olen muukalainen, enkä tunne teitä,“ vakuutin hänelle.

„Tuuli minulla on tupana, meri peltona, aallot aurana ja metsänpedot palvelijoina,“ vastasi tuo kummallinen mies.

„Mitä tuo nyt oli?“ kysyin.

„Joka ei ymmärrä puolesta sanasta, se ei kokonaisestakaan,“ sanoi hän, pyörähtäen samassa hyvin ryhdikkäästi ympäri, ja astellen väkiryhmää likemmäksi, joka työstä lakattua oli kerääntynyt yhteen, katsellakseen ja kuunnellakseen tuota kunnian-arvoista vierasta. — Luultavasti ei minun uteliaisuuteni ollut salaperäiselle vieraalle mieliksi.

Kun hän oli umpikuljuun puhellut joitakin sanoja jonkun kanssa, lähti hän niittyä myöden kävelemään pois, oudosti tavasta silmäillen kahtapuolta mennessään.

„Tuopa nyt vasta kummallinen mies oli!“ arvelin toisille vieraan mentyä.

Toviin aikaan ei kukaan vastanut mitään, katselivat vaan vuoroon toisiansa silmiin, vuoroon sitä suuntaa, jota vieras meni.

„Hänhän se olikin susivouti,“ sanoi isäntä melkein kuiskaamalla, ikäänkuin peläten, että tuo salaisuuksia tietävä ja ihmeitä tekevä mies sen kuulisi, vaikka hän oli jo hyvän matkan päässä.

„Sekä petturi hän oli! Olisitte voineet ennen sen minulle sanoa,“ arvelin melkein mieliharmisani.

„Mitä hyvää sinulle siitä tiedosta olisi ollut?“

„Olisinpa näyttänyt teille, kuinka vähän tietävä ja voipa susivouti teillä on,“ vastasin.

„Sen on hyvä niin sanoa, jolla ei ole eläimiä, eikä muutakaan kadottamista,“ sanoi isäntä ja loi samassa minuun yrmeän ja mahtavan katseen.

Tuo isännän viimeinen lause ja katse selitti paljon minun nykyistä asemaani. Minulle oli usein

jo sanottu, että minä olen mies, semmoisena pidin itsekin itseäni ja isännältäkin olin useammasti kuin kerran saanut sen kunnianimen. Minua oli pidetty miehenä, mutta minkälaisena miehenä? Kooneena vaan, semmoisena, josta on jotain aineellista hyötyä, mutta aatteellisena ihmisenä, itse toimivana miehenä ei ollut minulla mitään arvoa ja se siitä syystä, kun olin köyhä. Tuntuipa siltä, kun se luettaisiin minulle rikokseksi ja sen nojalla vedettiin oma rikkaus vastapainoksi oikeita aatteitani vastaan ja samassa peitteeksi omille, väärille käsitteille, joita ei oltu voitu järkiperaisesti puolustaa. — Mitäpä siitä. Vähäväkinen kuin olin, täytyi minun vaieta, mutta kumminkaan ei se voinut poistaa sitä kummastusta, että näin lähellä läänin pääkaupunkia voisi mokoma susivouti menestyä.

Siihen loppui susivoudin juttu.

Mitään erin-omaista ei tapahtunut siitä eteenpäin. Minä ko'in täyttää velvollisuuksiani ja kun isäntä huomasi, että hänen työkoneensa oli hyvässä voimassa, unohtui tuo vähän karsas asia kokonaan. Hän olisi mielellään pitänyt minut vielä toisenkin vuoden, mutta minulla oli niin hirvuinen ikävä kotipuoleen, etten suostunut paikoilleni jäämään millään ehdolla. Koetettiin lisätä palkkaakin, mutta ei sekään auttanut. Minulla oli palkkaa kaksikymmentä ruplaa, jota en ollut vuodenpitkään kuluttanut yhtään kopeekkaa, sillä minä tahdoin mennä rahamiehenä kotiin; häpeähän muutoin olisi ollut, kun kerran kumminkin olin rahan tienestissä. Minä sain Kekrinä kaiken palkkani kerralla käteeni puhtaissa kolikoissa. En ikänä ollut ennen saanut olla niin ison rahasumman omistajana, kun nyt olin, ja voi kuinka nuo kolikot olivat minusta mieluisia. Kun oli tilapäätä, katselin ja ihaelin niitä salaa; tunsin-

pa silloin että kelpaisi se minullekin tuo ajallinen tavara.

Useaan paikkaan kylässä oli römpän aikana laitettu jos jonkinlaisia rahan onkia, sillä kaikki salakapakoitsijat näyttivät niinkuin kuolleista vironneen, vietelläkseen palkollisilta pois näiden hiellä ja väellä ansaitsemat rahat, ja moni raukka, menetikin niissä parissa vuorokaudessa kaiken vuosipalkkansa. Minuakin koeteltiin viekoitella niihin ja minulle ilmestyi nyt senkin seitsemän tuttua ja ystävää, kaikilla oli jotakin ansiota ja tehtyä hyväytyötä minua kohtaan, joita minun olisi nyt pitänyt palkita runsailla ryyppyillä, tahi muilla suun-avauksilla. Mutta kun minä en tuntenut olevani heille missään kiitollisuuden velassa, enkä sen vuoksi ruvennut heidän janoisia kurkkujansa liottamaan, tuli toinen ääni kelloon ja he rupesivat minua haukkumaan ja herjaamaan kaikella lailla ja tuo iso ystävyys oli loppunut siihen paikkaan! Jopa asia meni niinkin kauvas, että he miettivät antaa minua miehissä selkään, mutta kun minä älysin heidän hankkeensa, kalpin minä sääriini ja heitin koko suu-ystävät pitkille nokin ja kuivin suin. Olin hyvin mielissäni, kun voitin kiusauksen, sillä olinhan aikonut kaikki rahani viedä kotiin.

Olipas kylässä iso taskukellojen kauppias ja vaihtaja, jota kutsuttiin Kello-eli Helu-Pekaksi. Hän oli lyhyenjäntevä, punakka mies. Hänen kaikista lakkareistaan roikkui parvittain kellojen peräsimiä ja hänen rintansa ylitse juoksi ristinrastiin kellojen kaularihmoja niin paljon, ettei mikään Keisarin käskynhaltia ole koskaan niin paljon kerralla nauhoja pitänyt. Noista kaikista hänen nimensäkin. Hänen ei nähty koskaan nauravan, ja pyhä aikoina ei ollut hänellä muuta työtä, kuin hiipiä miesjoukosta mies-

joukkoon, hakemaan kellon ostajaa tahi vaihtajaa.
— Nyt oli hän varsin ahkerana.

„Eikö poika osta kelloa?“ kysäisi hän, seisah-
tuen minunkin eteeni.

„En,“ vastasin minä lyhyesti ja jäykästi.

„Minulla olisi erin-omaisen hyviä ja halpoja
kelloja,“ sanoi hän, vetäisten samassa lakkaristaan
esille erään kellon.

„Onko tuo paras kelloistanne?“

„On, paras se on.“

„Mitä sorttia se on?“

„Engliska, parasta sorttia engliska.“

„Engliska!“ ajattelin minä. „Engliska-kelloo-
han ei ole kun harvoilla, parhailla miehillä, ja minä
olen meidän lukkarinkin monasti kuullut ylpeilevän
engliska-kellollansa; mitähän jos minäkin ostaisin
semmoisen, varsinkin kun sen nyt saisin helpolla?
ja minun rupesi tekemään sitä mieleni.

„Paljonko te siitä tahtoisitte?“ kysyin minä
sitten.

„Minä myön tämän aivan halvasta hinnasta, ka-
lun hyvyyteen katsoen, mutta mennään vähän syrjään,
etteivät muut kuule kauppaamme, sillä minä en saisi
silmieni auki, kun he saisivat tietää kuinka helpolla
tämän myön,“ sanoi Kello-Pekka kuiskien ja katsoi
vinoilla silmillänsä viekkaasti ympärillensä.

Kaksinkertaisesti mieheltä tunnuin nyt mielestä-
ni, kun niin ylevä mies minua noin ystävällisesti
kohteli ja me vetäyimme huoneitten taa kellonkaup-
paa tekemään.

„Paljonko te tuosta vaaditte?“ toistin minä siel-
lä kysymykseni.

„Olisin minä tällä jo muilta saanut viisitoista
ruplaa, mutta sinulle myön minä tämän kahdesta-
toista ja puolesta ruplasta.“

„Ettekö myö tuota kymmeneen ruplaan?“

„En. En voi niin paljoa ottaa häviötä pääl-
leni.

„Mutta minä en otakaan sitten koko kelloa,“
sanoin minä ja aloin kävellä pois. Minäkin olin
mielestäni viisas ostaja ja arvasin tinkiä; kuinkas
muutoin?

„Älä häntä nyt mene — mietitään,“ sanoi hän.
Sitten hän luki sormiaan hiljaa mutisten itseksensä.
„No, en tuossa paljoa häviä, sillä kello on monien
kauppojen kautta tullut minulle helpoksi. Hae rahat,
niin tehdään kauppa.“

Minä annoin hänelle kymmenen ruplaa ja hän
minulle kellon ja nyt olin minä kellopoika.

Tuskin kukaan on maailmassa enemmän ollut
mielissään, kuin minä nyt olin, sillä olinhan saanut
niin edullisen kaupan — viidentoista ruplan kellon
kymmenellä ruplalla. Tuo voittokauppa antoi minulle
semmoista intoa, että lähdin paikalla tallustelemaan
kotipaikkaani kohden, mieli ilosta sykkivänä, kym-
menen ruplaa rahaa kukkarossa, viidentoista ruplan
kello lakkarissa ja — Kosken Liisu — sydämässä.

K a h d e k s a s l u k u .

Tapahtuneita muutoksia.

 i kuinka lyhyt aika vuosi on ijankaikkisuuden suhteen ja kuitenkin voipi silläkin ajalla tapahtua niin paljon ihmislasten kesken, sillä hepä juuri ovat alin-omaisen muutoksen alaiset syntymisen, elämisen ja kuoleamisen vuoksi. Tosin luonnossa kaikkialla tapahtuu muutoksia, mutta joko niillä ei ole henkeä tahi ovat kuolevaisia; ihminen yksin on kuolematon, hän elää, vaikka kuoleekin, hänellä on kuolematon sielu, on tulevaisuus — ijankaikkisuus ja sentähden ovat heissä tapahtuvat muutokset enimmäen vaikuttavat, enimmäen huomioon otettavat.

Kun pääsin kotikylään, menin heti ystävääni Maunoa katsomaan. Mikä näkö kohtasi siellä? Mauno oli kuolemaisillaan sairaana. Entinen luurakennukseen juurtunut tauti oli herännyt eloon, tehdäkensä elottomaksi hänen, johon se oli ryhtynyt. Semmoinen muutos oli Maunossa tapahtunut.

Voi kuinka mielissään Mauno oli, kun hän minut näki ja molemmat itkimme hyvän aikaa, ennenkun voimme mitään puhua; sillä tavoin puhuivat sydämemme äkillisiä tunteitaan.

„Tulitpa sinä vielä, Sakeus! Voi kuinka ikävä minulla on ollut sinua. Olipa hyvä, kun ma sinua vielä sain nähdä elävin silmin. Sinä minua ymmär-

rät — sinä et minua ole sortanut, et koskaan — nyt on niin hyvä olla,” puhkesi Mauno viimein katkonaisesti puhumaan.

Siinä makasi nyt Mauno yhdessä selänteessä, voimatta paikaltakaan liikahtaa. Kasvot olivat entistä kulmikkaampana, pää entistä kanttisempänä, jalat entistä väärempinä ja huonompina, ankaran luumädän käyristäminä, märkää juoksevina ja voimattomina ruumiin osina.

„Voi, Mauno kulta, kuinka sinä nyt olet kipeä,” voim minä vihdoin lausua, toinnuttuani ensi hämmästyksestäni.

„Kipeä olen minä, huono olen; minä kohta kuolen; minä kuolen mielelläni, sillä minun on paha olla tässä maailmassa: ihmiset sanovat minua rumaksi ja se tekee minulle niin kipeää,” sanoi Mauno.

„Sinä et ole rumempi kuin muutkaan ihmiset, mutta he ovat niin pahoja; minuakin ovat he kyllä usein sanoneet rumaksi,” ko'in hänelle sanoa lohdutellen.

„Niin, mutta sinä et ole ruma, vaan minä olen, sen itsekin tiedän,” sanoi Mauno.

„Minun mielestäni,” vastasin minä, „ei ihmisten sopisi päättää mitään omasta eikä muiden ihmisten rumuudesta tahi kauneudesta, sillä: „muoto on Jumalan luoma, tavat itse ottamallaan.“ Minusta olisi paras, kun heittäisit koko tuon asian pois mielestäsi ja unhoittaisit kokonaan kevytmielisten ihmisten arvostelut.“

„Kyllähän se niinkin on — onhan se niinkin; sinä koet aina minua lohduttaa — sinä olet niin hyvä,” sanoi Mauno ja vaipui jonkunmoiseen horrostilaan, sillä hänen heikot voimansa olivat liiaksi pinnistyneet.

Minä en hennonut häiritä hänen lepoaan, joka

näytti olevan niin tarpeellinen riutuneelle nuorukaiselle. Kovin raskaaksi ja apeaksi kävi mieleni, nähdessäni luotettavan ystäväni makaavan tuossa voimattomana ja taudin vaivaamana vuoteen hyvinä, josta ei hän voinut nousta koskaan. Entinen elämäni juoksu astui elävänä kuvana silmiäni eteen, herätäten kaikki ne muistot ja tapahtumat, mitkä olivat välillämme olleet ja kahta rakkaammalta ja kalliimmalta tuntui nyt Mauno minusta.

„Älä lähde, Sakeus, pois minun tyköäni! Ei meillä ole enään kauvan yhdessä-olon aikaa — älä lähde, ole täällä minulla hupina; sinä olet niin hyvä,“ sanoi Mauno toinnuttuaan.

Minä lupasin olla hänen luonaan.

Minä huomasin, että hänen hoitamisessaan oli jotain laimiin lyöty. Pitkällinen makaaminen ja alituinen märän juoksu oli tehnyt hänen ronkkansa ja selkensä läpeimiin ja vuodevaatteet olivat likaantuneet ja märästä kovettuneet, nuot seikat tekivät muutokin heikolle sairaalle paljon kiusaa. Minä otin apua ja rupesin puuhaamaan, että nuot epäkohdat tulisivat poistetuksi.

„Nyt on niin hyvä, voi kuinka hyvä! Liian hyvä sinä, Sakeus, olet minulle,“ sanoi Mauno, jaksamatta silmiäänkään raottaa, sillä hän oli kovin uupunut noiden tointen aikana.

Minä en lähtenyt yöllä enkä päivällä pois hänen vuoteensa vierestä, vaan hoidin ja vaalin häntä kuten parhaiten taisin. Milloin annoin hänelle suunkastetta, milloin taas luin hänelle jotain hengellistä kirjaa, taikka puhelin hänen kanssaan, kun hän sitä halusi ja jaksoi kuulla.

„Mitä sinä luulet, Sakeus, luuletko Jumalan ottavan rumiakin yhtä mielellään taivaasen?“ kysyi hän

eräänä kertana yht'äkkiä, pitkän voivuksissa olemisensa perästä.

„Vissimmästi, sillä Jumala ei katso ihmisen muotoa,“ ko'in hänelle sanoa, vaikka minä kovin säikähdin tuon äkillisen kysymyksen kuultuani.

„Ovatkohan he yhtä rumat taivaassa kuin täällä mailmassakin?“ kysyi hän taasen.

„Ei suinkaan, sillä sanoohan katekismuksen Paa-valin mukaan, että uskovaisten ruumiit tulevat Kristuksen kirkastetun ruumiin kaltaiseksi,“ selitin hänelle kykyni mukaan.

„Niinhän se taitaa olla, niinhän se on; sinne minä siis halajan,“ sanoi hän ja vaipui taasen pitkään unentapaiseen horrokseen.

Ennestään tiedämme jo, ettei Mauno ollut kauris. Sen tiesi hän itsekin, eikä se tehnyt hänelle mitään haittaa. Mutta ilkeät ihmiset olivat sättineet häntä tuolla rumuudella ja se painui terävänä okaan syvälle hänen tuntoonsa ja vaivasi, kenties haavoittikin hänen sydäntään. Tuo moniahtain ymmärtämätön käytös vaivasi häntä rajusti kuolinvuoteellakin, sen kuulin aivan selvästi. Silloin ajattelin: saattaako mitään inhottavampaa, ilkeämpää, raaempaa ja ihmisyyttä loukkaavampaa pahetta löytyä, kuin toista ihmistä ruumiin vioilla ja näöllä sättiminen?

Mauno oli kauvan vaivuksissa. Hänen kulmikkaat kasvonsa värähtelivät ja suonenvedon tapaisia vavahtelemisia aaltoili hänen ruumiinsa yli, samassa kun kylmä hiki nousi hänen otsastansa.

Vihdoin avasi hän silmänsä ja katsoi kauvan ja kiinteästi minua silmiin. Hänen silmänsä olivat nyt niin kirkkaat ja suuret, etten ikänä ollut niitä sellaisina nähnyt; näytti siltä kuin taivaallinen kirkkaus olisi niistä loistanut.

„Oletpa sinä, Sakeus, toki täällä!“ sanoi hän

vihdoin. „Käske isä ja äiti tänne, sillä nyt minä kuolen. Minä pääsen varmaan taivaasen, sillä Jumala on antanut syntini anteeksi, sen tunnen sydämessäni. Siellä ei sanota minua rumaksi, sillä minä tulen Kristuksen kirkkaan ruumiin kaltaiseksi.“ Sitten vaipui hän voimattomuudesta tainnoksiin.

Minä kiiruhdin täyttämään hänen käskyänsä. Pian tapasin minä Maunon vanhemmat ja me kiirehdimme sairashuoneeseen. Sinne tultuamme huomaisimme heti, että sairas kamppaili viimeistä kamppaustansa kuoleman kanssa, sillä leuka jäi taapäin hengittäessä ja rinta korahтели. Näytti siltä, ettei hän enään voinut mitään puhua eikä tuntea meitä. Yht'äkkiä avasi hän kuitenkin silmänsä ja katsahti läpituokevasti meihin.

„Hyvästi, isä ja äiti! — Minä menen taivaasen. — Kiitos kaikesta!“ sanoi hän vanhemmilleen, ojentaen heille kuihtuneen, vapisevan kätensä.

„Kiitos, Sakeus! — ainoa ystäväni. — — Siinä et ole kos — kos-kaan minua sorta — nut — sinä olet ollut hy,“ yritti hän sitten minulle puhumaan samassa kun minä pidin hänen ojenetusta kädestänsä kiinni. Mutta hänen voimansa pettivät, sana jäi kesken, pää herjahti taaksepäin, hieno puristus, jolla hän kättäni puristi, lakkasi, kurkku korahтели ja hän ei ollut enään elävien joukossa.

Siinä makasi nyt hengettömänä lapsuuteni ystävä, Mauno. Jalo henki oli pyrkinyt ja päässyt vapauteensa tuosta kivuloisesta ja taudin raikasta ruumiista ja se riensi sinne, kussa kuolemalla ei ole enään yhtään valtaa.

Kauvan seisomme Maunon vuoteen vieressä itkeä tyrskien, emmekä voineet sanaa suustamme päästää. Mutta kullakin on aikansa ja viimein täytyi meidän-

kin jättää rakas vainajamme ja ryhtyä tavallisiin askareihimme.

Voi kuinka paljon minä kadotin Maunossa. Hän oli lapsuuteni ystävä ja leikkikumppani ja mieheksi tultuakaan ei hän toiseksi muuttanut. Hän ymmärsi minua, eikä hän koskaan sortanut minua köyhyydestäni. Tuosta kaikesta solmeusi välillämme mitä hellin ystävyys ja avosydämin ilmoitimme toisillemme sekä ilomme että surumme. Kun asiat niin olivat, oliko kumma, jos mieleni oli kovin apea? Tuntuipa siltä kuin ei olisi enään ketään, joka minua ymmärtäisi, joka olisi niin koeteltu, että häneen voisi luottaa ja jolle voisi sydämensä avata.

Kun enin suruni haihtui, menin Tipakkalaan. Maija otti minut yhtä ystävällisesti vastaan kuin ennenkin, mutta kosimistuumia ei hän nyt yrittänyt puolellakaan sanalla.

Paljon oli tuon yhden vuoden ajalla tapahtunut sielläkin. Molemmat vanhemmat olivat kuolleet ja Maija oli nyt yksin torpan ja muun vanhemmitaan jääneen tavaran haltijana. Heti kun minun kihlaukseni oli tullut Maijan tiedoksi, oli hän kääntynyt kosimistuumissaan Maunon puoleen, hänen vielä terveenä ollessaan. Siellä oli Maija onnistunutkin niin, että he solmivat ikuisen liiton ja molemmat olivat nyt niin onnellisia. Mutta kuolema katsoo niin vähän ihmisten onnellisuuteen; hän on kylmä käskyläinen ja täyttää kylmästi tehtävänsä; hän tempasi Maunon pois ja Maija jäi taas entiseen tyhjyyteensä.

Maija raukka! Hän koki kaikella siveellisellä tavalla pyrkiä kutsumuksensa perille, mutta luonto oli jakanut hänelle niin vähän suloa, ettei se onnistunut niiden kanssa, jotka hän soveliaaksi katsoi. Kristillisesti kasvatettuna oli hän puhdas- ja jalo-

sydäminen, ja sen valossa hän tarkalla aistilla ja silmällä näki toisen sydämeen; siksi hän inholla hylkäsi kaikki semmoiset kosijat, jotka eivät olleet vaapaat pahoista tavoista. Hän olisi itse tahtonut valita sydämensä mukaan ja Maunossa kadotti hän viimeisen toivonsa.

Yhdeksäs luku.

Tapahtumattomia muutoksia.

Aikomukseni oli ollut mennä suoraa päätä morsiameni luokse, mutta kuin Maunon koti oli välillä, en voinut olla käymättä häntä tervehtimässä. Siellä olivat toisin asiat kuin luulin ja minä en voinut millään ehdolla häntä jättää, ennenkuin olin nähnyt hänen ummistavan silmänsä. Se oli nyt tapahtunut ja ainoaksi ajatusteni keskipisteeksi jäi nyt aiottu elämän kumppalini.

Maunon sairaus ja kuolema olivat niin lannistaneet mammonan ja oma-rakkauteni, etten koko aikana edes muistanutkaan kelloani, jonka nojalla olin mielestäni niin paljon kohottanut arvoani; se riippui seinällä koko ajan virittämättä ja käymätönä. Nyt otin sen esille, vedin ja panin arviolta niin oikeaan, kuin mahdollista oli. Sitten lähdin astelemaan morsiameni luokse.

Aina muistan sen hetken, jolloin hänen taas kohtasin. Voi, kuinka avosydämisesti, luottavasti, vilpittömästi ja rakkaasti hän otti minut vastaan, minut, ylönkatsotun, köyhän olennon, jolla ei ollut edes kattoa tarjota hänen päänsä päälle! Silloin rupesin ensikerran himeästi aavistamaan, mikä ääretön aarre ihmisellä on rakastavassa ja vilpittömässä elämän kumppanissa.

Hän kyseli tarkkaan minun elämäni vaiheet pois-
saoloni ajalta, ja minä kerroin vilpittömästi hänelle
kaikki tapaukset. Hän hyväksyi käytökseni, vieraassa
paikkakunnassa ollessani. Siitä sain minä hyvän tilan
esitellä hänelle sillä matkalla ansaitseman omaisuu-
teni; erin-omattain näytin kelloni hänelle suurella
pontevuudella.

„Sinusta tulee säästävä mies, joka on niin suuri
avu elämää alkaessamme, sen näen selvästi, mutta
tuo kello olisi saanut olla ostamatta,“ sanoi hän
vakavasti.

„No, mutta herran tähden! Viidentoista ruplan
kello kymmenellä ruplalla,“ änkytin minä vastauk-
seksi hämilläni.

„Jospa vielä niinkin olisi, puhdas raha kummin-
kin on aina edullisempi taloutta alkaissamme; ilman
sitä ei meillä ole varoja panna mihinkään koruka-
luun, olipa se vielä kuinka helppo tahansa,“ sanoi
hän.

Tuo muistutus tuntui niin oikealta, ettei minul-
la ollut ainoatakaan sanaa puolustuksekseni, vaan
loin häpeällä silmäni maahan. Minä huomasin, että
hänellä jo oli huoli toimeentulostamme, jota minä
en ollut vähääkään ajatellut.

Kun hän huomasi minun joutuneen alakuloi-
seksi, sanoi hän: „Älä tuota nyt sentähden mureh-
di, saattaahan kellolla sen hinnan saada; minä vaan
sanoin miten minun mielestäni paras olisi; annetaan
sen asian olla sinänsä.“

Voi kuinka hyvältä tuntui tuo hänen viimeinen
lauseensa, kun huomasin, että hän voi minulle an-
teeksi antaa erhetykseni, vaikken minä tuota asiaa
todesta erhetyksenä pitänyt, päinvastoin vaan hyö-
dyllisenä kauppa-asiana. Minä en ollut oppinut saa-
maan anteeksi, en olevia enkä olemattomia erhetyk-

siäni, pilkkaa ja naurua vaan ja sentähden tuntui niin hyvältä tuon mielestäni luullun erhettykseni anteeksi antaminen. Kaikesta tuosta ilostuin minä ja tulin entiselleni, kelloni arvon ja sen synnyttämän oman-arvonikin puolesta.

Hupaiset olivat ne hetket, jotka yhdessä olimme ja avosydämisesti ilmoitimme toisillemme sydäntemme tunteet. Kumpainenkin löysi toisessaan jotakin niin jaloa, pyhää ja viehättävää, ettemme olisi onnellisuuttamme vaihettaneet koko maailman kunniaan ja rikkauteen, ja me vahvistimme rakkauden liittomme, rakkauden ja uskollisuuden lupauksilla kuolemaamme asti.

Iloisella ja toivorikkaalla sydämellä läksin hänen tyköänsä kylään, jossa minun toimintani parhaasta päästä oli. Tuntuipa siltä kuin ihmiset olisivat velvolliset pitämään minua jo jonkunlaisessa arvossa, semminkin, kun minulla oli avullinen engliska kello lakkarissa. Olipa toinenkin syy tähän vaatimukseeni, sillä olihan minulla jo morsian, joten siis olin tulossa tuohon arvokkaasen avioliittoon, ja siis yhteiskunnan jäseneksi.

Oli pyhäpäivä. Edellä kerrotuilla tunteilla tulin kylään ja ohjasin kulkuni erääsen taloon, jossa usein oli pyhä-illoin paljon väkeä koolla. Ennen sisään menemistäni otin kelloni esille, tarkastelin sitä oliko se oikeassa, kuuntelin käypikö se, hieroin sen periä, että ne paremmin kiiltäisivät, pistin sen sitten lakkariini ja laitoin perät näköksälle roikkumaan. Sitten astuin hyvin pönäkkänä tupaan.

Niinkuin olin toivonut, oli tuvassa paljon ihmisiä. Muiden mukana oli siellä kylän kelloseppä, jota kylän kesken sanottiin: „Rämpä Mikoksi.“ Hän oli oivallinen kellojen tuntija, niin ainakin sanottiin. Hänen hallussaan oli koko pitäjään seinä- ja lakka-

rikellojen korjaaminen, jonkatähden hänen huoneessaan ei näkynyt eikä kuulunut muuta kun kellojen tikittämistä ja nakuttamista ja tavasta epäsäännöllistä lyömisen pärinää. Niiden seassa hän rapasi ja kynsi päiväkaudet, näkemättä ja kuulematta mitään muuta, alahuuli lerpallaan ja nokkaansa tuhisten. Hän oli niin perehtynyt kellomailmaansa, ettei hän nähnyt sitä kelloa kenenkään seinällä eikä lakkarissa, jota ei hän tahtonut tirkistellä, tarkastella ja arvostella. Kuinka paljon hänen käsissään kellot lienevät paranneet, sen ties mikä.

Semmoinen oli se mies, joka minut ensiksi huomasi ja olinpa oikein mielissäni kun niin kävi; sillä tulihan nyt kelloni ikäänkuin kruunatuksi niin arvokkaan miehen todistuksen kautta.

„Onko Sakeuksellakin kello,“ sanoi hän, astellen minun luokseni ja ojentaen jo kätensä vastaanottaakseen kelloani, „minkälainen kello sinulla on?“

„Parhaan sortin engliska tämä on,“ sanoin minä ja vedin samassa kelloni esille, tehden itseni hyvin ryhdikkään ja arvokkaan näköiseksi, mielessäni iloiten, kun kello teki heti niin hyvän vaikutuksen.

Rämppä Mikko otti kellon, avasi sen juhlallisesti suurella arvokkaisuudella ja katsoa tirkisteli sen sisään. Minä katsoin häntä kasvoihin ja näin, kuinka hänen huulensa putosi lerpalleen.

„Parasta sorttiako engliska, vai?“ sanoi hän, kääntämättä päätään ja silmiään pois kellosta.

„Niin,“ sanoin minä arasti, sillä eipä tuo huulen lerpauttaminen ja kysymyksensä ennustanut mielestäni mitään hyvää ja kummallinen pelko alkoi väkisinkin valloittaa mieleni.

„Tämä on kaikkea muuta, mutta ei engliska,“ sanoi hän ja katsoi minua tuimasti silmiin, ikäänkuin se olisi ollut väärä raha ja se minun tekoani.

„No mutta herran tähden! Mikä se sitten on?“
sokersin minä kauheassa hämmästyksessäni.

„Saksalainen.“

„Saksalainenko, kuinka?“

„Niin, ja huonointa sorttia sekin.“

„Huonointa sorttia saksalainen, niinkö?“

„Aivan niin ja tämä ei ole eheäkään.“

„Eheäkään — no mutta käveleehän se.“

„Kyllä se sen vuoksi voipi kävellä rapata, mutta tässä ei ole tauluntolppia, ei rukkausta eikä kultausta enempää kuin tuohivirsussa; lerkku on tinalla juotettu, aj kivi on kruunusta poissa. Tämä on erittäin vanha ja raadeltu kello,“ luetteli tuo kaikkietävä kelloseppä; tuntuipa siltä kuin se olisi ollut oma syntirekisterini.

„Paljonko sinä olet tästä maksanut?“ kysyi hän sitten minulta, sillä minulla ei ollut mitään sanomista kelloni rikosluettelon.

„Kymmenen ruplaa,“ sanoin minä häpeissäni.

„Kymmenen ruplaa! Ha — ha — ha — haa! Kolme ruplaa on jo liiaksi koko rämpälle,“ sanoi hän sitten ja ojensi samassa minulle kellon takaisin.

„Kymmenen ruplaa vanhasta saksalais-resusta! Eipä ole paljon miehellä päässä pidettävää!“ rähähti koko joukko nauramaan yhteen ääneen.

Sitten rupesi Rämppä Mikko juhlallisesti minulle juurtajaksain selittämään, mikä väli on englis-kalla ja saksalaisella ja siinä täytyi minun seisoa kovassa koulussa, sillä pilkkahymy oli kaikkialla ympärilläni. Nyt kyllä tiesin mikä väli niillä oli ja mikä minun kelloni oli, mutta liian kallis oli tuo oppi sekä kunnialleni että kukkarolleni.

En voinut kauvemmin siinä viipyä, sillä kova häpeä ja hämmennys minun käsitti. Tuo arvoni ko-hoaminen kelloni kautta, josta niin usein olin mieli-

kuvituksissani pöyhistellyt, raukesi yhdellä iskulla kuin tuhka tuuleen ja häpeä oli vaan tullut sijaan.

Tuo tapaus koski minuun muutoinkin kovin kovasti. Pelko siitäkin, että morsiameni asian kuultuansa hylkää minut, saatti joka luunsolmuni vapisemaan. Nyt vasta huomasin todellisesti, kuinka oikeassa hän kuitenkin oli, arvellessaan epä-edulliseksi koko kellon kauppaa. Tuon hädän ja pelon pakoitamana palasin heti takaisin kertomaan hänelle miten asiat oikeastaan olivat, kävipä sitten miten kävi.

„No, miksi sinä niin pian tulit takaisin?“ kysyi hän naurusuulla, kun tulin hänen luokseen.

„Voi, ei tämä kello olekaan engliska kello,“ sainoin tokaisin hänelle.

„Mistä sen tiedon olet nyt saanut?“

„Rämppä Mikko niin vakuutti. Hän sanoi tämän olevan rikkeimen saksalaisen ja korkeintaan kolmen ruplan arvoisen,“ tunnustin hänelle avosydämisesti ja pelollani.

„Jotain semmoista minä aavistinkin; sinä olet antanut itsesi pettää.“

„Kuka tuota olisi uskonut, kun minulle niin mooneen kertaan vakuutettiin sen kelvollisuus ja arvo,“ ko'in minä änkyttää.

„Joko nyt uskot, että olisi ollut paljon parempi, kun et olisi koko kelloa ostanutkaan?“ kysyi hän melkein kovasti.

„Oi, älä puhu — älä kysy enään; suurella häpeällä ja harmilla uskon sen, mutta liian myöhään; älä kuitenkaan minua sen vuoksi hylkää,“ pyytelin häntä.

„Hylkää sinua! tuon onnistumattoman kellon kaupan tähdenkö? — niinkö? Kuinka saatatkaan minusta niin halvasti ajatella? Vika ei ole sinun, vaan sinä olet antanut pettää itsesi. Sinä olet rehellinen poika ja uskot muista samaa; siinä koko vika-

si. Ei, ystäväni! Niin löyhillä perustuksilla en minä ole sydäntäni sinulle antanut, että tuommoisen tapauksen antaisin tyhjäksi tehdä hartaimman sydämeni toivon. Tuo luultu rikoksesihan ei ole muu kuin tottumattomuus maailman menoon ja sen kyllä takaan, että tulet vähitellen sitä tuntemaan," sanoi hän avosydämisesti.

Tuon puheen kuultuani heltyi niin sydämeni, että hyrähdin itkuun ja kiersin käsivarteni hänen kaulaansa. Aina selvemmästi käsitin kuinka jalo ja puhdas sydän hänellä oli. Hän voi anteeksi antaa ja näki paljon syvemmälle ihmissydämiin, ja tunsii maailmaa paremmin kuin minä; vieläpä hän toivoi minusta niin paljon.

Kyllä tiedän, että tuo tuntuu monen mielestä joutavalta, mutta olimmehan luonnon lapsia. Ei meillä ollut mitään ennakkolaskuja, ei mitään järkipärisiä päätöksiä, ei mitään salaperäisen vaitiolemisen syitä, ei mitään huolta rikkauksista, sillä elämän suru ei ollut vielä mieliämme raskauttanut; sydän oli vaan löytänyt sydämen ja niitä elähytti totinen, puhdas ja vilpitön rakkaus ja siinä oli kaikiksi kaikessa. Kun asiamme kerran niin olivat, oliko kumma, jos siinä ei kysytty neuvoa lihalla eikä verellä, eikä muilta ihmisiltä? Oliko kumma, jos vähäpätöisimmätkin asiat lapsellisella luottamuksella ja avosydämellisyydellä toisillemme ilmoitimme, varsinkin semmoiset, joilla luulimme toisillemme surua saattaneemme?

Tuo ensimmäinen elämämme haaksirikko ei vaikuttanut sen pahempaa, kuin että me ensi sunnuntaina kuulutettiin avioliittoon.

Mutta nytkös konttimiehille työtä tuli, ei morsiameni, mutta minun puoleltani. Kymmeniäkin huu-tajia oli, jotka suurella pontevuudella kokivat hä-

nelle päivän selkeästi toteen näyttää, kuinka hän muutaman vuoden päästä kerjää, suuret, paikatut miehen pieksu-lohmat jalassa, istuen takkakivellä ja anellen ruokaa. Semmoisiin ennustuksiin vastasi hän vaan sävyisästi:

„Se on minun asiani, eikä teidän. Vaikka kepillä kelkkaa perään lykkäisin, en sittenkään muuttaisi päätöstäni.“

Kun tuommoiset tuumat tulivat minun kuulooni, herätti se minussa semmoista oman arvoni tuntoa ja itseäni luottamista, että minä oikein kauhistuin niitä kuullessani. „Minunko vaimoni kerjäisi? Ei niin kauvan kuin tämä käsi liikkuu,“ sanoin minä kättäni ojentaen, ja melkeinpä olisin ollut valmis vaadittaissa vannomaan sen lisäksi.

Kaikki noiden kontinkantajain puuhat raukesivat kuin tuhka tuuleen ja ajan jouduttua, vihittiin meidät ja niin olimme nyt aviopari.

Nyt tulivat meille toisenlaiset puuhut, sillä astuihan tosi-elämä myös eteemme, ikäänkuin jonkun himeän esiripun takaa. Se toi tullessaan yhä uusia kutsumisia ja velvollisuuksia. Elämän tarvetten monilukuinen ja kirjava sarja, jos kohta niukempikin, oli joka-aikaisena kuvastimena silmiemme edessä ja niiden kehittämiseen ryhdyimme ilman pelotta ja varmallalla toivolla, ja niin mentiin päivästä toiseen.

Palkolan Hannolla oli vielä vähän maanhintaa jäljellä. Näyttipä siltä kuin tuo peritty omaisuus olisi hänellä alituisena kiusauksen, turmeluksen ja synnin syynä. Tuolla viimeisellä omaisuudellansa osti hän yhtätoista korttelia korkean oriin, vastoin minun ja muiden kieltoa, vaikkei hänellä ollut maata senkään vertaa, että olisi jäärällekään saanut heiniä. Sillä hän sitten hoijasi ja ajoi markkinoilta markkinoille ja kaupungista kaupunkiin, syöttäen

sille mitä hengestä irti oli. Hänelle oli sitä ostaessa uskoteltu, että orhiin veli on Keisarin tallissa, keisarin ajo- ja lempi-hevosena ja siitä oli Hanno hyvin ylpeä.

Jokainen ymmärtävä ihminen älysi miten siinä oli käypä ja varoitti häntä oriinsa aikansa myömmään. Mutta Hanno ei ottanut niitä korviinsakaan; hän toivoi vaan sen avulla kauheasti rikastuvansa kilpa-juoksuissa vetoja voittamalla — miks'ei semmoisella, jonka veli oli keisarin tallissa. Kahdesti hän ajoi sillä kilpaa veikan päältä, mutta kummassakin hän menetti, toisessa viisikolmatta ruplaa ja toisessa kaksikymmentä.

Erään kerran salvoin minä urakalla navettaa ja Hanno sattui ajamaan oriillansa siitä sivu.

„Paljonko sinä saat, kun salvat tuon navetan?“ kysyi hän.

„Kuusi ruplaa,“ vastasin minä.

„Todellakin sinä käyt hyvin säälikseni; helpomasti minä saan kuusi ruplaa,“ sanoi hän, muka säälitellen.

Minä en vastannut mitään, sillä hyvin tiesin, ettei hänen ennakkoluulojansa kumoa mikään.

Erään toisen kerran ajoi hän minun luokseni ja kysyi:

„Onko sinulla rukiita?“

„Ei, mistä minulla rukiita olisi?“ sanoin minä.

„Entäs ohria?“

„Niitä on,“ vastasin minä.

„No tuo niitä minulle kuusi kappaa,“ käski hän.

„Ohrista minä teen appeet ja rukiista panen silmän,“ sanoi hän sitten ja kaasi ne kaikki kerralla oriinsa eteen.

Minua kauhistutti tuo voiteen haaskaus, sentähden sanoin jollekin lähellä seisovalle:

„Olisipa soma, jos Hanno vielä maailmassa tarvitseisi itsekin syödäkseen ohria.

Kuulija oli kielilakkari ja hän oli aikojen takaa kertonut Hannolle minun sanani.

Hanno, sitten kun tapasi minut ensi kerran, nokkaili siitä minulle; tuntuipa oikein riitaa rakentavan.

„Älä nyt, veli-kulta, ko'in sanoa, tuota niin pahaksesi pane, enhän minä sitä niin varmaksi päättänyt, minä vaan arvelin.“

Siitä Hanno leppyi heti ja pyysi tuhat kertaa anteeksi.

Se oli ainoa kerta, jolloin meidän välissämme oli harkkasana.

Kuten oli arveltu, niin kävikin. Ei ollut kulu-
nut vielä täyteen puoltatoistakaan vuotta, ennenkuin ori oli syönyt Hannon varat, niin ettei hänellä ollut maahan putoavaa, ja kun kerran niin oli käynyt, ei hänellä ollutkaan varaa tehdä enään ohrista appeita rukiisen silmän kanssa oriillensa. Siitä seurasi aivan pian, että orit laihtui laihaaksi kuin kaakin puu ja Hannon täytyi se myödä melkein nahan hinnasta.

Niin oli hänen rikastumisen yrityksensä taas rauvennut yhteen tyhjään kuin tiasen laulu. Hänellä ei ollut enään enempää omaisuutta kuin taivaan linnulla, mutta hän ei vaan surrut. En ikänä ole huolettomampaa luonnetta nähnyt tavaransa menettäneillä kuin Hannolla oli. Kävipä miten kävi, se oli hänestä ihan luonnollinen asia, jonka piti niin käydäkin, huonosti tai hyvästi, yhtä kaikki.

Hannon vaimokin oli jo niin perehtynyt noihin alinomaisiin tappioihin ja tavaran menetyksiin, ettei hänkään ollut niistä juuri millänsäkään. Hän oli saanut semmoisen luottamuksen Hannoan, että tuskinpa hän olisi vaihtanut elämäänsä minkäänlaiseen muu-

hun; olipa niinkuin heidän luonteensa olisivat sulaneet yhdeksi luonteeksi.

Hanno olikin vaimollensa hyvin hellä ja hyvä; siinä vaimolle oli kylläksi, olipa muut asiat miten hyvänsä, semminkin kun Hanno oli jo aikoja sitten laannut ryyppimästä.

Vaikka Hanno olikin tuommoinen hutuli, ei hän koskaan joutunut, asiain pahimmillaankaan ollessa, semmoiseen pulaan, ettei hän voinut vaimolleen ja lapsilleen toimittaa riittävää toimeentuloa. Tuosta kaikesta seurasi se, ettei vaimo ottanut korviinsaakaan niitä juoru-ämmäin itkunsekaisia parjauksia, joita he kokivat hänelle kantaa, kuinka muka hänellä on kelvoton mies.

„Hanno on minun mieheni ja vieläpä miesten parhaimpia, ja kun me keskenämme sovimme, mitäpä teillä olisi meidän kanssamme tekimistä?“ sanoi vaimo tavallisesti juoru-ämmille, ja sepä auttoi.

Kun noin oli loppunut kaikki mitä hengestä irti oli, ryhtyi Hanno innolla kovaan työhön ja se käviinkin laatuun noilla karhun voimilla, joita hänen leveissä hartioissaan ja vahvoissa jäntäreissään piili.

Niin, toisen huoneen nurkassa on vastahakoinen ihmisen olla. Sentähden rupesimme mekin kaikein voimin puuhaamaan mökkiä itsellemme kylän takalistolle. Hanno oli niin perehtynyt meihin, että hän katsoi hyväksi rakentaa myös mökkinsä aivan likelle meitä; sillä tavoin tulimme Tipakkalan likimäisiksi naapureiksi.

Pian olivat kummankin meidän mökkimme valmiit ja niin mentiin niihin asumaan. Ei parempaa naapuria saata koskaan olla kuin Hanno perheineen. Niin kauvan kun kummallakin jotain oli, ei ollut puutetta toisella tai toisella perheellä; kävipä usein niinkin, että ainoa leipä pantiin kahtia.

Tulipa kerran kova katovuosi ja Hanno tuli niin kovaan hätään perheensä kanssa, ettei hänellä ollut mitään antamista nälkäisen perheensä suuhun, eikä meilläkään ollut varaa heitä auttaa; olipa työtä omasakin toimeen tulossamme, vaikkei meillä isoa joukkoa ollut. Mutta Hanno ei joutunut nytkään pahaan hätään; hänen itse-arvonsa tunto nousi vaan korkeimmalleen.

Minä satuin juuri silloin menemään Hannolle.

„Ruoka on loppunut perheeltäni; anna sinä heille niin kauvan, kuin sinulla piisaa, kyllä minä jo viikon päästä maksan,“ sanoi hän minulle. Sitten sieppasi hän kuokan olallensa, töytäsi ulos, ja siellä hän löi nyrkillään mökin seinään, niin että mökki huiskui ja samassa hän huudahti kovalla äänellä: „köyhyys, köyhyys!“ ikäänkuin olisi tahtonut kurittaa tuota suomatonta ja ahnasta vierasta. Samassa hän lähti juoksu-jalassa toista pitäjästä kohden, jossa hän oli kuullut olevan kuokkatyötä.

Me ja’oimme nytkin mitä meillä oli, pelkäämättä vähääkään, ettemme takaisin saisi, sillä Hannon sanaan voi luottaa niinkuin vuoreen. Sillä lailla sitä tultiin toimeen ja Hannon vaimo oli niin tyytyväinen.

„Minulla on kovin hyvä mies,“ kuulin hänen eräänä kertana itseksensä sanovan puoli ääneen.

Ei kulunut paljon aikaa, ennen kuin Hanno jo lähetti kymmenen ruplaa vaimollensa ja silloin oli puute poissa. Niin paljon oli hän viikossa ehtinyt ansaita, vaikkei suinkaan palkat olleet suuret.

Kun talvi tuli, jolloin muut makasivat nälillään ja työttöminä, rupesi Hanno tekemään kyynärämittoja, jotka hän kiilloitti hyvin kauneiksi ja niitä teki hän matkahäkittäin; eipä olisi luullut niiden pal-

jouden mihinkään mahtuvan, sillä tuntui siltä kuin koko maailma olisi ollut kyynärämитоilla mitattava. Niitä hän sitten veteli ympäri maakuntia ja kaupunkia. Ja vaikkei hän paljon kappaleella saanut, möi hän niitä kuitenkin niin paljon, että hän keräsi niillä melkoiset summat ja — köyhyys oli taas kaukana.

„Eikö totta, että minulla on hyvä mies?“ kysyi Hannon Liisa silloin meiltä ja me myönsimme sen sydämestämme.

K y m m e n e s l u k u .

Outoja uutisia.

Yht'äkkiä levisi nyt ympäri pitäjästä hirmuinen kauhu. Kolme veljestä, toisesta pitäjäästä ja läänistäkin kotoisin, oli lyöttäynyt rosvoksi ja pian saivat he kokonaisten maakuntien ihmiset hämmästyksen ja pelon valtaan. He olivat kovilla aseilla varustetut ja niin julkeat, että päiväsydännäkin paljastivat puti puhtaaksi syrjäisempiä taloja.

Todistukseksi, kuinka rohkeita nuot olivat, olkoon sivumennen mainittuna eräs heitä koskeva tapaus.

Eräänä kertana saatiin yksi heistä kiinni ja lähetettiin läänin vankilaan tuomiotansa odottamaan. Kun käräjät tulivat, tuotiin vanki sinne tutkittavaksi. Oli eräs iltapuhde, kun vanki seiso i valaistussa lakituvassa tutkinnon alla, kovasti raudoitettuna. Yht'äkkiä tulla pöllähtivät toiset veljet sisään, löivät tuomarin pöytineen päivineen kumoon, täysilukuisen lautakunnan mullin mallin, sammuttivat valkeat, sieppasivat raudoitettun veljensä olallensa ja juoksivat hätäpikaa likimmäiseen metsään. Tuo kaikki oli vaan muutaman sekunnin työ ja ennenkuin käräjäväki ennätti toipua hämmästyksestään, olivat he jo kiinnisaamattomissa. Tuomari oli kauvan pyörryksissä asiakirjain ja kaatuneen pöydän seassa, parem-

min kumminkin säikähdynksen kuin minkään vaaran tähden, sillä rosvot olivat häntä lyöneet vaan paljaalla kädellä.

Aamulla haettiin heitä nimismiehen johdolla ison miesjoukon kanssa, mutta turhaan; ainostaan raudat löydettiin lähimmäisestä metsästä.

Heitä koetettiin sittemmin kaikella ahkeruudella saada kiinni, mutta se ei onnistunut, vaikka he niin julkeasti ilmestyivät, missä ikänä tahtoivat. He olivat niin väkeviä ja notkeita, ettei kolmekaan tavallista miestä koukerellut yhden heidän käsissään mitään; jos heille tuli tarvis juosta, niin takaa-ajajille oli sama, vaikka juoksivat toisaalle päin; semmoisia juoksijoitakin olivat nuot rosvot.

Olipa heillä jotain jalompaakin tunnetta; sen osoittaa seuraava tapaus. Muudan köyhä vaimo kulki päivällä erään metsätaipaleen poikki. Yht'äkkiä töytää metsästä kolme miestä esille ja ottaa hänet kiinni. Vaimo parka säikähti niin pahanpäiväiseksi, että vapisi kuin haavan lehti.

„Älä pelkää, akka, emme me sinulle mitään pahaa tee,“ sanoi joku miehistä.

Nyt he rupesivat kyselemään häneltä kylänsä kunkin talon rikkauksia, rahoja, hopeita ja muuta semmoista.

Vaikkei vaimo tiennyt ollenkaan heidän tarkoitustansa, oli hänellä kuitenkin vaistomainen vastahakoisuus tekemään minkäänlaista tiliä semmoisista asioista.

„En minä mistään semmoisista tiedä, eikä minun ole pakko tietääkään,“ sanoi hän heille vastukseksi, vähin rohvaistuneena.

„No, emme me sinua siihen pakoitakaan, koska sinulla on niin arka omatunto,“ sanoivat he akalle.

3:as Vihko.

P. PÄIVÄRINTA.

MINÄ JA MUUT,

SAKEUS PYÖRIÄN

KERTOMUKSIA.

3:ssa vihkossa luvut:

Outoja uutisia. — Uusia tuttavvia. —
Piispan luku. — Ränkinaula. — Mark-
kina-matkani. — Me muutamme pois.

PORVOOSSA 1885.

WERNER SÖDERSTRÖM.

Kustantaja.

Hinta: 1 M:ka.

Sitten he kyselivät vaimolta tarkkaan, mitä ihmisiä hän on, onko hänellä lapsia ja onko hän rikas vai köyhä. Kun vaimo oli heille selittänyt olevansa monen lapsen äiti ja köyhä vaimo, antoi yksi miehistä hänelle viisitoista ruplaa rahaa.

„Mutta ihmiset tietysti oudoksuvat, kun näkevät minulla näin paljon rahaa ja kysyvät, mistä olen tämän saanut; miten minä vastaan heille?“ sanoi vaimo, samassa kiitellen hyväntekijöitään.

„Sano siinä tapauksessa heille: tämän rahan antoivat minulle ne miehet, jotka rikkailta ottavat ja köyhille antavat,“ sanoi mies, ja sitten he päästivät hänet menemään.

Vaimo ei pyhässä yksinkertaisuudessaan ymmärtänyt tuota kuvallista, melkein suoraa viittausta uusien tuttaviansa ammatista, mutta kun hän kylässä selitti, mitä hänelle taipaleella tapahtui, keksittiin kohta, että he ovat olleet nuoot mainiot Vintturin veljekset.

Semmoisia vieraita ne olivat, jotka nyt tahtoivat tehdä tuttavuutta meidänkin pitäjään kanssa.

Oli erään järven rannalla vankka talo. Siinä oli monta nainutta veljestä ja itsekullakin oli erityiset, mahdottomat vaate-kasat, joita he olivat toisiansa kilvalla aikojen kuluessa koonneet, niinkuin kansalla vanhuudesta on tapana ollut. Heillä oli kullakin erityiset vaate-aitat, joiden orret notkuivat niiden päälle asetettuun vaatetun painosta. Paitsi sitä, oli vielä kunkin aitassa iso kirstu, jossa säilytettiin kalleimmat kappaleet, hopea-kalut ja silkit, sillä ajan mahti oli semmoinen, että varakkaat perheet halusivat niitä omakseen saada; mainitun talon perheilläkin oli niitä melkoinen joukko.

Kuin talon väki heräsi eräänä syysaamuna, käsitettiin heidät hirvuisen hämmästyksen. Aittojen ovet

olivat kaikki seposten selällään, arkut ulkona syrjäpielissä pirstaleina, halvimmat vaatteet siristeltynä sikin sokin ja kaikki parhaat vaatteet sekä kalleukset kadonneet. Monen vuoden ahkeruuden ja ponnistusten, hyörintöiden ja pyrintöjen tulokset olivat siten yhdellä iskulla kadonneet kuin tuhka tuuleen.

Eipä siis kummakaan, jos asian-omaiset, hiken-sä ja vaivojensa hedelmät kadotettuansa, joutuivat hämille, eivätkä tienneet mitä oikeastaan tehdä ja ajatella. Yksi perheen vaimokin, juostuansa aittaaan ja nähtyänsä kaikki menneeksi, huudahti levitetyin käsin ja hajalla hapsin: „on viety tuhannenkin paitaa, mutta on niitä vielä jäänytkin!“

Kun oli toinnuttu suurimmasta hämmästyksestä, ruvettiin iskemään varasten jälkiä. Pian huomattiin heidän menneen järvelle päin, sillä halvimpia vaate-myttyjä olivat he heittäneet tien viereen, luultavasti sen vuoksi, kun eivät jaksaneet niitä kantaa. Rannalle tultua huomattiin erään venheen olevan poissa; se löydettiin toiselta puolen järveä ja sen teljoon oli kirjoitettu: „Erkki Tuomen ei pidä pahastua, kyllä me palatessamme maksamme. — Vintturit.“

Siitä keksittiin keitä nuot noin kohteliaat vieraat olivat olleet.

Tale oli sydänmaalla, oinoasti vähän matkaa toisen pitäjään rajasta. Sillä puolellakin oli vankka sydänmaan talo ja rosvoihin kulun suunnasta voi päät-tää, että he tarkoittivat sinne. Sentähden koottiin toistakymmentä vahvaa miestä ja mentiin sinne vah-tiin. Miehet olivat varustetut ampuma- ja muilla aseilla sekä suurella — suulla, itsekukin kertoi in-nokkaasti, kuinka hän muka ei pelkää Vinttureita, vaan koppaa heidät kiinni kuin pikku lapset. Vint-turit olivatkin tulleet jo niin pahoihin hallituksen-

kin kirjoihin, että heidät oli lupa ampua, jos ei heitä muutoin kiinni saataisi.

Ensimmäisenä vahti-yönä ei kuulunut mitään. Toisena olivat vahdit vartioimassa likellä aittoja olevassa lämpymässä saunassa. Kaikki olivat valveella, mutta saunaan oli tullut myös yksi talon renki; hän nukkui heti ja kuorsasi kovasti.

Eipäs aikaakaan, kuin heti puolen yön jälkeen ilmestyi mies pihalle. Hän nuuski ja tarkasteli joka paikkaa; erittäinkin saunaa, jonka hän heti huomasi lämpymäksi, tarkasteli hän monikertaan kaiholle. Tuo rengin kuorsaaminen varsinkin oli hänestä epäluulon alainen ja sitä hän kauvan kuunteli oikein korvaansa kallistellen. Kun hän tuli vakuutetuksi, että kuorsaja todellakin nukkui, ulkousi hän saunasta, nousi aitan portaalalle ja puhalsi kimakkaasen pilliin. Samassa ilmestyi kaksi miestä lisäksi ja yks, kaks, oli aitan ovi auki; olisipa luullut heillä olleen aitan oikean avaimen.

Yksi vahti oli koko ajan ladatulla pyssyllä tähdännyt heitä saunan akkunasta. Miehet keinottelivat nyt, että pyssymies ampuisi portaille jäänyttä vahtia ja samassa, kun se tapahtuisi, töytäisi miesjoukko aitan-ovelle, paiskaisi sen kiinni ja ottaisi aitan sisällä olijat kiinni.

Mutta tähtääjä vapisi kuin sarpa virrassa, eikä hän olisi osannut aittaankaan, sitä vähemmän mieheen; eipä hän uskaltanut edes lauvaistakaan.

Tuiskuna lentelivät tavarat aitan yli-akkunasta pihalle, kahden rotevan rosvon syytämänä ja olipa vähällä, etteivät nuot rohkeat varkaat panneet taloa puti puhtaaksi niin ison miesjoukon silmien edessä, niin kauhean kammon olivat Vintturit ihmisiin levittäneet.

Vihdoin lähti rohkein vahti juoksemaan aittaa kohden ja hänestä rohvaistuneena kaksi muuta.

„Täälläkös te sen vietävät nyt olette?“ ärjäsi edellinen ja niin he töytäsivät kohti.

Vaikka kolme rotevaa miestä juoksi aitanportaalla seisovaa rosvovahtia kohden, eipä hän paikaltakaan liikkunut, katsoi van tyynesti vastaansa ryntääviä miehiä; niin raakeita, rohkeita ja voimiinsa sekä vikkelyyteensä luottavia he olivat. Mutta nyt töytäsi koko vahtijoukko saunasta ulos ja ryntäsi aittaa kohden. Huomatessaan vihollisten suuren luvun, päräytti hän nyt vahti pillistään pahan, rämähtävän äänen ja samassa tuokiossa töytäsivät aitassa olevat rosvot ulos. Sitten riensivät he kaikki metsää kohden hirmuista vauhtia ja kiinni-ottajat jäljessä huutain hoilaten; tuntuipa nyt olevan rohkeutta, kun kerran päästiin hyvään alkuun. Eräs roteva takaa-ajaja hätyytti niin kiivaasti yhtä rosvoista, että tämän täytyi heittää yhtä ja toista kalua ja tavaramyttyä jäljellensä, keventääksensä siten itseänsä ja päästäksensä paremmin pakenemaan. Vihdoin sai takaa ajaja rosvon kiinni ja molemmat kaatua muksahtivat ylenkappuraisiaan. Rosvo kerkesi ensiksi ylös ja samassa löi hän jollakin aseella vastustajaansa niin, ettei tämä kyennytkään enään taistelua jatkamaan. Niin pääsi sekin heittämiinsä ja toisilla ei ollut mitään kiinni-joutumisen vaaraa, sillä ei heillä ollut niin rotevaa hätyyttäjää ja niin he pääsivät taasen pälkähästä, kuten monasti ennenkin.

Kiinni-ottajat melusivat ja ampuivat sitten koko yön talon seuduilla ja aamun tultua korjasivat he jotenkin runsaan saaliin rosvojen jättämiä tavaroita, joita eivät nämät hädissään voineet mukaansa ottaa, muiden muassa Tuomen talostakin varastetun

omaisuuden suurimmaksi osaksi, pari pyssyä ja paljon muuta varastettua tavaraa.

Kun rovyot saivat tuommoisen peräkyödin, luultiin yleiseen, että he pakenivat pois mailta halmeiltakin, mutta kuinka sen asian laita oikein oli, sen osoittavat tulevat tapaukset.

Vanhempiensa kuoleman jälkeen oli Tipakkalan Maija kokoillut kaikki saatavansa lainoista pois, jonkatähden hänellä oli useimpia tuhansia markkoja takanansa. Hän kartutti niitä kaikenlaisella pikku kaupalla, ja eli säästäväisesti. Hän ei raskinut pitää piikaa, ei renkiä; ainoana apuna ja kumppanina oli hänellä vaan kahdentoista vuoden vanha poika, joka oli mykkä; hänet oli Maija vaivashoidolta huutanut vuotuista maksua vastaan. Tuota poikaurukkaa rakasti Maija kuin omaa lastansa ja osasi sormin ja viittomalla selittää hänelle kaikki asiat.

Muutamia vuorokausia viimeksi kerrotun tapausten jälkeen ruvettiin muutamana pimeänä syysyönä hirveästi ryskyttämään Tipakkalan ovea, jonka Maija aina tukevasti lukitsi salvoilla ja pöngillä. Maija säikähti ensin pahanpäiväiseksi, vaan ei kuitenkaan kadottanut hetkeksikään sitä kylmää maltillisuuttansa, jota hän aina osoitti kaikissa toimissaan. Hän hyppäsi kiiruusti vuoteeltansa ylös, otti kynttilään valkean, nykäsi pojankin ylös ja teki hänelle joitakuuta viittauksia. Kun se oli tehty, töytäsi kolme hirveää miestä sisään.

„Keitä te olette, jotka yösydännä tulette tuommoisella metelillä ihmisten huoneeseen?“ sanoi Maija nuhtelevaisesti ja katsoi tulleita kiinteästi silmiin.

„Me olemme Vintturit ja nyt mahtanet oivaltaa, että tässä on puheena rahasi taikka henkesi,“

ärjäisi yksi heistä ja ojensi murha-aseen Maijan melkein paljasta rintaa kohden.

Mykkä-Saku, kun huomasi, että hänen emännellensä aiotaan jotain pahaa tehdä, töytti ja lyöä kopsei voroja miten ja millä vaan parhaiten taisi; mutta he eivät tehneet hänelle muuta kuin häätivät hänet pois silmiltänsä.

„Oletteko te todellakin niin halpamielisiä ihmisiä, että aiotte turvattomalle naiselle tehdä pahaa?“ sanoi Maija toinnuttuaan ja katsoi heitä yhä kiinteästi silmiin.

„Emme me sinulle pahaa tee, kun vaan sanot, missä rahasi ovat, mutta tee se pian, sillä aika on tärkeä,“ sanoi joku rosvoista.

Sillä välin oli mykkä poika käähminyt itselleen puupuntarin, jolla hän koki voimiensa takaa kolhia yhtä Vintturia, älähdellen ja molisten, niinkuin mykkien on tapa.

„Tuo poika, sen vietävä, tulee meille kiusaksi; hänet täytyy nipistää kiinni siksi aikaa, kun me saamme aarteet käsiimme,“ sanoi kolhittu rosvo, tappailen samassa poikaa kiinni, joka hyppeli kuin pappu rummun pohjalla.

„Antakaa hänen olla; mitäpä hän voipi noin vahvoille, aseilla varustetuille miehille, näettehän lapsen lapseksi ja minä hänet kyllä pian saan asettumaan,“ sanoi Maija ja alkoi samassa tehdä merkkejä ja viittauksia, joista poika rauhottui, katsellen surumielisesti Maijaa silmiin ja väliin silmäillen outoja vieraita viha- ja uhkamielisesti. Rosvot heittivät nyt pojan rauhaan.

„Sinä viivyttät vaan meitä! Sano pian missä rahasi ovat taikka! — — Vintturit eivät heitä työtään keskeneräiseksi,“ sanoi yksi heistä ja häristeli taas aseellaan Maijaa.

„Rahani ovat kellarissa täällä tuvan alla,“ sanoi Maija kylmäkiskoisesti.

„Mutta jos sinä valehtelet,“ sanoi yksi rosvo.

„Minä en valehtele,“ vakuutti Maija.

„Missä paikassa ne siellä ovat?“

„Perässä kellaria on lattiassa iso laakakivi, sen alla ovat rahavähäni,“ selitti Maija vakavasti.

„Kaksi miestä kellariin, yksi jääpi lattialle vartioimaan. Pianpa sitten nähdään olitko puhunut totta ja jos tapaamme sinut valehtelemasta, niin silloin — —“ jakeli yksi heistä käskyjänsä, samassa uhkaellen.

„Eipä kivi nouse kahdelta mieheltä; onpa ollut työtä neljällekin sitä liikutellessa, vaikka vahvojakin ovat olleet,“ selitti Maija yhtä kylmäverisenä, kuin jos hän olisi ollut tavallisissa askareissansa.

Rosvopäällikkö katsoi Maijaa kiinteästi silmiin; tämä pysyi vakavana ja levollisena, hän ei vilpistellyt.

„Koetetaanpa,“ sanoi päällikkö, ottaen kynttilän pään lakkaristaan, johon hän pisti valkean. Sitten avasi hän kellarin luukun ja kaksi heistä laskeusi kellariin.

Todellakin oli kellarin perässä semmoinen iso laakakivi, kuten Maija oli sanonut. Säästävät ja varovat Tipakkalan vanhukset olivat pitäneet sen alla olevaa koloa kassakirstunansa ja siellä ei käyty monasti. Silloin kun siellä käytiin, oli talonväen apuna vissit, uskotut miehet, jotka eivät sitä kenellekään ilmoittaneet. Kaiken tuon tähden huomasi pian päältäkin päin, että kiveä oli joskus liikutteltu.

Kellariin menijät koettivat kaikin voimin nostaa kiveä, mutta eipä se vaan noussut, vaikka vahvojakin olivat; itsepintainen oli kallion lohcare.

Nyt he kutsuivat vahdissa olevan kumppaninsa kiireesti avuksensa, mutta Maijan kasvot olivat niin vieikkaassa hymyssä.

Kutsuttu totteli ja laskeusi kellariin; kaikki aseetkin jäivät lattialle, sillä ei yksikään heistä otanut niitä mukaansa kellariin.

Tuota oli Maija juuri odottanutkin, tuota tarkoittanut ja samassa tuokiossa kun viimeinen mies laskeusi kellariin, paiskasi hän luukun kiinni. — Tarkoitus oli kypsynyt päätökseksi, päätös teoksi. Luukku oli varustettu vankoilla rautasaranoilla ja haalla ja heti kun hän paiskasi luukun kiinni, löi hän haan säppiin.

Tuon tepposen huomattuaan, rynnistivät rosvot miehissä luukkuun vasten, mutta eivätpä heltineet holkaiset lankut eivätkä ratkenneet rautaiset raksit. Kun ei se auttanut, rupesivat he rukoilemaan, luvaten jättää Tipakkalan asukkaat rauhaan, vieläpä maksaakin melkoisen summan, kun vaan pääsisivät tästä pälkähästä. Sitten rupesivat he uhkaamaan, aikoen heti ottaa hengen, kun heidän vaan piti täältä väkisin päästä, jonka he muka kyllä voisivat tehdä, jos ei heitä hyvällä päästettäisi. — Turha sekin; kaikille oli nyt Maija kuuro, mutta mykkä-Sakun silmät loistivat niin kirkkaasti.

Maija teki Sakulle muutamia viittauksia, joita totellen tämä hyppäsi heti kaksin käsin pitämään luukun hakaa kiinni, joka rosvojen jyskytyksestä oli ruvennut liikkumaan ja sälähtelemään. Hätäpikaa pisti Maija sitten vaatteita päälleen ja syöksi ulos yön pimeyteen.

Piukka Jaakko sattui saman yön illalla tulemaan meille ja hän jäi yöksi. Illalla oli puhe Vinttureista ja hän puhui oikein innoissaan, kuinka kehoja miehiä nuot Vintturin kiinnitavoittelijat olivat,

kuin eivät he heitä saaneet käsihinsä; jos hän olisi ollut paikalla, olisi hän ottanut muka heidät kiinni yhtä helposti kuin kissa hiiren.

Olimme kaikin makeesti nukkumassa, kun ovea hätäisesti kolkutettiin; minä hyppäsin avaamaan. Tipakkalan Maija ja Hanno astuivat huoneeseen.

„Tipakkalan kellarissa ovat Vintturit saarroksissa,“ sanoi Hanno. Joudu veikkonen meidän kanssamme heidän kimppuunsa ja pian!“

Unen horroksissa ollessani, tuntui tuo uutinen mielestäni jotenkin kalsialta. Velvollisuus vaati, mutta nuot vaaralliset, aseilla varustetut pahantekijät, kammottivat minua. Kuitenkin pu'in kerkiämiseen vaatteita ylleni ja töytäsin Piukka Jaakonkin hereilleen, samassa lyhyesti selittäen hänelle, että nyt hänellä on hyvä tilaisuus ottaa Vintturit kiinni. Hänkin hyppäsi heti ylös ja puki kiireesti päälleen, mutta illallista rohkeutta ja uljuutta ei hänellä näytänytäkään olevan.

Kun olimme kaikin valmistuneet, lähdimme hiipimään Tipakkalaa kohden. Kauvas ulkopuolelle jo kuului kova pauke ja mykkä-Sakun molina. Pitkällisellä ryskytyksellä olivat rosvot saaneet sarrat ja haan säpit niin paljon heltimään, että ne joka rysäyksellä isosti longahtelivat, erittäinkin haka. Sitä koki Saku kaksin käsin kaikella voimallaan pitää kiinni, samassa kauheasti molisten. Valkea paloi tuvassa talikyntilässä ja valaisi himmeästi vaarallista asemaa. Rosvojen aseet, pari pyssyä ja sapelit, olivat oven pielessä; ne korjattiin heti pois.

Huomatessaan meidän tulomme, hyppäsi Saku heti pois hakaa pitämästä, hengästyneenä ja lääpästyksissään, ja minä rupesin hänen virkaansa.

„Olkaapas vaan siellä ihmisittäin, turha kumminkin on koko rynnäkkönne; sillä saattepa olla

vakuutettuna, että nyt joudutte koreasti kiikkiin, siinä ei auta mikään. Täytyypä teidän tulla sieltä yksitellen ylös, kun minä avaan kellarin luukun, ja sen parempi teille, kuta siivommasti itsenne käytätte. Ho, hoo! vai Vinttureita meillä nyt on kunnia kiinni panna ja tuon sievän tehtävän on meille toimittanut tään talon uljas tyttö, salvaten ensin linnut häkkiin, konstiko niitä on sieltä pyytää," puhua leuhotteli Hanno, ikäänkuin olisi ollut vaan joku rotan pyydys koettavana.

Kylmä viima tuntui käyvän selkäpiini lävitse, se täytyy tunnustaa; ja Saku katseli suurella tarkkuudella mitä tekeillä oli.

Kuullessaan Hannon huolettoman komannon, heittäysivät rosvot niin hiljaisiksi, ettei kellarista kuulunut hiiskausta. Hanno hankki nyt avaamaan kellarin luukkaa ja oli niin tyyneen ja levollisen näköinen kuin olisi mennyt pitopöytään.

„Nyt minä avaan luukun, koreasti vaan nyt yksi kerrallansa ylös!“ komensi Hanno, avaten luukun.

Samassa tuokiossa tormasivat kaikki kolme rosvoa ylös lattialle. Hanno vanui heti kiinni suurimpaan heistä ja hirmuinen temmellys alkoi. Piukka Jaakko seiso i oven kohdalla lattialla. Päästäksensä ulos, töytäsi yksi rosvoista häntä pois tieltään semmoisella voimalla, että Jaakko lensi lattialle selälensä, meni tuperruksiin, eikä päässyt paikalta liikahtamaan. Nyt olisi luullut rosvon päässeen pakoon, mutta eipä toki. Sillä samassa silmän-räpäyksessä kun Piukka Jaakko lensi nurin, nakkausi Maija rosvon jalkoihin, tarttui näihin kiinni, eikä heittänyt irti, vaikka kuinkakin voro olisi riuhtonut ja ponnistellut. Vihdoin kaatui rosvo kumoon.

Tuo kaikki tapahtui niin äkkiä, etten minäkään

kerinnyt tekemään mitään kenenkään avuksi; olinpa muka vielä vartioivinani kolmatta rosvoa, ettei hän pääsisi karkuun.

Saku, kun näki missä pöläkässä hänen emäntänsä oli, sieppasi taas puupuntarinsa ja lyödä väntäsi sillä rosvoa polvisilmään sillä seurauksella, että se tuli hermottomaksi kuin lankavyhti. Samassa pääsi vahtimani rosvo töytäämään ulos ja olipa se melkein mieleeni, sillä enpä uskaltanut häneen käsiä käydä, vaikka kyllä suurella suullani estin häntä toisille avuksi menemästä, uhaten hänet ampua kädessäni olevalla ladatulla pyssyllä.

Nyt minäkin jouduin avuksi Maija-paralle, joka vieläkin taisteli toisjalkaisen rosvon kanssa. Pian saimme hänet lannistumaan ja köytetyksi varalla olevilla nuorilla.

Sillävälin oli Hanno rosvonsa kanssa taistelonsa taistellut. Juuri kuin me olimme toisen saaneet kytketyksi, makasi toinen Hannon alla selällänsä, voimatta liikuttaa mitään paikkaa, sillä Hanno oli hänet niin väsyttänyt.

„Kas niin! Sanoinkin minä sen. Joko nyt ymmärrät olla rauhassa? Kätesi vaan nyt kauniisti tänne, että niihin saisit hampukintaat ensihätiin, kukaties päivällä saat sitten paremmatkin,“ puheli Hanno saaliillensa, samassa vääntäen hänen käsiänsä esille. — Pian oli hänkin köytetty.

„Enkö minä sanonut, että tuo poika tulee meille turmioksi?“ sanoi toinen rosvo kun olivat tulleet kiinni pannuiksi.

„Oikeassa olit,“ virkkoi toinen surkeasti ilman hänettä emme nyt olisi näin, sillä jos ei hän olisi ollut luukun hakaa kiinni pitämässä, olisimme jo ennen noiden tuloa päässeet pois — ja tuo polveni

sitten. Kyllä nyt leipää piisaa, kun kerran kaksi meistä kiinni joutui.“

„Luulitteko rahani kiven alla olleen? Eivätpä maar olleetkaan. Petyittepä kerran! Tuolla ne ovat kamarissa pienessä seinä-kaapissa, joka ei olisi teille isoa vastusta tehnyt,“ puhkesi Maija nyt ilosta puhumaan.

„Annappas katselen sinua, veli kulta, tarkemmasti!“ tokaisi nyt Hanno. Ahaa! oletpa sama veinari, joka minua salvokselta kerran varkaaksi haukuit, mutta itseppä olet iso varas, oikein Vintturi, mutta kyllä minä sinun opetan kunniallisia ja rehellisiä ihmisiä varkaaksi haukkumaan.

Piukka Jaakko ei tohtinut hievahtaa, sitten kun hän pökerryksistä selvisi, mutta päivällä oli hän mies puhumaan kylässä, kuinka hän viime-yönä otti kiinni Tipakkalassa kaksi Vintturia!

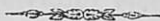
Kun päivä tuli, vietiin rosvot nimismiehelle, joka heidät pani niin kovasti rautoihin, kuin vaan voi.

Heidän kiinnipanemisestaan oli luvattu palkinnoksi viisikymmentä ruplaa päästä, mutta kun nyt saatiin kaksi karpästä yhdellä lyönnillä, annettiin vielä päälliseksi kiinnipanijoille kunniamerkki; nämät palkinnot tulivat Hannolle ja Maijalle, sillä eivätpä Piukka Jaakon asian omisteleminen kuuluneet mihinkään. Kun sitten Hannolle esiteltiin, kumman hän mieluummin ottaisi, rahatko tahti kunniamerkin, sanoi hän: „mitä minä rahalla teen, se menee pian, mutta kunniamerkki pysyy aina; ottakoon Maija kaikki rahat.“

Niin sai Hanno kunniamerkin ja Maija rahan, mutta Maija sanoi: „Saku ne paremmin on ansainnut kuin minä, hän raukka ne paremmin tarvitsee-

kin. Minä panen ne pankkiin kasvamaan hänelle vanhanpäivän varaksi, sillä niin kauvan kuin hän apua tarvitsee nuoruudessaan, saapi hän sitä minulta.“

Mitä Maija sanoi, pitikin hän uskollisesti.

Yhdestoista luku.

Uusia tuttavvia.

Niinä aikoina oli se vanha hyvä aika, jota moni vanha ihminen vieläkin vesissäsilmin muistelee. Silloin ei tietty mitään mistään kirjallisuudesta ei mistään velvollisuuksista eikä oikeuksista. Annettiin vaan kun anottiin, otettiin jos annettiin, toteltiin kun käskettiin, kuunneltiin kun toruttiin, vavistiin kun uhattiin, kärsittiin jos kolhittiin ja suurilla kulungeilla suomenutettiin ruotsiksi saadut asiakirjat; kerrassaan: oltiin niinkuin oletettiin. Semmoista se oli vanha hyvä aika. Ja kaikesta tuosta ei suoranaisesti tietty muuta kuin vaan se, että kaikki on niinkuin ollakin pitää. Tosi kyllä, että ihmisien sydämissä syvällä asui jonkunmoinen salainen, surumielinen tunne omasta olemisestaan sekä asiain oikeasta olemisesta, mutta mikä tuo tunne oikeastaan oli, sitä ei tietty; se kaipasi selitystä, tarvitsi kirkastamista, vaati kehittämistä.

Niillä ajoilla juuri se oli, kun suomalaisia sanomalehtiä ja muuta kirjallisuutta alkoi ilmestyä, ensin niukemmalta, sitten viljemmalta ja ne hehkuiivat niin lämmintä rakkautta kansaa kohtaan. Pian ilmestyi paljon ihmisiä, jotka tuossa uudessa valonkoitossa luulivat löytävänsä selitystä hämärille tunteillaensa ja he rupesivat oikein ahmimalla niitä sekä

lukemaan, että myöskin tutkimaan. Pidettiinpä tuota ilmiötä oikein ihmeenä ja sanoma ja muoto kirjallisuutta pidettiin niin viisaina ja valaisevina, että niissä oleville perustus-sanoille ja lauseille annettiin lukeissa omituinen, ponteva korko, joten lukeminen sai ikäänkuin mieleen ja päähän iskevän voiman. Sen valossa rupesi kansa vähitellen tuntemaan, että hekin ovat ihmisiä.

Kului aikoja vähäisen. Minäkin vartuin niin paljon, että rupesin sanomalehtiin kirjoittelemaan. Ensimmäinen kirjoitukseni oli: mihinkä ovat joutuneet tilatut sanomalehteni, joita en välisti saanut pariin kuukauteen. Eräänkin kerran löysin niitä toisesta pitäjäästä ison pakan, jotka olivat sinne joutuneet senvuoksi, kun niihin ei ollut kirjoitettu edes paikkakunnan nimeäkään; samasta syystä ei niitä voitu sieltäkään lähettää oikeaan paikkaansa.

Mutta voi herranen aika! siitäkös minä apemarat sain. Arvoisa postimestari sydäntyi tuosta niin, etten minä ollut yksi enkä kaksi roistoa, konnaa, rakkaria, lurjusta, kanaljaa ja tyhmeliiniä; tuommoisia kunnianimiä tuiskui päälleni kuin rakeita myrskyssä siinä pitkässä kirjoituksessa, jonka hän samassa sanomalehdessä viskasi silmilleni. Se oli herra postimestarin mielestä hirvuihin rikos, kun minä, joka olin vaan talonpoika, rohkenin tulla muistuttamaan häntä velvollisuksiensa täyttämisestä.

Tuo pani minun miettimään että jos antaa asian olla semmoisenaan, niin asia ei parane vähintäkään ja kuitenkin oli minulla halu lukea kaikki tilatut sanomalehteni. Vihdoin tulin minä siihen päätökseen, että paras on vastata tuohon herra postimestarin katkeralla sapella kirjoitettuun parjaukseen. Minä kokoilin kaikki todistuskappaleet ja sitovat syyt hänen leväperäisyyteensä virkansa toimissa

ja niiden nojassa kirjoitin minä vastauksen ja lähitin sen sanomalehden toimitukselle, joka sen kohta julkaisi.

Sepä viimein auttoi kun auttoikin. Sanomalehdet rupesivat tulemaan säännöllisesti, mutta ensimmältä! osoitti postimestari siten äkänsä, että hän kauvan aikaa kirjoitti läkillä ympäri sanomalehtien reunoja suurilla latinaisilla kirjaimilla sekä minun että paikkakuntani nimet, mutta mitäpä siitä, tulivathan ne kuitenkin. Muutoin ei ollut postimestarilla enään mitään sanomista julkisuudessa ja kiista raukesi siihen.

Tuo ensimmäinen sanomalehti-kiistani herätti heti huomiota. Herra postimestari ei ollut ainoastaan minua kohtaan leväperäinen ja äkimys, vaan koko hänen piirinsä valitti samaa ja kaikki valittajat voittivat oikeutensa minun kanssani yhtenä ja se voitto tuntui mielestämme suurelta.

Kun siitä näytti olevan hyötyä, ei ainoastaan itselleni, vaan myöskin muille, jatkoin minä edelleenkin kirjoittelemisiani. Missä vaan salossa hiipivä epäkohta ilmestyi, koetin sitä voimieni mukaan saada korjatuksi siten, että koetin saada sen julkisuuden valoon. Usein tuli minulle siitä hirveä viha ja kiukku osaksi, mutta mikäs auttoi, minä kirjoittelin kuitenkin uudestaan.

Siihen aikaan oli jo ruvettu pitämään huolta kansan aineellisestasin toimeentulosta. Maanviljelyskouluja oli jo maassamma useampia ja niihin oli tullut oppilaisia sieltä ja täältä; ensimmäiset oppilaat olivat jo oppikurssinsa läpi käyneet.

Eräänä kertana sain minä vastaanottaa näin kuuluvan kirjeen:

„Tuntematon tuttavani!

Ihminen kokee tässä matoisessa maailmassa

pyrkiä ja rehkiä eteenpäin. Hän panee alttiiksi kaikki; hän pinnistää neronsa ja tarmonsä, ponnistaa kaikki voimansa, saavuttaaksensa onnea. Mutta hänellä on aina edessään tuo epävakainen ratas, jossa on niin monta astintä ja yksi on vaan onnen astin. Sen päälle pyrkii ihminen. Hän luulee usein sen löytäneensäkin ja iloitsee, mutta voi! Silloin pyörähtää se ja kaikki pyrinnot ovat rauvenneet siihen, ja epätoivon meren kauhea syvyys ammottaa taas kaikki nielevän kitansa; tuota olen minä jo useasti saanut kokea.

Tämä taitaa olla uhkarohkea pyyntö, mutta minä niin mielelläni haluaisin puhutella teitä suusta suuhun ja tutustua kanssanne persoonallisesti. Jos myönnytte pyyntööni, niin antakaa vastaus.

Kunnioituksella
Heikki Laarila.

Minä oikein tyhmistyin tuon kirjeen luettuani. Kuka on tuo Heikki Laarila ja miksi hän minulle tuommoista kirjoittaa? Ettei hän ollut aivan oppimaton, huomasiin kohta käsi-alasta ja kirjeen kokoonpanosta, mutta mikä hän muutoin oli? olivat kysymyksiä, joita koetin selville saada, mutta joita en kuitenkaan saanut. Vihdoin tulin siihen päätökseen, että hän mahtoi olla joku elämän kovuuden alle sortunut vanha mies, joka kenties on aikoinaan jotakin oppia käynyt, mutta joka on elämässään kohdannut vaan pelkkää vastoinkäymistä, tavoitellessaan tuota ainoata varmaa astetta onnen epävakaisessa rattaassa.

Minä kirjoitin hänelle niin sydämellisen kirjeen kuin suinkin voin, sillä tunsinpa itseni velvoitetuksi ottamaan osaa hänen kovasta onnestansa. — Tietysti

lupasin minä hänelle vaikka kuinka paljon suullista keskustelua ja persoonallista tutustumista kanssani.

Muutamia viikkoja oli kulunut tuosta tapauksesta. Minä olin kirkolla, sillä oli pyhä. Kun minä seisoin kirkkotarhassa erilläni muista, asteli luokseni roteva, nuori, tuntematon mies ja nainen; nähtävästi olivat he parikunta.

„Saanko minä kysyä kuka te olette?“ sanoi mies ja asteli ujosti minua kohden.

„Nimeni on Sakeus Pyöriä, jos se teitä miellyttää,“ sanoin hänelle vastukseksi vähän kylmästi

„Me emme ole erehtyneet,“ sanoi mies, läheten arvokkailla mutta hitailla askelilla minua tervehtimään; sen tehtyä tuli nainen ja teki samoin.

„Minä en suinkaan tunne vieraita,“ sanoin vähän häpeissäni kylmän vastaukseni vuoksi.

„Heikki Laarila, maanviljelys-opiston läpi käynyt ja vaimoni,“ esitteli vieras reippaasti.

Minä säpsähdin. Edessäni seiso nyt se mies, joka tuon kirjeen oli kirjoittanut. Mielikuvituksissani olin hänen olettanut vanhaksi, elämän surun köyristämäksi ukoksi, ja edessäni seiso nyt mitä uhkein ja uljain nuori mies. Hän oli pitkänsolakka, säännöllisellä ja täyteläisellä ruumiinrakennuksella varustettu, vähän mustaveriseltä vivahtava, mutta tuo vivahdus oli niin sopusoinnussa hänen säännöllisten kasvoinsa juonnetten kanssa, että se pikemmin kaunisti kuin rumensi häntä. Hänellä oli viheriäinen panta lakissa ja ylihuulella oli jo hyväsestään viiksien alkua.

Luonnollistahan oli, että minä toivotin heitä tervetulleiksi ja kutsuin matalaan majaan vieraiksi. Kun sinne oli tultu ja otettu puolista, rupesimme haastelemaan.

„Vai maanviljelyskoulun läpi te olette käynty! Mitä aiotte nyt ottaa toimeksenne?“ alotin minä.

„Aion hakea jotain virkaa,“ sanoi Laarila.

„No, mutta eikö maanviljelyskoulujen tarkoitus ole kasvattaa kelvollisia maanviljeliöitä ja sen kautta korottaa maanviljelystä?“ muistutin minä.

„Ettäkö minä tekisin työtä? tuota —“ sanoi vieraani hämillään.

„En minä suorastaan tarkoittanut joka-aikaista maan työtä, mutta semmoista työtä ja tointa, jonka kautta maanviljelys kohoaisi; olisiko se väärin?“ ko'in minä pehmitellä äsköistä puhettani, kun ma huomasin sen loukanneen vierasta.

„Eihän toki! kuinka se sopisi Laarilalle, että hän tekisi työtä? Hänhän on koulun käynyt,“ sanoi Laarilan vaimo hämmästyksissään.

„Työntekijöitä on paljon, mutta koulunkäyneitä vähän,“ — sanoi Laarila, ikäänkuin ei hän olisi tahatonut ollenkaan anteeksi antaa tuota ajattelematonta lausettani.

„Mitä virkaa aiotte hakea?“ kysyin häneltä, kääntäkseni puhettamme heille mieluisemmalle tolalle.

„Vaikkapa vaan aluksi nimismiehen.“

„Ja sitten?“

„Kukapaties voudin — tuota.“

„Entä sitten?“

„Sitten — tuota — mikä se olikaan — sitten kenties tullipäällikön virkaa jossain kaupungissa ja sitten — herra ties mitä voipi tulla, kun kerran sinne asti päästään“, selitti Laarila hajanaisesti.

„Oletteko jo koettanut hakea jotain virkaa?“ kysyin häneltä.

„Olen useat kerrat, mutta aina se on mennyt turhaan, sillä he eivät tunne minua,“ sanoi Laarila vakaisesti.

„Siinähan se on koko juttu: he eivät tunne Laarilaa ja siinä vika on. He eivät tunne eivätkä tiedä, mikä kyky Laarilalla on, ja kuinka oppinut hän on“, selitti vaimo.

„Me olemme aikoneet muuttaa pois kotipaikaltamme,“ sanoi Laarila, kääntäen puhetta toisaalle, niinkuin minä luulin.

„Eikö teillä ole kotia?“ kysyin minä.

„Onhan meillä koti, mutta meitä on monta veljestä ja he vaativat minunkin tekemään talonpojan työtä, mutta kuinkas se sopii minunlaiselle miehelle?“ selitti Laarila.

„Niinhän se on: hekään eivät tunne Laarilan kykyä eivätkä tiedä kuinka oppinut hän on, ja siinä on vika,“ ehätti vaimo säestämään.

„Eikä koko paikkakuntaakaan tunne minua — tuota — ja sentähden muutamme pois, sillä herra ties mitä muualla tulee,“ pitkitti Laarila.

„Me muutamme pois kiittämättömästä paikkakunnasta sinne, jossa paremmin huomataan, kuinka suuri kyky Laarilalla on ja kuinka oppinut hän on. Ja kuhun sinä, rakas Laarila, menet, sinne tahdon minä myös mennä, sillä olenhan sitonut kohtaloni sinun kohtaloosi ja minä yksin tunnen sinut,“ puhkesi vaimo puhumaan ja kyyneleet tulivat hänen silmiinsä.

„Olen aikonut muuttaa tähän teidän paikkakuntaanne, sillä herra ties, jos täällä jotakin tulisi, koska olen kuullut tätä nimismiespiiriä jaettavan kahtia — tuota — jatkoi Laarila.

„Kun he vaan kerran käsittävät, kuinka suuri kyky sinulla on, niin ei siinä ole epäilemistäkään, ei vähintäkään, rakas Laarila, sillä silloinhan tekisivät vahinkoa omalle itselleen,“ säästi vaimo yhä.

„Mutta epävakainen on tähän asti ollut onnen

ratas — ottia,“ sanoi Laarila melkein surullisesti, tekeytyen samassa hyvin alakuloiseksi ikäänkuin hän olisi jo hyvin paljon kärsinyt tämän maailman vääryyksiä.

Minä huomasin, ettei heidän mielipiteitänsä muuta mikään. Sentähden toivotin heitä tervetulleiksi meidän paikkakuntaan ja onnittelin viran saamisessa. Se teki hyvän vaikutuksen heihin molempiin; he tulivat oikein iloisiksi, ja tuntuipa siltä kuin tuo epävakainen onnen ratas olisi jo heille kääntänyt parempaa puoltansa.

Kun olimme pääsneet tuosta yleisestä asiasta, rupesimme parittain haastelemaan, vaimoni Laarilan vaimon ja minä itse Laarilan kanssa.

„Mistä te tiesitte minun maailmassakaan olevan, kun minulle kirjoititte?“ kysyin häneltä.

„Sanomalehdistä olen sen havainnut,“ vastasi hän.

„Mutta mitä tarkoittatte tällä yhtymisellämme?“

„Tarkoitus on selvä. Minä ajattelin: kun te olette niin hyvä sanomalehtiin kirjoittamaan, niin herra ties mitä siitä tulee — tuota — tuo nimismiehen virka, —“

Minä koetin selittää, että olen peräti voimaton siihen suuntaan vaikuttamaan, mutta että asia kyllä sen vuoksi saattaa saada hyvän lopun. Sitten puheimme niitä näitä.

Puheemme seasta en kuullut vaimojen keskusteluista paljon mitään, en kuin vähäisen.

Miksikä Laarila pitää viheriäistä panta lakissaan?“ kuulin vaimoni kysyvän.

„Semmoisiahan ne pitävät kaikki parhaat maanviljelyskoulun läpi käyneet, ja siitähän ei ole pitkä matka punaiseen pantaankaan; nimismiehillähän on punainen panta lakissa, näette,“ selitti Laarilan vai-

mo nauraen, samassa pukaten vaimoani köykistetyllä kalvosellaan.

Kun olimme kylläksemme haastelleet sitä ja tätä, lähtivät vieraat pois.

Minä en ollut voida kummastelemasta laata tuota omituista ilmiötä. Maanviljelys-koulut olivat todellakin laitettut sitä varten, että maanviljelys niiden kautta vaurastuisi. Laarila ei suinkaan käsittänyt kutsumustansa, koska hän uneksi nimismiehen, kruununvoudin, tullipäällikön ja tiesi mitä kaikkia virkoja; kukapaties viimeiseltä kuvernöörinkin virkaa. Hänellä oli koto, mutta hän katsoi itsensä liian hyväksi ja yleväksi siinä työtä tekemään ja maanviljelystä parantamaan. Hän piti itsensä erin-omaisen oppineena ja suurta kykyä omaavana miehenä ja tuo oli hänen suurin sokeutensa, joka hänen harhaan vei. Hän oli valmis näkemään muiden ihmisten kiittämättömyyttä ja jopa tyhmyyttäkin, kun eivät he hänelle toimittaneet virkoja, eivätkä osanneet tarpeeksi asti kunnioittaa hänen muka suurta oppiaan. Vaimossaan oli hän saanut vahvan tukeen turhille mielipiteilleen ja tämä puhalsi alati uutta liekkiä ja tulta miehensä omaanrakkauteen ja koki häntä aina lohduttaa ja vahvistaa mielipiteissään, kun onnen epävakainen ratas pyörähti väärinpäin. Kaiken tuon tähden olivat he jo tulemaisillaan ihmiskunnan vihaajiksi.

Monta aikaa ei viipynytäkään, ennenkuin Laarila oli kiluineen kaluineen, vaimoineen päivineen meidän pitäjäässä asumassa.

Nimismiehen piiri jaettiin todellakin kahtia, sillä kauvan oli jo tuo lavea piiri tuntunut hankalalta. Laarila haki sitä virkaa, vaan ei saanut niinkuin arvattavakin oli. Hän oli pyytännyt kirkkoher-

raakin puoltamaan itseänsä, mutta kirkkoherra ei siihen ryhtynyt.

„Kaikkia tuo Laarilakin haaveksii — nimismieheksi! Mitä hän on oppinut? Ei mitään muuta kuin että osaa talonpoikaista ruokaa syödä herrasaseilla,“ sanoi kirkkoherra sen johdosta jollekin.

Tuon oli Laarila saanut kuulla joltakin kielten kantajalta ja siitä vihastui hän kovin; pitipä hän tuon uuden onnettomuutensa suorastaan kirkkoheran syynä.

Joku aika tuon tapauksen jälkeen satuin minä menemään Laarilan majapaikkaan, joka oli muutamasta talosta vuokrattu kamari. Syvin alakuloisuus oli heti nähtävänä Laarilassa ja hänen vaimossaan. Synkkinä istuivat he, eikä heillä ollut suuhun tulevaa sanaa kuivan tervehdyksen jälkeen. Minä en tiennyt mitään heidän vastoinkäymisestään, sentähden minua kummastutti heidän käytöksensä.

„Epävakainen on onnen ratas,“ virkahti viimein Laarila surumielisesti.

„Mitä? Mikä nyt on tapahtunut?“ kysyin häntäisesti.

„Tuo virka — tuota — —.“

„Nimismiehen, vai?“

„Niin.“

„Ettekö ole saanut sitä?“ arvelin.

„En,“ sanoi Laarila kuivasti ja siihen loppui puhe sillä kerralla.

„Kaikki minua vihaavat — tuota,“ sanoi hän tuskallisen pitkän vaiti-olemisen perästä.

„Se tulee siitä, etteivät he tunne, kuinka suuri kyky sinulla on,“ puhkesi vaimo sanomaan.

„Herrainen aika! ei suinkaan; minäkään en tunne teitä vihaavani,“ sanoin hämmästyksissäni.

„Ette suinkaan, siinä erehdyin. Te olette ainoa,

johon voin luottaa, mutta tuo pappikin, — tuota — mikä se olikaan? Ettekö rupeaisi minua auttamaan? tuota —.“

„Ja mitenkä?”

„Toimittaisitte minulle kirjoitustyötä.“

„Siihen Laarilalla onkin erin-omainen kyky ja kun he kerran tulevat tuntemaan, kuinka oppinut hän on, niin he tulevat suuressa määrässä käyttämään hänen kykyänsä hyväksensä, ja sekin on jo jotain,“ puheli vaimo melkein hyvillensä.

Koko tuon juron keskustelun ajan olivat he olleet yhdessä synkässä ja epätoivon näköisessä asemassa, kääntämättä edes päätään pienelläkään liikkeellä sinne taikka tänne. Minä lupasin laittaa hänelle kirjoitustyötä niin paljon kuin voin ja vaimonsa viimeinen puhe ja lupaukseni saivat Laarilankin virkistymään; tulipa hän taas oikein iloiseksi.

Hän oli kotoa lähteissään myönyt kilunsa kalunsa, maansa mantonsa ja niillä saaduilla vähillä varoillansa elää kituuttelivat he, eikä kumpikaan heistä tehnyt minkäänlaista työtä, ei rikkaa ristiin, ristissäkäsinkin he odottivat vaan, milloin Laarilan suuri kyky tulee huomatuksi, jolloin onnen epävakainen ratas viimeinkin muljauttaisi jonkun tuottavan viran heidän syliinsä.

Kaiken tuon tähden vallitsi jokapäiväisen elämän välttämättömienkin tarvetten puute heidän taloudessaan ja epäjärjestys oli kaikkialla nähtävissä. Pian olivat heidän vähät varansa syödyt ja todellinen hätä alkoi kapista.

Eräänä kertana esittelin minä varovasti heille: eiköhän olisi paras, että he hankkisivat itsellensä hyvän torpan paikan ja rupeaisivat siinä tekemään työtä, niin he eläisivät kuin herran pojat. Nythän

tuo kävisi laatuun, kun ei ole vielä muuta kuin yksi lapsi.

„Tekin semmoisia puhutte, mitä sitten muut?“ sanoi Laarila ja hänen katsantonsa synkistyi.

„Mitenkäs se Laarilan laiselle miehelle sopisi? Johan ne ihmiset jotakin sanoisivat. Tekään ette todellakaan näytä käsittävän minkälainen mies Laarila on,“ sanoi vaimo hämmästyksissään.

„Tuota.“

„Mitä aioitte sanoa?“

„Niitä kirjoituksia.“

„Olen usealle jo puhunut siitä [ja luulen, että kohta saatte niitä,“ ko'in sanoa.

„Olkaa hyvä, muutoin tässä tulee — tuota — —.“ Hyvin arvasin mikä „tuota“ oli tulossa.

Hänellä oli tosiaankin kaunis käsi-ala, mutta kokoonpano oli niin ja näin. Kirjoittaessaan huimi hän lukumerkkejä joka sanan väliin, tuliko ne oikein tai väärin, ylösalasin tahi oikeinpäin, siitä huoli hän viisi, tulla niitä vaan piti ja välisti oli koko lukumerkkiryhmä rovittu yhteen nippuun. Niitä hän sitten näytteli muillekin, osoittaaksensa, kuinka suuri kyky hänellä todellakin oli ja kuinka oppinut hän oli.

„Semmoisia ei tee pojat puoletkaan — tuota,“ sanoi hän semmoisissa tapauksissa.

Minä todellakin hankin hänelle kirjoittamistyötä niin paljon kuin syrjäisessä paikkakunnassamme voin saada. Kaava- ja lainopillisen käsikirjain avulla koetimme sitten yksissä neuvoin saada asioita sujumaan ja selville, kuinka kukin asia olisi kirjoitettava; minä vaan olin aprikoitsijana ja Laarila kirjoittajana. Voi kuinka monta pukkia ja ruunaa niitä ensimmältä tuli, mutta vihdoin vakaantui Laarila käsitteissään sen verran, että hän voi kirjoittaa

asiakirjoja, ensin velka- ja kauppakirjoja, sittemmin kalunkirjoituksia, perinnön jakoja, y. m.

Seuraus oli kumminkin se, että Laarila sai pian haltuunsa kaiken kirjoitustyön paikkakunnassa. Pian rupesi hän kirjoittamaan asiakirjoja kuvernöörin- ja muihin oikeustoihin ja virastoihin.

„Mitähän kuvernööri nyt ajattelee? tuota — —.“
sanoi hän eräänä kertana minulle.

„Mistä asiasta?“

„Kun hän saapi nähdä minun kirjoitukseni — tuota —.“

„Asianko suhteen?“

„Eikä vaan kirjoituksen.“

„Mitä sillä tarkoitatte? en ymmärrä.“

„Kun hän saa nähdä kirjoitukseni, niin virka tuota — nimismiehen — ymmärrättekö? —“

„Siihen en voi sanoa mitään,“ sanoin hämilläni.

„Onhan Laarilalla suuri kyky, ja kun kuvernööri huomaa, kuinka oppinut hän on, niin hän varmaankin antaa jonkun viran, vaikkapa vaan ensialuksi nimismiehen viran — ymmärrättehän?“ sanoi hänen vaimonsa.

„Ymmärrän, ymmärrän,“ ko'in minä hämilläni sanoa.

Tämä kirjoitustyö häntä oikein miellytti. Jos joku tuli häneltä jotakin kysymään, tai jotakin hänellä kirjoituttamaan, sillein oli hän oikeassa elementissään. Viheriäpantainen lakki oli vähän kallellaan hyvin sileäksi kammatussa päässä, jota hän tavantakaa hiljaa koetteli, olivatko hivukset laillisessa voimassa. Ruumis hyvin ryhdikkäässä asemassa ja toinen käsi puuskassa, seisoi hän hajasäärin ja joko luki kirjoitettua kirjaansa tahi antoi suullisia selityksiä, toisella kädellään viipottaen tai tahtia lyöden, ikäänkuin kiinni iskeäkseen joka sanan

ja samassa suuren oppinsa kuulijain mieleen; olipa silloin kateissa tuo ainainen „tuotakin“, jonka niin usein tapamme hänen keskusteluissansa.

Semmoinen mies oli Laarila ja semmoinen hänen vaimonsa, jotka sain tuttavikseni sen kautta, kuin olin sanomalehtiin kirjoittanut.

Kahdestoista luku.

Piispan luku.

§ Siihen aikaan ei ollut määrä-aikaisia piispan-lukuja niinkuin nykyään. Ne olivat hyvin harvinaisia, mutta sen suurempia juhlallisuuksia; semmoinen oli nyt meillekin tulossa.

Paljon oli edeltäpäin puhetta ja keskustelua ihmisillä, ja itsekukin koki saada sekä sisä- että ulkolukuaan niin selväksi kuin suinkin mahdollista. Sentähden ei taloissa kuulunut yönseutuina muuta kuin luvun kalkattamista; koettivatpa vanhemmat ihmiset kristin-opin ymmärrystäänkin teroittaa.

Juuri piispan-lu'un edellä oli unilukkarin eli suntion virka pitäjäässämme tullut avonaiseksi entisen suntion kuoleman kautta. Silloin satuin menemään Laarilan luo. Sekä hän että vaimonsa olivat hyvin iloisella tuulella, vaikkei suinkaan se niukka tulo, mitä Laarila sai kirjoitustyöllään, suuresti ollut parantanut heidän taloudellista tilaansa.

„Aiotteko mennä piispan-lukuun? — tuota —“
kysyi Laarila naurussa suin.

„Hyvä toki, kuinkas muutoin?“ vastasin minä.

„Minä kysyisin erästä asiaa — tuota —.“

„Kysykää vaan.“

„Suntion virka.“

„Niin, se on avonainen.“

„Aiotteko hakea sitä?“

„Oh! Mitäs Jumalan tähden hullutuksia! mikä hakija minä olisin? En ymmärrä mistä tuommoisia luuloja olette saaneet,“ ko'in hämmästyksissäni sanoa.

„Te ette ymmärrä Laarilan tarkoituksia. Hän aikoo hakea suntion virkaa, mutta hän pelkää teidänkin hakevan ja niin tulevan hänen tiellensä. Olisihan sekin virka tyhjää parempi, siksi kun paremman saapi,“ ehätti Laarilan vaimo selittämään.

„Minusta saatte olla aivan huolehti; mikä hakija minä olisin?“ ko'in heille yhä vakuuttaa.

„Tuo sanomalehtiin kirjoittaminen — tuota —“

„Mitä se tekisi?“

„On tehnyt teidät tutuksi piispalle.“

„Joutavia. Piispa pitää kai hyvin vähän lukua semmoisista vähäpätöisyyksistä; ilman sitä valitsee seurakunta suntion, eikä piispa,“ arvelin hänelle.

„Mutta minä aion hakea suntion virkaa suorastaan piispalta ja hän voipi sen minulle toimittaa, sillä onhan hänellä korkein valta. Kirkkoherra on minulle vihainen, hänen kauttaan ei minun käy hakeminen, vaikkapa se olisikin ainoa laillinen tie,“ sanoi Laarila melkein kiivastuneena.

„Hyvinhän se niin saattaa käydä. Kun piispa tulee tuntemaan, kuinka oppinut mies Laarila on, niin hän antaa viran empimättä,“ säesti vaimo.

„Tehkää kuin tahdotte,“ sanoin ja lähdin pois, huomattessani, ettei heitä taas käännä mikään niistä vääristä mielipiteistä, joita he olivat saaneet päähänsä siinäkin asiassa.

„Lauvantai tuli ja sitä seuraavana; Sunnuntaina piti tuon juhlallisen toimituksen tapahtua. Koko Lauvantai-päivän virtaili ihmisiä kirkolle pyhävaatteissaan, osa sitävarten, että olisivat jo ennalta näh-

neet tuon korkean hengellisen herran. Iltapäivällä täyttyi pappilan piha uteliaista ihmisistä ja niiden joukossa minäkin olin. Porrasten edessä koettiin pitää jotain avonaista paikkaa sillä varalla, että piispa pääsisi huoneisiin, kun hän tulee.

Väkirinteen edessä seisoivat etumaisina: herrastuomari merenruoko-keppeineen, Hanno kunniamerkeineen ja Laarila viheriäpantaisine lakkeineen, pitäen kädessänsä jotain paperia; näyttipä siltä kuin he olisivat hieman karsaasti katselleet toisiansa.

Minä olin asemakseni valinnut väentuvan portaat, josta oli hyvä katsella koko pihan ylitse. Siinä Hanno tuli minun luokseni.

„Mitä sinä ajattelet minun nykyisistä hankkeistani?“ kysyi hän ujostelematta.

„Mistä hankkeista?“

„Aion hakea suntion virkaa.“

„Ja keneltä?“

„Eikö piispalta, vai?“

„Piispa ei aseta suntiota virkaansa, vaan seurakunta. Tekisit mielestäni järkevästi kun heittäisit koko ne tuumat,“ selitin hänelle, „sillä mitä oikeutta sinulla olisi suntioksi päästä.“

„No, eikö rintarahani?“

„Minä en ole nähnyt enkä kuullut, että yksikään ritari olisi ollut suntiona, eikä sinun rintarahasi ole semmoinen, että se oikeuttaisi sinua suntionkaan virkaa saamaan. Ole nyt järkevä ja heitä koko tuumat!“ ko'in häntä varoitella, ettei hän tekisi suoraan tyhmyyttä, jota en minä olisi suonut.

Samassa kajahti ääni: „nyt hän tulee.“

Kaikkein silmät kääntyivät maantielle päin.

Todellakin tulivat vaunut ja kahdet kiessit maantietä myöden aika vauhtia. Kun ne tulivat pappilan

tienhaaraan, kääntyivät ne taloon, ja väki jakausi kahden puolen, antaen siten tilaa.

Vaunut pysähtyivät porrasten eteen ja piispa laskeusi maahan. Niinkuin luonnollistakin oli, tervehti hän kirkkoherran ensin, sitten muut käsillä olevat herrat ja kirkkoherra rupesi heitä ohjaamaan huoneesen.

Samassa astuu Laarila piispan eteen, viipottaen ja tarjoten paperiansa, ja samassa sanoen

„Hakemus — tuota —.“

Ennenkuin tuo temppu oli vielä oikein lopussa-kaan, astui herrastuomari piispan eteen, mahtavasti ja keikarimaisesti heilutellen ja viskoen meren-ruokoista sauvaansa, pitäen kalvostansa mallikkaassa, ajanmukaisessa asemassa sen ponnassa.

„Minä olen kruunun palvelija, kruunun virkamies,“ esitteli hän ehtimiseen piispalle, hyvin tirisevällä äänellä ja muka ruotsinvoittoisella murteella, vaikei hän osannut yhtään sanaa ruotsia.

„Antakaahan nyt toki, Jumalan tähden, vierasten huoneesen mennä!“ hoki kirkkoherra ja ohjasi vieraitansa.

„Olipa oikein hyvä, kun en ollut heidän joukossansa,“ sanoi Hanno, Laarilan ja herrastuomarin vehkeet nähtyänsä.

„Tuo kirkkoherra on aina tielläni, nytkin hän esti hyvän asiani, mutta vihatkoon hän vaan, kyllä minä itse tiedän mikä mies minä olen ja mihin minä kelpaan,“ sanoi Laarila kauhuksissaan minun tyköni tultuansa.

„Minä puolestani luulen, että olette siinä asiassa aivan väärässä; minkätähden kirkkoherra teitä vihaisi?“

„Minkäkö tähden, niinkö? Tahdonpa sanoa sen suoraan: hän vihaa minua suuren oppini ja kykyeni

tähden; hän ei soisi muita ihmisiä olevankaan," sanoi Laarila kiivaasti eikä hän yhtään takertunut sanoihinsa.

Sekä Hanno että minä hämmästyimme kovin.

„Tahtoisitteko tehdä minulle taas palveluksen — tuota —“ jatkoi Laarila hyväisestään jo masentuneena.

„Aivan mielälläni, jos vaan voin sen tehdä,“ sanoin hänelle.

„Te voisitte, sen takaan. Toimisitte vaan, että minä saisin tavata piispaa, sillä minä haen suntion virkaa suorastaan häneltä, vaikka kuinka minua siitä estettäisiin; kyllä minä itse tiedän mitenkä tehtävä on,“ puheli ja esitteli Laarila suurella varmuudella.

Minä lupasin koettaa ja aioin antaa siitä hänelle tiedon.

Kun minä olin menossa saattamaan lupaustani täytäntöön, tuli herrastuomari minua vastaan.

„Olisikohan mitään keinoa että minä saisin hänen ylhäisyyttään, piispaa, puhutella?“ sanoi hän minulle.

„Se ei suinkaan ole minun vallassani, mutta minä olen menossa juuri toiminaan Laarilan puolesta samaa asiaa,“ selitin hänelle.

„Toimita samassa, että minäkin pääsisin! pyyteli herrastuomari.

Minä lupasin ja menin.

Minä esittelin kirkkoherralle heidän asiansa ja hän meni piispan tykö toisiin huoneisiin saamaan vastausta. Sieltä palatessaan sanoi kirkkoherra piispan olevan niin matkustuksesta väsyneenä, ettei hän voinut nyt ketään vastaan ottaa, mutta että huomenna puolenpäivän jälkeen on hän valmis heitä kuulemaan. Ne tiedot minä vein asian-omaisille.

Huomenna tuli tuo kauvan odotettu piispanluku. Juhlapuvuissaan riensivät ihmiset tientäydeltä kirkkoa kohden ja yhdellä pamauksella oli Herran huone täynnä juhlivasta väestä. Toimituksen aljetua tekivät ihmiset heleällä äänellä selvän opistaan väen seassa tungeskeleville papeille ja piispalle. Toimituksen loputtua kiitti piispa seurakuntalaisia ja kehoitti heitä eteenkin päin pysymään kiinni selvässä kristin-opin käsityksessään ja kasvamaan aina enemmän ja enemmän siinä valossa, joka on ijankaikkinen ja taivaallinen totuus.

Kun toimitus kävi tavallista virallista rataansa, ei minulla enään ole siitä mitään kerrottavaa, mainitsen vaan sivumennen, että Laarila seisoi koko ajan sen aukon rinteessä kuorissa, jonka keskellä piispa itse koetteli ja tutki kahden viime vuoden rippilapsia, ja että hän hyvin ahkeraan pyöritteli viheriä-pantaista lakkiansa.

Tiellä pappilaan mennessä yhdyin minä häneen.

„Miksikä te niin kauvan seisotte väkirinteen edessä kuorissa, lakkianne pyöritellen?“ kysyin minä häneltä.

„Herra ties mitä siitä tulee, tuota —,“ sanoi hän.

Kun herrat olivat puolisen syöneet ja vähän levähtäneet, saivat herrastuomari ja Laarila käskyn tulla sisälle.

Minusta olivat nuot pyrkijät niin omituisia, että olin kylläksi utelias mennäkseni katsomaan, kuinka tuossa kunkin asioineen käypi. Menin siis minäkin „sisälle“, kuitenkin toiseen huoneeseen, josta hyvin sopi nähdä saliin, missä piispa oli herrojensa ja pappiensa kanssa.

Kutsutut tulivat ja seisautuivat ovipieleen rinnakkain. Laarila oli niin hämillään, että hänen kä-

dessään oleva paperi tärisi yhtenä tytinänä. Herrastuomari puolestaan oli rohkean näköinen, katsella tirkaten sangallisten silmälasiansa lävitse, oikea käsi kalvosesta kömpässä merenruokoisen sauvansa ponnassa.

„Mitä teillä olisi minulle sanomista?“ kysyi piispa, astuen heidän eteensä.

„Hakemus — tuota —“ änkytti Laarila ja ojensi paperin piispalle.

Piispa otti sen vastaan.

„Mitä hullutusta tämä on?“ sanoi hän heti ensi silmäyksen jälkeen ja alkoi sitten lukea: „Kaikkein armollisin, korkeasti oppinut ja hyvin kunnioitettava kenraalimajuri ja ritari, hänen armoisuutensa piispa.“ „Mitä tämä todellakin on?“ sanoi hän sitten. „Tuon kummallisen nimiluettelon jälkeen seuraa sitten kolme ajatusmerkkiä, kolme ylönsalasiaan käännettyä kysymys- ja huutomerkkiä, niiden jälkeen seitsemän pilkkua ja lopuksi lukematon joukko puoli- ja kokopisteitä! Mitä te tällä oikein tarkoitate?“ kysyi hän kummastelevana, kääntyen samassa Laarilan puoleen.

„Suntion virka — — —“ sanoi Laarila ja koki vavisten sormellaan osoittaa piispan kädessä avoimena olevassa hakemuskirjassaan sitä kohtaa, jossa hän luuli parhaiten pyyntönsä tulevan julki.

„Suntion virkaa te haette, mutta mitä tekemistä te herrantähden luulette minulla olevan teidän virkanne kanssa? Hakekaa, sitä laillisessa järjestyksessä, minun toimi-alaani ei kuulu suntioiden virkojen asettaminen. Onko teillä mitään muuta saannottavaa?“

„Tuota — minä olen koulunkäynyt mies, tuota —“

„Siltä näyttää tämä hakemuskirjakin; mitä koulua olette käynyt?“ sanoi piispa, suu vähän hymyssä.

„Minä olen käynyt maanviljelys-koulun läpi — tuota.“

„Vai niin! Sittenhän teidän on hyvä ryhtyä maanviljelykseen, nythän sitä osaatte. Nyt ei enään mitään suntion virasta, eikö niin?“

„Tuota.“

„Mitä teillä olisi sanottavaa?“ kysyi sitten piispa herrastuomarilta, kääntyen samassa häneen päin, ikäänkuin ei hän olisi kuullutkaan Laarilan „tuotaa“.

„Minä olen kruunun palvelija, kruunun virkamies minä olen,“ tiritti herrastuomari.

„Ja mikä?“

„Minä olen herrastuomari minä, sen tietävät kaikki todistaa.“

„Se on hyvä, mutta missä yhteydessä luulette virkanne olevan minun kanssani?“

„Ja minä olen monta isoa palvelusta tehnyt sekä kruunulle että pitäjälle.“

„Mutta eihän se kuulu asiaan.“

„Kerrankin laitti tuomari minut mittaamaan erästä riidan-alaista kivinavetta. Minä menin ja mittasin sen sisäpuolelta, sitten minä laskin sen divisioni-laskulla ensin ja sitten minä sen multipliseerasin, subraheerasin ja diviseerasin ja kirjoitin kirjaan. Kun minä sitten vein kirjan tuomarille, kysyi hän heti: „ulkoako vai sisältä mittasitte navetan?“ Minä vastasin: „sisältä toki, eihän muutoin divisionit tule oikein.“ Tuomari sanoi: „sitä ei ole vielä kukaan mittaja ymmärtänyt tehdä, sentähden on riita näin kauvan kestänyt; se on kaunis asia, kun yksi kihlakunnan lautamies — minä olin silloin vie-

lä, näetten, vaan lautamies — osaa tehdä noin kauniin kirjan“ ja riita päättyi siihen.“

„No mutta herran tähden! Mitä te oikeastaan tarkoitatte?“

„Mitäkö minä tarkoitan? Hym — asiahan on aivan selvä. Ajattelinhan minäkin hakea tämän pitäjään suntion virkaa minä, mutta tahdoin ensin antaa tietää, että minä olen ansiollinen mies minä. Mutta kuulinhan, ettei se käy laatuun nyt — eikä tuo toinen tuossa ole oikeutettu sitä virkaa saamaan, sillä eihän hänellä ole mitään ansiota, niinkuin minulla on. Mutta — — —“

„Mutta minä olen paljon oppineempi mies, tuota kuin te — koulun käynyt,“ ehätti Laarila sanomaan.

„Älkääpäs nyt keskenänne ruvetko kiistelemään,“ sanoi piispa ja lisäsi sitten herrastuomarille: „mitä mutta?“

„Mutta minun mieleeni johtui toinen seikka, minun. Kun minä olen niin monta hyvätyötä tehnyt kruunulle ja muille, niin minä tahtoisin päästä kruunun palkalle.“

„Kruunun palkalle!“

„Juuri niin, vaikkapa vaan tuommoiseksi maanviskaaliksi; eivätkö semmoiset ole kruunun palkalla?“

„Kyllä kaiketi, mutta minulle ei ole mitään tekemistä semmoisten asiain kanssa; minä hoidan vaan kirkollisia asioita ja toivoisin että lopettaisimme nyt tämän keskustelun!“ sanoi piispa, päästäkensä hänestä erilleen.

Koko noiden keskusteloin ajan oli työ ja tuska, jos saapuvilla olevat herrat voivat hillitä naurunsa.

Kolmastoista luku.

Ränkinaula.

Niinä aikoina ruvettiin aina enemmän ja enemmän pitämään huolta kansan aineellisesta toimeentulosta. Ei siinä kyllä, että maanviljelyskouluja oli perustettu, laitettiinpa vielä maanviljelystuotteiden, karjanannin, kotiteollisuuden ja kotieläinten näyttelöitäkin. Tuommoinen näyttelö oli jo kerran ollutkin jossain etäällä meidän paikkakunnasta, mutta kun se oli kaukana, ei siitä tiedetty minkälainen se oikeastaan oli.

Nyt tuli semmoinen meidän paikkakuntaamme likinnä olevaan kaupunkiin, jossa samalla olivat myös markkinat, ja minä ja Hanno lähdimme myös katsomaan tuota merkillistä ilmiötä.

Kun olimme ajaneet noin puolikolmatta peninkulmaa, menimme eräasen kestikievariin syöttämään hevostamme ja tarvitsimmepa itsekin einettä, sillä kello oli seitsemän aamua. Oli syyskuun loppupuoli ja ilma oli jotenkin kolkollainen, sillä kylmän pohjoistuulen kanssa vihmoi sade myötäänsä alas.

Kestikievarin huoneet olivat täynnä markkina- ja näyttelömiehiä ja enin osa heistä näytti olevan tyytyväinen tilaansa. Iloinen valkea paloi sekä takassa että uuninliedellä ja kumpikin paikka näkyi usealle olevan hyvin suotuisa, sillä niiden ääressä

saivat he lämmitellä konttaantuneita jäseniään; keitipä niissä joku matkustava vaimo kahveensaki, sillä se juoma alkoi jo silloin kansaan levitä. — Toiset matkustajat istuivat penkeillä ja lavitsoilla, mitkä syöden evästänsä, mitkä haastellen hiljaa keskenään.

Heti huoneesen tultuani, veti eräs mies huomi-
oni puoleensa. Hän oli nuorehko, reipas mies ja näkyi olevan hyvästi hujakassa. Hän oli anastanut kaiken puhevallan markkinaväen kesken.

Ei sitä keskustelua ollut, jonka väliin ei hän pakkaantunut viskomaan rivo- ja pilkkasanoja, samassa pyörähdellen kantapäillään ja näppiä lyöden. Hänellä oli musta ja tuuhea sutiparta ja päätöksenä hänen reheville puheilleen oli aina: „siivolla talosta lähteä pitää,“ tai: „kun ihminen kulkee kunnialla, niin ei ole pelkoa mistään.“

Useat pitivät tuota reipasta ja rehevää miestä jonkunlaisena ilonsa aineena ja nauroivat väliin hänen kompeillansa, mutta selvästi näkyi, etteivät kaikki olleet tyytyväiset tuohon pisteliääseen ja suukkoon kerskailijaan; erittäinkin Hanno oli närkästyneen näköinen, jonka aivan pian huomasiin siitä, kun hän ehtimiseen silmäili olkansa yli räivää miestä.

Keikari astui nyt nuoren talon-isännän eteen, kädet puuskassa, pyörähdellen kantapäillään ja riekistellen ruumistansa sinne tänne.

„Kuulesta!“ äyhkäsi hän. „Eikö sinulla oli minulle antaa joku ränkinaula?“

„Kuulepas mies! Tuossa ovipielessä on kolme pitkää naulaa, joihin mahtuu, vaikka panisit niihin tusinan ränkejä,“ sanoi Hanno miehelle, ennenkuin isäntä kerkesi mitään vastata.

Kaikki ymmärsivät, että mies tahtoi semmoisia pieniä kannallisia rautanauloja, joilla ränkien pal-

kimia naulataan kiinni ja että Hanno tahallaan käänsi asian niin ovelaksi, että viittasi hänelle ovi-
pielessä olevaa kolmea pitkää puunaulaa, joihin rän-
get yön-ajaksi ripustettiin talossa tallelle.

Ei salahman isku olisi kovemmin vaikuttanut tuohon kopeilevaan keikariin, kun tuo Hannon sievä viittaus. Hän hypähti heti kohoksi, pyörähti ympäri, puristi nyrkkinsä, ojensi sen uhkaavaan asemaan ja niin varustettuna hypähti Hannon eteen.

„Mistä h—ä sinä olet kotoisin?“ ärjäsi hän siten vihasta vahtoavin suin ja säihkyvin silmin.

„Ei sinun tarvitse olla huolissasi minun kodistani, kyllä minut eukkoni tuntee, kun ma kotia menen,“ sanoi Hanno tyyneesti, päätänsäkään kääntämättä, syödä pyntäten vaan evästänsä.

Tuo hätäilemättömyys, vakava, sukkela vastaus ja muiden pyrkivä nauru, saattoi rehentelijän yhä suurempaan raivoon.

„Sinä olet niin viisas, ettei sinusta huoli Jumala eikä p—e,“ äyhkäsi hän taas.

„Tyhmyyksiä! Olenhan varmasti kuullut ihmisielujen kelpaavan jommalle kummalle, jälkimmäiselle huonommastikin menestyneen kalun,“ sanoi Hanno yhtä tyyneenä.

Räiviön raivo nousi nyt korkeimmalleen, sillä hän alkoi huomata, että hetken kunnian riistää häneltä tuo juro mies tuossa, jos ei hän tavalla tai toisella saa häntä pelkonsa alle tahi muuten nöyrymään. Hän pinnisti kaikki ruumiinsa ja sielunsa voimat liikkeelle, päästäksensä tarkoituksensa perille. Hammasta purren hutki hän nyrkillänsä Hannon nenän editse, polki jalkaa ja väliin löi kämmentä, mutta mikään ei auttanut, Hanno söi vaan tyyneenä ikäänkuin ei olisi mitään tapahtunut.

Kaikkien silmät olivat kääntyneet noihin kahteen henkeen.

„Minä opetan sinua,“ karjahti hurjistunut mies, kun näki, ettei mikään auta.

„Opeta vaan, mutta opeta niin, että tulisin viisaaksi, sillä tyhmyyttä vastaan taistelee Jumalakin turhaan, samoin ihmiset halpamielisyyttä vastaan“, sanoi Hanno.

„Ei, mutta minä annan kalloosi niin, että lakkaat kait viisastelemasta — ei kun hulluttelemasta; etkö sinä pöllö ymmärrä mitään?“ huusi raivostunut mies.

„Jos sen opettamisena pidät, eipä ole silloin takaamista, kumpi meistä opetetuksi tulee“, sanoi Hanno aivan tyyneesti.

„Sinä olet tyhmä kuin aasi ja suuri juonittelija,“ sanoi mies ja pukkasi samassa Hannoa nyrkillänsä korvalle, ikäänkuin näyttääksensä, että hän tohtii sen tehdä.

Hanno ryöpsähti heti ja tapasi miestä kiinni toisella kädellensä. Tuon huomattuaan mies taantui ja keikisti itseään taapäin. Seuraus tuosta oli se, että Hannon käsi sattui miehen partaan ja koko tuo komea parta jäi hänelle kouraan! — — Se olikin — tekoparta.

Hanno säpsähti. Hän astui askeleen takaperin ja — niinkuin näytti — jäi seisomaan siihen aivan neuvotonna. Hän katsoikin vasta ensikerran miestä tarkemmasti silmiin ja tuo uusi asema vastustajalansa näytti hänelle antavan uutta tarkastelun ainetta. Eipä näyttänyt paremmasti olevan röyhkeän miehenkään laita, sillä hän oli niin hämmästyksissään, ettei voinut paikalta liikkua ja hänen suukkoutensa oli loppunut siihen patuseen paikkaan. Lie neekö hän niin hämmästynyt partansa menettämises-

tä vai lieneekö hänellä ollut muutakin hämmästyksen syytä?

Koko tuo tuokio oli niin mieltä jännittävä ja ajatuksia sekoittava, ettei juuri kukaan tiennyt mitä tehdä ja ajatella. Toiset oivalsivat asian siten, että luulivat Hannon reväisseen niin lujasti miestä parasta, jotta se lähti juurineen hänen kouraansa; heidän seastaan kuului hiljaista tyytymättömyyden murinaa: „se oli liian kovaa!“ mutta jotka asian toisin käsittivät, mutisivat: „valeparta.“

Kun Hanno ja hänen vastustajansa olivat siinä tovin toisiaan hämmästyksissään katselleet, vetäysi Hannon suu hieman nauruun. Samassa silmänräpäyksessä ryöpsähti hän vastustajaansa käsiksi ja nujersi allensa hänet aivan pian.

„Köysiä tänne,“ sanoi Hanno, kun oli saanut miehen alleen.

„Päästä minut!“ sanoi mies.

„En. Köysiä tänne!“

„Ei köysiä; mitä hän on tehnyt?“ sanoi joku joukosta.

„Kukaties hän on petturi,“ arveli joku.

„Auttakaa minua tuon hullun miehen kynsistä!“ pyyteli mies „hän kiusaa minua ilman syyttä.“

„Köysiä tänne ja pian — — Vintturi!“ sanoi Hanno lujasti ja katkonaisesti, pidellessään allaan ylös ja irti pyrkivää miestä.

Tuo sana: Vintturi, soi niin ratkaisevalta kaikkien korvissa. Jo paljas nimikin, kuultuna, täytti kammolla ja kauhulla kaikkien mielet. Hirmuisia rikos-, ryöväys- ja rosvojuttuja oli jokaisella tiedossa, joita tuo Tipakkalassa karkuun päässyt Vintturi oli ympärilleen koottujen toisien rosvojen kanssa maakunnassa tehnyt, ollen päämiehenä ja johtajana toisilla. Tuon nimen kuultuani, menin minäkin likem-

mäksi katsomsan tuota äsköistä niin rehellistä miestä, jonka suussa aina oli: „siivolla talosta lähteä pitää.“ Heti ensi silmäyksellä tunsinkin minä, että todella tuo mies tuossa Hannon alla oli sama mies, joka toisia Vinttureita Tipakkalassa kiinni pantaessa, minun vahtina ollessani, pääsi karkuun; tuo parran poisjoutuminen teki nyt tuntemisen niin helpoksi — kuinka paljon toisenkaltaisempi oli hän nyt!

Köydet tuotiin nyt esille ja pian oli tuo vasta niin rehentelevä mies kytketty, eikä ollut yhtään vastaansanojaa nyt enään.

„Ahaa! Pakkoko oli tyhjää ruveta rehentelemään ja muiden silmille syyttä käymään? Oletpa vanha tuttu jo ennestäänkin ja sinun olisi ollut tietäminen, että miestä minusta löytyy. Olitpa, velikulta, koettanut karvaasikin muuttaa sitten kun viime Tipakkalassa toisiamme pikimmältään näimme, mutta eipäs menesty nytkään ja tuosta äkkinäisestä karvasi luonnista saat kiittää ränkinaulaa ja omaa nenäkkäisyyttäsi. Takaanpa peränkin, että markkinasi jäävät nyt pitämättä ja monen miehen kukkarot kurkistelematta. Olenpa varma siitä, että on sinulla onni tavata kohta toisia velikultiasi, joilla mahtaa olla jo ikävä noin rehellistä veikkostaan. — Hei veikkonen! saatitpa meille hupaisen hetken.“ Näin puhua hevelteli sitten Hanno iloissansa.

„Piruko sinun tänne satutti? Tunsin sinut kyllä heti, mutta toivoin pysyväni tuntemattomana,“ mutisi Vintturi hammastensa välistä.

Minä olin epäluulolla katsellut paria miestä, jotka olivat paheksuneet Vintturin parran paljastusta ja vastustelleet hänen köyttämistensä; he näyttivät oudoilta ja epäröiviltä. Ehdottelin siis, että tarkasteltaisiin koko markkinaväki, jotta saataisiin selville: onko tuolla kerskuvan rehellisellä miehellä muita

tovereita joukossamme. Esitys hyväksyttiin ja tarkastelo pantiin voimaan. Itsekukin sanoi, mistä hän on kotoisin ja toiset todistivat niin olevan. Kun noilta kahdelta mieheltä kysyttiin heidän nimeään ja kotipaikkaansa, sanoivat he olevansa Matti Kärnä ja Jussi Märy, kotoisin P—n pitäjäästä. Juuri siitä pitäjäästä oli kaksi miestä paikalla, jotka olivat minun tuttaviani ja he kielsivät kivenkovaan, etteivät he ole kuulleet eivätkä nähneet pitäjäässään semmoisia miehiä. Vieraat joutuivat nyt hämille ja pantiin epäluulon alaisina kiinni. Tutkinnossa tuli selville, että he olivat Vintturin kanssa olleet koko vuoden rosvoretkillä; he saivat nyt myös kaikin yhdessä tuomionsa.

Niin olivat nyt kaikki Vintturit kiinni ja monta muuta heidän oppilastansa. Maakuntaan palasi täydellinen rauha ja turvallisuus entisen kauhun, kammon ja pelon sijaan, ja kaikki tuo oli suurimmaksi osaksi ystäväni Hannon ansiota. — Kelpo mies tuo Hanno, mutta useakaan ei käsittänyt, minkä hyvän työn tämä oli yhteiskunnalle tehnyt; he arvelivat vaan: niinhän sen käydäkin piti. Niin yhtäkaikkinen ei hallitus ollut asiasta, sillä se oli luvannut tuon vaarallisen, viimeisen Vintturin, kiinnipanemisen isonlaisen rahasumman, jonka Hanno sai jo samalla matkalla kaupungissa asuvalta kruununvoudilta.

Neljästoista luku.

Markkina-matkani.

Waimoni ja minä ko'imme kaikella ahkeruudella ja utteruudella tehdä työtä elämistemme eduksi ja pienen taloutemme voimaanpanemiseksi. Vaimoni teki käsityötä milloin vaan vähänkin oli aikaa, ja talvisena aikana oli hän niin ahkera, että tuskin malttoi nukkua ollenkaan. Vaikka meillä oli jo pienokainen, jonka hoitaminen niin paljon lyhensi hänen aikaansa, ei se kuitenkaan hidastanut hänen käsityötään, sillä hän nukkui sitä vähemmän ja oli sitä ahkerampi. Voi kuinka usein minä katsoin häntä säälitellen, kun hän vihdoinkin päivänponnistuksista väsyneenä ja uupuneena nakkausi hetkeksi vuoteelle ja nukkui siihen heti. Ja yhtäkaikki, kun lapsi vaan vähäkään äännähti, oli hän valmis heräämään, valmis hoitamaan ja vaalimaan tuota olentoa, joka hänelle oli niin verrattoman kallis ja rakas. Ja kun hän sai rakastettunsa tarpeet tyydytetyksi, kallistui hän taasen vuoteenlaidalle, niinkuin lintu oksalle, saadaksensa jonkunkaan hengenvedon nukah-taaksensa ja virvoittaaksensa väsyneitä raajojansa. — Mikä kestäväisyys, mikä uhraavaisuus? — Voidaanko koskaan kylläksi korkealle, kylläksi kalliiksi arvata vaimon uhraavaisuutta ja rakastavaisuutta? Voipiko lapsi ymmärtäväiseksi tultuaan käsittää,

millä rakkaudella äiti on häntä rakastanut ja mitä vaivoja hän on lapsestansa nähnyt? — Oli miten oli, mutta monta kertaa vuoti minun sydämeni tyhjäksi tuossa uupuneena häntä katsellessani; tuntuipa siltä kuin olisin velvollinen antamaan henkeni hänen edestänsä.

Niin, vaimollani olikin nyt tavallista enemmän työtä ja tointa; hän valmisteli kaupanvaatetta, jota minun piti mennä markkinoille myömään, sillä paljon oli pieni taloutemme vailla, monta oli tarvetta takana, joita piti kokea tukkia kuten parhaiten taisimme. Talven pitkään olikin vaimoni valmistanut monta pakkaa erilaista vaatetta ja tuo oli kaikki tuon ankaran ahkeruuden ja itsensäkieltäväisyyden hedelmä.

Ensimmäinen kellonkauppani oli minusta tehnyt erin-omaisen varovaisen miehen. Se aukasi silmäni katsomaan maailmaa toiselta kannalta, mitä siihen asti olin tehnyt. Viattomana ja rehellisenä luonnonlapsena olin pitänyt kaikkia ihmisiä rehellisinä ja vilpittöminä, ja sen pidin jokaisen suoranaisena velvollisuutena. Nyt sitä vastaan olin löytävinäni aniharvassa tosirehellisiä ihmisiä, mutta sitä enemmän omanvoiton pyytäjiä, koronkiskureita, nylkyreitä, jopa suoraan pettureitakin. Kaikella tarkkuudellani, miehuudellani, järjellisyydelläni ja maailmantuntemiselläni koetin välttää petosta, olipa se sitten lievemässä tahi törkeämmässä muodossa. Minä olin varova mies ja olihan minulla syytä ja kokemustakin; ihmisetkin sa-noivat minua varovaiseksi.

No niin. Niinkuin oli päätetty, menin minä markkinoille vaatetta myömään; erään isännän kyydillä pääsin sinne.

Kaupunkiin tultuani neuvottiin minut torille erään vaatteen-ostajan luo, jonka sanottiin maksavan

parhaita hintoja. Oitis vein vaatteeni hänelle. Siellä näin torilla ison lautakojun, jonka ovella seisoi keskiikäinen, lihava mies, kyynärämitta kädessä. Hänellä oli parraton, pyöreä ja pullea naama; juurikuin limpunleipäre, ja kekessä oli pieni nystyrä-nenä, pystyssä kuin tapitoin kaljatynnyrin hana. Molemmat sierainten reijät olivat auki, eivätkä näyttäneet olevan ollenkaan räystäään alla, mutta ikäänkuin pään sisään suoraan menevinä reikinä; niihin hän ehtimiseen syyti nuuskaa. Hänen vatteensa kiilsivät etupuolelta, kulumisen, lian ja nystyrä-nenästä tipahtelevan nesteen vuoksi, niin että olisi luullut kuvansa niissä näkevän.

„Hei veikkonen! tulepas tänne, nuorimies, vaatepakkoinesi, täällä pian kaupat syntyy,“ huusi hän jo kaukaa minulle, heiluttaen kyynärämittaansa.

Minä menin kursailematta. Hinnasta sovittiin pian, sillä vaate oli hyvää ja hänelle mieluista. Nyt rupesi hän mittaamaan ensimmäistä pakkaa, mutta mitatessaan surttasi hän joka kyynärälle vaatetta hankasensa täyteen ja siten sai hän mitatuksi pakan kolmea kyynärää vähemmäksi kuin sitä oikeastaan oli.

Sen kalun arvon ja määrän, jonka kovalla työllä ja pinnistyksellä itsellensä hankkii, tietää jokainen ihan täsmällensä ja niinpä minäkin tiesin tuuman päälle, paljonko pakassa oli vaatetta. En tyytynyt senvuoksi hänen mittaansa, vaan sanoin rohkeasti, että hän mittasi vaatteen kolmea kyynärää vähemmäksi.

„Luuletko sinä minun ensikerran vaatetta mitanneen?“ sanoi hän suuttuneena ja katsoi minua tuimasti silmiin.

„En, sitä en luule, mutta luulen että mittasitte vaatteen vähemmäksi kuin sitä oli,“ sanoin hänelle.

„Sen rehellisemmästi ei mittaa kukaan kuin minä mittasin, näkihän sen jokainen,“ sanoi hän, ikäänkuin hakien todistusta läsnä-olevilta.

„Pianhan se nähdään,“ sanoin minä, sivalsin samassa kyynärämitan hänen kädestänsä, aloin mitata vaatetta uudestaan, ja oikein, vaatetta oli nyt kolmea kyynärää enemmän.

Kaikki läsnä-olevat todistivat minun mittani oikeaksi.

Ostaja suuttui nyt niin, ettei aikonut huolia koko vaatteesta. Hän huiski ja pynttäsi kyynärämitalalla takanaan olevaa isoa vaateläjää ja haukkui minua kaiken maailman haukkumasanoilla, semmoisillakin, joita en ollut ikänä ennen kuullut ja joita en kehtaa mainitakaan. Minua oikein ihmetytti tuon kojukauppias-ammatin sanarikkaus haukkumataidossa; mistä hän olikin kaiken tuon moskan koonnut.

Surulla ja kauhulla katselin minä hänen vihasta vieläkin pulleammaksi paisunutta naamaansa, samasta syystä pystympään noussutta, kippuraista nystyrä-nenänsä ja sitä vaskenkarvaista vihanpunaa, joka yht'äkkiä levisi ylt'ympäri tuohon saastaiseen limpunleipäreesen, samassa vertaillen, kuinka monta kyynärää tuo hirviö oli jo eläissään varastanut vaatetta hankasellaan.

Minä sivalsin vaatepakat olalleni ja lähdin pois, heittäen hänet pauhaamaan. Ei kauvan viipynyt, ennenkun tapasin toisen ostajan, joka oli rehellisempi ja jonka kanssa sovimme aivan hyvin sekä mitassa että hinnassa; hänelle möin kaikki myötäväni, joilla sain tasaisessa summassa kymmenen ruplaa.

Enkö ollut varova?

Olinpa mielestäni nyt rikas mies, sillä olihan nyt rahaa, jolla voin niin monta elämän tarvetta

täyttää. Kaksinkertaisella kunnialla kunnioitin mielessäni vaimoani, sillä oivalsinpa aivan hyvin, että hänen ansionsa se oli, kun olin niin rikas.

Minä rupesin nyt tarpeita ostelemaan. Siinä tarkoituksessa menin erään kalojen kauppiaan luo, sillä puheemme oli kotoa lähtiessä, että toisin sieltä nelikon suolaisia silakoita. Kauppiaalla oli paljon kiinni-isketyitä kalanelikoita, joista hän käski minun valita minkä parhaaksi katsoin. Itsekullakin on semmoisissa tapauksissa perus-aatteena: „parhaassa on viejän mieli,“ ja niinpä minullakin. Kun kalojen hyvyttä ei käynyt tutkiminen astiain kiinni-olemisen vuoksi, koetin ainakin saada semmoisen nelikon, jossa olisi enimmän kaloja. Minä rupesin nyt punnitsemaan käsissäni astioita järkiään, hakien siten raskainta. Ensi kierrolla olin minä jo löytävinäni erinomaisen raskaan nelikon mutta yhtäkaikki punnitsin minä ne moneen kertaan, ja aina oli minun kumminkin palaaminen tuon raskaan astian luo, sillä ei koko kalavarastossa ollut muuta niin raskasta; siitä me teimme kaupat, minä väänsin astian olalleni ja aloin kantaa sitä majapaikkaani, hyvilläni siitä, kun sain niin paljon kalaa.

Kun tulin sille kadulle, jonka varrella majapaikkani oli, havitsin jo kaukaa, että majataloni portinpielessä oli neljä miestä; he katselivat hevosta, jota eräs heistä piti suitsista kiinni; he näyttivät tekevän hevossa kauppaa.

Juuri kun olin heitä likelle pääsemäisilläni, lähti hevosen omistaja hevosineen pois ja toiset jäivät paikoilleensa. Eräs heistä otti nyt kortit lakkaristaan ja päräytteli niitä toisella kädellään, pitäen niitä samassa niin korkealla kun ylettyi.

„Kylläpä sinulla on huonot kirjat,“ sanoin minä hänelle sivumenessäni.

„Mistä sinä olet kotoisin, nuorimies? sinäpä näytät olevan riski mies,“ sanoi tuo korttien näyttelijä imartelevasti.

„Tavallinen.“

„Ei saakeli, riskimpi sinä olet tavallista, sen näin heti. Sinä sanoit nämät olevan pahat kirjat, mutta ei nämät ole mitään pahoja, minä pidän näitä vaan lystikseni. Tahdotko, niin minä näytän sinulle näillä kummallisia konsteja?“ sanoi hän taasen minulle, pidellen kortteja kädessään.

„En minä rupea korttia pelaamaan,“ sanoin minä kauhistuksissani ja pyrin pois.

„Ei, mitäs Jumalan tähden! En minä sinua korttisille vaadi, näinhän jo heti kasvoistasi, ettet sinä ole mikään korttimies; minä näyttäisin sinulle vaan näillä kummallisia temppuja,“ sanoi hän liverrellen.

„Ei minulla ole varaa tuhlata vähiä rahojani tyhjän katsomiseen,“ vastustin minä.

„Rahojako — mitäs minä — minäkö sinulta siitä maksua vaatisin? Eihän toki; huono miespä silloin olisin. Ilman, aivan ilmaiseksi minä sinulle temppuni näytän — vai luulet sinä minun rahaa tahdovan — ehei, siinäpä veikkonen erehdyt,“ liehakoitsi mies ja lieri minun edessäni, etten päässyt mihinkään.

Minä olin kuullut kerrottavan, kuinka korteilla saatetaan tehdä monenkaltaisia temppuja: tietää kuinka vanha kukin on, paljonko hänellä on rahaa lakkarissa, montako hänellä on eläintä kotonaan j. n. e. Minua rupesi valtaamaan ajatus: mitähän jos katsoisin noita ihmeellisiä temppuja, koska ei niistä tarvitse mitään maksaa.

„No koska et niistä mitään vaadi, niin minä suostun katsomaan ihmeitäsi,“ sanoin sitten miehelle.

„Sitähän minäkin, sinä olet ymmärtäväinen mies — en minä sinulta mitään tahdo. Mutta missähän olisi hyvä rauha, että minä saisin kenenkään häiritsemättä ihmeitäni sinulle näyttää?“ puhua hevelsi mies yhä liukkaammasti; näyttipä siltä kuin hän olisi tullut oikein haltioihinsa.

„Majatalossani on pitkä piha ja sen perällä on sauna, jossa on tyhjä, penkeillä varustettu porstua, siellä sopii,“ esittelin minä.

„Sielläpä on helkkarin hyvä, lähdetään sinne,“ sanoi hän, myöntäen esitykseni oikeaksi.

Me menimme kaikki majataloni kartanoon, ja minä vein kala-astiani majatupaan. Sitten menimme nelikannassa saunanporstuaan ihmeitä katsomaan, sillä nuot toisetkin hänen kumppaninsa tulivat sinne.

Sinne tultuamme otti ihmetten tekijä pakasta kolme korttia, jotka hän näytti minulle. Sitten nakkasi hän niitä toistensa ylitse ja käski minun arvata edeltä päin nimitetyn kortin, joka oli ruuturuuva. Tuo hänen vikkelyytensä kävi niin kömpelösti, että minä näin aivan selvästi, mihin ruuturuuva putosi ja minä sen näytin.

„No, sepä nyt oli kumma! Enkö minä sitä arvannut, että tuo mies on tavallista viisaampi; eipä sitä ole kukaan muu arvannut,“ sanoi hän.

Sitten nakkasi hän niitä useat kerrat, käskien minun arvata ja minä arvasin aina; enpä viitsinyt edes katsoakaan hänen nakkuutaan, sillä ruuturuuvan takapuolella oli pieni, punainen pilkku, josta sen tunsin ilman katsomattakin.

Minä kyllästyin aivan pian tuohon halpaan ihmeeseen ja sanoin: „en minä viitsi kauvan tuota katsoa, eikö teillä ole muita parempia?“

„Ei, ei vielä, ennenkuin tulet tämän oikein tun-

temaan; kyllä sitten muitakin temppuja näytetään," sanoi hän hätäillen.

Nyt rupesi hän esittelemään, että panisimme kymmenen kopeekkaa peliin, mutta minä en suostunut siihen.

„Tuo nyt aika hullu on! Pyrkii vaan rahasta pelaamaan ja menettää taas kymmenen ruplaa, niinkuin äskenkin teki; näkeehän sen, että tuo mies arvaa varmasti joka heitolla," sanoi toinen hänen tähän asti yhtäkaikkinen kumppaninsa.

Mutta voi herrainen aika! Siitäkös puheesta tuo korttiennakkeli oikein suuttui.

„Tekö minun holhojiani? Minulla on omat rahani, joilla teen mitä tahdon. Olette minua hännittäneet ja pakkauneet minun holhojikseni, mutta sen sanon suoraan, etten suvaitse teidän huolenpitoanne. Kehtaatte vieraan kuulden semmoisia puhua! Jos hän oikein tekisi, antaisi hän ympäri korvianne ja jos ei hän sitä tee, teen minä sen, jos vaan vielä kerran kitanne aukaisette semmoisiin tyhmyyksiin. Minulla on rahaa enemmän kuin kymmenellä teidän laisillanne yhteensä, eikä minun tarvitse niistä tiliä tehdä äidilleni kotiin tultua, niinkuin teidän. Tuhannen ruplaa sain maani hintaa markkinoille lähteissäni, ja kaksisataa pistin niistä taskuuni markkina-rahoiksi. Tälle pojalle tulee ja tältä pojalta menee rahaa, eikä se ole teidän massinne nurkasta," pauhasi hän, johon toisilla ei näyttänyt olevan mitään sanomista.

„Tuommoisten miesten puheista ei tarvitse olla millänsäkään; sattuivatkin he minun pariini! Pannaan me nyt vaan kymmenen kopeekkaa heitolta!" sanoi hän sitten höylisti, kääntyen minun puoleeni.

Minä en ollut mikään halukas suostumaan tuohon esitykseen, sillä joku vaistomainen tunne sanoi

minulle, ettei kaikki ole oikein, mutta mikä ei ollut oikein, sitä en voinut itselleni selittää. Ajatukseni pyörivät sekaisin sikin sokin ja pääni humisi niin kummallisesti. Vihdoin rupesi väärä tavaranhimo saamaan minussa valtaa. „Olisihan tuossa nätti rahan tienesti, ja eihän tämä mitään pahaa ole, sillä eipä tämä ole mitään korttipeliäkään, kolmen kortin nakuuta vaan — viatonta leikkiä,“ ajattelin viimein.

„Olkoon niinkuin tahdot,“ sanoin hänelle ja niin pantiin kymmenen kopeekkaa heitolta. Kortit nakattiin ja minä arvasin nytkin, mikä niistä oli ruuturuouva.

„Jo nyt oli kumma! En kertaakaan minä onnistu niin nakkaamaan, ettei hän arvaa! Kummallinen mies — vielä kymmenen kopeekkaa!“ sanoi hän, siirtäen voitettut rahat minulle.

Hän nakkasi kortit uudestaan ja minä arvasin.

Nyt ei enään kysytty kummaltakaan puolelta, pannaanko vielä kymmenen kopeekkaa uudestaan, vaan niin pian kun kortit olivat nakatut, minä arvannut ja kun voitettut rahat olivat siirretyt minulle, panimme kumpikin käskemättä rahat esille.

Vähällä puheella ja kiistelemisellä pitkitettiin sitten peliä. „Arvaatkohan aina?“ sanoi hän vaan kortteja nakatessa, ja vastaukseksi tuohon sanoin minä: „arvaanpa tietenkkin.“

Tuolla tavalla pitkiteltiin peliä niin kauvan, että minulle karttui voitettuita rahoja seitsemänkymmentä kopeekkaa.

„Pannaasta rupla heitolle koetteeksi, arvaatko sitten,“ sanoi pelikumppanini innostuksissaan.

Älä, hullu, pane, näethän, kuinka siinä käypi; heitä heti pois. Vaikka sinulla olisi paljonkin rahoja, eivät ne kauvan kestä tuolla menolla,“ sanoi

nyt toinen miehistä samassa pyrkien ikäänkuin häntä kiinni ottamaan.

Pelikumppanini tuimistui nyt kovasti; hän tölmäsi tuota varoittajaansa niin kovasti rintaan, että toinen tollahti toiselle puolen porstuata. Sitten hän murti suuta, väänti päätä ja oikoi nyrkkejään uhaten että jos he kerran vielä yrittäisivät hänen tielleen, hän kyllä heidät opettaisi. Sitten otti hän kukkaron lakkaristaan, löi sen lautaan niin lujasti, että se aukesi ja hopearuplia solahti siitä näköisälle useita kymmeniä.

„Ei tarvitse heiltä kysyä; pannaanko rupla heitelle?“ sanoi hän minulle kiivaasti.

Minä olin kokonaan hurmaantunut noin helposta saaliista. „Olihan tuo aivan toista kuin rahan kokoon saaminen kovalla työllä. Tosin tuo ei tuntunut varsin oikealta, mutta mitä parempi se oli, jos hän menetti rahansa jollekulle toiselle, yhdenhän teki, jos minäkin niistä saan osani. Olihan tuo ruutu-rouva niin huokea arvata, kun sen takapuolella oli punainen pilkku, jota ei hän näkynyt huomauttaa. Ja muutoinkin oli hän niin kömpelö ammatissaan, ettei hän tuossa tarvinnut suurta tarkkuutta, havaitakseen mihin nimitetty kortti putosi. Sepä vasta onnellinen markkinoilla-käynti tulisi olemaan, kun vaatteella sain kymmenen ruplaa ja kun tuolta nyt vielä kaappaisin lisäksi noita joutilaita kolikoita kukaties toiset kymmenen. Mutta mistä sanon ne saaneeni, kun tulen kotiin, siveän ja kristillisen vaimoni luo, jolle kumminkin olen velkapää kaikki ilmoittamaan? — — no, eihän siitä tarvitse huolta pitää, kyllä aika neuvoja tuo — olipa hyvä, kun sain vaatteella rahaa, että on mitä eteen panna,“ ajattelin minä ja se oli vaan silmänräpäyksen työ.

Panimme siis ruplan heitelle ja kumpikin pa-

nimme rahat esille. Hän nakkasi kortit kuten ennenkin ja minä katsoa tirkistin niiden perään tarkemmasti kuin ennen. „Mutta mitenkä? Kahden kortin selässähän nyt olikin punainen pilkku! Mutta näinhän aivan selvään mihin ruutu-rouva putosi“ ajattelin ja koetin arvata — mutta mitä nyt? — Eihän se ollutkaan ruutu-rouva — ristikolmonen vaan — sehän oli hairahdus.

„Ahah! Etpä arvannutkaan nyt,“ sanoi kumppanini hyvillä ja kaappasi esillä olevat rahat.

„Kyllä toisella kerralla arvaan,“ sanoin minä ja kaivoin kukkarostani ruplan toiselle heitolle.

„Niin, niin, kyllä toisella kerralla arvaat,“ sanoi kumppanini ilosta loistavin silmin, kaivaen häntäkin rahaa.

Hän nakkasi taas kortit, mutta nyt ei ollut kun yhden kortin selässä punainen pilkku. Tuossahan se on ruutu-rouva, toinen pilkku äsköisessä heitossa lienee tullut jostain sattumuksesta,“ ajattelin, mutta voi onnettomuus! ei sekään ollut ruuturouva!

„Miten sinä nyt niin huonosti katsot, kun et arvannut tälläkään kerralla,“ sanoi kumppanini ja sieppasi rahat.

Minä rupesin inttämään, että hän teki pilkkuja korttien selkään, pettäöksensä siten minua. Mutta hän vannoi ristirastiin, ettei hän ole tehnyt yhtään pilkkua, eikä ottanut niitä pois, mutta jos jotain semmoista on ollut, on se ollut vaan satunnainen asia. Hän näytteli puolustukseksensa kätensä ja esitteli, että otettaisiin toiset kortit minun epäluuloni tähden.

Minä suostuin siihen ja sanoin julkisesti, että pelaan vaan niinkauvan, kun pääsen omilleni, sillä joku salainen pelko vaivasi minua.

Toiset kortit otettiin ja niillä pitkitettiin peliä

yhtä huonolla onnella. Minulta oli jo mennyt — kuusi ruplaa — vaimoni hiki ja väki — — en tullutkaan omilleni. Kyllä nyt korttien nakkaaja osasi niin nakata, etten arvannutkaan; ei hän nyt ollut tyhmä ja kömpelö — ei, enkä minä viisas.

Yhdellä väläyksellä leimahti minun silmäini eteen käsitys, missä merrassa minä nyt olin. Kaikki tuo nöyristelevä ja ylistelevä imarrus, korttitemppujen luvattu näyttöleminen, hänen kumppaniensa luuleteltu esteleminen, heidän keskinäinen riitansa ja minun ensimmäiset, heidän puoleltaan vapatahtoisesti annetut voittoni, olivat jokainen kavala säije siinä paulassa, jolla minä olin kiedottu. Minä tulin semmoiseen omantunnon tuskaan, että joka luunsolmuni vapisi. Kadonnut oli nyt himo korttipelillä rahoja voittamaan ja rikastumaan.

Kaikessa kauhistuksessaan astui eteeni vaimoni ahkeroinen, valvominen, uhraavaisuus, alttiiksi-antavaisuus ja se luottavaisuus, jolla hän minuun luotti, se rakkaus, jolla hän minua rakasti. Semmoinen luottamusmies, semmoinen rakastettava oli hänellä, minä korttipelissä tuhlasin hänen vuoden-pitkään ponnistetun työnsä hedelmän, jonka hän oli suurella vaivalla haalinut kokoon yhteisen elämämme eduksi. Ei ollut pitkä aika kulunut siitä, kun mu-rehdin sitä, mistä sanon saaneeni niin paljon rahaa, mutta nyt oli toisellinen murhe, nimittäin: mihin sanon panneeni vaatteen hinnan. — Kauhea oli tilani.

Epätoivossani pelasin vielä yhden heiton, toivolla että onni kääntyisi, mutta sillä seurauksella, että menetin seitsemännen ruplan — ainoan mikä minulla jäljellä oli.

„Nyt en pelaa enään,“ sanoin ja nakkasin kädessäni olevan kortin laudalle.

„Tee kuin tahdot,“ sanoi pelikumppanini ja ko-

koili hajallaan olevia kortteja naurussasuin kouraaansa. Silmäilin noita hänen tappioitaan niin huolehtivia tovereitaan ja näin heidän olevan pirullisessa ilvehymyssä.

„Kyllä se on parasta, että annatte minun rahani pois, koska te olette suuria konnia ja olette pettä-mällä minun pauloihinne viekoitelleet,“ sanoin heille epätoivossani.

„Sinäpä joutava mies olet; ensin tulee korttisille ja sitten kun tappaa, tahtoo rahojansa takaisin. Ryy-pyt annan suhusi, kun tulet kanssani kapakkaan,“ sanoi voittaja. — En nyt ollutkaan enään — viisas, kuten he ennen minua imartelivat

„En mitään muuta tahdo kun rahani, ryyppyis-tänne on huoli,“ sanoin lujasti.

„Rahat eivät tule takaisin, siitä saat olla varma, sanoi vastustajani.

„Mutta minun täytyy ne saada, jos ei muutoin, niin väkivallalla,“ intin minä.

„Siitä ei tule mitään, meitä on kolme,“ vastat-tiin minulle.

He tekivät poislähtöä. Minä otin pelaria rinnuk-sista kiinni, enkä aikonut häntä laskea, ennenkuin hän maksaisi rahani takaisin. Tämäpä ei tyytynyt-kään siihen, vaan teki suorastaan julkisen tappelun — se vielä puuttui. Ei kauvan temmelletty, ennenkuin minä huomasin, että hän oli heikompi minua. Minä kaasoin hänet alleni lattialle, otin korvuksista kiinni ja päätä lattiaan jylkyttäin, vaadein minä ra-hojani takaisin. Hän lupasikin hädän aikana, kun vaan päästän hänet ylös. Mutta kun hän pääsi ylös, tormasivat he kaikki kolme minun kimppuuni. Nyt syntyi hirvoinen temmellys, sillä minun täytyi tais-tella yksin kolmea vastaan. Se ei ollut enään suo-rastaan taisteloa seitsemästä ruplasta, vaan se oli

epätoivon vimmittua taisteloa. Minä] en huolinut mistään, en peljännyt mitään. Minulle oli yhtä jos minua lyötiin taikka jos minä muita löin. En tuntenut kipua minua lyödessä, enkä sääliä itse lyödessäni. Villipedon raivolla annoin minä vaan vastustajilleni oikeaan ja vasempaan ja yksi ja toinen heistä kaatua mäiskähti porstuan lautaseinää vasten kumoon, että se antoi aika jyräyksen. Molempien puolien kunniaksi täytyy mainita, ettei kummallakaan puolella käytetty mitään aseita, mutta kämmenillä annettiin sitä ahkerammasti.

Minä pysyttelin aina oven puolella, ettei tuo rahojeni anastaja pääsisi ulos, sillä mitäpä minä olisin voinut, jos hän olisi päässyt kadulle taikka vaikkapa vaan pihalle.

Viimein täytyi heidän nöyrytyä, niin uskomattomalta kuin se kuuluukin, ja he lupasivat maksaa rahani takaisin. Mutta kun he pääsivät vapaiksi, yrittivät he pakenemaan ulos; yhtähyvin sain rahamieheni ovessa kiinni. Toiset pääsivät vapaasti ulos ja alkoivat kävellä kadulle, uhaten mennä poliisia hakemaan. Mutta mitä huolin minä poliisista, tuomioistuimista, tuomioista ja rangaistuksista, sillä olinhan vimmittu epätoivon vimmalta. „Tuokaa vaikka kymmenen poliisia, mutta minä en heitä rahojani: teillä on yhtä huono asia kuin minullakin ja sielläpäähän sitten taas yhdessä ollaan,“ sanoin vaan noille poliisin hakijoille.

Nyt minä rupesin yksistään tuota pahinta peturia kitistämään. Kolmasti hän nytkin lupasi maksaa ja yhtä monta kertaa yritti hän pakoon, mutta yhtä huonolla menestyksellä.

Kappaleen ajan päästä palasivat nuot poliisin hakijat takaisin, kurkistelemaan miten asiat nyt ovat, ilman poliisitta tietysti. He eivät rohjenneet ryhtyä

enään koko kiistaamme, sillä he lienevät arkauneet entisistä saaliistansa; sitä parempi oli minun nyt menetellä yhden kanssa. Vihdoin nöyrtyi hänkin niin, että hän vavisten lupasi maksaa minulle rahani takaisin. Minä en uskonutkaan häntä enään irti, vaan pidin toisella kädelläni rinnasta kiinni, samalla kun toisella otin vastaan niitä rahoja, joita hän siihen luki.

Iuuri kun hän oli viimesiä rahoja lukemassa, tuli Palkolan Hanno — sillä hänkin oli markkinoilla — parin muun tutun miehen kanssa ovelle.

„Mitä he sinulle täällä tekevät, vääryyttäkö?“ kysyi Hanno ja katsoi miehiä kiivaasti.

„He ovat tosin suuria konnia ja roistoja, jopa suoria ryöväreitäkin, mutta koska he ovat antaneet rahani takaisin, niin annetaan heidän nyt mennä, sillä takaampa että ovat saaneet, jos antaneetkin,“ sanoin Hannolle. Sitten lähtivät veinarit verisin ja turvottunein naamoin heittämiinsä, ja minä lähdin kartanolle hevosta katsomaan.

Juuri kun nuot velikullat pääsivät portista ulos, tulivat poliisimiehet saksineen ja piikkeineen pihalle.

„Missä ne miehet ovat, jotka täällä korttia lyövät ja tappelevat?“ kysyivät he tuimasti.

„Menivät juuri portista ulos, tulivat kai teitä vastaan“, ehätti Hanno sanomaan, mutta minuun se vaikutti niin pahasti, että olin pyörtyä; nyt jo pelkäsin poliisia, kun epätoivon vimma oli kadonnut.

Poliisimiehet eivät oikein tyytyneet tuohon Hannon selitykseen, sillä he nuuskivat joka ulkohuoneen ja niiden kujat ja alustat, jolla aikaa minä koetin toimellisen näköisenä hyöriä hevosen ympä-

rillä, puuhaten sen selkään lointa. Vihdoin lähtivät he pois, kun eivät mitään löytäneet. — Poliisin oli toimittanut tulemaan talon piika, joka parhaan tappelumme aikana sattui ovelta katsomaan ja kauhistuneena juoksi tiehensä.

Vasta jäljestäpäin huomasin, että minulle olikin jäänyt ne seitsemänkymmentä kopeekkaa, jotka he pettäöksensä minua, vapaaehtoisesti antoivat minun voittaa; niin kiireisessä tilissä eivät he huomanneet niitä vaatia, enkä minä antaa. Muutamat esittelivät, että ostaisin niillä puolen tuoppia rommia, mutta siihen en suostunut, sillä ne tuntuivat mielestäni veren hinnalta. Sentähden veimme ne Hannon kanssa kaupungin vaivais-äijälle.

Päästyäni vapaaksi tuosta rettelöstä, käsitin vasta koko vaarani suuruuden. Korttipeliin joutuminen, vaimonsa ansaitsemain rahain menettäminen ja hänen sekä lapsemme saattaminen puutosta kärsimään, oli jo niin suuri kauhistus tunnolleni, ettei siihen olisi enään lisiä tarvittu. Kun siihen sitten vielä lisäksi tuli hirveä tappelu, poliisin, lain ja rangaistuksen alle vähällä joutuminen, niin oli oman tuntoni tuskan mitta täysi. Noita kaikkia ajatellesani käsitti minun semmoinen kauhistus, että joka luunsolmuni tärisi kuin haavanlehti ja tuskanhiki valui oistona pitkin ruumistani. Koko seuraavana yönä en nukkunut silmäntäyttä, niin suuri oli sieluni tuska ja niin pian kuin voin, toimitin itseni pois tuosta petoksen Babelista.

Kotiin tultuani kerroin vaimolleni rehellisesti kaikki, mihin kiusaukseen olin joutunut ja kyynel silmin pyysin häneltä anteeksi rikostani. Hän kuunteli suurella osan-ottavaisuudella kertomustani ja syliksi tarttuen antoi hän anteeksi rikokselliselle

miehellensä. Oi kuinka hyvää se teki rikkimurettulle sydämelleni, kun minulla oli niin kallis päärlly, johon voin niin rajattomasti luottaa, joka voi niin paljon rakastaa, unhottaa ja anteeksi antaa ja joka voi vielä nytkin minusta hyvää toivoa. Hän ei edes nuhdellutkaan silloin minua, sillä hänen avonainen sydämensä silmä huomasi aivan pian, että nyt ei tarvittu kiviä kuorman päälle. Vasta pitkän ajan päästä, kun mieleni oli rauhoittunut, keskustelimme siitä asiasta, jolloin hän siveästi muistutti, että minä liiaksi luotin maailman arvostelu-kykyyni ja luulin sen tuntevani perinpohjin, vaikken tuntenut sitä vielä kuin vähäisen alkupäästä, ja kuinka kiusaukset väijyvät aina oven edessä, joita vastaan täytyy aina olla valveella, jos mieli on niitä välttää. — Oi kuinka monta kertaa elämässäni olen havainnut niiden sanojen totuuden! Kun tynnyimme mielenliikutuksestamme, rupesimme tarkastelemaan markkinoilta tuonnoksia. Niin lyötiin sieltä tuomani kalanelikon pohjakin auki, tarkastellaksemme, kuinka lujassa siinä kalat olivat, kun se oli niin raskas ja minkälaisia ne olivat laadultansa. Mutta voi ihmettä! nelikossa olikin enemmän kuin puoleksi pelkkiä, kuivia — suoloja! ja mitä siinä oli kaloja, olivat ne paljon suolan vuoksi tulleet kitkeriksi kuin tervastikut, joita ei suinkaan intikseen syönyt.

Niin kävi mailmantuntemiseni, ankaran varovaisuuteni ja markkinamatkani, niin.

Minä olen kauvan taistellut itseni kanssa, keronko tätä markkinamatkaani vai enkö, sillä arvaanpa ennakolta, että tätä pidetään hirmuisen raakana. Mutta vihdoin tulin siihen päätökseen, että kerron kuitenkin, näyttääkseni, kuinka monella tavalla ja

muodolla kiusaukset tulevat ihmiselle eteen ja kuinka ne vasten ihmisen tahtoakin saattavat hänet vetää turmiolliseen pyörteesensä, jos ei vaan todellisella tarkkuudella valvo alati ja lakkaamatta elämänsä.

Viidestoista luku.

Me muutamme pois.

In tiedä oliko se onni vai onnettomuus, kun elämämme kääntyi sille kannalle, että meidän piti muuttaa kauvas pois syntymäseuduiltamme. Paikka, johon muutimme, oli saman läänin pääkaupungin läheisyydessä, jonka likitienoilla olin jo ennen ollut kesärenkinä, vaan ei kuitenkaan samassa pitäjässä.

Voi kuinka vaikea oli erota kasvinkumppaneistaan ja muista rakkaista ystävistään. Me kävimme heidät hyvästi jättelemissä ja erosimme kyynelsilmien heistä. Tuntuivatpa itse maisematkin niin rakkailta, joihin olimme lapsuudesta saakka tutustuneet ja jotka jokaisella esineellensä niin elävästi muistuttivat lapsuuden leikit ja pienet, jälkeä jättämättömät riidat, nuoruuden ilot ja kisat sekä miehuiden ponnistukset, surut, horjumiset, nousemiset ja kuitenkin eteenpäin pyrkimiset. Me olimme kovin vähän liikkuneetkin poissa paikkakunnastamme, sitä vähemmän tutustuneet vieraihin oloihin ja sentähdenkin oli kaihomme suuri; mutta mikään ei auttanut, muuttaa meidän piti.

Minä olin mielikuvituksissani luulotellut, että niin likellä isoa kaupunkia mahtoi olla hyvinkin sivistynyt kansa, mutta sinne tultuani havaitsin

aivan pian, että olin erehtynyt luuloissani. Tulin, näette, huomaamaan, että kaupungin läheisyys pikemmin turmelee kuin parantaa kansan. Sillä kaupungin ulkonainen kiiltokuori ja korska takertuu ihmisiin ja poistaa heistä kansan raittiit tavat, ja niin alkaa tuo sivistystyö ulkoa päin, ja jääpikin vaan pelkäksi ulkonaiseksi, tyhjäksi kuoreksi ja kiilloksi. Sitä vastaan sydän jääpi useinkin tyhjäksi ja pimeäksi, johon sitten on kaupunkilaisten pimeät ja varjopuolet helpot pujahtamaan, ja ne eivät ole herkat heittämään pesäänsä, vastustavat vaan todellista valoa, pitävät kansaa taikauskossa ja muussa pimeydessä.

Tällä ei kuitenkaan tahdota väittää, että kaikki kaupunkiseudussa asuvaliset olisivat noin vaan ulkopuolisesti sivistyneitä, sillä löytyypä sielläkin ihmisiä, jotka sivistystyön ovat alkaneet oikeasta päästä, mutta enimmäistön laita on kumminkin niin.

Uusi paikkakuntamme oli kovin taika-uskon vallassa. Ei sitä Jumalan tautia, kommellusta ja pulmaa ollut ihmisissä eikä eläimissä, joita ei sanottu tenhomiesten laittamiksi, kateitten ihmisten tahdosta, ja tavallisesti haettiin niihin apua poppa- ja myrrysmiehiltä. Alusta-alkaen koetin minä niin paljon kuin mahdollista oli, riisua heiltä pois tuota pimeää käsitystä, mutta sitkeässäpä oli sen onnistuminen. Tuon kaiken tähden tulevat muutamat seuraavat kertomukseni olemaan ikävää laatua.

Olipa uudessa paikkakunnassamme oikein aika tietäjäkin, jota kuljetettiin laajoissa piireissä, missä mitäkin vammaa parantamassa ja uutta onnen sampo luomassa. Milloin piti hänen naima-onni parantaa, varastetut kalut takaisin laittaa, kulloin tauteja parantaa ihmisissä ja eläimissä, ja kaikissa tapauksissa oli hänen viimeinen tehtävänsä: „koiran (kiro-

jen) kotiansa laittaminen.“ Hän oli yhdelle osalle ihmisistä kaikki kaikissa, sillä hänen käsissään luulivat he olevan elämän ja kuoleman, onnen ja onnettomuuden.

Oli syystalvi, jolloin tuo velho noudettiin parantamaan erään talon parinkymmenen vuoden vanhaa, kivuloista tytärtä. Kuinka lienevätkin kylän nuoret miehet saaneet tietää, että tuon kuuluisan velhon pitäisi tulla heidän kyläänsä, ja mennä yöllä kirkkomaahan pesemään kivut pois sairaasta työstä. He aiכוivat kaikin voimin estää tuommoista ilkitekoa; siinä tarkoituksessa antoivat he toisillensa sanan, ja menivät hautausmaan aidan taakse vahtiin. Sivistys ja nousevan kansallishengen aamukoitto oli jo sieläkin alkanut tunkeutua nuoremman sukupolven sydämiin ja sentähden inhosivat he semmoisia pimeyden töitä.

Puheena oleva kirkko on tiheän männikkömetсэн sisällä korkeanlaisella mäen nyppylällä, jonka vuoksi hautausmaalta maantielle mennessä oli melkoinen mäki.

Tuolla hautausmaan aidan takana odottelivat pojat velhon tuloa, varustettuina hyvästi vaatteilla, ettei kylmän tähden tarvitsisi lähteä kesken mieli-työtään.

Kun he tuossa olivat odottaneet sen pitkää, tämän lyhyttä, tulla käähmi velho kapineittensa, sairaan tyttären ja hänen isänsä kanssa hautausmaalle. Velho kantoi kädesssä suurehkoa vaskikattilaa ja muita kapineitansa; tytön isällä oli halkotaakka seljässä ja vesi-ämpäri kädessä.

He asettuivat keskelle kirkkomaata ja velho rupesi laittamaan nuotiota. Ensinnä otti hän tytön isän seljässä olevat halot ja viritti ne palamaan, sitten kokoili hän lisäksi maan päälle kaivetuita ruumis-

RUNOTAR,

Neron tuotteita maailman kirjallisuudesta.

Mimmoisia teoksia tähän kokoelmaan koetetaan hankkia, sanoo ilman laveampaa selitystä sen nimi jo selvästi, ja että niiden kääntäminen Suomen kielelle toimitetaan oivallisesti, on myös *tarkoituksena*. Paitsi sitä on aikomus jokaiseen teokseen liittää tekijän muotokuva ja elämäkerta.

Kokoelman 1:n ja 2:n osa ovat nyt ilmestyneet; ne ovat:

Kuninkaan-alut. Historiallinen näytelmä viidessä näytöksessä. *Kirjoittanut Henrik Ibsen. Suomentanut Ellei.* Ynnä tekijän elämäkerta ja muotokuva. Hinta: 2 m. 75 p.

Faust. G. W. Göthen tekemä murhenäytelmä. *Kaarlo Forsman'in suomentama.* Ynnä tekijän muotokuva ja suomentajan kirjoittama elämäkerta. Hinta: 4 m.

Kolmas osa, joka piakkoin ilmestyy, tulee olemaan:

Frithiofin Satu. Runoelma. *Kirjoittanut Esaias Tegnér. Suomentanut Em. Tammisen.* Ynnä tekijän muotokuva ja tohtori V. Vaseniuksen kirjoittama elämäkerta.

Syksyllä v. 1885 ilmestyy kokoelman neljäs ossa

Antigone. Sofokleen tekemä murhenäytelmä. *Kaarlo Forsman'in suomentama.* Runoilijan elämäkerran ja muotokuvan sekä selitysten kanssa.

Kuninkaan-alkujen ilmestymisen johdosta lausui Unsi Suometar muun muassa:

„... Niinkuin nimestäkin näkyy, saapi „Runotar“-jaksolta odottaa todellisesti arvollisia teoksia ulkomaan kirjallisuutta. Ja „Runottaren“ ensimmäiset kappaleet vastaavatkin tuota odotusta. „Kuninkaan-alut“ on parhaimpia suuren norjalaisen runoilijan näytelmiä, jakson toisena kappaleena annetaan Goethen „Faust“ ja kolmantena Es. Tegnérin „Frithiofin Satu“. Jos jakson seuraavakin osat ovat yhtä oivallisia ja arvokkaita, rikastuttaa „Runotar“ kirjallisuuttamme monella klassillisella teoksella...“

ten arkkujen lautoja ja kaatuneita ristejä Saatuaan nuotion hyvään voimaan, rupesi velho laittamaan kattilaa tulelle, johon jo oli kaadettu sitä vasten sinne kannettu vesi ja muut tenhokopeneet.

Nyt rupesi hän tenhomaan lakittomin päin. Hän rymysi polvillaan, höpisi ja hölpötti, myrisi ja mörisi, ruopi ja raapi, silmät muljollaan kuin härän päässä, ja käänteli itseänsä kaikille maailman neljälle ilman suunnalle.

Poikien oli helppo pimeän läpi, valkean-valoa vasten, nähdä kaikki hänen temppunsa, ja he olivat niin mielissään, että oikein ilosta käsiään hykersivät, sillä olihan heillä nyt otus kierroksessa, jota he niin kauvan olivat mielihyvällä varttuneet.

„Nyt on aika,“ kuiskasi muudan pojista kumppaneillensa.

„Ei vielä“ vastasi eräs heistä, „annetaan heidän päästä oikeen vauhtiinsa.

Samassa alkoi velho riisua vaatteita tytön päältä pois, samassa siirtäen hänet ulommaksi nuotiosta.

„Tuo p—u riisuu sairaan tyttö-rievun alasti talviseen ilmaan, saamaan³ vielä lisempää tautia, se ei saa tapahtua.“ Niin sanoen otti sanoja kivenmökulan käteensä ja paiskasi sen kattilaa kohden, mutta se laukaus ei sattunutkaan, se putosi vaan likitienoille nuotiota. Yhtähyvin myrrys-miehet kuulivat kopsauksen, ja säikähtivät siitä niin, etteivät tohtineet hievahtaakaan, katsella tirkistelivät vaan ympärillensä ja kuuntelivat joka haaralla, saadaksensa selville syyn tuohon odottamattomaan tomaukseen. Mutta kun eivät he keksineet mitään syytä siihen, rupesi noita mellehtimään ja manaamaan Manalan väkeä ja selittämään tytölle ja hänen isällensä, kuin-

ka männinkäisten on vaikea erota tytöstä, jopa niin vaikea, että oikein julkisesti tomahtelevat.

Samassa otti tuo nakkaaja heitti toisen kiven ja — molskis, se putosi keskelle kattilaa, kattila kaatui tenhovesineen ja nuotio sammui.

Nyt huomasivat sekä tenhoja että tenhottava, että nyt on paha merrassa ja lähtivät käpälämäkeen täyttä väkeänsä.

„Juokse, Jaakko, tytön jälkeen! Sinulla on palttoo, anna se ensihätiin hänen päällensä, paluuta hän sitten vaatettensa tykö, toimita ne hänen päällensä ja saata hänet kotiinsa, muutoin hän paleltuu; me lähdemme tuota junkkaria saavuttamaan,“ kuului silloin pimeään läpi komentava ääni.

Käsketty poika juoksi heti toimeensa ja sai tytön pian kiinni, antoi palttonsa hänelle suojaksi sekä toi hänet takaisin vaatteittensa luo, auttoi ne hänen päällensä ja otti hänen suojaansa, ettei hänelle mitään pahaa tapahtuisi.

Sillävälän olivat sekä velho että tytön isä kiittäneet kirkkomaan aidan porttia kohden, mutta heidän juuri sinne päästyään, töytäsi pari rivakkaa miestä heidän eteensä ja sanoivat: „ohoh! mihinkäs semmoinen kiire? — Ei askelettakaan etemmäksi,“ ja samassa takertui pari vahvaa kättä velhon niskaan ja silmänräpäyksessä oli hän kirkkomaalla kyönänä; sama onni oli tytön isän pakoret kelläkin.

Pojat olivat jo varalta laittaneet portille vahdit ja siltä joutuivat nuot pimeyden työn tekijät niinkuin rotat loukkuun. Samassa tulivat toisella puolella hautausmaata olleet pojat paikalle ja tytön isä päästettiin irti, sitten kun he olivat ensin häntä nuhdelleet, häväisseet, ja uhanneet hänet heittää lain käsiin.

„Päästäkää minutkin irti!“ pyysi velho.

„Eipäs mitään, vai irti! Eipä niin vähällä kumminkaan; tarvitsetpa saada palkan työstäsi,“ sanoivat pojat.

„Päästäkää heti, taikka — — — —

„Taikka mitä?“

„Taikka minä näytän teille kummia,“ uhkaili noita.

„Näytä vaan nyt meille kaikki kummasi, niitä me oikein halusta katselisimme,“ ilkkuivat pojat.

„Kautta haamuin ja maan-alaisten haltijain vannon minä, päästäkää minut irti ja paikalla, taikka muutoin saatte nähdä ja kuulla semmoista, joka ei ole juuri hauska kohtaus — päästättekö? Jumala teitä muutoin armahtakoon,“ uhkaeli noita hammasta samassa purra karautellen ja yritellen tekemään äkinäisiä rytkäyksiä.

„Ei puhettakaan irtipääsemisestä, koska kiinnipitämisellä saamme nähdä ihmeitä, joita niin halulla katselisimme. Onhan sinulla nyt apulaisesi lähellä, nosta nyt apuusi kirkonväkesi ja kaikki konninkaiset ja männinkäiset, joiden ylitse sanot itseläsi niin suuren vallan olevan ja jos voit sen tehdä, niin pääset pitemmittä metkuitta paikalla irti,“ sanoivat pojat ivaten.

Velho joutui aivan äänettömäksi tuosta poikien pelkäämättömästä puheesta ja niin oltiin tovin aikaa hiljaa.

„Noh!“ sanoi eräs poika ja lyödä nauvautti velhoa samassa hienolla pajukepillänsä selkään.

„Ai, ai,“ kitisi velho.

„Jos sinä hiiskut yhden sanan, niin katso itseäsi,“ sanoivat pojat, ja antoivat samassa hänelle useampia huimauksia.

Sen perästä ei vanki uskaltanut hiiskua yhtäkään sanaa.

„Mitä me nyt hänelle teemme, sillä emme tuota ruojaa julkea pieksää, niinkuin hän ansainnut olisi,“ sanoi eräs joukosta.

„Lasketaan mennessämme hänellä mäkeä,“ neuvoi joku.

„Niinpä kylläkin,“ sanoivat pojat suostuen.

Tapahtuman edellä oli ollut iso suoja, jonkatähden tiet olivat iljanteella ja muu maa melkein lumetonna. Kirkolle nouseva tiekin oli aivan pelkällä kaljama-jäätiköllä.

Pojat taluttivat nyt saaliinsa mäen partaalle ja kaasivat hänet kumoon. Sitten istui poikia hänen päällensä niin paljon kuin mahtui ja nyt mentiin kolin kolia mäkeä alas. Kun velho oli heidän allansa vatsallansa, piti niskalla istuja tukasta hänen päättään pystyssä, saadakseen siten ajokalullensa keulaa ja varjellaksensa, ettei konnan kasvot menisi aivan turmiolle. Mutta ei hän malttanut olla silloin tällöin nokauttamatta hänen kasvojaan tiehen parhaan kyydin aikana.

Tuo ei ollut velholle mikään hauska huilu, sillä hänen vaatteensa kuuluivat aivan repaleiksi ja hänen tavattoman terävä huikkunokkansa tylsyi melkoisesti tuossa pitkässä kirkkomäessä.

„Armoa, Jumalan tähden armoa!“ änkytti hän mäen alle päästyä.

„Me uskomme vahvasti, että noin mustasieluisista miestä Jumala auttaa kaikkein vähimmän. Kuminkin saat nyt tällä kerralla mennä, mutta jos sinä vielä tulet tuommoisille töille meidän pitäjääsen, niin katso itseäsi“ sanoivat pojat ja päästivät hänet irti. Velho lähti nyt kävellä köntytämään ja pojat menivät nauraa pyrskeyn kotiinsa.

Ennenkuin vielä oli oikein päiväkään, oli tieto

tuosta yöllisestä tapauksesta levinnyt ympäri kylää.

Aamulla varhain, kun kirkon likimmäisen talon isäntä tuli tupaan, oli velho penkillä istumassa.

„Jopa te nyt olette sangen surkeassa tilassa!“ sanoi isäntä, joka tiesi koko jutun tarkalleen.

„Johan tuota — niinhän tuota.“

„Pojankonnat ovat, luulen ma, tehneet teille pahaa?“ sanoi isäntä, ivahymy huulilla.

„Niin ovat — niin tekivät.“

„Tottahan kostatte heille oikein oikeasta kädestä?“

„Kostan — kovasti kostan.“

„Ja mitenkä?“

„En minä sentähden viitsi heille sen pahempaa tehdä, mutta minä laitan niin, että he kaikki joutuvat kärryyn päälle ja pääsevät kruunun leipää syömään.“

„Tämäkö asian vuoksi?“

„Ei, mutta minä laitan niin, että kyllä he asiaa saavat ja paljon pahempaa kuin tämä onkaan — niin teen,“ sanoi velho ikäänkuin peläten, että ihmiset jo käsittävät, ettei hän oikeastaan kykene mitään tekemään.

Tuon tapauksen perästä kadotti velho paljon arvoansa niillä tienoilla, mutta kun hänellä oli laaja piiri, oli hänellä kuitenkin viljalta vielä työtä ja hän koetti kaikin tavoin korvata tuota harmillista tappiotaan.

Aivan pian levisi tieto tuosta kolttosesta meidänkin pitäjääsen. Minä luulin olevan sopivan ajan ruveta tälläkin suunnalla hänen tenho-arvoaan alentamaan, riisuakseni siten taikauskoa pois kansasta. Rupesin siis julkisesti puhumaan ylönkatseellisesti ja pilkallisesti noidasta, samalla osoittaen, kuinka

turhanpäiväistä ja alentavaa on uskoa tuommoisen ilkiön uskottelemisia ja viettelemisiä, joka ei kuitenkaan saa aikaan hyvää eikä pahaa. Pian olivat nuo vastustustuamani velhon korvilla ja uhkauksia alkoi kuulua.

Sattuipa kerran niin, että eräässä talossa oli maahanpanijais-pidot, joihin minut käskettiin, ja velho oli myöskin siellä. Heti taloon tultuani huomasin, etteivät velhon asiat olleet oikeassa. Hän pyöri syrjittäin minuun, ja viskasi tavasta jonkun umpikuljuisen, pistelijään sanan, joita en ollut ollenkaan huomavinani. Vasta kun puolinen oli syöty ja tovi haasteltu niitä näitä, puhkesi hän julkisesti minua uhkaamaan.

„Kyllä niitä on jo parempiakin oriita kaadettu,“ sanoi hän ja katsoi minuun kierosti.

„Minkälaisia,“ kysyin minä.

„Semmoisia juuri kuin sinäkin olet.“

„Mitä sillä tarkoitatte?“

„Sitä että olisi hyvä sinulle itsellesi, kun pitäisit pienempää suuta ja antaisit arvoa muillekin.“

„Keneltä mielestänne olen arvon kieltänyt?“

„Esimerkiksi sinä pakkaat sekautumaan minun asioihini, jotka eivät kumminkaan sinuun kuulu.“

„En ikänä anna julkiselle velholle mitään arvoa,“ sanoin lujasti.

Samassa nykäsi joku minua takinliepeestä syrjään.

„Antakaa hänen olla, hän voipi tehdä paljon,“ kuiski hän minulle.

„Mitä se on, jota hän saattaa tehdä?“

„Pahaa.“

„No tehköön sitä sitten niin paljon kuin haluttaa, kyllä hän siitä saapi palkkansa,“ sanoin niin lujasti, että kaikki sen kuulivat.

„Ovat nuot hyvät kylänmiehet ennen olleet tarpeesen,“ uhkaili velho.

„He ovat kyllä tarpeellisia, mutta minä en rupea heitä väärällä tavalla itselleni hankkimaan, velhoista en ensinkään, sillä he eivät ole hyviä, vaan pahoja kylänmiehiä. He viettelevät ihmisiä turhanpäiväisillä ja epärehellisillä juonillaan pimeyden palvelukseen, samalla kun he petoksella riistävät köyhältäkin ainoan kopeekan. — Te ja teidänlaisenne olette suuria pettureita ja konnia,“ sanoin kiivaudessani.

„Moni on ennenkin katunut suurta suutansa, mutta liiaksi myöhään,“ uhkasi velho, päätänsä vääntäen.

„Tuommoinen mies uhkaa, joka naapuri-pitäjään kirkonmäeltä on juuri hiljakkoin niin kunniallisen kyydin saanut! Koska nyt selvästi huomaan, mikä teillä on tarkoituksena, nimittäin se, että hyväksyisin teidän pimeyden-työnne ja antaisin rauhassa teidän niitä harjoittaa, — niin sanon suoraan, ettei siitä tule mitään; päinvastoin koetan joka tilaisuudessa tyhjäksi tehdä teidän vehkeitänne. Ja koska taaksenne uppiniskaisuuttani, saatte koota avuksenne koko maailman noidat tenhomaan minua, omaisiani ja karjaani, miten vaan parhaiten taidatte“ sanoin vastapainoksi hänen ankaralle uhkauksellensa.

Tuo oli velholle kova papu purra, sillä ei hän ollut vielä koskaan ennen semmoista vastustusta kuullut. Hän puitsi heittämiinsä kiireenkynnessä eikä palannut enään koko pitoihin.

Minä luulin tuolla iskulla riisuneeni likiseudun kansalaisiltani kaiken taika-uskon, mutta erehdyinpä suuresti. Minä silmäsin pitovieraihin, he olivat synkän ja pelokkaan näköiset. Eräs heistä hiipi hiljaa minun luokseni ja hyvin varovasti antoi tie-

tää, mikä hirvuisen vaara minulla oli tarjona; hän oli yleisen mielipiteen tulkki, sillä he luulivat, että kosto kohta minut saavuttaa.

Kului joku aika, eikä minulle tullut huita haita. Kun he sen huomasivat, alkoi ihmisiä tulvata minun tyköni. Minkä elämällä ei ollut menestystä, joka varmaan on jonkun kateellisen naapurin työtä ja joka olisi kaikinmokomin poistettava; millä oli „reväisin,” joka olisi parannettava; minkä päähän ja pohkioihin olivat madot pakkauneet, jotka siellä konttiivat ja tekivät kiusaa, ne olisivat pois ajettavat; millä oli madonpano, kulla ajoi painajainen, mitä vaivasi kirkon, metsän ja vedenväki, kenenkä päälle oli kärmeet nostettu; millä oli pistokset, kulla muut pahat pulmat ja tartunnaiset, ja senkin seitsemät vammat, vastukset ja kohtaukset, jotka kaikki minun olisi pitänyt tenhomalla parantaa ja hyväksi tehdä. Jos kuinkakin olisin kokenut heille sanoa, etten minä ole mikään velho enkä tahdo heitä ruveta pettämään, eivät he sitä uskoneet. He sanoivat vaan: „Ette te olisi tuolle toiselle siellä pidoissa uskaltanut niin tehdä ja sanoa, jos ette tietäisi enemmän kuin leipänne palasen.“ Minä olin ensimmältä pahassa pulassa, sillä he luulivat minua vielä suuremmaksi velhoksi!

Minä ko'in heille selvittää, kuinka turhassa luulossa ja joutavan jäljillä he olivat, ja kun he tulivat vakuutetuksi, ettei heidän harras halunsa menestynytkään, lähtivät he vihdoin nurpolla nokin pois.

Voi kuinka lujassa tuo pakana-uskon ajoilta peritty taika-usko on ihmisissä! Se on lujassa kuin synty konsanaankin — niin on.

Kuudestaista luku.

Vanha tuttu.

Saman talven kevätpuoli se oli, kun meille tuli pari kummallista miestä. Hevosella he tulivat kartanoon, mutta sinne päästyään käänsivät he hevosensa ympäri ja sitoivat sen portinpieleen kiinni, ikäänkuin sillä varalla, että se olisi tarpeen tullessa valmis kiittämään portista ulos. Olin saapuvilla, kun he astuivat huoneesen ja heidän kummallinen käytöksensä pisti heti silmääni. He tulivat syrjäkarullaan, mullistellen ja mulkahutellen silmiään, niin että silmävalkuaiset olivat myötäänsä päällimpänä. He eivät sanoneet mitään hyvää päivää, eivätkä tehneet mitään tervehdystä, katsella muljottivat vaan ympäri huonetta, tarkastellen erikseen joka esinettä.

„Käykää istumaan!“ kehoitin heitä viimein kummastukseni seasta.

Mutta siihen sijaan, että he olisivat istuneet, otti vanhempi heistä lakkaristaan jonkun vanhan, tuiki likaisen ja kuluneen rievun, jonka lävitse hän alkoi katsella tirkistellä ympäri huonetta.

„Käykää, vieraat, istumaan!“ sanoin puoli kiiwaasti, sillä heidän kummallinen käytöksensä alkoi koetella kärsivällisyyttäni.

Sen tehtyäni, istui nuorempi heistä uunin kupeella olevalle jakkaralle, mutta vanhempi ei liikku-

nut ovipielestä mihinkään, vaan istui siinä olevalle ruhmolle.

„Mistä vieraat ovat kotoisin?“ kysyin heiltä sitten.

„Oletkos ainoa muukalainen, joka et näitä tiedä? sanoi vanhempi heistä.

Kuinka? Mitä? Mistä? Olihan tuo läksy niin tutun-omaista, mutta missä, milloin ja keneltä olisin sen kuullut, sitä en voinut itselleni selittää. Koetin ajatella sinne ja tänne, koetin pinnistää muistoani, mutta turhaan, ja asia kävi yhä kummallisemmaksi.

„No, mistä herran tähden te sitten oikeastaan olette?“ kysyin puoli hämmästyksissäni.

„Tuuli minulla on tupana, meri peltona, aallot aurana ja metsänpedot palvelijoina“, lausui taasen ruhmolla istuja.

„Seis! Minä olen jossain ennenkin kuullut nuot tenhosanat, mutta missä, sitä en voi muistaa“, sanoin yhä enemmän hajaantunein mielin. „Mistä te olette ja mitä te asioitsette? Sanokaa asianne suorin sanoin, sillä minä en ymmärrä teidän umpimielistä ja salaperäistä puhettanne“, lisäsin minä puoli kauhukissani.

„Me olemme kappamiehiä“, sanoi nuorempi heistä.

„Mitä kappoja te kannatte?“

„Susivoudin kappoja.“

„Oletteko te sitten susivouteja?“

„En minä, vaan tämä minun kumppanini on“, selitti nuorempi.

„Onko hän oikein virallinen susivouti?“

„Ei; hän on paljon parempi kuin virallinen susivouti.“

„Missä suhteessa hän on parempi virallista?“

„Siinä, että hän voipi karkoittaa sudet.“

„Millä tavalla?“

„Sanansa ja tietonsa avulla.“

Silmänräpäyksessä selkeni minulle nyt kaikki. Edessäni oli tuo kuuluisa susivouti, jonka niin monta vuotta sitten olin nähnyt tuolla niityllä umpikuljuisesti vehkeilemässä. Hän oli kokoilemassa kappojansa niistä piireistä ja pitäjistä, jotka hän oli saanut itseänsä uskomaan salaperäisillä, mitättömillä tempuillaan. Tuo hänen kumppaninsa oli kaaso, jonka tuli asiat esitellä, jos jossain talossa ei suoritetaan tunnettu tuota suurta sutten haltijaa. Kun sitten tuommoinen pulma sattui, lauloi tuo mahtipontinen mies ensin nuot umpikuljuiset, kauvan aikaa sitten kokoon kerimänsä runolliset sanat, jotka jokaisessa semmoisessa tilassa aina olivat yhdet ja samat kuin tiasen laulu. Sattuiko niin hullusti, ettei hänen pyhää pyhyttänsä vielä sittenkään ymmärretty, tuli kaason varovasti ilmoittaa asian todellinen laita, jolloin kapat ehdottomasti kirposivat. Sillä tavalla tuli myös varjelluksi susivoudin salaperäinen pyhyys, jonka hän oli itselleen anastanut.

Vaikka asia oli minulle selvinnyt, en kuitenkaan tahtonut mitään riitaa rakentaa, jonka vuoksi sanoin heille sävyisästi:

„Tämä ei ole mikään verotalo, eikä tästä makseta mitään kappoja millekään kappamiehelle.“

„Niin, niin, mutta onhan teillä eläimiä“, selitti kaaso.

„On kyllä, mutta minun tietääkseni ei niillä ole mitään semmoista veroa“, koetin minä puolustaida, olevinani ymmärtämättä koko asiaa.

„Eikä, mutta hän saattaa syöttää“, sanoi kaaso viattomasti.

„Syöttää! Mitä syöttää?“

„Hän voisi syöttää eläimenne.“

„No, se on sen parempi, mutta kyllähän itsekin koemme niitä syöttää.“

„Voi kun ette te ymmärrä! Hän saattaa syöttää teidän eläimenne — susilla.“

„Ei meidän eläimet susia syö.“

„Mutta sudet voivat syödä teidän eläimiä.“

„Tosi kyllä, mutta se ei riipu yhdenkään ihmisen tahdosta, vaan on se luonnon oikku, jos jotain semmoista tapahtuisi. Muutoin voin teille ilmoittaa, ettei meidän elukoita ole vielä koskaan susi syönyt eikä luule sen vastakaan tapahtuvan, siitä selvästä ja yksinkertaisesta syystä, ettei täällä ole niitä olemassakaan“, ko'in minä selittää.

„Se on hänen ansionsa, ettei niitä ole vahinko kohdannut“, selitti kaaso.

„Kuinka se on mahdollista?“

„Te ette ymmärrä asiaa, tahi ette tahdo ymmärtää. Hänen hallussaan ovat sudet, niinkuin viisi sormea kädessään; hän se on, joka voisi ne päästää karjaan tahi poistaa karjasta.“

„Joutavia. Onni tahi onnettomuus ei ole hänen koemmin kuin jonkun muunkaan kuolevaisen kädessä, vaan kaikkea ohjaa korkeampi kaitselemus. Olette sanonut, etten minä ymmärrä tahi en tahdo ymmärtää mitään. Mieleni tekee tuota lausetta muodostaa näin: te itse ette ymmärrä mitään tahi teette tuommoista työtä vasten parempaa tietoaanne“, pitkitin minä.

„Minkälaista työtä?“

„Tuommoista konnan työtä.“

„Olemmekos me konnia, vai?“

„Olette, vieläpä oikein suuria konnia.“

„Ette siis aio maksaa meille kappoja?“

„En koskaan tuommoisille kappamiehille.“

„Minkälaisille?“

„Semmoisille kuin te olette.“

„Minkälaisille? sanopas mies!“ puhkesi nyt itse susivouti kysymään, joka tähän asti oli ollut vaiti.

„Juuri semmoisille roistoille ja pettureille kuin te olette; joko nyt ymmärrätte?“

„Kylläksi ymmärrän, kylläksi — Jumala minua ja sinuakin varjelkoon!“ uhkasi susivouti.

„Semmoiset lauseet pois! Mitä teillä on Jumalan kanssa tekemistä, koska olette julkinen hiton palvelija? Suorikaa paikalla tiehenne koko kylästä niine kappoinenne, taikka minä panetan kiinni mokomat, laittomat kappamiehet, enkä pelkää yhtään teidän uhkauksianne enkä susilla syöttämisiänne“, sanoin kiivastuksissani.

„Kiitoksia paljon — kiitoksia! Aika tulee ja pian, jolloin olisit nuot suuret ja rohkeat sanasi suonut olevan sanomatta“, sanoi hammasta purra karautellen ja silmiään mulkoillen tuo loukattu suuruus, tehden samassa uhkaavia liikkeitä.

„Suorikaa paikalla tiehenne, taikka minä muussa tapauksessa kiirehdin teitä“, sanoin lujasti, sillä kärsimykseni alkoi olla aivan lopussa.

„Tee niin — sepähän nähdään — siinä on vallassasi, mutta sillä kädellä, jolla meidän lähtöämme kiirehditään, ei vasta sitä tehdä“, puhkesi nyt susivouti uhkaamaan.

Ennenkuin ennätin mitään vastata tai ajatella, oli tulinen luontoni riehahtanut ilmituleen. Ja ennenkuin kykenin itseäni hillitsemään, olin ryöpsähtänyt ylös, tarttunut tuota suuritietoista susivoutia niskasta kiinni, aika-nujakkaa vienyt hänet ulos ja paiskannut porrasten päähän lumipurkuun. Kun tuo vasta niin uhkaava susivouti kömpi ylös lumesta, johon hän oli umpipäähän muksahtanut, selkenin minäkin vihastani.

„Älkää, hyvä isäntä, minulle mitään tehkö, emme me tahdo kappoja — kyllä me menemme pois,“ pyyteli kaaso porstuassa peloissaan, sillä kun hän näki, kuinka itse päävaarin kävi, luuli hän itsensäkin niin käyvän, ehkäpä vielä pahemmastikin.

„En minä tahdo teille mitään pahaa tehdä, kun vaan suoritte heti rekeenne ja painatte pois koko kylästä ihmisiä pettämästä, mutta se pitää tapahtua paikalla; saatte kostaa tämän minulle kuinka tahdotte,“ puhelin heille.

Susivouti ei tohtinut enään yhtään uhkaella, koki vaan kaasonsensa kanssa kynttiä aikakyytiä rekeensä ja niin lähtivät he ajamaan pois koko kylästä.

Pian levisi tieto tuosta tapauksesta ympäri pitäjästä. Usea kyläläinen oli mielissään, kun pääsi tuosta kaksinkertaisesta susivoudin kappain maksusta vapaaksi, sillä nouseva sivistys alkoi jo valaista joitakuita, vaikkeivät rohjenneet vielä totuutta vasten silmiä tunnustaa. Mutta paljon useampi oli niitä, jotka surivat sitä kovaa kohtaa, mikä minulle oli tuleva piankin tuon pelätyn susivoudin mielenpahoittamisen tähden.

Ei kuitenkaan tuo asia ketään niin huolettanut kuin renki Mattiamme. Meillä oli nuori ja kaikenpuolin hyvä hevonen ja hän hoiti sitä niinkuin silmäteränsä. Mattimme mielestä oli se hirveän paha asia, kun hänen „Pokunsa“ syöpi susi, heti kun se ensikerran lasketaan laitumelle. Minä ko'in kaikein voimin luovuttaa häntä tuosta turhasta luulosta, mutta mikään ei auttanut. Kun en mitenkään saanut hänen suruansa haihtumaan, lupasin ostaa toisen yhtä hyvän hevosen sijaan, jos entisen niin huonosti kävisi, mutta ei sekään auttanut, sillä koko

maailmassa ei ollut muka hänen Pokunsa vertaista, josta hänellä oli syytä usein niin paljon kerskata.

Vasta seuraavana talvena huomasi hän koko susivoudin uhkaukset turhiksi, siitä selvästä syystä, kun Pokulle ei tullut karvan vahinkoa.

Seitsemästoista luku.

Se toinen.

Hun asuin niin likellä lääninhallitusta, jouduin ennen pitkää ajamaan kaikenlaisia asioita siellä, sillä entiseltä asuinpaikaltani lähetettiin niitä tukuttain minulle, ja pianpa rupesi nykyinenkin paikkakunta uskomaan niitä minulle.

Kesä oli, ja eräänä päivänä lähdin minä kaupunkiin tämmöisille toimille.

Tultuani lääninhallituksen käytävään, tapasin siellä suureksi ihmeekseni Laarilan.

„Tekö täällä, vai pettävätkö silmäni?“ sanoin hänelle hämmästyksissäni.

„Olenpa kun olenkin, aivan ihka elävänä, ihan teidän silmäinne edessä,“ sanoi Laarila ja tuli minua tervehtimään.

„No mitä teille kuuluu?“

„Eipä muuta, vaan epävakainen on onnen ratas — tuota.“

„Ettekö ole saanut mitään edullista paikkaa?“

„Eipä sitä ole tullut; kaikki ovat minua vastaan — tuota.“

„Se on kyllä surullista.“

„Niinpä se on. He eivät tunne minua, eikä minun kykyäni; minä onneton olen ennen-aikaani

syntynyt maailmaan," selitti hän puolitukahtuneella äänellä.

„Milloin olette tulleet tänne?“ kysyin häneltä, saadakseni keskustelun kääntymään pois tuolta ikävältä tolalta.

„Eilen, koko perheeni kanssa.“

„Koko perheenne kanssa?!“

„Niin.“

„Minä en ymmärrä teitä," sanoin hämilläni.

„Minä uskon sen, ettette tekään ymmärrä minua, ettekä tunne minun kykyäni, vaikka asia on päivän selvä. Niin syrjäisessä paikassa meni minun aikani hukkaan, sillä siellä ei tarvittu oppinutta miestä ja sentähden muutimme tänne, toivossa, että täällä kaupungin läheisyydessä pysyisi onnen ratas kohdallansa — tuota.“

„Mihin olette ottanut asuntonne?“

„Erääsen torppaan lähelle kaupunkia.“

„Ja mitä nyt aiotte?“

„Menen kuvernöörin luo, pyytämään häneltä jotain virkaa.“

Turha olisi ollut häntä siitä estää, sillä hän olisi sen pitänyt suorana sortona, eikä suinkaan minään ystävän neuvona. Salaisella surkuttelemisella katselin minä hänen ulko-asuaan, ja samassa sisällistä ihmistäänkin. Hänen viheriäpantainen lakkinsa oli jo hyvin kulunut ja itse pantakin oli jo ollut monesta kohden rikki, mutta sitä oli viheriällä langalla parsittu ja korjattu. Muutkin vaatteet olivat monikertaan paikatut, mutta kun ne olivat olleet alkujaan verasta, eivät nuot suuren arvon, opin ja kyymerkit suinkaan saaneet kokonaan kadota, viheriä panta ei ensinkään; arvattavasti olisi ne uudestakin tehty, mutta luultavasti eivät varat siihen riittäneet. Hän ei ollut rahtuakaan muuttanut entisissä

mielipiteissään, sillä aivan entisellään seisoi hän kaikkineen tuossa, mielestensä kiittämättömän maailman keskellä, kaikkien sortamana.

Kuvernööri tuli nyt ja astui sisälle, ja me nimme jäljessä. Laarila seisautui ovenpieleen ja minä astelin peremmäksi asioitani toimittamaan.

Yksi ja toinen kanslisti tai vahtimestari kävi Laarilalta kyselemässä, mitä hänellä olisi asiaa, mutta hän vaan lyhyeen vastasi: „minä tahdon puhutella kuvernööriä — tuota.“

„Mikä teillä on asiana?“ kysyi kuvernööri häneltä, tultuansa vihdoin Laarilan eteen.

„Virkaa — tuota.“

„Mitä virkaa?“

„Mitä häntä, tuota, olisi ensinnä aluksi —.“

„Minä en ymmärrä teitä.“

„Minä olen koulunkäynyt mies.“

„Vai niin. Minkä koulun olette käynyt?“

„Minä olen käynyt maanviljelys-koulun läpi.

Sepä hauskaa, mutta mikä on oikein tarkoitukseksi?“

„Tarkoitan, että saisin jonkun viran, vaikkapa vaan aluksi nimismiehen tahi siltavoudin viran — tuota.“

„Te olette aivan väärässä. Maanviljelys-koulujen tarkoituksena ei ole kasvattaa virkamiehiä,“ sanoi Kuvernööri nähtävästi hämillään.

„No mutta, tuota, eivätkö koulut ole sitä varten, että niissä tehdään virkamiehiä?““

„Maanviljelys-koulun tarkoitus on valmistaa kellovillisia maanviljelijöitä, eikä virhmiehiä; oppikouluissa virkamiehiä valmistetaan,“ selvitti kuvernööri.

„Opetetaanhan maanviljelys-koulussakin, ja siltipä — tuota — minä olen oppinut mies,“ intteli Laarila.

„Te ette ota ymmärtääksenne mitään järjellistä puhetta! Onko teillä muuta sanottavaa?“ virkkoi kuvernööri tuskaantuneen näköisenä.

„Ei tällä kerralla — tuota.“

„Saatte sitten mennä“ sanoi kuvernööri, pyö-
rähti ympäri ja meni tuiman näköisenä takaisin
kammariinsa.

Minä olin saanut asiani toimitetuksi ja lähdin pois; Laarila tuli perässä. Ulos tultuamme rupesi hän haikealla mielellä valittamaan maailman kiittämättömyyttä ja kovuutta häntä kohtaan. „Kyllähän minä sen arvasin, tuota. Olisikin ollut ihme, että vihdoinkin olisi huomattu minun suuri kykyne, eipä maailma sitten maailma olisikaan. Monta vähemmän oppinutta ja pienempikykyistä miestä on isolla viralla ja minun vaan pitää olla ajelulla, maailman tuntelemattomana hylkiönä, näkemässä nälkää perheeni kanssa. — Vahva uskoni on, että joku on kuvernöörille juorunnut minun päähäni,“ ja monta muuta semmoista puheli hän rinnan katua kävällessämme. Minä en suinkaan voinut yrittääkään kumoamaan noita hänen, mielestäni vääriä käsitteitään, sillä usein oli hän ollut jo lukemaisillaan minutkin vainoojainsa joukkoon, ja jos olisin vastustanut puolellakin sanalla, olisi tuomio ollut paikalla valmis ja sitä en kuitenkaan tahtonut. Ko'in siis hiljaisuudessa kuunnella hänen kujerruksiansa.

Kun meidän piti erota, rupesi hän hartaasti pyytämään, että tekisin hänelle sen kunnian, että lähtisin katsomaan heidän nykyistä asuntoaan ja hänen perhettänsä. Aikani ja asiani ei sallinut minun suostua hänen pyyntöönsä tällä kerralla, ja niin me erkanimme, sitten kun hän ensin oli saanut lupauksen, että jolloinkin sopivassa tilaisuudessa kävisin vaimoineni heitä katsomassa.

Muutaman viikon kuluttua tuli Laarila meille. Hänellä oli mukana viikate ja kirves, joita hän kau-pitteli minulle, koska hän muka ei itse tarvitse niitä. *Luonnollistahan oli, että minun täytyi ostaa ne vasten tahtoanikin, vaikka minulla ei suinkaan ollut niiden tarvetta; ilman sitä määräsi hän niistä niin korkean hinnan, ettei se ollut suinkaan mikään edul-linen kauppa. Ennen poislähtöänsä pyysi hän taas-kin moneen kertaan, että kävisimme kaikin mokomin katsomassa heidän talouttaan ja perhettään ja tuo pyyntö ei ollut mikään ulkokullattu, vaan se vuoti sydämen pohjasta.

Se oli elokuun puolivälin paikoilla, kun minä ja vaimoni lähdimme sinne. Heillä oli jo useita lapsia, joista vanhimmat alun toisellakymmenellä. Hyvin tietäen, ettei heillä suinkaan isoja varoja ollut, otimme mukaamme kaikenlaisia ruoka-aineita tulijaisiksi.

Perille tultuamme hämmästyimme kovin sen vihelijäisyyden ja kurjuuden tähden, mikä siellä oli kaikkialla nähtävissä. Asunto oli mitä kurjinta olla saattaa. Lahonneet seinät olivat pullistelleet sinne tänne ja maaperässä oleva lattia oli niin lahonnut reikiin, että sitä kävellessä täytyi varoa jalkojensa taittumista; jäljellä olevat lankut heiluivat kävellessä. Tuohilla ja päreillä paikatut akkunanruudut eivät suinkaan tehneet tuota huonetta paremmaksi. Alas-ton vuode, pieni pöytä ja pari kolme kulunutta tuo-lia tekivät huonekalujen virkaa; muuta minkään laista ei siellä näkynyt, jos ei lukuun oteta muuta-mia puoli-alastomia lapsia.

Isäntä-väki kovin riemastui meidän tulostamme.

„Voi hyväinen aika! Onko se nyt tosi, että saimme noin hyviä vieraita? Sepä oli oikein onni,“ hokivat he yhteen ääneen, tullessansa meitä tervehtimään.

„Me olemme tässä arkivaatteissamme, kun emme odottaneet juuri tällä hetkellä vieraita; lähdetään, Laarila, panemaan päällemme,“ sanoi vaimo, ja vaikka kuinkakin olisimme sanoneet, ettei tässä sen parempia tarvittu, menivät he vaan molemmin ulos. Missä he lienevätkin käyneet, sen ties taivas, mutta loppupäätös oli se, että he tovin päästä tulivat takaisin juhlapuvussa. Vaimolla oli ijän-ikäiset olianssi-vaatteet päällä, jotka olivat senkin seitsemään kertaan korjatut ja kursitut, mutta joiden helma sentään juhllisesti takapuolella laahasi maata; ei tarvinne mainitakaan, että Laarilalla oli muun muassa tuo arvoa antava viheriäpantainen lakki päässä.

Kun he nyt noin ilmestyivät, tulivat he uudestansa meitä tervehtimään ja toivottamaan meitä terve tulleiksi.

Sitten rupesi emäntä kahvea keittämään. Kun hän sai sen valmiiksi, toi hän sitä vieraillensa ja herrallensa, kuten luonnollistakin oli. Tuodessansa pyysi hän tuhatkertaa anteeksi, kun heillä vesi on niin huonoa, ettei siitä saa kunnollista kahvia. Ja tosiaankin lienee tuossa vedessä ollut jotain vikaa, jos ei muuta, niin ainakin se, ettei siinä luonnostansa löytynyt mitään höystöä, sillä kahviksi keitetynäkään ei siinä mitään semmoista ollut, jos ei vaan lukuun oteta sitä likaisen siintevää väriä, jonka se kiehuessaan oli saanut, mutta mistä, sen ties taivas.

Sillä välin oli vaimoni jakanut tuomisensa lapsille, jotka kävivät kohta ahnaasti käsiksi kaikkiin, mitä saivat. Mutta heidän äitinsä, kun sen huomasi, otti ne riistämällä pois vastaan kinnistelevien lastensa kynsistä ja vei omaan talteensa. Niitä tuli hyvä sylillinen, sillä vaimoni oli ottanut hyvän pa-

lasen lihaa, ison rasiällisen voita, pari juustoa ja useita paksuja, rukiisia leipiä.

„Sitä ei viitsi nähdä, että nuot lapset sotkevat ruokia, ja ilman sitä eivät he ole tottuneet semmoisiin ruokiin,“ sanoi emäntä takaisin tullessaan.

Nyt ruvettiin vieraille ruokaa hommaamaan. Kun oli kulunut aikaa, sen pitkää, tämän lyhyttä, ja kun oli kiluutettu ja kaluutettu sitä ja tätä, asuinhuoneen edessä olevassa mökissä, ruvettiin kantaamaan ruokia ja kaluja pöydälle. Neljä posliinilautasta asetettiin pöydälle, (joista kaksi oli ollut rikki, mutta kitattu) ja jokaisen viereen pantiin pöytäveitsi ja kahveli; sitten kehoitettiin istumaan. Isäntä ja emäntä loppasivat heti kätensä ristiin, istuen pöytään, ja me seurasimme esimerkkiä.

„Me emme pidä voista, vaikka kyllä meillä sitä olisi, näin laitettu kala on verrattoman hyvää ja sitä me syömme,“ sanoi kohtelias emäntämme ja ojensi samassa meille lautasen, jossa oli halaistuja ja päätömiä silahkoita, ja joihin oli höysteeksi tiputettu etikkaa sekä hienonnettua sipulia.

„Emmekä lihasta,“ sanoi Laarila, tukkien ahaasti leivän kanssa silahkoita suuhunsa.

„Niin, emmekä lihasta, sentähden en tuonut sitä pöytään, sillä näin laitettu kala on verrattain paljon parempaa kuin voi ja liha, ja kyllähän vieraamme kotonaan aina saavat jokapäiväisiä ruokia,“ puheli emäntä.

Kun oli tuota verratonta kalaa syöty kyllikseen, ryöpsähti emäntä pöydästä ylös ja meni etumökkiin. Sieltä palasi hän aivan pian, tuoden tullessaan kivi-kupin, jossa oli kylmiä pieniksi leikeltyjä, kuorituita perunoita, joku hitunen pienittyä silahkaa ja joku pisara etikkaa. Tuon kupin laski hän juhlallisesti pöydälle ja istui itsekin pöytään.

„Tässä on salaattia — ottakaat ja syökää! Syökää niin paljon kuin haluatte. Ei tarvitse yhtään ujustella, vaan olkaa niinkuin katonanne! Tämöinen salaatti on erin-omaisempaa laatua ja me pidämme siitä paljon. Ei mikään pidä tälle ruokalaadulle eikä Laarilakaan pidä mistään niinkuin tästä,“ esitteli emäntämme yhtenä hyrinänä.

„Se on tosi: en mistään ruokalaadusta minä pidä niin paljon kuin tästä salaatista; voita ja liharuokia en tahdo nähdäkään — olkaat hyvät ja ottakaat lisää! onpa hyvä, kun vieraamme saavat näin harvinaista ruokaa,“ säisti isäntämme.

Sitten kun oli tuota ihmeellistä salaattia apettu oikein aikalailla, oikaisi isäntä itsensä suoraksi ja kysyi: „vieläkö sinulla on muuta antamista?“

„Eihän minulla ole muuta, ja mitäpä tässä muuta tarvittaisiinkaan. Kun meillä on niin hyviä vieraita, olen laittanut vaan kylmiä ruokia; sillä se on paljon harvinaisempaa; kyllähän lämpymiä ruokia aina saapi. Me emme pidä maidosta, emmekä sahdistaakaan. Tuo meidän vesi onkin oikein hyvää ja varsin erin-omaista juomaksi, vaikkei siitä ole kahvevedeksi — juokaapa sitä salaatin päälle oikein kelpolailla, se on erittäin hyvänmakuista ja terveellistä. Tosin olisin minä osannut laittaa tämän puolisen monipuolisemmaksikin, vaan ei ollut minulla aikaa käydä kaupungissa, kun vieraamme tulivat niin äkkiarvaamatta. Olisihan minulla ollut ihan valmista puljongiakin, mutta kun se olisi ollut liharuokaa, joka ei olisi ollut sopivaa tähän järjestelmään ja kun se olisi ollut lämmitettävä, niin ei se olisi ollenkaan sopinut, kun kerra rupesin kylmiä ruokia valmistamaan,“ puheli emäntä ja sitten me nousimme pois pöydästä.

Koko syönti-ajan seisoivat lapset ympärillämme

ja vesissä suin näyttivät ahnain silmin lukevan joka ikisen palan, jonka me suuhumme panimme. Nyt tuli heidän vuoronsa, eikä kauvan viipynytäkään, ennenkuin päättömät ja halaistut silahkan jäännökset olivat salaattinensa sukeltaneet teille tietämättömille.

Sitten kääreentyi isäntäväki meidän ympärillemme ja keskustelu alkoi.

„Kuinka te olette voineet sitten viime näkemämme? aloitteli emäntä.

„Kiitos, hyvinpä vaan, vastasi vaimoni.

„Eipä teidän ole konstikaan, vaan toista on meidän tässä.“

„Kuinka se niin on?“

„Niinpä se on, kun Laarila ei saa mitään virkaa.“

„Se on kyllä paha.“

„Kyllähän tekin sen huomaatte, kuinka paha se on. Ajatelkaapas: mennä ensin kouluun ja laittaa itsensä oppineeksi mieheksi, ja yhtäkaikki joutua unhotuksiin ja hyljätyksi, se on todellakin paha.“

„Ei se ole hyvä.“

„Ei se ole hyvä. Ja vaikka emme ole erinomaisesti mitään vailla, käypi elämä kuitenkin tuskalaksi, kun Laarila ei saa virkaa, ja koko perheen tarpeisin ei ole mitään muuta tuloa kuin mitä Laarila kirjoittamallaan ansaitsee ja se on liian vähän.“

Kyllä sitä ei saata paljoksi sanoa.“

„Kyllä sitä ei saata — mutta se tulee siitä, etteivät ihmiset tunne, kuinka iso kyky Laarilalla on ja kuinka oppinut mies hän on; hän tuntee kaikki, mutta kukaan ei häntä.“

„Epävakainen on onnen ratas,“ sanoi Laarila puoli huokaavasti ja kohensi itseänsä ryhdikkäämmäksi.

„Vaikka emme olekaan mitään erinomaista

vailla, mutta saattaisihan elämämme kuitenkin monessa kohdassa olla toisin, esimerkiksi vaatteen ja asunnon puolesta; ruokaa meillä kyllä olisi yllin kyllin, mutta Laarila ei voi tuolla ammatilla meille kaikkia tarpeita saada," pitkitti vaimo, tyynnyttyään, samaa nuottia.

„Minun mieleeni juohtuu jotain," sanoi vaimoni.

„Mitäpä se onkaan?" sanoi talon emäntä ilostuneemman näköisenä.

„Nythän on paras marjojen aika," sanoi vaimoni.

„Entä sitten?"

„Ajattelen, että nuo lapsetkin saattaisivat ansaita jotain. He voisivat aivan hyvin poimia marjoja ja viedä niitä kaupunkiin kaupaksi, jossa niistä maksetaan hyvä hinta."

„Niinkö," semmoistako sanotte? Enpä minä olisi teistä semmoista uskonut. — Miltä se näyttäisi kuin meikäläisten lapset kaupungissa marjoja kaupittelisivat? Jopa ne ihmiset jotakin ajattelisivat, kun näkisivät meidän lapset marjoja myömässä. — Eipä käy päinensä niin alentaa arvoansa," sanoi emäntä melkein kauhistuksissansa.

„Emme me suinkaan ole sitä hävenneet, sillä minä olen harva päivä käynyt lasteni kanssa marjassa, jotka olen itse käynyt kaupungissa myömässä, vaikka meiltä on paljon pitempi matka sinne, ja olenpa sieltä kaapannut sievät rahat," sanoi vaimoni ikäänkuin puolustellen itseänsä.

„Mitäs siitä, se on aivan eri asia. Teikäläisille se kyllä sopii, vaan ei meikäläisille, sillä ettehän te ole mitään koulua käyneet," selvitti emäntämme melkein loukkaavasti.

Kun ei pidot näyttäneet paranevan, aloimme hankkia poislähtöä. Isäntäväki jätteli meidät monikertaan hyvästi ja pyysi meitä käymään vastakin

talossa, samassa toivottaen, että entinen ystävyys pysyisi edelleenkin voimassa; myös vakuuttivat he monikertaan, että he käyvät jolloinkin meillä vieraina. — Ja niin me lähdimme.

Surkutella tosiaankin täytyi tuon perheen tilaa. Niin silmin nähtävä kurjuus ja köyhyys kun heillä oli, oli heillä kuitenkin niin ankara aatelisylpeys, että he katsoivat arvoansa alentavaksi kaiken luval- lisen ja kunniallisen työn. Aatelisylpeydellä he myös koettivat arvoansa yllä pitää ja salata köy- hyyttänsä, joka ei kuitenkaan onnistunut sen parem- min, kuin päättymällä mitä surkeimpiin kujerruksiin ja valituksiin puutteesta ja ihmisten kiittämättömyy- destä. Tuota kaikkea sjatellessamme tunsimme it- semme sanomattoman onnelliseksi, kun tiesimme itsemme vapaiksi tuommoisesta mielen-ylennyksestä ja kahta rakkaammalta tuntui meille kaikki luvalli- nen työ, joka meidät oli pelastanut tuosta sietämät- tömästä kurjuudesta, johon Laarilan perhe oli luul- lun oppinsa ja ylevyytensä vuoksi joutunut. Vai- moni oli erittäin tyytyväinen, kun hän vei heille mielestänsä niinkin runsaat viemiset, että he edes kerrankin saisivat nälkensä sammuttaa.

Kahdeksastoista luku.

Kipeä hevoseni.

Hinsimmältä näytti siltä, että kaikki ponnistukseni taikauskon kukistamiseksi olivat ihan turhat. Mutta niin kuitenkin ei ollut, sillä aikojen kuluessa aleni noidilta arvo, johon suuresti vaikutti ajan oloon tuo velhon julkinen vastustamiseni ja susivoudin viimeinen kyyti kylästä. Silloin oli jo useita suomalaisia sanomalehtiä, joita kaikilla tavoilla koetin saada kansalaiseni tilaamaan. Ne levittivät kirkkaan kynttilän tavoin valoaan matalimpaankin majaan ja olivat suurena apuna taika-uskonkin poistamisessa. Sen ylönkatsojia eneni enenemistään ja sen kautta väheni velhouskin viimein niin, ettei sitä luullut olevan olemassakaan.

Minä en ollut siihen elettyyn koskaan kasvatanut hevosta. Nyt olin sen tehnyt ja se menestyi sangen hyvin. Kun olin sen pienestä varsasta pitäin ruokkinut, vaalinut ja hoitanut, perehtyi se niin minuun, että äänenikin kuultuansa, tuli kohta hirnuen luokseni ja juoksi perässäni kuin koira. Ollen hyvälahjainen ja pulskea elukka, oli se oikein lempihevoseni.

Eräänä talvena tuli tuo hevoseni semmoiseksi, että se tallissa seisoessaan hikoili aivan vesimärjäksi.

Minä koetin hoitaa ja ruokkia sitä, mutta hevonen vaan laihtui.

Peräti kokematon kun olin tuommoisissa tapauksissa, kyselin yhdeltä ja toiselta neuvoa tuohon vammaan. Neuvoja ei puuttunutkaan, ja niistä huomasin, ettei taika-usko olekaan vielä läheskään loppunut ihmisistä. Kaikki neuvot olivat siitä yksimieliset, että hevosella ajaa painajainen, vaikka heillä olikin niin erilaiset neuvot sen poistamiseksi. Eräs heistä neuvoi, että pitäisi salvaa annakka piltun patsaasen; toinen väitti, että joku hengellinen kirja olisi paljon tehoisampi annakkaa, varsinkin semmoinen, jossa olisi Vapahtajan nimi; joku taas, että tehokkain keino pahan poistamiseen olisi se, kuin vääntäisi soimen laitaan kairilla reijän, panisi elohopeaa sen pohjaan ja löisi leppäpuusta vuollun, kahdeksankantisen tulpan suulle. Olipa joku, joka väitti kivenkovaan, ettei minulla menesty koskaan mustat eikä ruunit hevoset, vaan minun on hankkiminen itselleni punaisia. Kaikki nuot neuvot annettiin minulle salaviihkaa, ensin vilkaistiin ympärillensä, ettei kukaan sitä kuulisi.

Minä katsoin sydämestäni ylöns kaikki nuot neuvot, sillä käsitinhän aivan hyvin, etteivät ne olleet muuta kuin tyhjiä taika-uskon kompeita lievemässä muodossa.

Kun hevonen oli yhä edelleen samanlaisena, pitkitin vaan apukeinojen kyselemistä. Sattuipa niin, että muutamassa talossa oli iso huutokauppa, johon oli kerääntynyt paljon väkeä. Esittelin siis asiiani siellä suuressa miesjoukossa. Se ei ollut sanottu kuuroille korville, sillä eräs mies otti heti puheen vuoroa.

„Teidän hevosenne on aivan samanlainen kuin minunkin kerran oli,“ alkoi hän. „Minulla oli punai-

nen, nuori hevonen, joka oli lihava kuin säkki, mutta tallissa oli sillä semmoinen vaiva, että tuli aivan vesimärjäksi. Kun se vietiin joskus ulos, piti olla useita miehiä tukemassa kahdenpuolen, ettei se pääsyt kaatumaan. Kun se käveli tallin lattialla, ratisivat lankut ja olivat mennä poikki, niin raskas paino siinä oli. Mutta kun se saatiin ulos, hyppäsi se kuin taivaan tähti ja oli iloinen kuin käki. Mutta annas vaan sen tulla talliin, heti taas sama paino päälle ja sama leikki eteen. Kun ei sille saatu apua, noudin minä Kelu-Kallen *) sitä katsomaan. Minä katsoin oikein tarkasti mitä hän sille teki. Hän nouti metsästä hyvän joukon suopursuja, männynkärkkejä ja tuulenpesiä, pani ne muuripataan ja vettä päälle. Sitten lämmitti hän sitä niin paljon, että vesi rupesi juuri kirppuilemaan, ei yhtään muuta, sillä ei kuulu auttavan, jos se saapi kiehua. Sillä vedellä hän sitten pesi hevosen ja antoi sitä sisällekkin. Hän ei tehnyt sille mitään muuta, sen katsoin tarkasti, ja sitten se rupesi paranemaan. Minä en usko taikoja, mutta koska tämä ei ole mikään taika, niin sopiihan tuota koettaa,“ näin selitti mies toimestansa.

„Paraniko hevonen heti sen jälkeen?“ kysyin häneltä.

„Sitä en muista kuinka pian se parani, mutta sen jälkeen se parani,“ sanoi neuvoja.

Se oli järjellisin neuvo, mitä siihen asti olin kuullut, sillä olihan siinä jotain, joka oli jotakin muuta, eikä vaan pelkkiä papereita tahi puuhun nauhattua elohopeaa. Mutta yhtäkaikki haiskahti tuo varma ja julkinen neuvo jotenkin loitsulta ja senkautta huomasin, ettei kertoja ollut niin vapa taika-

*) Eräs mies, joka kulki ympäri pitäjästä puoskaroimassa kaikenkaltaisia eläinten tauteja.

uskosta kuin hän itselleen ja muille uskotteli, hän oli vasta pääsemäisillään, jonka hän piti jo täydellisenä puhdistuksena.

Tyytymättömänä tuohonkin neuvoon olin poislähtemäisilläni, kun joku nykäsi minua takinliepeestä. Minä pyörähdin katsomaan ja havaitsin että joku mies tahtoi minulle jotain sanoa. Minä pysähdyin odottamaan.

„On niitä parempiakin neuvoja painajaisen karkoittamiseksi, sillä painajainenhan teidän hevosellanne ajaa,“ sanoi puhuja ikäänkuin kuiskaamalla, katsellen ympärillensä.

„No minkälaisia? antakaapas kuulla!“ sanoin hänelle, utelijaisuudesta saadakseni tietää yhä moninaisempia keinoja luullun painajaisen karkoittamiseksi.

„Onko teidän aitassanne semmoista pölkyn- eli laudan päätä, jonka päällä olisi lihoja hakattu?“ kysyi hän jo paljon rohkeampana.

„On ja vieläpä monivuotinenkin semmoinen palvelija, mutta mitä sillä tehtäisiin?“ sanoin hänelle.

„Mitäkö sillä tehtäisiin? Silläpä sitä tehdäänkin, joka vaan osaa sitä oikein käyttää, mutta siinäpä se temppu onkin.“

„No!“

„On teillä talli?“

„On.“

„No sitten ei tarvitse tehdä muuta, kuin että otatte sen pölkynpään, jolla lihoja on hakattu, ja viette talliin, jossa sidotte sen piltun kohdalle kattoon aivan ihan sille kohdalle, jossa hevosta pidätte, niin on teko tehty ja painajainen poistettu,“ sanoi neuvoja suurella varmuudella.

„Olisikohan siitä apua?“

„Siitäkö apua? Onpa tietenkkin siitä apua; minulla on oma kokemus asiassa. Ja Heitolan Matti-isännälläkin oli kerran aivan sama pulma edessä kuin teillä nyt, ja hänellekin minä neuvoin tämän keinon. Hän olikin hyvin mielissään, kun sai hevonsa niin vähällä paranemaan,“ vakuutti puhuja.

Hän teki nyt itsensä hyvin ryhdikkään näköiseksi, nypiskeli ehtimiseen nokkaansa ja ry'iskeli uutterasti, joka nähtävästi oli teko-yskää. Näyttipä siltä kuin hän olisi vaatinut itselleen enemmän arvoa tuon salaperäisen ja avullisen keinon neuvomisesta.

„Kulopainajainen on taas hyvin huokea parantaa, se ei tarvitse juuri paljon mitään,“ sanoi neuvoja sitten, oi'aisten itsensä suoraksi.

„Kulopainajainen? Onko niitä painajaisia useamman laatuksiakin?“ sanoin hämmästyksissäni.

„Ettekö te tuohon elettyyn vielä sitä tiedä?“

„En todellakaan.“

„Sepä nyt vasta kumma on. Kulopainajainen ei tee hevosta märjäksi niinkuin tavallinen painajainen, vaan se kasvattaa karvan pitkäksi.“

„Vai niin!“

„Niin, ja se taivuttaa karvan nojalleen päinvas-
taiseen suuntaan kuin muilla hevosilla.“

„Sepä kumma!“

„Kumma se on, ja muutoin tulee kulopainajaisen ajaman hevosen karva pitkäksi ja kuivaksi kuin kuloheinä, niin että sitä oikein tuuli heiluttelee.“

„Mitä sellaiselle hevoselle sitten pitäisi tehdä?“

„Se ei juuri suuri keino, jolla se paranee. Ei tarvitse muuta kuin viepi karhin talliin, ja panee sen piltun kohdalle seljälleen tahi piit ylöspäin, niin kyllä kulopainajainen lähtee tiehensä,“ sanoi neuvoja, ja rykäsi vakuudeksi.

„Eihän tuo ole minusta helpompi eikä vaikeampi tehtävä kuin tavallisen painajaisenaan ajaminen,“ rohkenee hänelle muistuttaa.

„Eikö ole? vai ei ole. Onpa vaan kulopainajainen helpompi poistaa kuin tavallinen. Sillä eipä kaikkien aitasissa ole lihoja, joita hakatessa ei siis pölkkyäkään tarvita; karhi sitä vastaan on melkein jokaisella, jolla hevonenkin on,“ selitti mies toimesaan.

„Minusta,“ sanoin hänelle, „tuntuvat nuo neuvot niin pehmoisilta, etten minä voi niihin ensinkään luottaa.“

„Ette voi luottaa! Se tulee siitä kuin ette ymmärrä asiaa.“

„Mahdollista kyllä, mutta sittenkään en voi luottaa.“

„Kuulkaapas nyt, kuulkaa kaikki! Asia on aivan luonnollinen. Se on tietty asia, että painajainen on olemassa ja että se ei ole mikään hyvä, vaan paha henki. Hän on saanut toimekseen tehdä paha ihmisille ja eläimille. Niitä se muokkaa, ahdistaa, nuijii ja painaa, semminkin öillä, jolloin kaikki pahat henget ovat liikkeellä. Sehän se on, joka hevostakin rutistaa yön aikoina, niin että se päivällä vielä hikoilee siitä löyhkeestä. Olen kuullut, että jotkut noista ilkiöistä ovat heikompia ja pelkäävät vähempiäkin keinoja, mutta kun sattuu oikein aika konninkoinen, eipä se tottelekaan vähää, eipä maar' ja semmoinen kuulu olevan teidänkin hevosenne kimpussa. Semmoisille väkeville ilkiöille täytyy laittaa tehokkaampia keinoja. Mutta minä tahdoisin tietää, mikä olisi voimakkaampi pelättämään niin äkäistä koukoa, kuin juuri tuo pölkyn kappale, sehän on kokonainen mestauslava, jolla on niin monta elukkaa hakattu sadoiksi palasiksi. Kun se

viedään tallin kattoon hevosen piltun kohdalle ja kun tuo hirviö sitten vielä tulee eläin parkaa painamaan ja nujuuttamaan, havaitsee se tuon vaarallisen pölkyn katossa, uhkaavana ja turmiota tuottavana. Tuotahan se heittiö sitten säikähtää ja lähtee täyttä vauhtia kypälämäkeen, sillä hän pelkää itsensäkin sen päällä kappaleiksi hakattavan, ja niin jättää hän eläin-raukan rauhaan. — Eikö tämä ole ihan luonnollinen asia, vai kuinka?”

„No entä kulopainajainen?”

„Samati luonnollinen on kulopainajaisenkin juttu. Ei suinkaan sekään ole mikään hyvä henki, mutta hän on saanut toisenlaista tehtävää kuin edellinen. Hänen toimenansa on elukkojen karvan nujuuttaminen ja taivuttaminen päähän päin nojallensa. Ilkiöllä lienee paljon vaivaa tuota tehdessänsä, semminkin kun ei hän tohdi sitä tehdä muulloin kuin yöllä, elukat kun ovat, näette, kristittyjen ihmisien hoidettavina. Hän kokee joutuisasti tehdä työtään, että joutuisi toiseen paikkaan, sillä piiri on iso. Kun nyt karhi viedään tallin parvelle ja lasketaan piltun kohdalle seljällensä, havaitsee kulopainajainen tullessaan siinä hirveän kovakarvaisen otuksen, jolla on vielä kovemmat karvat kuin piikkisialla. Tietysti hyppää se heti tuon kummallisen otuksen niskaan, lääpsähtää sen päälle ja kokee taivuttaa karhin piitä sinne ja tänne; mutta katso kummaa, nuot piikit eivät onnahdakaan. Jopa näkee ilkiö koko työnsä turhaksi ja lähtee tipo tiehensä koko tallista; ja tuon kauhun nähtyänsä heittää se koko virkansakin. Näin selitti mies oikein peruksellisesti alkamansa asian, kokien saada sen niin luonnolliseksi kuin suinkin mahdollista oli.

„Eikö kulopainajainen tule siitä, kun hevonen syöpi vaan pelkkiä kuloheiniä?” kysyi joku joukosta.

Tuo kysymys teki nähtävän vaikutuksen läsnäolijoihin, sillä melkein jokaisen suunpielissä vaikkoi hieno ilve-hymy.

Aina sinä noita joutavia puhut“ sanoi mies ja lähti pois.

Minä en tuntenut hänen ulkonaista tilaansa, niinkuin sisällisen nyt jo tunsin, sentähden tuo kysymys ja sen vaikutus tuntui mielestäni vähän oudolta. Rupesin kyselemään miksikä se niin oli. He selittivät minulle, että hänen hevosellaan ajaa aina kulopainajainen siitä selvästi syystä, kun ei hän anna muuta ruoaksi kuin kuloheiniä, sentähden hänen hevosensa on aina laiha ja pitkäkarvainen, eikä sitä tautia ole vielä koskaan poistanut mikään seljälleen pantu karhi. Heillä oli selvä esimerkki edessä ja sen valossa oivalsivat he kulopainajaisen jutun oikean laidan. — Kuinka he sitten lienevät olleet vapaita muusta taika-uskosta ja muusta painajaisesta — sen ties taivas.

Minä olin neuvoja hakenut ja niitä saanutkin, mutta en semmoisia, jotka olisivat minua tyydyttäneet. Kun tulin kotia huutokauppapaikasta, sain heti tiedon, että eläinlääkäri oli kylässä. Riensin paikalla hänen luoksensa ja esittelin hänelle asiani. Hän kuunteli kertomustani maltillisesti, suu vähän naurussa.

„Hevosenne on nuori, eikö niin?“ sanoi hän kertomukseni loputtua.

„Kolmas talvi.“

„Arvasinhan minä sen. Sillä on hammasten lähdön aika, ja ennenkuin ne lähtevät, liikkuvat ne kauvan, sentähden käypi syönti hitaasti ja vaikeasti. Hevonen kokee kumminkin saada ravintoansa, mutta työ on niin kovaa, että eläin kostuu paikoin aivan vesimärjäksi; siinä se on koko syy,“ selitti eläinlää-

käri. Sen jälkeen hän antoi minulle tarpeelliset neuvot.

Riensin siis kotiin ja tein niinkuin oli käsketty. Samasta hetkestä lakkasi hevonen märkänä olemasta ja — painajainen oli poistettu.

Jonkun ajan kuluttua tapasin saman miehen, joka niin pontevasti oli esitellyt tuota painajaisen parantamiskeinoaan.

„Hevoseni on jo parannut,“ sanoin hänelle.

„Oikeinko todella?“ sanoi mies huomiollisesti ja hänen silmänsä oikein kirkastuivat.

„Todellakin,“ vakuutin hänelle.

„Veittekö lihanhakkuu-pölkyn talliin?“

„En, sitä en tehnyt.“

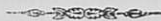
„Millä se sitten parani?“

„Hevosen hampaat olivat irti, ja kun ne lähtivät pois, parani se heti.“

„Mistä te sen tiedätte?“

„Eläinlääkäri sanoi niin.“

„Ei se sen vuoksi ole parannut. Painajainen on poistunut jo pelkistä neuvoistani, se ei ole ollut, näen mä, äkäisintä laatua,“ sanoi hän nähtävästi pahoillaan, kun minä en ollut käsittänyt hänen mahdottoman arvokasta hyvää työtänsä.

Yhdeksästoista luku.

Dobra haraschoo.

Aikaa on kulunut, ja ohi rientäessään oli se meille opettanut monta opetusta, antanut monta ohjetta ja neuvoa elämän velvollisuuksissa. Kovat olivat useinkin nuo neuvot, mutta varmat. Ne vartuttivat meitä yhä enemmän tuntemaan itseämme ja lähimmäistämme, samassa kun ne kirkastivat näkö-alaamme tuntemaan maailmaa yleensä. Tuon avun nojalla rupesin tarkastelemaan ihmistä ja kansaani semmoiseen, en parempaan enkä pahempaan. Sitä tehdessäni rupesin piirtelemään havaintojani paperille, ja ennen pitkää syntyi siitä semmoinen kyhäys, että eräs kirjankustantaja katsoi sen kannattavan painomustetta. — Minä häpesin tuota kyhäystäni niin kovin, etten olisi suonut löytyvän sitä yhtään kappaletta paikkakunnassani, enkä koskaan puhuttavan siitä yhtäkään sanaa. Jos jossain satuin huomaamaan sen, ko'in olla hiljaa kuin hiiri jauhoropeessa, ettei kukaan olisi siitä virkkanut mitään.

Joku aika sen jälkeen, tuli Laarila vaimonsa kanssa meille vieraksi. He onnittelivat minua juhllallisesti kirjailijana. Muutoin olivat he aivan samat ihmiset kuin ennenkin. Samat mielipiteet ja käsitukset, samat kujerrukset ja valitukset, samat itsensä oppinsa, kykynsä ja suuruutensa peilailemiset sekä

katkerat käsitteet mailman kiittämättömydestä. Heillä oli samat, monikertaan korjatut, jopa paikatkin juhlavaatteet yllään kuin ennenkin ja Laarila piti ylevästi ja pyyleänä samaa, mutta yhä riutuneempaa viheriäpantaista lakkia päässään. Niin, samat sisältä ja ulkoa — heitä ei ollut aika opettanut.

„Te voitte täällä, näen mä, varsin hyvin, niin kuin suotava onkin. Teillä näkyy olevan kaikkia elämän tarpeita ja elämänne näyttää kaikinpuolin mukavalta,“ aloitti Laarilan vaimo puheen.

„Kyllä kaiketi me täällä toimeen tulemme, semminkin kun olemme vähään tyytyväiset ja teemme työtä,“ sanoi vaimoni, ikäänkuin hienosti viitaten, että työ ja toimi on ainoa tuki ihmiselle elämässä taistellessa.

„Se on teille sangen hyvä, kun ei teidän miehenne ole käynyt mitään koulua, sentähden saattaa hän arvoaan menettämättä tehdä vaikka mitä työtä,“ sanoi Laarilan vaimo.

„Hyvä se on, kun ihminen työtä tekee, sillä se on jokaiselle elämän ehto,“ vastasi vaimoni.

„Mutta toista se on meidän — toista se on meidän,“ sanoi Laarilan vaimo ja tuo toinen „toista se on meidän“ oli jo hyvin korkea ja itkunsekainen; sitten purskahti hän valtavaan itkuun.

En tiedä kumpaaako oli vaikeampi katsoa: Laarilaako, joka vaimonsa itkusta murtuneena väänteli käsiänsä ja heilutteli ruumistansa edestakaisin, samassa pidättäen kasvojensa kaikilla jäntäreillä häneltäkin pyrkivää itkua, jonka tähden hänen kasvonsa värisivät juuri kuin myrskyn riepottama haavan lehti — vaiko hänen vaimoansa, joka tuossa täydestä sydämestään itki luultua suuruuttansa ja ihmisien kiittämättömyyttä.

Tovin tuossa vaikeassa asemassa oltuansa, sai Laarila viimeinkin lähteneeksi tyrskivän ja nyyhkyttävän vaimonsa luo, jonka kädestä hän otti kiinni ja sanoi hyvin suurella änkäämällä: „rakas Mari! Epävakainen on onnen ratas, niin on maailman järjestys ja niin on sallimus sen tahtonut — tuota.“

„Tiedänhän minä, Laarila, että sinä rakastat minua,“ koki vaimo itkunsa seasta sanoa.

„Minä rakastan sinua, rakastan sydämeni pohjasta, Mari.“

„Tiedänhän minä sen, rakas Laarila. Jos kärsimme, niin yhdessä kärsimme, sillä kussa sinä olet, siellä tahdon minä myös olla,“ sanoi vaimo joutuenkin tyyntyneenä.

„Minä en pelkää enkä häpee työtä,“ sanoi Laarila haikeasti murtuneen mielensä seasta, ikäänkuin loukatulla itse-arvonsa tunnolla.

„Minä tiedän sen, rakas Laarila, ettet sinä pelkää etkä häpee semmoista työtä, jota sinä saatat tehdä arvoasi alentamatta,“ sanoi vaimo lohduttavaisesti.

„Mutta he eivät anna minulle työtä,“ sanoi Laarila uudestaan heltyneenä ja itkussa suin.

„Älä noin kovin sure, rakas Laarila. Tiedänhän minä sen, että se tulee siitä, etteivät he tiedä, kuinka oppinut mies sinä olet ja kuinka suuri kyky sinulla on,“ selitti vaimo, ja joutui nyt vuorostansa lohduttajaksi.

„Mitä sillä kirjalla saatiin, jonka teidän miehellenne on kirjoittanut?“ kysyi vaimo äkkiä, nyt jo pääsneenä itkustansa.

Hänelle sanottiin kirjan hinta.

„Mutta etkö sinäkin, Laarila, rupeaisi kirjaa kirjoittamaan? siinähan olisi rahan ansiota,“ sanoi vaimo.

„Minun oppini kärsisi siitä kovin paljon. Jos minä ottaisin semmoisia joutavia syrjä-asioita tehdäkseni, unhottuisi minun entinen oppini, ja se olisi meille suuri vahinko — tuota,“ sanoi Laarila viattomasti.

Nyt he rupesivat esittelemään asiaansa, joka oli semmoista, että he tahtoivat myödä meille parin vanhoja posliinilautasia ja pöytäveitsiä, jotka mukheille olivat ihan tarpeettomia. Minulla ei suinkaan ollut liikoja rahoja tuhjata niin tyhjänpäiväiseen romuun, mutta ostaa ne täytyi nytkin, ja tietysti hyvään hintaan.

Ei kulunut montakaan viikkoa aikaa tuosta kohtauksestamme, ennenkuin sain näin kuuluvan kirjeen:

„Hyvä ystävä.

Jopa vihdoinkin! — Onnen epävakainen ratas on nyt kääntänyt paremman puolensa, sillä minä olen saanut paikan eräässä olut-tehtaassa. Minä saan hyvän palkan ja rahaa sain etukäteen niin paljon, että meillä nyt on jo kaikilla uudet vaatteet. Asunto on mukava ja ruokaa saamme mitä itse ostaa tahdomme. Olenpa nyt tullut tuntemaan, ettei mailma olekaan niin kiittämätön kuin olen luullut ja että oppi ja kyky tulevat kyllä huomatuiksi, jos ei kohta niin hitain. Minä olen nyt ensi-aluksi hyvin tyytyväinen tähän uuteen asemaamme, samaten vaimoni; kyllä vielä parempaakin tulee perästä. Toivottakaa nyt meille onnea! Soisimme sydämestämme teidät nyt olevan vierainamme, että voisitte ottaa osaa uudesta onnestamme. — Ystäväanne

Laarila.“

Aikaa on taasenkin kulunut vuosi — pari. Se ei ole paljon itse ajan suhteen, mutta muutoksia voipi senkinvertainen aika tehdä paljon.

On elokuun loppupuolen päivä. Ilma on mitä kauniimpia sinä vuoden-aikana olla saattaa: on lämmin, ja tyyni, tuskin haavanlehti liikahdaa. Luoja, kaiken hyvän antaja, on siunannut maan runsaalla vuodentulolla ja iloisella mielellä kiirehtii maanmies kaikkialla kokoamaan runsaan palkinnon vaivojensa hielle.

Semmoinen aika se oli, jolloin matkustin vanhimman poikani kanssa omalla hevosellamme toisessa pitäjäässä omilla asioillani. — Poika oli viidennellätoista ikävuodellansa.

Oli taloton metsätaival ja hevonen käveli omia aikojansa, sillä lämmin, tyyni ilma oli veltostuttanut sekä minun että pojan siihen määrään, ettemme juuri välittäneet hevosen kulkemisesta, semminkään kun ei mitään kiirettä ollut. Noin eteenpäin meneskellessämme tuli eteemme pitkä ojelmus. Samassa rupesi kuulumaan aika romina ja pauke, jota ensi tuokiossa luulimme ukkosen jyrynäksi, mutta pian haihtui se luulo, sillä taivaslaella ei näkynyt pilven hituakaan. Samassa huomasin, että koko jyrynä tulikin jonkun kiihvasta vauhtia vastaantulevan kärkyjen rominasta. Jo rupesikin vastaantulija näkymään ojelmuksen päästä ja kauhistuksella katselimme me hänen hurjaa ajoansa. Me rupesimme laittamaan hevostamme ja ajoneuvojamme niin paljon syrjään kuin voimme, ettemme saisi mitään vahinkoa. Vastaantulija oli lakittomin päin polvillaan kärkyjen keulalla, syltä leveällä ja suitset höllällä, jossa asennossa hän karjui kurkun täydeltä pillastuneelle, hurjalle hevosellensa. Jo varaselta huusin hänelle, ettei hän ajaisi yhteen, mutta hän ei näyttänyt näkevän

eikä kuulevan, ajoi vaan minkä eteenpäin pääsi. Ennenkuin joutui oikein kohdallekaan, huusi hän niin paljon kuin jaksoi: „dobra haraschoo!“ ja niin meni hän sivuitsemme, saamatta toki meille mitään vahinkoa; oikeinpa sydäntä helpotti, kun pääsimme kunnialla läpi siitä vaarasta.

Paikalta liikkumatta katsoimme me hänen hurjaa ajoaan. Ojelmuksen päässä oli tiessä jotenkin äkkinäinen mutka. Siinä kuului nyt äkillinen romahdus ja kärryjen pauke ja sitten rätinä lakkasi kuulumasta. Ruveten aavistamaan jotakin pahaa, käänsimme hevosemme ja palasimme takaisin, katsomaan kuinka tuon ajomiehen oli mutkassa käynyt. Sinne tultuamme kohtasi meitä surkea näky. Hevonen kärryineen, miehineen päivineen oli kumossa syvässä ojassa! Hevonen oli aisojen ylitse kierahaneena kuristuksissa, niin ettei se suinkaan olisi siinä monta minuuttia pysynyt hengissä. Kuolon tuskissa potki ja kiemuroitsi se hirveästi. Tuon nähtyäni sivalsin veitsellä valjaat poikki useasta kohden, sillä mahdoton oli niitä muutoin aukoa. Hevonen pääsi siten varmasta kuolemasta, mutta isoon aikaan ei se voinut ylös nousta, niin lähellä se jo oli ollut kuristumista.

Nyt vasta oli mahdollinen ruveta tuota kovanonnen kokoa oikein perinpohjin hajoittamaan. Rupesimme kärryjä hinaamaan kohdalleen, sillä niiden alla oli luultavasti mies, koska ei häntä muualla näkynyt. Se luulo ei pettänytkään, sillä sieltä hän löytyi yltä päältä verissään, pyörtyneenä, suuri haava päässä. Meidän oli mahdoton tuntea häntä sivu-ajassaan, mutta heti ensi silmäyksellä huomasimme nyt, ettei tuo mies ollut kukaan muu kuin — Laarila. — Kiireesti noudimme läheisestä ojasta lakeil-

lamme vettä, pesimme hänen verestä ja sidoimme hänen haavansa kuin parhaiten taisimme.

„Voih! Missä minä olen?“ sanoi hän ensisanaan pyörtymyksestä selvettyänsä.

„Ette,“ sanoin hänelle, „ole nyt tällä kerralla hyvässä paikassa.“

„Sakeusko, vai kuinka?“ sanoi hän silmiään aukoen.

„Niin, olen.“

„Epävakainen on onnen ratas — tuota.“

„Todellakin näyttää nyt niin olleen.“

„Tuo hevonen riivattu.“

„Minusta näytti vastaantullessanne, että te juuri itse pakotitte hevosen riivatuksi. — Voitteko nousta ylös?“

„En, vaikka henkeni pitäisi lunastaa.“

„Miksi ette?“

„En tiedä miksi, mutta kuitenkin en voi; tuntuu siltä kun ei oikeassa jalassani olisi voimaa ensinkään,“ sanoi hän.

Minä rupesin koettelemaan jalkaa, se oli hermoton kuin riepu, ja lihan sisältä tuntuva rotina ilmoitti edellisen merkin kanssa yhtenä, että jalka oli reidestä — poikki.

„Mihin minä onneton nyt joudun?“ sanoi hän asian kuultuansa.

„Ei suinkaan ole muuta neuvoa kuin että meidän täytyy kokea viedä teidät kotinne,“ sanoin.

„Se on liian paljon — tuota,“ sanoi hän ja huokasi.

Otin metsästä hienoja pajukeppejä, muodostelin niistä jonkunmoisia listoja, joiden avulla koetimme vöillä ja huiveilla sitoa jalan miten parhaiten taisimme. Lähimmäisestä niitynladosta noudin heiniä, joista käsillä olevien vähien liikojen vaatetten avulla

tehtiin toisien kärryihin lavoille jonkunmoinen sija, johon hänet suurella vaivalla hinasimme makuulle.

Vastahakoiselta tuntui palata takaisin, viemään Laarilaa kotiinsa, mutta velvollisuus vaati. Ennenkuin lähdimme liikkeelle, silmäsin vielä sille paikalle, jossa tuo onneton kaatuminen oli tapahtunut. Siihen oli vielä jäänyt jotain, menin siis ja otin sen ylös. Se oli — viinapullo, jossa oli vielä vähän viinaa pohjassa.

„Kenen tämä on?“ kysyin, samassa näyttäen pulloa Laarilalle.

„Se on tuota — — — —“

„Kenen tuota?“

„Se on minun — — —“ sanoi hän nähtävästi hämillään. „Minä olen siitä matkallani vähän mais-
tanut, tuota.“

Minä en puhunut mitään siihen.

„Mitä te olette kulkemassa? kysyin häneltä mennessämme.

„Minä olen olut-tehtaan asioilla. Olen ollut jo varalta ostelemassa jyviä tehtaan tarpeeksi, kun ne tulevat niin hyviä; nyt niitä saapi helpoimmalla, maksamalla vähän edeltäkäsikin käsirahoja,“ selitti hän oikein liikemiehen tavoin.

„Kuinka te niin hurjasti ajoitte, että selvänä seurauksena oli tuommoinen onnettomuus?“ kysyin häneltä taaskin.

„Tuo hevonen riivattu on semmoinen piltomus — tuota.“

„Minusta tuntuu, ettei hevosessa ole niinkään paljon syytä onnettomuuteenne.“

„Kuinkas sitten sen selitätte — tuota?“

„Minä huomasin sivuitseni ajaessanne, että te itse pakotitte ja peljätitte virman hevosenne sem-

moiseen raivoisaan kulkuun, koettamatta vähääkään hillitä sitä; luulen vian olevan jossain muualla.“

„Ja missä sitten? tuota.“

„Eikö koko onnettomuuden syy ollut tuossa?“ arvelin hänelle, osoittaen samassa pulloa.

„Ei siinä ollut pullon syytä, minä olen siitä vaan vähän maistanut,“ sanoi hän hyvin laimeasti, ikäänkuin häveten ja siihen se puhe loppui.

Nähtävästi oli hän nytkin vielä aika pöhnässä. Hän ei tuntunut pitävän suurta lukua koko onnettomuudesta ja kipua ei hän näyttänyt tuntevan vähääkään.

Kun huomasin, ettei tuo puheen-aine miellyttänyt häntä, kysyin taas häneltä:

„Kenen hevonen teillä on?“

„Olut-tehtaan — tuota.“

„Jos me emme olisi niin pian kerinneet apuun, olisi hevosennekin jo aikoja kuollut.“

„Kuinka niin?“

„Se oli kaatuissaan joutunut niin pahoin kuristuksiin, ettei se olisi elänyt siinä enään paria minuuttia enempää.“

„Sepä olisi ollut paha vahinko,| hevonen on kallis, en olisi voinut sitä mitenkään maksaa,“ sanoi hän melkein yhtäkaikkisesti ja nukahti samassa; näyttipä siltä kuin hän noista onnettomuuksista ei olisi huolinut kovin paljoa.

Ajaa näin nytkyttelimme Laarilan kotoa kohden, hänen unta ottaessaan. Kauvan nukkui hän, mutta sen surkeampi oli hänen heräämisensä. Polttava jano vaivasi häntä, ja kivut olivat nyt niin ankarat, että hän pienimmällekkin nytkäykselle ja täräykselle valitti ja uikutti sangen surkeasti. Usein piti seisattaa talojen kohdalla ja noutaa hänelle jotain juotavaa, polttavan kielensä kostukkeeksi.

Toisena päivänä lähenimme Laarilan kotoa; hän näytti olevan murheellisen ja miettivän näköinen.

„Voi, voi! Minä valehtelin eilen teille,“ puhkesi hän viimein sanomaan.

„No mitä vainen?“

„En sanonut tuon pullon olleen syynä onnettomuuteeni.“

„Oliko se sitten?“

„Oli, ystävä-kulta, oli. Minä olin juovuksissa melkein taidotonna.“

„Niin minäkin luulin huomanneeni.“

„Niin se oli, niin se oli. Voi minua onnetonta! Mutta älkää, Jumalan tähden, ilmoittako sitä vaimolleni,“ pyyteli hän, „hän surisi itsensä kuolijaaksi, älkääkä muillekaan ihmisille, sillä minun arvoni loppuisi aivan kaikki, jos he sen saisivat tietää.“

Minä lupasin olla vaiti.

Nyt juuri tultiin Laarilan kotiin. Kartanolle tuli hänen vaimonsa meitä vastaan-ottamaan. Hän näytti olevan niin mielissään meidän tulostamme, että oikein käsiänsä hykerteli.

„Ahaa! Nyt sitä ollaan jo kotona, paljon pikemmin kuin puhekaan oli. Se tulee kai siitä, kun hyvät ystävät ovat tavanneet matkalla toisensa; heidän on sopinut yhdessä matkustaa tänne ennen määrä-aikaakin. Sepä oikein kaunista ja hauskaa. Mutta herra siunatkoon! Miksi ei Laarila nosta edes päätänsäkään?“ puheli hän iloiten ja hätäillen.

„Laarila on saanut matkalla pienen vamman,“ sanoin hänelle varovasti.

„Herra Jumala! Minkä vamman?“

„Hän on kaatunut ja loukannut itseänsä.“

„Loukannut itseänsä ja oikein pahoin, luulen ma. Onko hänessä enää henkeäkään?“ sanoi hän

hämmästyksestä vaaleana, samassa kävellessä kärryjen luo, joissa hänen miehensä makasi kykenemätönnä.

Lakiton, sidottu pää ja listoilla köytetty jalka ilmoitti hänelle asian oikean laidan. Hän vapisi niin kovin, että hänen täytyi tueta itseänsä kärryjen laidasta kiinnipitämisellä, välttääksensä siten kaatumista. Hän ei uskaltanut katsoa miestänsä silmiinkään, sanoi vaan sydäntä särkevällä äänellä: „vieläkö hänessä on henkeäkään, vai onko hän kuollut?“

„Rakas Mari!“ äännähti silloin Laarila.

„Herra Jumala! Hän elää, hän puhuu, hän ei ole kuollut,“ hoki vaimo yhä vavisten, samassa kun hän kumartui miehensä yli, pistäen hänelle suuta ja silitellen hänen sidottua päätänsä.

„Rauhoittukaa toki“ sanoin vaimolle. „Onnettomuus ei ole niin suuri kuin te sen otaksutte. Laarila tarvitsee joutuisaa ja hyvää hoitoa, ja sentähden olisi sen parempi kuta pikemmin voisitte laittaa hänelle hyvän vuoteen, johon saisimme hänet saattaa.“

Ilomielin, vaikka vielä mielenliikutuksesta vaaleana, vapisevana ja horjuvana, riensi hän vuodetta laittamaan. Kun se oli valmis, kannettiin sairas ihmisten avulla varovasti siihen. Paikalla noudettiin saapuvilla oleva lääkäri avuksi. Hän piti sen muka hyvin toimellisena työnä, kun me heti sidoimme haavan ja jalan, emmekä lähteneet semmoisena häntä kuljettamaan, jonka tähden hänen nyt oli paljon helpompaa peruksellinen sitomus tehdä. Lääkäri laittoi sairaan niin hyvään kuntoon, että tuo mies tuossa sidottuna ja korjattuna näytti oikein miellyttävältä.

„Voi, rakas Laarila, kuinka iso onnettomuus sinua ja samassa meitä kaikkia kohtasi,“ sanoi vaimo lääkärin poismentyä.

„Rakas Mari! Oikullinen on onnen epävakainen

ratas — tuota. Monta epävarmaa onnettomuuden askelta löytyy siinä, mutta harvat ovat onnen askeleet. Me koetamme astua, polkea ja pyörittää tuota ratasta, että löytäisimme onnen askeleen, mutta juuri kun olemme sen löytämäisillämme, pyörähtääkin onnettomuus taaskin sijaan,” sanoi Laarila puolisorullisella äänellä ja saarnaavaisella nuotilla.

„Minä tiedän, että sinä olet oppinut ja viisas mies ja että sinulla on suuri kyky, puheli vaimo, istuen miehensä vuoteen vieressä; sinä puhut niin kauniisti etten kenenkään ole kuullut niin kauniisti puhuvan. Mutta kerro minulle nyt, rakkaani, kuinka tuo onnettomuus tapahtui!“

„Tuota — kun olin yksinäni kulkemassa eräällä metsätaipaleella, nukutti minua vähän lämpymällä ilmalla. Mitä lieneekin hevonen säikähtänyt torkuksissa ollessani, mutta yht’äkkiä rupesi se nelistämään niin paljon kuin vaan eteensä pääsi. Minä ko’in hillitä sitä minkä voin, mutta mikään ei auttanut. Tulipa sitten mutka tiessä; siinä menimme kaikin ylönkuppuraisiamme syvään ojaan, minä, hevonen ja kärryt; siinä onnettomuus tuli,” selitti Laarila, mutta tuota tehdessään loi hän pikaisen ja häätäisen silmäyksen minuun.

„Mutta, rakas Laarila, minä pyydän sinua, salli minun vielä kysyä, eiköhän vaan taasenkin ole ollut — — —?“

Heti tuon kysymyksen alun kuultuansa loi Laarila vaimoonsa varoittavan ja vaijentavan katseen ja kiirehti sanomaan:

„Ei mitään semmoista ole ollut; älä nyt taas, Mari, aja pelkillä luuloilla.“

„Mutta salli minun vielä kysyä, missä sinun lakkisi on?“ kiilasi vaimo ja katsoi tutkivasti miehensä silmiin.

„Niin lakkini — tuota — sitä en tiedä,“ sanoi Laarila hätäilevästi.

„Niinpä se on, rakkaani. Eikö minulla ole syytä, vai? sanoi vaimo itkua teetellen.

Laarila ei tiennyt todellakaan lakistansa mitään. Tietämättä milloin se putosi kärryjen lavoilla hänen päästänsä, ajoi hän sitten lakittomin päin siihen asti kun hän sai edelläkerrotun vahingon. Muiden rihkamain muassa nostin minä sen kärryihin ja haavoitetussa päässä ei sitä voinut pitää kotimat-kalla.

„Kyllä lakki on tallella,“ sanoin ja menin samassa noutamaan sen kärryistä.

Lakki oli kovin nuhraantunut ja rutistunut. Suurella huolella ja varovaisuudella rupesi vaimo sitä puhdistelemaan ja oikomaan. „Tuommoisena se nyt on! Voi hyväinen aika, ja niin arvokas lakki kuin tämä oli. Kunpa olisi saatavissa viheriäistä samettia uudeksi pannaksi, vaan sitä ei ole, sillä kun tätä tehtiin, en löytänyt koko kaupungista kuin sen veran, että hädin tuskin tämä panta saatiin. Sinun suuri oppisi ja kykysi on nyt tullut jo ensi-aluksi huomatuksi ja tunnetuksi, mutta minusta tuntuu ikäänkuin koko huomio ja tunne olisi tämän lakin kanssa mennyt. Voi, Laarila! Huonosti sinä olet pitänyt näin arvokasta lakkia,“ puhui vaimo lakkia puhdistellessaan.

„Älä nyt, rakas Mari! — tuota.“

„Rakas Laarila! Sinä tiedät, etten minä tarkoita pahaa, ja minä tiedän että sinulla on suuri kyky,“ sanoi vaimo ja kyyneleet vyörähtivät hänen silmistänsä.

Juuri samassa tuokiossa tuli heidän pieni poikansa huoneesen, tuoden tullessansa sen pullon, jon-

ka minä Laarilan kaateesta kärryihin nostin; poika oli kupastanut kärrynlavoilla ja löytänyt sen.

„Mitä tämä merkitsee, rakas Laarila? salli minun kysyä vaan,“ sanoi vaimo, ottaen pullon pojan kädestä ja pitäen sitä Laarilan silmien edessä.

„Se on minun matkapulloni,“ ehätin siihen sanomaan, sillä alkoi käydä jo säälikseni Laarila-paran tukala tila, ilman tuota vapaehtoista valhettani olisi hänen pienet hätävalheensa saaneet päättävän ja hyvin huonon lopun, ja se ei olisi heille kummallekaan ollut miksikään eduksi.

Minä rupesin selittämään vaimolle, että Laarila tarvitsisi välttämättömästi lepoa ja hoitoa, sillä vaikka hän näyttikin hyvinvoivalta nykyään, saataisi siitä pahempaakin seurata.

Vaimo uskoi ehdottomasti sekä valheeni että neuvoni ja Laarila heitti minuun kiitollisen katseen. Hän kertoi lyhyesti vaimollensa, kuinka kenties hän olisi kuollutkin, jos en minä olisi sattunut tulemaan paikalle häntä pyörryksistä virvoittamaan, kuristuksissa olevaa hevosta ja kärryjä päältä pois toimittamaan, sekä häntä kotiin saattamaan.

Tuon kuultuansa kiitteli ja kosteli vaimo mo-
neen kertaan minua, ehtimiseen vakuuttaen, ettei
semmoinen uhraavaisuus ole millään palkittu. — Sit-
ten lähdimme me pojan kanssa ajelemaan kotiin.

Heidän ulkonainen elämänsä ei näyttänyt entisestään suuresti edistyneen tuossa heidän mielestään ensimmäisessä onnen kiepsauksessa, mutta hiukan kuitenkin. Olihan kuitenkin Laarilalla ja hänen vaimollansa paremmat ja ehyemmät vaatteet ja virkallakkikin oli tehty aivan uudesta, arvoa antavan, viheriän samettipannan kanssa, ja paljon oli se entistä parempi, vaikka olikin tällä kerralla rutistunut ja nuhrautunut. Lapset olivat saaneet jonkunlaista vaa-

tetten uudistusta vanhempiensa vanhoista vaatteista. Näkyivätpä huonekalutkin olevan hieman pyylistymään päin, sillä muun vähäisen lisän muassa oli seinälle ilmestynyt vanha taalalainen lyöpä tiimakello.

Niin oli Laarila monen tavoittelemisen, yrityksen ja vaivan perästä vihdoin mielestänsä löytänyt onnen askeleen tuossa oikullisessa ja epävakaisessa onnen rattaassa. Hän piti tuota ensimmäistä virka-askeltansa enteenä ja alkuna oikeaan onneensa, mutta siitäkin oli hän hyvin kiitollinen; tuntuipa siltä kuin hän olisi unhottanut toisen puolen luuloitellusta ihmisten kiittämättömydestähäntä kohtaan. Mutta pahempi oli se, että hän tuossa uudessa onnessaan oli tottunut — ryyppimään, sen huomasi hänen omasta tunnustuksestaan ja vaimonsa huonosti peitetystä puheesta. Olut-tehtaassa oli hänellä ollut hyvä tilaisuus siihen oppia ja se oli tuonut mukanaan jo ensimmäisen onnettomuuden keskellä onnea.

Kahdeksymmenes luku.

Ensimmäiset kyytimieheni.

Meidän yhteiskunnallinen asemamme vaurastui ja varttui yhä ja kaikki tuo oli Laarilan niin halpana pitämän työn hedelmä. Kun kaikissa vähäisimmissäkin meille uskotuissa asioissa ja muissa toimissamme käytimme rehellisyyttä ja suorutta, rupesivat ihmiset luottaaman meihin ja rakastamaan meitä niinkuin veljiään ja sisariaan. Sillä tavoin saimme me aina enemmän ja enemmän arvoa kansalaisiltamme, ja yhden ja toisen toimen uskoivat he minun haltuuni. Eräänä kertana annettiin minulle semmoinen yhteiskunnallinen asia valvottavaksi, että sen vuoksi täytyi matkustaa pitkät matkat ja niin pääsin ajamaan kyydillä, jota en ennen vielä koskaan ollut tehnyt. Kun se oli minulle outoa tehtävää, oli huomioni sitä herkempi, ja jokainen uusi tapahtuma tai omituinen henkilö loi uuden ja mieleeni painuvan kuvan.

Oli marraskuun alkupuoli. Maa oli kovasti roudassa, mutta lunta ei ollut vielä vähääkään. Syksy oli ollut sateinen, jonka tähden tiet olivat röysteiset ja koleiset. Kun vielä otetaan lukuun, että oli myötäänsä parinkymmenen pykälän pakkaneen, niin jokainen käsittää aivan hyvin, ettei ollut mikään hauska kärrykeli.

Lähtöni oli eräästä kaupungista ja majapaikasani olin odottanut hevosta lähes pari tuntia.

„Hevonen on tullut,“ tultiin minulle sanomaan. Sieppasin siis matkalaukkuni ja riensin kartanolle. Todellakin oli hevonen tullut. Se seisoi valmiiksi käännettynä, istuimella varustetut työkärry-ronikat perässä, vieressä isonlainen poika-torrelo. Kärryjen lavolla ei ollut tämän taivaallista, ei heinän piikkiä, eikä vaateen repalettia, mutta istuimelle oli pantu vähän heiniä.

„Kumma kun et edes pannut hevosenlontakaan tuohon heinien päälle, kaikkihan tuossa ryvettä vaatteensakin,“ sanoin pojalle.

„Eipä se isäntä tahdo sitä,“ sanoi poika ja vänsä kärryihin.

„Mitä minä isännän tahtomisista,“ sanoin minä, „minähän sitä tahdon.“

„Niin, mutta isäntä ei anna sitä, siinähan se tempu.“

„Oletko sinä kestikievarin poika?“

„Enkä ole; nouskaa vaan kärryihin!“

„Kenenkäs sitten?“ kysyin häneltä taasen menä jyrytessämme.

„Meidän isäntä pitää hevosia kestikievarille — —“

„Ja sinä olet renki-poika, eikö niin?“

„Niin olen.“

„Paljonko sinä saat palkkaa?“

„Mitäpä sitä tämmöiset paljon saavat, hyväpä että saa ruokaa suuhunsa ja vähän vaateen apua.“

Pojan päällä oli jonkun aika-ihmisen vanha takki, köytettynä jollain nuoranpalasella kiinni. Semmoisena näytti poika mielestäni tollolta ja tuiki vähän kehittyneeltä.

„Kumpiko on raskaampi: lyijy leiviskäkö vai höyhen leiviskä?“ kysyin pojalta, koetellakseni häntä.

„Kun pudotatte kummankin varpailenne, niin tiedätte kysymättäkin, kumpi on raskaampi,“ sanoi poika vakaisesti.

Minä katsoin poikaa silmiin. Hän oli niin toinen, ettei hymykuopissakaan näkynyt pienintäkään värettä. Minä häpesin, sillä poika oli minut voittanut.

„Koita nyt ajella, ettemme kovin kauvan taipa-leella viipyisi,“ kehoitin häntä ikäänkuin puheen muutteeksi ja häpeäni peittämiseksi.

„Kyllä, kunhan tässä tie paranee.“

Nyt juuri tuli niin röysteistä tietä kuin suinkin olla saattaa. Poika lyödä räppäsi hevosta suitsienpe-rillä ja hevonen lähti menemään täyttä riiviä. Siitä syntyi semmoinen rytinä ja pauke, ettei kenenkään kuolevaisen sisukset siinä olisi pysyneet terveinä kymmentä minuuttia.

„Älä Jumalan tähden aja, älä aja,“ ko'in pojalle hätäyksissäni öyhkyä, pinnistäen vatsallani sisäl-myksiäni niin koolle kuin mahdollista.

„Tpruu, tpruu!“ Hevonen rupesi kävelemään.

Sitten taas mennä jurpoteltiin eteenpäin sanaa-kaan puhumatta.

„Aja nyt pikkujuoksua, nyt on parempi tie,“ sanoin hänelle tovin päästä.

„Kyllä, kun minä ensin käyn.“

„Missä käyt?“

„Tuolla tiepuolella vitsaa leikkaamassa.“

Hän pudotti itsensä kärryistä alas, meni tie-puoleen ja oli siellä sen lyhyttä, tämän pitkää. Vihdoin ilmestyi hän tielle, mutta hän oli niin kaukana, että vähän siinti pitkällä ojelmuksella. Vaik-ka hevonen vaan käveli hiljakseen, ei poika näyttä-nyt saavuttavan ensinkään. Huusin hänelle, että tu-lisi pois ja silloin hän näytti juosta lönkäyttävän

mutta eipä vaan saavuttanut ensinkään. Tuota me-
noa pitkitettiin useita virstoja ja tie oli parasta mitä
semmoisella kelillä olla saattaa. Vihdoin poika ru-
pesi todenteolla juoksemaan ja pian oli hän taas
kärkyissä.

„Sinä viivyit ainakin tunnin sillä matkalla, se
on liika paljon,“ sanoin hänelle nuhtelevaisesti.

„Minkäpä minä sille tein, kun en jaksanut
juosta, ettekä te seisattanut hevosta,“ arveli poika.

Nyt juuri loppui hyvä tie ja tuli eteen sem-
moista rousteikkoa kuin kiukaan harjaa. Raide oli
syvää ja tie täynnä syviä kuoppia ja lyötteitä, että
oli kärkyjen vaikea pysyä pystyssä. Selvästi huo-
masin minä, että poika tarkasti tunsii taipaleen ja
että hän teki tuon kärkyistä putoamisensa sentäh-
den, jotta hän pääsi ajamasta juoksua tuolla parem-
malla tiellä.

„Pitäisipä tässä ajaa, ettei kovin kauvan tai-
paleella viivyttäisi,“ sanoi poika ja räppäsi taasen
hevostansa.

Kärkyt rupesivat yhtenä piuvina hyppelemään
rattaalta rattaalle ja isot matkat mentiin, niin ettei
toinen ratas koskenut maahan ensinkään; joka silmän-
räpäys olimme vaarassa mennä ojaan ylönkuppurai-
siamme.

„Älä sen riivattu aja,“ sain viimein hänelle
ärjästyksi.

„No, en suinkaan minä tahdo ajaa, kun ette te
sitä salli,“ sanoi poika vakavasti, ikäänkuin ei hä-
nessä olisi ollut vilppiä vähääkään, vaan että koko
hitaan kulkumme syy oli minussa.

„Aja nyt vähän juoksua, nyt on taasen pa-
rempaa tietä,“ sanoin jälleen tovin päästä.

„Te olette niin kummallinen: ei ole hyvä, jos
ma ajan, eikä jos ajamatta olen,“ sanoi poika nuhte-

levaisesti ja lähti ajamaan niin, että säkenet kärnypyöristä sinkoilivat. Nyt olisi ollut hyvä kyyti ja hyvä tie, mutta nytpä tultiinkin juuri kestikievariin.

„Paljonko sinä nyt vaadit kyytirahaa?“ kysyin pojalta kestikievari-huoneesen tultuamme, koetellakseni häntä tarkemmin.

Poika joutui vähän hämille, mutta pian selkeni hän ja määräsi kaksivertaa mitä päiväkirja sisälsi.

„Kuinka sinä enemmän vaadit kuin vahvistettu taksa säättää?“ sanoin hänelle ja katsoin häntä terävästi silmiin, luullen hänen nyt ainakin joutuvan hämille.

Poika oikasi itsensä suoraksi, ja teetteli itsensä hyvin rehevän ja miehevän näköiseksi.

„No, annetaan hänen nyt olla, vaikka kyllähän se isäntä niin tahtoo; annetaan hänen olla, kyllähän se meidän välillämme niinkin sopii,“ sanoi hän vähintäkään hämille joutumatta ja ikäänkuin ylistellen omaa jalouttaan, kun hän kumminkin tyytyi oikeaan kyytirahaan.

Noilla tepposillansa oli poika saanut kulutetuksi aikaa lähes kolme tuntia vähän toista peninkulmaa pitkällä taipaleella ja päälliseksi olisi hän veivannut minulta kaksinkertaisen kyytipalkan, jos olisi voinut ja kaikki nuot lukuun ottamalla tulisin selvästi huomaamaan, ettei poika ollut niinkään kehkeymätön kyytipojaksi.

Tästä kestikievarista olivat kaikki hevoset menneet sinä päivänä, sillä nyt oli jo iltapimeä. Menitiin hakemaan varahevosta. Odotin tunnin, pari, eikä hevosta kuulunut; ikäväksi tahtoi käydä aika. Vihdoin tultiin sanomaan, että hevonen on aisoissa. Kiirehdin heti kartanolle. Hevosen luo tultuani huomasin sen laihaksi kuin hampuloukun.

„Minä en lähde yötä vasten tuolla hevosella taipaleelle,“ sanoin lujasti.

„Ei, herra! (minä kävin herrasta pimeän päässä.) Älkää olko millännekään, kyllä tämä jaksaa. Tämä on koeteltu hevonen, sillä se on jo monta kyytiä vienyt — kyllä tämä jaksaa, nouskaa vaan kärryihin!“ vakuutti kärryjen vieressä seisova keski-ikäinen mies.

Mikäpä siinä muu oli neuvona: minä ja mies nousimme kärryihin ja niin lähdettiin mennä jukertamaan eteen päin.

Kappaleen matkaa kestikievarista lähtien oli tiheää kylää, ja sen kohdalla tie hyvin huonoa. Mies koetti saada kaikin tavoin hevostansa juoksemaan, mutta siitä ei tullut mitään. Syvät raidetten pohjat olivat sileät ja kovat kuin kalliot, mutta vietet olivat kuin kiviraunioita olisi ajanut. Jokaisen yrityksen aikana kiepsahti hevonen keskitieltä pois ja heti kun kärryt nousivat raiteilta, seisahtui se, ikäänkuin näyttääksensä, että on sula mahdottomuus juosta tämmöisellä tiellä; näyttipä todellakin siltä, että „tämä on koeteltu hevonen“ ja että „tämä on jo monta kyytiä vienyt.“

„Antakaa hevosen mennä keskitietä, raiteethan ovat niin kovat ja sileät, että niitä myöden voisi kulkea vaikka rautatien juna,“ sanoin hänelle.

„Junkkarilla näkyy olevan koti-ikävä, silti se pyrkii joka tienhaarassa kotiin kääntymään,“ selitti mies.

„Samapa sillä näkyy tapana olevan, vaikkei ole mitään tienhaaraakaan.“

„Niin, mutta kotiin palastuksesta se kumminkin tulee, näettekös, kuinka se kääntyy aina yhtäänne päin? Kyllä ne juonet loppuvat kun pääsemme edemmäksi kodista,“ vakuutti mies.

„Yhähän tuo palastaa kotiin päin, vaikka kodin sivu lienee jo menty,“ arvelin hänelle tovin päästä.

„Vielä on tienhaaroja, alkää hätäilkö.“

„Teidän pitää jostain talosta ottaa toinen hevonen ja jättää omanne syömään, sillä minä en lähde tuommoisella hevosella toista peninkulmaa pitkälle talottomalle taipaleelle yötä vasten ja tämmöisellä pakkasella,“ sanoin hänelle ennenkuin kylä loppui.

„Voi kun te ette usko. Tienhaarat loppuvat, tie paranee taipaleella, konstiko meidän on sitten mennessä,“ vakuutti mies.

„Oletteko te talon isäntä?“ kysyin häneltä mennä nuhjustellessamme.

„Isäntäpä tietenkin,“ sanoi mies ylvästellen ja nykäsi samassa hevoskaakiansa.

„Kuinka te niin huonosi hevostanne pidätte, kun tuo on noin kovin laiha?“

„Tämä onkin vaan hollihevonen.“

„Niinkö alhaiselta kannalta te tehtävänne käsitätte, että hollihevosen pitää juuri olla tuommoisen?“

„Mutta tällä tultiin tänään pitkältä taipaleelta, aina Maukkulasta asti.“

„Mutta se on laiha ja huono sittenkin.“

„Varasta takaa ajamasta.“

„Se seikka ei paranna asiaa yhtään.“

„Kyllä meillä on kotona semmoinen hevonen, ettei kenelläkään ole semmoista. Yhtätoista korttelia korkea, lihava kuin säkki ja vireä kuin säkene; entäs se?“

„Miks'ei se ole nyt tässä?“

„Se on kengitönnä ja sen jalat ovat niin ajetuksissa, ettei tallista saada ulos; kovalla roudalla ovat ne menneet semmoisiksi.“

„Se olisi pitänyt kengittää.“

„Ei ole saanut seppää.“

„Joutavia! ainahan sepän saa, kun vaan on sen verran tointa.“

„Ei todellakaan,„

„Kuljettehan joka päivä kaupungissa, olisitte sieltä ostaneet kengät ja naulat.“

„Niin vain; ne tulevat niin paljon tyyriimiksi.“

„Päinvastoin; ne tulevat paljoa helpommiksi, kun vaan otetaan lukuun raudat, sydet, sepän ja miehen palkat ja niiden ruoka.“

„Niinhän se olisi, joka sen niin tarkoin räknää,“ arveli mies ja rykäsi samassa, ikäänkuin todistukseksi, että hän oli joutunut puheissaan kiinni.

„Koettakaapas nyt vähän ajaa, nythän tienhaarat ovat loppuneet, ja tie on parannut,“ muistutti hänelle.

„Niinpä tosiaankin, nythän sopii koettaa,“ sanoi mies touhussa.

Hän rupesi taasenkin kaikin tavoin kehoittamaan hevosta juoksemaan, mutta joka yritykselle käännähti hevonen samalle puolelle tietä kuin ennenkin ja seisahtui.

Samassa ajoi hyvällä hevosella eräs vaimo hyvää kyytiä jäljessä päin.

„Tuopa oli onnen sattumus. Annetaan akan ajaa edelle ja ajetaan me jäljessä; tämä on hyvä jälkiin kulkemaan,“ sanoi mies ihastuksissaan, ikäänkuin hän olisi suurenkin keksinnön löytänyt.

„Saadaanpa nyt nähdä, mikä tässä syntyy.“

Vaimo ajoi juuri nyt meidän sivuitsemme. Luultavasti hän oli huomannut meidän pulamme, koska hän juuri ohimennessään sanoi hyvin ivallisesti: „vaihdetaan hevosia.“

Jälkeenkulustakaan ei tullut tään taivaallista. Akka meni vaan menojaansa eikä mies saanut he-

vosta juoksemaan yhtäkään askelta, se kävellä lotosteli vaan niin hiljaa kuin joku matelija, korvat lerpallaan.

„Kuinka nyt? Enkö minä ennustanut oikein?“ kysäsin häneltä.

„Tuo sen kappale, mutta kyllä minä sen opetan. Ohrat ja kaurat ovat myötäänsä edessä ja yhtäkaikki on tuommoinen! Minkälainen tuo lienee, kun ei siinä ruokakaan tepsä?“ ukkeili mies ja hyppäsi kärkyistä maahan.

Hän meni metsään ja leikkasi sieltä veitsellänsä paksun pajuksen kaariskan, jonka hän karsi ja jolta lopuksi leikkasi latvan poikki. Sen toi hän sitten juosten kärkyjen luo, yhä vaan uhotellen, kuinka hän nyt muka opettaa tuon hevosen, joka ei ohrista ja kauroistakaan ota hyötyäkseen.

„Antakaa minulle tuo kaariska! Tapa on, näette, semmoinen, että kyydillä-ajaja lyöpi aina ensikerran ja minä osaan oikein hyvästi lyödä,“ esittelin hänelle.

Hän antoi sen minulle mielihyvällä.

Käsiini saatuani väentelin minä sen palasiksi ja nakkasin metsään.

„Mitä tämä merkitsee?“ kysyi mies tuimasti.

„Jos joku selkäänsä tarvitsisi saada, niin se olette juuri te itse. Tuolla lailla olette hevosenne ruokkinut ja sitten vielä pieksäisitte sitä. Näettehän että hevos-riepu kokisi kyllä mennä, mutta se ei jaksaa. Se on kyllä hyvä, jos se voipi kävelemälläkin perille päästä,“ porisin hänelle puolisuutuksissa.

Ennustukseni pätevyyttä ei tarvinnutkaan kauan odottaa: hevonen seisoi yht'äkkiä, eikä astunut askeltakaan, vaikka kuinkakin olisi kehoitettu.

Mies sivalsi kärkyjen perältä leipäkakkaran, me-

ni hevosen eteen ja rupesi aisapäällä syöttämään sitä hevosellensa.

„Jos tuo olisi oma hevoseni, et sieltä palaisikaan takaisin, vaan minä vaihtaisin pois koko otuksen.“

„Kenenkäs se sitten on?“

„Talon.“

„Sanoittehan olevanne isäntä.“

„Tuota noin, kyllä tämä vainkin on omani, vaikka ma niin sanoin,“ sanoi mies hätäyksissään.

„Te olette suuri valehtelija ja epärehellinen mies. Kuulkaa mitä nyt sanon: päästäkää hevonen heti aisoista, vetäkää kärryt ulommaksi tuonne tien sivuun, viekää hevonen sinne ja laittakaa sen eteen mitä teillä on evähiä. Itsenne teidän täytyy lähteä kantamaan minun kapineitani kestikievariin saakka,“ sanoin hänelle melkein tuimasti.

Mies totteli ehdottomasti.

Kun hevonen riisuttiin, silmäilin sen olkia. Vasempi olka oli läpeensä vereslihalla. Turvottunut ja pahan-näköinen, kiusattu liha paistoi kuin kuu hevusraukan turvottuneesta olasta. Ärtyneet haavan partaات töröttivät korkeina ja vihavan näköisinä ylempänä haavaa. Tavattoman näköisien puurankikoliskoin toinen puolikas oli verissä kuin olisi veripurtilosta nostettu. Siihen oli ryytynyt laitapuoliin karvoja, haavasta tihisevää verta ja visvaa korkeiksi röystöiksi, jotka hakkasivat melkein niinkuin häklä hirveätä, ärtynyttä haavaa. — Hirveä oli näky ja tuossahan heti keksin syyn, minhätähden hevonen „palasti kotia päin“ silloin, kun sen piti lähteä juoksemaan, sillä eihän se kärsinyt vetää kipeällä olallaan ensinkään, vaan koki keskipistettä sälyttää sen terveen kipeneen hohdalle, joka sillä vielä jäljellä oli.

„Voi hirveitä ihmisiä!“ sanoin ja näytin hevosen

olkaa miehelle. Hänellä ei ollut enään mitään mutkaa eikä valhetta, jolla hän olisi puoltanut tuota rumaa asiaa; alakuloisena ja äänettömänä valmistautui hän kantamaan kapineitani.

„Onko teillä lointa muassanne?“ kysyin häneltä.

„Ei ole.“

„Köyttäkää takkinne suitsienvarsilla hevosen selkään, kyllä te kävellessä paremmin tarkenette kuin hevonen tuossa seisoissansa,“ sanoin hänelle.

Mies totteli ja sitten lähdettiin tallustelemaan, hän edellä ja minä jäljessä. Puoli taivalta oli vielä jälellä jalkaisin tallusteltavana ja täysi kuu valasi täydeltä terää yöllistä matkaa. Ei yhtään elollista olentoa näkynyt missään ja kumpikaan meistä ei puhunut yhtä ainutta sanaa. Kolkko, öinen hiljaisuus vallitsi kaikkialla ympärillämme, ainoastaan säännöllinen astuntamme kapse kuului korvissamme. Tuommoisessa olossa kuvasteli tuon edelläni astelevan miehen epärehellisyys ja tienviereen jätetyn kurjan hevosen tuskat edessäni. Koetin saada selville kysymystä: olivatko nuot epäkohdat kyytilaitoksen vai pitemmän kyytivelvollisuuden täyttämisen synnyttämät? mutta siihen en saanut tyydyttävää vastausta. — Noita ajatellessani tulimme vihdoin kesti-kievariin mitään erin-omaista tapahtumatta.

Matkani siitä eteenpäin kulki ensimmältä tavallista rataansa; saaden välisti parempaa, välisti huonompaa kyytiä, oli se vaan tavallista, sentähden en kerrokaan niistä mitään.

Yhdeskolmatta luku.

Emäntä-isäntä.

Hrään päivän illalla tulin samalla matkalla erään sen kestikievariin. Siellä oli käsillä pulskea nuorimies, jota kuulin sanottavan „Jussiksi.“ Hän näytti olevan isäntä talossa, sillä hän piti isännyyttä kaikkialla. Hän antoi matkustavaisille mitä he tarvitsivat, otti maksut vastaan, järjesteli kyytejä ja kyytihevosiä ja määräsi töitä talonväelle.

Kun olin melkein kaiken päivää ollut syömättä, oli minulla kova nälkä, pyysin siis ruokaa. Nuori mies katosi kokonaan näkyvistä ja hetken ajan päästä ilmestyi huoneesen, arviolta noin puolivälissä viidettäkymmentä oleva, lihava vaimonpuoli. Hänellä oli iso avainkimppu vyöllä ja suuri irtain lakkari riippua lopotti oikean ronkan päällä.

„Ruokaakos vieras on vailla, vai?“ kysyi hän kohteliyaasti.

„Kyllä olisi hyvä,“ sanoin hänelle, „jos vaan suinkin olisi mahdollista.“

„Miksikäs se ei ole mahdollista,“ sanoi hän ja vetäytyi pois.

Kun tovin olin päiväkirjasta tarkastellut matkustavaisia, tuli hän taas huoneesen ja sanoi hyvin kohteliyaasti: „vieras on hyvä ja tulee tänne toiseen huoneesen syömään.“

Minä tottelin kutsua.

Hän vei minut aina kolmanteen huoneesen asti, jossa ruoka jo oli valmiina.

„Tahdotteko ryypyn?“ esitteli hän.

„En tällä kerralla, kiitoksia,“ vastasin hänelle.

„Soo! sepä on kummallista,“ arveli hän, ikäänkuin olisi kuullut sitä, jota ei koskaan ennen ole kuullut.

„Vieras on hyvä ja istuu ruoalle,“ sanoi hän sitten.

Minua ei tarvinnut kahdesti käskeä, sillä kiivas nälkä pakotti tottelemaan käskemistä.

Hän istui toiseen päähän pöytää, vastapäätä minua, ja alkoi kysellä sukuani, syntyäni, kotipaikkaani, matkaani, matkani tarkoitusta, keliä, kyytiä, hevosta, kyytimiehiä ja mitä ikänä niihin kuuluu.

Minä ko'in vastata kaikkiin kysymyksiin lyhimmästä tärkeimpään, eikä sittenkään tahtonut olla aikaa ruokaa suuhunsa pistää, niin ahkeraa oli tuo kyseleminen ja vastaaminen.

„Tämä on puolen manttaalin talo,“ sanoi hän sitten, kun oli saanut minuun kuuluvat asiat tietoonsa.

„Vai niin, onpa tässä sitten veroa,“ sanoin vastaukseksi,

„On, ja tiluksia myös.“

„Tietysti.“

„Ja muuta hyvyttä kanssa.“

„Minä uskon.“

„Olisitteko hyvä ja katsoisitte tänne kaapin sisään,“ sanoi hän sitten, ottaen samassa avainkimpun vyöltään ja avaten siitä valitulla avaimella kaapin läpän auki.

„Katsokaapa tänne!“ sanoi hän läpän avattuaan,

ja kääntyi samassa itse syrjään, katsoen tarkasti minua silmiin, minkä vaikutuksen se näky tekisi.

Kaapissa oli parin tusinan paikoille hopealusikoita, hopeiset sokeri- ja kerma-astiat, vieläpä iso hopeamaljakin seisoa törotti siellä.

„Onpa siellä hopeakaluja,“ sanoin, sillä aloin käsittää, että emäntä oli ihmettelemistä vailla.

„On siellä ja on sitä muutakin hyvyyttä.“

„Luultavasti.“

„Haluaisitteko katsoa maitokammaria?“ sanoi hän sitten, kun näki minun pääsevän syömästä.

„Kyllä kai,“ sanoin minä ja niin lähdettiin maitokammariin.

Paljo oli siellä pyttyjä, täysinäisiä ja tyhjiä, mutta siellä vallitsevaa siivoa en mielessäni kaikin puolin hyväksynyt.

„Eikös ole lehmän-antia?“ kysyi emäntä ikäänkuin ylvästellen.

„On kyllä, se ei vuoda vähästä karjasta.“

„Ei, viisikolmatta lypsävää tarvitaan siihen.“

„Kyllähän se niin on.“

„On, mutta arvatkaapas montako hevosta meillä on?“

„Minun on mahdoton sitä arvata, taitaa olla neljä.“

„Enemmän, kuusi ja varmaa.“

„Teillä on sitten vankka asumus kaikin puolin.“

„Vankka, ja on niitä irtaimia rahojakin.“

„No silloin ette ole mitään vailla.“

„Ja kuitenkin puuttuu jotain,“ sanoi siihen emäntä puoli-ääneen.

„Minä en tiennyt mitä ajatella tuosta kummallisesta käytöksestä. Tuo rikkauksiensa näytteleminen ja levitteleminen aivan ventovieraalle oli minusta niin kummallista, että se pani aivoni aivan sekäisin.

Emäntäkin oli kappaleen aikaa vaiti, kun näki minun ajatuksiini vaipuneen.

„Mihinkäs isäntä on mennyt, koska häntä ei enään näy?“ sanoin vihdoin ikäänkuin toisensuuntaisen puheen aluksi.

„Mikä isäntä?“

„Eikö se nuorimies, joka oli tässä minun tullessani, ole isäntä?“

„Ei ole.“

„Mitä? Eikö hän ole teidän toinen miehenne?“ sanoin kummastuksissani, sillä todellakin luulin asian niin olevan.

„Ei isäntä eikä mieheni.“

„Mikä hän sitten on?“

„Hän on minun vanhin poikani.“

„Missäs sitten isäntä on?“

„Minä olen isäntä ja emäntä; tämän parempaa isäntää tälle talolle ja kaikelle muulle omaisuudelle ei löydy, sillä kaikki mitä tässä näkyy, on minun; lapsetkin ovat saaneet mitä heille tulee“, selitti tuo emäntä-isäntä eli isäntä-emäntä innokkasti, ja nähtävästi oli hän odottanut tilaisuutta tuohon selitykseen.

„Olette siis leski,“ sanoin asian ymmärrettyäni.

„Leski ja rikas leski,“

„Joko miehenne on kauvan ollut kuollunna?“

„Kohta vuoden.“

Tuli nyt hetki äänettömyyttä, sillä minä jouduin jonkunlaiseen hämminkiin.

„Enkä minä vielä ole kovin vanhakaan,“ jatkoi hän.

„Kuinka?“

„Ei vielä puolivälissä viittäkymmentäkään.“

„Ettepä sitten kovin.“

„Joko teillä on kuinka vanhoja poikia?“

„Vanhin on täyttänyt kahdeksantoista.“

„Minkä näköinen hän on mieheksen?“

„Onpahan minunkokoiseni virheetön poika.“

„Onko hän tottunut väkeviin?“

„Mitäs toki, Jumalan tähden, niin nuori poikanulikka.“

„Olisipa hänessäkin — — —,“ sanoi eukko puoliääneen hyvin ujosti ja maahan luoduin silmin.

„Onko teidän pitäjäässä muita ryyppäämättömiä nuoria miehiä?“ kysyi hän taas tovin vaiti-olon perästä.

„Ainahan niitä toki joitakin löytyy, sillä eihän ole maa miehittään, eikä kylä kirveittään,“ sanoin puolikylmästi.

Minä vaikenin, sillä minä en voinut puhua. Nyt selveni minulle kaikki ja nyt käsitin minkä vuoksi minulle oli noita rikkauksia ja tavaroita levitetty ja näytetty, vieläpä senkin, mikä se „jotakin“ oli, joka vielä talossa puuttui. Tuo ijäkäs leski oli ollut miehelässä kauvankin, lapsilaumansa kasvattanut ja koonnut, kenties, nuot tavaransa, joita hän nyt suurella mielihyvällä näytteli ja levitteli. Hän ei ollut vielä ollut leski-aikaansaakaan täyteen leskenä ja noiden tavaroidensa ilmi-annon kautta halusi hän jo perustella uutta naimistansa, jonka hän melkein suorilla sanoilla ilmoitti ja tuo „jotain,“ joka häneltä vielä puuttui, oli — mies —. Kaikki nuot harkittuani sain semmoisen inhon tuohon kohtelijaa-
sen emäntä-isäntääni, etten voinut häntä katsoakaan.

„Te pidätte minun käytöstäni outona, eikö niin?“ sanoi hän, havaittuaan minun mielenhämminkini, ja katsoi minua silmiin.

„En voi kieltää, ettei se hieman semmoiselta tunnu,“ sanoin hänelle.

„Kuulkaa minua vielä vähän ja tuomitkaa sit-

ten. Minulla on alusta alkain ollut semmoinen ajatus, ettei onnellisen avioliiton vertaista elämää löydy sen ulkopuolella. Löytääkseni tuota onnellisuutta menin avioliittoon yhdeksäntoistavuotiaana. Kaksikymmentä neljä vuotta olen ollut naimisissa, mutta se ei ollut onnellisuus, vaan sula onnettomuus. Monta kyyneltä olen sillä ajalla puristanut, monta itkuä itkenyt. Monta kertaa olin pakotettu pakomatkal-lelähtemään, monta sinimarjaa ja haavaa olen saanut, monta unetonta yötä viettänyt ja monta tautivuodetta maannut, ja nuot ovat kaikki sen avioliiton hedelmiä, jossa luulin onnen käsittäväni. Mieheni oli kauhea juoppo ja hirmuinen tyranni. En luullut kauvan kestäväni, mutta vahva luontoni ja ankara ponnistukseni ja toimelijaisuuteni pelasti sekä henkeni että taloutemme, sillä vainaja joi vaan kotona, eikä niin tavoin voinut tehdä mitään kauppoja. Kuolema katkasi vihdoin hänen vihelijäisen elämänsä, ja tässä minä nyt olen. Minulla on vielä sama periaate kuin ennenkin avioliiton onnellisuudesta, mutta kokemuksesta tiedän, ettei sitä voi löytyä siinä, kussa mies on juoppo. Minä tahtoisin vielä tulla tuntemaan tuota onnellisuutta — tahtoisin juomattoman miehen, vaikkapa kuinkakin köyhän, sillä juoposta en huoli, joita tavarani tähden parvittain ympärilläni kihisee. — Semmoinen on ajatukseni ja elämäkertani lyhykäisyydessä; sentähden olen tavarani näytellyt, sentähden ollut kummallinen; — tuomitkaa nyt kuinka tahdotte, mutta muistakaa toki, että viidennelläkymmenellä olevalla naisellakin on sydän,“ selitti hän sointuvalla, surullisella äänellä.

Voi kuinka paljon toisenlaiseksi muuttuivat mielipiteeni tuota vaimoa kohtaan hänen puheensa kuultuani. Minä olin väärin häntä ymmärtänyt, väärin tuominnut. Edessäni seisoikin nyt paljon kärsi-

nyt ja paljon kokenut vaimo, vaimo, joka oli paljon elämältä toivonut, mutta vähän saanut. Hän oli toivonut suurinta onnea mitä tällä elämällä on antaa, nimittäin onnellista avioliittoa, mutta tapasikin sen vastakohdan. Sortumatta, kukistumatta oli hän seisonut tuon pitkän ja kovan koetus-ajan, ja vieläpä oli hän vaivojensa välissä jänteveydellensä pysytyssä pitänyt talouden ja pelastanut sen perikatoon joutumasta, olipa sitä vielä melkoisesti lisännytkin. Hän oli alusta alkaen luullut ihmis-elämässä löytyvän onnellisuuttakin, ja tuota onnellisuutta uskoi hän vieläkin löytyvän, vaikka kova oli ollut oma kokemus. Elämän koulu ei ollut siis voinut järkäyttää hänen käsitteitään, sillä terävä havaintokykynsä ja sydämensä vakuutukset todistivat hänelle asian niin olevan. Hän oli jo vanhallapuolen ikäänsä, mutta hän tahtoi kuitenkin vielä tulla tuntemaan elämän valopuolia, jonka olemisesta hän oli niin varma, mutta elämän varjopuolelta oli hän oppinut, ettei onnellisuutta löydy juopon miehen seurassa. Hänellä oli kiire, sillä aika kului, ja sentähden ilmoitti hän mieli-alansa niin perinpohjaisesti ja ujostelematta; luulenpa kuitenkin, että hän teki sitä ainoastaan niille henkilöille, joihin hän luuli voivansa luottaa.

Sydämellisesti jättelin minä hänet hyvästi ja lähdin pois. Kuinka noiden pyrintöjen kävi, en ole sittemmin kuullut.

Toinen kolmatta luku.

Tohtori ja vaalimies.

Eräänä yösydännä tulin muutamaan kestikievariin. Minä yritin vierashuoneeseen, mutta avainta ei ollut suulla. Kylmän, öisen ilman vuoksi olin jotenkin vilustunut ja sentähden tuntui porstuassa olo ikävältä; rupesin hiljakseen kolkuttamaan ovia. Kun ei tuosta ollut apua, kolkutin lujemmasti. Tuota tovin tehtyäni ryöpsähti toisen huoneen ovesta porstuaan eräs vaimo, jolla ei ollut muuta vaatetta päällä kuin paita ja hame. Hän oli vielä päälliseksi avo-jaloin, ja kaamealta tuntui hänen ilmestymisensä jäiseen porstuaan noin vähillä vaatteilla. Hän oli kestikievarin emäntä.

„Oih! Kolmas kyyti jo tänä yönä,“ sanoi hän tuskaisesti ja riensi panemaan avainta vierashuoneen suulle.

Huoneeseen tultuamme otti hän tulitikulla valkean ja sytytti sillä pöydällä olevan kynttilän. Akkuna oli yksinkertainen ja niin hatara, että kylmä pohjatuuli heilutti alaslaskettua akkunaverhoa sinne tänne ja samasta syystä liekehti ja lieputti kynttilässä oleva valkea, että oli siihen paikkaan sammua.

„Tuo akkunapa on liiaksi hatara, ei suinkaan tämä huone pysy lämpymänä,“ sanoi minä.

„Niinhän se on, mutta tämä onkin vaan vierasten huone,“ sanoi emäntä.

Tuo lause sointui niin kummalliselta korvissani, että katsoin häntä silmiin, tutkiakseni, sanoiko hän sitä ivalla, mutta ei, hän oli niin tyyneen ja vakavan näköinen kuin hän olisi sanonut vaan ihan luonnollisen ja tosiperäisen asian.

„Mutta minulle ei suinkaan tuntuisi lämmin tekevän pahaa, ja minun luullakseni ei teillekään,“ sanoin hänelle.

„Enpä minä kauvan täällä asustelekaan,“ arveli hän.

Huomattava on, että tämä kestikievari oli merenranta-pitäjässä ja että juuri sillä kohdalla meressä oli iso saari, jossa oli itsepäällinen pitäjäs, omine kirkkoineen, kirkkoherroineen, kappalaisineen ja muine kirkollisine palvelijoineen. Minä nimitän tuota vaan Saareksi, koska ei sen tarkempi määritys ole miksikään hyödyksi kertomukselle.

„Keitä ne muut kaksi matkustajaa olivat, jotka tästä tänä yönä ovat menneet?“ kysyin emännältä, ikäänkuin kääntääkseni puhetta toisaalle.

„Eiväthän he olekaan menneet, he vaan tulivat.“

„Mihin he sitten ovat joutuneet?“

„He ovat talossa yötä.“

„Eipä heitä näy.“

„He molemmat makaavat väen puolella.“

„Ja mitä miehiänsä he ovat?“

„Tohtori ja vaalimies.“

„Mikä tohtori?“

„Oikea tohtori; hän menee huomenna Rantakylään, leikkaamaan erästä tapaturmaisesti kuollutta miestä.“

„Tiedättekö hänen nimeänsä?“

„En, sitä en tiedä; mistäpä minä kaikkien nimet tiedän.“

„Mistäpäin hän on kulkemassa?“

„Idästä.“

„Mutta eihän teidän piirilääkärimme asu sielläpäin; asia tuntuu minusta vähän oudolta,“ sanoin epäilevästi.

„En tiedä missäpäin meidän piirilääkärimme asuu ja mistäpäin hänen pitäisi tulla, mutta niin kai Lenkolainen vakuutti, joka häntä kyyditsi, että tohtori se on,“ sanoi emäntä ikäänkuin vähän närkästyksissään.

„No, olkoonpa se asia miten tahansa, mutta mihin tuo vaalimies sitten matkustaa?“ kysyin häneltä juuri kuin olisin puoliksi myöntänyt tuon tohtori-jutun.

„Saareen.“

„Saareen! Eihän siellä ole tietääkseni mitään virkaa avonaisena,“ sanoin kummastuksissani.

„Kuka on sitten sanonut, että siellä on joku virka avonaisena?“ kysyi emäntä vuorostansa kummastuksissaan.

„No mitä varten sinne sitten vaalimies matkustaa?“

„Hän matkustaisi sinne, mutta ei pääse.“

„Vaalimies matkustaisi sinne, mutta ei pääse? Kuinka hän pääsisikään sinne, kun ei siellä ole mitään virkaakaan avonaisena, ja yhtäkaikki on hän Saaren vaalimies ja matkustaisi, vaan ei pääse sinne! Asia käypi mielestäni hyvin sekavaksi,“ ko'in hänelle selittää.

„Ja kuitenkin on asia aivan yksinkertainen ja selvä. Tiedättekö, että Saareen muutti viime keväänä uusi pappi?“

„Aivan hyvin, mutta se kuuluu minusta kaikkein vähimmän tähän asiaan“

„Hän on pestannut rengin Ylipitäjästä, sieltä, josta hän Saareen muutti.“

„Se sitäkin vähemmän.“

„Mutta kuuluupa niinkin, hän matkustaisi saareen, mutta ei pääse.“

„Mutta herran tähden, kuinka hän voipi olla mikään vaalimies?“

„Miksi ei: hän on vaalissa sinne, mutta ei pääse.“

„Miksi ei hän pääse, kun kerran on sinne renniksi ruvennut eikä hän suinkaan silti ole mikään vaalimies.“

„Onpa vaan. Hän menisi sinne, vaan ei pääse, sillä meri on siksi jäässä, ettei Saareen pääse venheellä ja jää on niin heikkoa, ettei se kannu. Eikö totta? hän matkustaisi sinne, mutta ei pääse, hän on vasta vaalissa sinne päästäkseen, ja siis hän on Saaren vaalimies,“ selitti emäntä voittoriemulla.

Samassa tultiin ilmoittamaan, että hevonen on jo valjaissa. Hyvästi jätellessäni emäntää, tunnustin hänelle, että hän oli kyllä sukkelasti esitellyt vaalimiehensä ja ajanut minut hymälään. Nauraa virnistellen sekä olkapäitään kohotellen läksi hän huoneesta ja meni omaan kamariinsa, toivottaen onnea matkalleni,

Ulos tultuani oli porrasten edessä hyvän näköinen hevonen valjastettuna kärryjen eteen. Vieressä seisoi vanha mies, pitäen toisessa kädessään ohjaksia ja toisessa ruoskaa. Tultuani ulottuville, tapaili hän kylmettyneillä, vanhoilla kinnaskopuloillaan nostamaan päässään olevaa karvalakki-reuhkaansa, tervehtääksensä minua, mutta vanhuuden kömpelyyden ja noiden kankeain kinnasten vuoksi ei se ottanut on-

nistuakseen. Ennenkuin vielä oikein ennätin kärryhinkään nousta, näppäsi ukko jo ruoskallaan, jonka vuoksi hevosen nyästessä olin kaatua seljälleni rou-taiseen kartanoon.

„Älkäähän nyt toki lyökö hevostanne, ennenkuin kärryhinkään pääsen,“ sanoin ukolle puolinärkästyksissäni.

„Tuota noin, ilman pikkusen niinkuin alkumuis-tutukseksi vaan,“ sanoi ukko.

Enpä ollut toistamiseenkaan oikein siivoon päässyt kärryihin, kun jo taas ukko näpäsi ruoskalla. Nuori, virkku hevonen hypähti heti pystyyn, ja lähti routaista kartanoa mennä nelistämään. Kyl-mettyneillä ja monikertaan paikatuilla kintaillaan ei ukko voinut hevostaan hallita sen paremmin kuin että se meni päin ensimmäistä seinää.

„Jumalan tähden, älkäähän nyt toki lahistako ja hätyyttäkö hevostanne, ennenkuin se tiellekään oikein pääsee,“ sanoin minä ukolle, hillitäkseni hänen ajamisintoansa.

„Mutta kuulkaapas — tuota noin: joka rahansa edestä kulkee, hänen täytyy päästä kulkemaan,“ sanoi ukko, ikäänkuin käsittäen, että kyydillä kulkijaa pitää kiidättää aika vauhtia, vaikka hänen päänsä halki menisi.

„Mistä olette kotoisin?“ kysyin häneltä tielle tultuamme.

„Tuolta Ylipitäjään Metsäkulmalta,“ vastasi ukko, samassa taasen näpästen hevostaan.

„Hyvin ahkerapa te olette hevostanne tarpeet-takin lyömään,“ sanoin hänelle.

„Niin, joka rahansa edestä ajaa, sen täytyy päästä kulkemaan,“ sanoi taas ukko.

„Joko hevosenne on vanha?“ kysyin häneltä.

„Kolmas talvi.“

„Kumma kun olette raskineet noin nuorella hevosella lähteä holliin,“ arvelin hänelle.

„Ei ollut sopivampaa hevosta. Ei niitä olekaan meillä kuin kaksi ja se, joka jäi kotiin, on vanha ja kankea, siitä ei olisi ollut kyydin tekoon. Kyllähän sääliksi käypi näin nuorella hevosella holliin tulla, semminkin näin huonolla kelillä, mutta mikäpä auttaa, kun velvollisuus kumminkin on täytettävä,“ selitti ukko.

„Ojee!“ huudahti hän taasen ja löi hevostaan.

„Tuntuupa kun muka säälittelisitte hevostanne ja yhtäkaikki lyötte sitä syyttä, tarpeetta,“ muistutin häntä

„Niin mutta joka rahansa edestä kulkee, sen pitää päästä menemään,“ sanoi taasenkin ukko. Se oli hänen peri-aatteensa, eikä hän muualle lyönyt ei loskannut.

„Mutta se minua kummastuttaa, kun te lyödä näpsitte hevostanne, vaikkei olisi mitään syytäkään. Hevosennehan on vireä ja menisi suitsistakin, vaikka kuoliaaksi itsensä,“ muistutin häntä yhä.

„Niin, mutta jolla on kerran velvollisuuksia, niitä täytyy kokea täyttää,“ intti hän.

Vaan eihän velvollisuudet ole välttämättömästi ruoskavelvollisuuksia; voipihan niitä muutoinkin täyttää,“ arvelin hänelle.

„Minä olen ollut paljon hollissa.“

„Vaikka.“

„Ja tiedän mitä on tehtävää.“

„Ja minusta tuntuu, että sitä juuri ette tiedä,“ sanoin hänelle vastaanpanevasti.

„Eihän tuo ole kaikesti hyvä lyömälläkään,“ arveli ukko synkästi.

„En suinkaan minä ole teitä siihen pakottanut, päinvastoin olen kieltänyt, minkä olen voinut; eikä

siinä tapauksessa ole vika juuri teissä?" selitin hänelle.

Ukko heittäytyi nyt niin hiljaiseksi ja mietti-väksi, ettei pitkään aikaan tullut yhtään sanaa hänen suustaan, ja minua oikein harmitti niin pitkä vaitelijaisuus; rupesinpa pelkäämään, että olin häntä jotenkin loukannut.

„Minä olen montakymmentä vuotta täyttänyt kyytivelvollisuutta,“ alkoi hän vihdoin „ja ollut hollin teossa. Sillä ajalla olen tullut tuntemaan mikä kyytivelvollisuus on. Sillä ajalla on minulla ollut vireitä jos junsiakin hevosta, mutta kaikki ne ovat kyydin teossa saaneet selkäänsä liki henkeä. Kun kerran ruoska on joutunut kyydillä-ajajan käsiin, ei siinä ole auttanut vireys ei junsuus, mutta lyöty on hevos-raiskoja niin paljon kuin on voitu, katsomatta sitä kuinka paljon ne jaksavat mennä. Surkea kokemus on minulla siinä ja sentähden koen itse näpsää vireääkin hevosta, ettei julma ja sydämmitön matkustaja saisi syytä ja tilaa päästä ruoskan haltijaksi,“ selitti ukko ja kyöneleita vyörähteli pitkin hänen rypistyneitä kasvojansa.

Tuon selityksen kuultuani tunsin vasta ukon oikein. Edessäni ei ollutkaan mikään eläinrääkkääjä, mutta päinvastoin niiden rakastaja. Elämän koulu oli opettanut hänelle, kuinka kyytivelvollisuus oli kovan ja kouristavan paiseen tavalla virkavaltaisesti juurtunut maan-omistajain niskaan, kiusaamaan sekä miehiä että hevosta, väärinkäyttäen siten oikeuksiansa ja tuota väärinkäytöstä poistaaksensa oli ukko keksinyt tuon näppärän ja hevosta vahingoittamattoman näppimiskeinon.

„Nyt olen nähnyt kaksi suurinta ihmettä, mitä elämässäni on eteeni tullut,“ sanoi ukko tovin vaitiolonsa perästä.

„Mitä ihmeitä ne sitte ovat kysyin häneltä.“

„Tohtori ja te.“

„Minä en ole vielä koskaan tavannut semmoista kyydillä-ajajaa, joka olisi kieltänyt hevosta lyömästä ja liiaksi ajamasta.“

„Toki niitä muitakin löytyy, mutta te ette ole kaikkia kyydillä-ajajia kyydinneet, vaikka paljonkin olette sitä tehnyt. Ja muutoin se ei ole mielestäni mikään ihme, tavallinen velvollisuus vaan, sillä koh- tuushan on aina paras“, sanoin hänelle.

„Kyllähän niinkin voisi olla, mutta en ainakaan minä ole sattunut semmoista ennen näkemään“, ar- veli vaan ukko.

„Entä se tohtorin asia?“

„Niin, siihen kestikievariin, josta lähdimme, tuli myöhään illalla tohtori.“

„Mitä erin-omaista hänessä sitten oli mieles- tänne?“

„Se ettei hän ollut ylpeä?“

„Mistä sen tietää?“

„Hän ei mennyt vierashuoneesen, vaikka vaa- dittiin, pani vaan väentuvan pöydälle maata.“

„Entäs Saaren vaalimies?“

„Vaalimies! Hänestä en tiedä mitään.“

„Eikös väentuvassa maannut joku toinenkin matkustaja?“

„Ei, siellä ei maannut ketään muita vieraita kun tuo hyvä tohtori.“

„Minkälainen vuode tohtorille laitettiin pöy- dälle?“

„Ei minkäänlaista. Hän riisui vaan takin pääl- tänsä, kääräsi sen päänsä alle ja kytkähti paljaalle puulle maata.“

„Eikö hänelle tarjoutu tekemään parempaa vuo- detta?“

„Kovinkin, mutta hän sanoi kyllä tulevansa toimeen siinäkin, ja sehän se kumminta onkin.“

„Minä epäilen hyvin teidän tohtorianne“, sanoin hänelle.

„Mutta niin kai Lenkolainen vakuutti, joka häntä kyyditsi“, väitti ukko.

„Minkälainen on tuo Lenkolainen miehekseen?”

„Hän on muutoin hyvä ja kelpomies, mutta tahtoo hänellä olla välisti koukkuja.“

„Mutta jos hän taas on katsonut hyväksi hieman narrata muita ihmisiä?“

„Eihän tuo toki niin isosti narranne“, sanoi ukko vähän säpsähtäen.

Minä selitin hänelle juurtajaksain mitä minä olen emännän ja hänen puheestaan selville saanut tuon arvokkaan ja hyvän tohtorin asiassa. Sen johdosta päätin minä ukolle vakaasti, ettei tuo tohtori ollut kukaan muu kuin Saareen pyrkivä papin renki ja että Lenkolainen on heidät narrannut umpikään.

„Voi sitä Lenkolais-veitikkaa minkälainen hän on!”

Ilmankos se vieras heittisikin puhumattomaksi, kun minä sanoin hänelle maata pannelsaan: „huonolle vuoteellepa herra tohtori maata panee“, puheli ukko harmistuneena, käsitettyänsä asian.

„Eikö hän puhunut mitään?“

„Ei niin luotuista sanaa, kääntyi vaan toiselle kyljelleen seljin minuun.“

„Se oli luonnollinen asia. Mies-rukka luuli joutuneensa suurien pilkkakirvesten keskelle, ja sentähden katsoi hän parhaaksi olla vaiti“, selitin hänelle.

„Voi, voi minkälaisia saattaa tapahtua joutavien koukkujen tähden! Heti kun pääsen takaisin, täytyy

minun anoa mieheltä anteeksi, sillä minä en tahdo olla kenenkään pilkkaaja“, sanoi ukko mielipahoillaan.

Nyt juuri tuli kestikievari ja taival oli kulunut hupaisesti hauskoissa keskusteluissa. Sydämellisesti jättelin hyvästi tuon viattoman, rehellisen ja paljon kokeneen ukon ja lähdin toista hevosta saamaan.

Vaikka oli vielä hyvin varhainen aamu, oltiin kestikievarissa kuitenkin jo ylhäällä ja hevonen valjastettiin heti. Kyytimieheksi tuli nyt arviolta viiden-, kuudentoistavuotias poika. Hän oli jo odottamassa ulos tultuani ja heti huomasi, etten nyt tullut tekemisiin minkään ensikertalaisen kanssa.

„Hyvää huomenta, herra! (Taasenkin herra.) Pakkanen ja paha keli on nyt — peräti sopimaton kärrykeli — mutta älkää vaan peljätkö, kyllä taipaaleen poikki päästään, onpa minulla hyvä hevonen, kyllä se jaksaa; on se jo niin monta kyytiä vienyt ja eipähän ole väsynyt. Istukaapas nyt vaan kärryihin, niin alamme mennä hyrrytellä,“ lasketteli hän yhtenä hyrinänä, kerkeämättäni vastaamaan siihen yhtä ainoata sanaa.

Minä kömmin kärryihin.

„Kas niin! Istukaapas siinä nyt vaan kaikessa turvassa, kyllä minä ajamisesta huolen pidän. „Poi-jee!“ huudahti hän sitten hevosellensa, nyäisten sitä suitsista ja viipottaen jousisia suitsienvarsia pänsä ympäri; seuraus tuosta kaikesta oli se, että hevonen lähti juosta loukkaisemaan.

„Noin sitä mennään, noin sitä mennään,“ rupesi poika nuotillisesti loruilemaan hevosen juoksemaan ähdettyä, tavasta viipottaen suitsienperiä.

Hevonen oli todellakin kookas ja lihava, niin lettei suinkaan ollut pelkäämistä sen väsymisestä.

„Oletko hollimies, vai onko tämä kestikievarin hevonen?“ kysyin pojalta.

„Tässä on kyydinpito urakalla; meidänkin on tehtävänä neljäs-osa kyydeistä ja hevonen on meidän,“ selitti poika.

„Sinäkö olet aina silloin kyydissä kun teidän on vuoronne?“

„Minäpä sitä olen ollut.“

Sitten hän puhui ummet ja pimeät. Hän kyseli kaikki elämäni kuuluvat seikat ja lausui niistä arvostelujansa ja päätelmiänsä oman käsitteensä ja katsantokantansa mukaan niin joutuisasti ja katkeamattomasti, ettei siinä voinut millään tavalla lausua omia mielipiteitään. Aivan pian huomasin kuitenkin mikä tuon erin-omaisen helkeyyden ja höyleyden alla oli: hän tahtoi, näet, kääntää minun huomiotani pois siitä seikasta, että hevonen aivan käveli; niin se oli nytkin tehnyt pari virstaa.

„Aja nyt vähäisen,“ sain pojalle vihdoinkin sanotuksi.

„Poijee, no noo!“ huudahti poika heti niinkuin nuoli ja hevonen lähti taasenkin loukkaisemaan.

Koetellakseni mitä perää tuossa luulossani oli, rupesin päivittämään pojalle, että minua nukuttaa ja rupesin nuokahtelemaan.

„Vai niin! Sepä on paha, olisipa ollut nyt niin hauska haastella, mutta minkäpä sille tekee. Kun ihminen paljon matkustaa, tulee hän paljon valvomaan ja tahtoohan se unikin velkansa. — Nukkukaa vaan jos nukuttaa ja jos vaan voitte, kyllä minä ajamisesta huolen pidän,“ laverteli poika, nyäisten samassa hevostansa ja huudahtaan: „poijee, no noo!“

Hevonen lähti lönkkäisemään tavallista lönkkäisemistään, ja poika piti vireillä sitä hyvän aikaa

noilla kehoitushuudahduksillaan ja suitsienperien viipottamisillaan.

Minä rupesin nuokahtelemaan yhä tiheämpään, ja poika sen huomattessaan, rupesi tarkastelemaan, milloin minä kokonaan nukkuisin. Vihdoin annoin minä pääni valahtaa eteenpäin kumaraan ja rupesin isommasti hengittämään. Tultuansa nyt vakuuteksi, että minä todellakin nukuin, pysäytti hän heti hevosen.

„Oo,“ öyhkäsin minä tovin päästä, olevinani kumminkaan heräämättä unestani.

„Poijee, no noo!“ huudahti heti poika ja seurauksena oli taaskin jonkun askeleen juoksun lönnäys.

Kun hevonen oli taasenkin kävellyt ikäviin asti, olin minä heräävinäni.

„Ethän sinä aja yhtään juosten,“ sanoin hänelle.

„Tuo hevonen käypi laiskaksi ja tottelemattomaksi, täytyy sitä lyödä,“ sanoi poika, sivaltaen muka suitsienperillä hevosta, mutta tuo lyönti oli vaan semmoinen, että suitsienperät hädin tuskin lensivät hevosen lautaselle.

„Kas niin! onko nyt parempi kipeällä lautasella mennä,“ sanoin minä.

„Te pilkkaatte minua,“ sanoi poika, luoden samassa minuun epäuskoisen silmäyksen.

„En todellakaan.“

„Mutta te ette nukkuneetkaan, vaikka olitte nukkuvinanne,“ sanoi poika ikäänkuin nuhtelevasti tuosta minun pienestä epärehellisyydestäni, jonka hän oli tarkalla aistillaan selville saanut.

„Etpä sinäkään ajanut, vaikka sanoit ajavasi,“ sanoin hänelle vastapainoksi.

Poika joutui nyt peräti hämille. Hän huomasi,

että hänen pieni petöksensä oli täydellisesti ilmi tullut, jota hän hevosensa hyväksi oli harjoittanut ja tuota hän häpesi punastukseen asti.

„Kyllähän minä olen koettanut pettää teitä, mutta te ette näy olevan helppo petettävä. Pahahan se on, mutta jos olisitte itse olleet niinkauvan yhteen nykyyn hollin teossa kuin minä, niin varmaan mieltisitte keinoja, miten saisitte hevos-riepua vähänkin edes säästetyksi, sillä julmia, sydämettömiä ovat useat kyydillä-ajajat. Älkää tätä kovin pahaksenne panko; ajetaan tämä lopputaival nyt aika vauhtia palkkioksi entiselle ajolle.“

„Poije, no no!“ virkahti poika, heilauttaen suitssia ja katso! Vaikkei tuossa kehoitushuudahduksessa ollut entisestä muuta erotusta, kuin että kova korko oli nyt viimeisillä tavuilla, siihen sijaan kun se ennen oli ollut ensimmäisillä, ja että viimeiset tavuut olivat nyt lyhyet, jotka olivat ennen olleet pitkät ja hyvin heijaavasti äännetyt — teki se kuitenkin sen vaikutuksen, että hevonen hypähti ikäänkuin kohoksi ja leimuavin harjoin alkoi mennä kiittää semmoista vauhtia eteenpäin, ettei paremmasta apua. Ei ollut enään kuin pari virstaa kestikievariin, mutta pian se mentiin; tuntuipa siltä että poika ja hevonen tunsivat aivan hyvin toisensa.

„Älkää ruvetko tässä kestikievarissa mihinkään tekemisiin,“ sanoi poika ikäänkuin kuiskaamalla ennen taloon tultua.

„No miksikä ei?“

„Kun koette, niin näette,“ sanoi poika, eikä mitään muuta.

Usein kuulee puhuttavan juonikkaista, äkäisistä tyhmistä ja pettureista kyytimiehistä, mutta jos semmoisia on, kenenkähän koulaamia he ovat. Minä olin peräkkäin tutkinut kaksi luonnetta, vanhan ukon

ja nuoren pojan. Kumpikin heistä oli vähän petturi, mutta molemmat olivat he käyneet saman koulun, kyytivelvollisuuden opistossa, ukko välimmiten pitkin elämänsä, poika yhteen jaksoon, mutta varmasti. Molemmat olivat läpikäyneet saman kurssin ja oppineet samat läksyt, nimittäin sen, että kyydillä-ajajat ovat usein sydämettämiä, tunnettomia ja julmia luontokappalten räakkääjiä. Moni kyydillä-ajaja saattaa heitäkin sanoa epärehellisiksi pettureiksi, mutta tuo moite käypi tyhjäksi, jos otetaan lukuun, että heidän tarkoituksensa ei ollut mikään muu, kuin hevosesensa pelastaminen julman ajajan kynsistä. Saman syyn luulen olevan muillakin äkäisiksi sanotuilla kyytimiehillä, enkä minkään riidan halun.

Kolmas kolmatta luku.

Kestikievarin isäntä.

Se kestikievari, johon nyt tulin, oli valtavien teitten haarassa. Heti kartanolle tultuani huomasin, että siinä oli iso matkustajaliike. Eräät ajopelit olivat juuri pysähtyneet porrasten eteen, ja niistä pyrki alas herra ja rouva, nuoren näköiset ihmiset kumpikin. Heitä auttamassa oli kookas ja lihava mies, joka näytti erin-omaisen kohtelijaalta; hän oli kestikievarin isäntä. Hän oli niin kummallinen käytökseltään ja olennoiltaan, että huomioni kohta kiintyi yksistään häneen. Hänellä oli tavattoman iso ja punainen nenä ja sen pää oli erittäin leveä ja lihakas, jonka tähden se näytti jonkunmoiselta sutilta. Päälliseksi oli tuo paksu tutkain täynnä pieniä, ikäänkuin neulan nupilla painetuita orkosia, joiden välitse punaiset ja kuultavan näköiset verisuonet risteilivät ristiin rastiin, tehden sen siten punaistakin punaisemmaksi. Muun lisäksi oli hänellä se omituisuus, että hän joutilaana ollessansa piti molempien käsiensä muut sormet nyrkkiin puristettuina, mutta molemmat peukalonsa levitti hän niin soijollensa kuin ikänä voi. Niillä hän sitten viuhtoi yhtenään puoli-ympyrän mukaisia kaarteita itään ja länteen, ja kaikille maailman ilman suunnille, ylös ja alas, eteen ja taakse, ja mihin kaikkiin, sen ties taivas.

Tuota hän teki silloin kun hänellä oli jollekin jotain toimittamista ja kaarteiden suunnittajina olivat peukalot soijottavassa asemassaan.

Kun hän oli matkustajat muka saanut autetuksi kieseistä alas, asettui hän kohta kuin joku pilvenpatsas matkustajien eteen ja niin likelle, että heidän oli mahdoton päästä kiessien ja tuon elävän muurin välistä. Hän tungetteli niin liki sitä hienosti kasvatettua naista, että tuo nenällinen ihme melkein koski hänen kasvoihinsa. Inhoen semmoista julkeaa käytöstä, käänteli nainen päätään sinne tänne, mutta mikään ei auttanut. Tuo verraton nenä pyöri vaan aina samalla nopeudella, samalle suunnalle, mihin naisenkin väistellessään päätänsä käänteli, ja siinä asemassa teki hän peukaloidensa suuntaamia kaarteita niin tiheään ja vikkelaasti, ett'en luule jääneen siihen yhtäkään kuutiotuunaa rikkomatonta ilmaa. Samassa puhui hän jotain hyvin kiihkeästi. Kuulakseni sen sisältöä, menin likemmäksi tuota ryhmää.

„Kas niin, rouvaseni,“ höpötti isäntä, „aivan niin herrani, kunom. Nyt olette päässeet kylkiluitanne taittamatta alas, mutta kovasti olikin apu tarpeesen; — mitäs, kontettuuhan tuota tuommoisella ilmalla nuoretkin ihmiset kärryissä istuissansa, kunom. Menkääpäs nyt vaan sisälle, siellä saatte, jos tahdotte, lämmintä kahvia ja muutakin lämmitystä, kunom. Kyllä tällaisella ilmalla tarvitseekin lämmitystä, jos vaan on mieli sulana pysyä, kunom. Niin ja kuulkaapas, kunom! Kyllä tuo viina pitäisi hävittää pois, sillä se turmelee koko kansan, aivan koko kansan, kunom. Mutta viinaa ei saa pois, jos ei krouvareita ensin saada hävitetyksi, kunom — sitä ei saisi muualla löytyä kuin kestikievareissa matkustavaisten tarpeeksi, kunom. Eikö se teidänkin mielestänne niin ole, kun om?“

„No mutta herran tähden! Emmehän me pääse tästä edes huoneeseenkaan,“ sanoi nainen puolitukehduksissaan.

„Minä vaadin isännän siirtymään pois että pääsemme liikkeelle,“ sanoi herrakin toinnuttuaan hämmästyksistään.

„Kyllä tästä pääsee, kunom — vasemmankäden ovesta, kas niin — kunom,“ myönteli ja viittaili isäntä peukalokaarroksillaan, antaen vihdoinkin matkustavaisille tilaa pakenemiseen.

„Hyvää päivää, kunom! Kylmähän on, eikö niin? menkää sisälle, siellä on lämmintä kahvia ja muuta,“ sanoi hän sitten minun luokseni samassa tullen ja melkein niin liki, että vähällä olimme nänämme yhteen lyödä.

Minua inhotti tuo olento niin, että ehdottomasti peräydyin muutamia askeleita, sillä yksin tuo nenäkin tuntui siltä, kuin joku nilviäinen olisi likennellyt kasvojani. Muutoin hänen naamansa näytti vähän pilauneen läskin kaltaiselta, ja luulinpa, että siitä kihoili jotain rasvaa, vaikka oli lähes parinkymmenen pykälän pakkanen. Hänen henkensä haisi niin saastaiselta, ja mitä siihen lieneekin muuta koottu, — mutta valtakatkuna siinä kumminkin oli viinan löyhkä.

Kun hän huomasi, että pakenin häntä, ei hän sittemmin pakannutkaan kovin liki, teki vaan suhtimiseen peukalokaarroksiaan vähän ulompana.

„Mitä teillä kupillinen kahvia maksaa?“ kysyin häneltä melkein epäkohtelijaasti, sillä mielessäni pyörivät väkisinkin kyytipojan virkkamat sanat: „Älkää ruvetko tässä kestikievarissa mihinkään tekemisiin.“

„Kyllähän niistä sitten sovitaan, kunom, eikä-

hän ole tapana semmoisia edeltäpäin kysellä," sanoi isäntä melkein närkeästyneenä.

Sen jälkeen lähdin minä huoneesen, jättäen hänet kartanolle.

Epähuomiossa menin minä oikeanpuolisesta ovesta. Siellä oli useita juopuneita miehiä ja viinaa kaadettiin vaan vapaasti, vaikka oli pyhä päivä. Eräs tyttö, luultavasti talon tytär, joka kaatoi viinaa anojille, selitti minulle, että olin tullut väärään huoneesen ja että vierashuoneen ovi oli toisella kädellä. Minä lähdin inholla pois sieltä ja ajattellessani tuota isännän kartanolla pitämää viinasaarnaa ja itse hyvässä pöhnässä olevaa isäntää, käsitin, mitä hän tuolla maailman parannuksellansa tarkoitti.

Vierashuoneesen tultuani oli isäntä jo siellä. Siellä oli useita muitakin matkustajia, joilta hän kyseli jos jonkulaaisia, tukkien telinenäänsä niin liikkeelle kuin kukin kärsi.

„Kukahän nyt tulee „pulmahiksi?“ kysyi hän nyt ikäänkuin kaikilta yhteisesti.

„Miksi pulmahiksi?“ kysyi joku.

„Niin, meidän puolen pulmahiksi, kokoutaanhan nyt isoon kokoukseen, jossa tehdään lakeja ja ase-
tuksia.“

„Valtiopäiville kai tarkoititte sanoa,“ arveli oku.

„Niin, niin, valtiopäiville, kunom.“

Hänelle selitettiin, kuka heidän paikkakuntansa edusmieheksi tulee, sillä vaalit olivat jo tunnetut.

„Hänelle pitäisi toimittaa, ettei viinaa saisi olla kaupan koko maassa muualla kun kestikievereissa, kunom, sillä se turmelee koko kansan, mutta matkustajat sitä tarvitsevat,“ sanoi isäntä juhlallisesti.

„Minä olen ottanut suolaa leipää; mitä se maksaa?“ sanoi eräs juuri huoneesen tullut matkustaja.

„Kolme markkaa, kunom.“

„Mitä kummaa! Kolme markkaa leipäpalasta, muutamasta elttäantuneesta sillin kipeneestä ja la-sillisesta maitosintua?“ sanoi matkustaja tuimasti.

„Olipa siinä voita myös, kunom.“

„Minä en voinut sitä panna suuhunikaan.“

„Se on teidän oma vikanne, kunom. Kalliiksi käypi ruoka tämmöisissä paikoissa, joissa sitä paljon tarvitaan; se teidän olisi pitänyt tietää jo edeltäpäin, kunom,“ sanoi isäntä ja viipotti kauheaa näänsä niinkuin viiren lakua; olisinpa sen semmoiseen luullut kelpaavan merimerkiksi.

Matkustaja maksoi mutisten.

„Minulla olisi pikku ryyppy maksettava“ sanoi eräs.

„Kuusikymmentä penniä, kunom.“

„Yhdestä raa'asta paloviinatillikastako?!“

„Aivan niin, kunom.“

„Ja minulla kaksi kuppia kahvia,“ sanoi taas joku.

„Neljäkymmentä penniä kuppi, yhteensä 80 penniä, kunom.“

„Kahdesta porokupistako?“

„Niin on, pitkä on matka kaupunkiin, kunom.“

„Oletteko te hullu vai viisas?“

„Vähän molemmat, kunom.“

„Te olette hävytön mies.“

„Hävyttömämpi on se, joka yrittelee kerjäämällä kulkemaan, vaikkei ole tarvettakaan.“

Molemmat maksoivat mitä vaadittiin, mutta samassa mutisivat he, etteivät he tässä synnin maailmassa ota siitä talosta mitään.

Kaikki matkustajat rupesivat hankkimaan pois-

lähtöä ja minä myös, sillä kaikkia näytti inhottavan isännän tavaton käytös. Hevoset olivat jo melkein kaikki aisoissa ja oltiin juuri ulos lähtemäisillään, kun isäntä astui yht'äkkiä eteeni ja sanoi:

„Seis! Te ette saa liikkua askeltakaan.“

„No minkätähden ei?“ sanoin vähän hämilläni.

„Te ette ole maksanut mitään, kunom.“

„Enhän minä ole mitään ottanutkaan,“ puolustelin itseäni.

„Se on valhe, suuri valhe, kunom. Tiedänhän minä, että kävitte toisessa huoneessa.“

„Tosi se, mutta sinne menin erhetyksissä, enkä siellä mitään ottanut.“

„Jaa, jaa, kunom. Kävitte siellä ottamassa suuhunne ja ette luullut minun sitä tietävän. Mutta temppu on se, ettei siellä oteta maksua yhdeltäkään matkustajalta; minä koettelenkin kunkin rehellisyyden oikein tarkkaan, kunom. Maksakaapas pois, mitä olette ottanut.“

„En penniäkään, koska en ole mitään ottanutkaan,“ sanoin tuimasti, sillä kärsimykseni alkoi olla aivan lopussa.

„Minun on mahdoton uskoa teitä, minun pitää käskää Liisu tänne, kuullakseni, onko se niin, kunom,“ sanoi isäntä ja meni ovelle huutamaan Liisunsa, pitäen samassa minua silmällä niinkuin jotakin suurta pahantekijää.

„Ottiko tuo vieras suuhunsa mitään siellä käydessänsä?“ sanoi hän Liisun tultua, osoittaen minua soijollaan olevalla peukalollaan.

Ei, ei hän ottanut, hän kävi siellä vaan kulliaan rypistelemässä ja katsella mullistelemassa; hän näkyy tulevan omistaan toimeen,“ sanoi tuo kaino-tyttö ja meni tiehensä.

„Vai niin, kunom! Te kuljettekin kerjäämällä,

kunom. Ei tullut pojalta kysytyksi, saiko hän kyytirahaakaan. Koska noin kerjäämällä kuljette, niin minä en anna hevosta, kunom," tiuskui isäntä ja hänen nenänsä tuli nyt entistäkin punaisemmaksi, niin että se oli juuri kuin keitetty krapu, jota hän heilutti niin ankarasti, että luuli sen päästä pois putoavan; samassa teki hän noita peukalokaarroksiin semmoisella vauhdilla, että tuntui rupeevan käymään jonkunlainen viima huoneessa.

„En suinkaan minä sitävasten ole kulkemassa, että söisin teidän elttäantuneita sillejänne satakerlaiseen hintaan; ja vahva luuloni on, että voin pakottaa teidät täyttämään velvollisuutenne ja antamaan minulle hevosen," sanoin hänelle loukatun itse-arvoni tunnolla.

„Pakottaa, kunom. Kuka voipi minua pakottaa? Kun minä lyön oveni lukkoon, niin sitä ei voi avata kuvernöörikään, enkä hevosta anna, kunom," äysti isäntä.

„Nähdäänpä," sanoin minä ja aloin kysellä, tietäisikö kukaan matkustavista, missä sen pitäjään nimismies asui; sen tietooni saatuani aloin hankkiutua menemään hänen luoksensa.

„No, jos minä kuitenkin armostani annan hevosen, kunom, pääsenhän siten pikemmin tuommoisista kerjäläisistä," sanoi isäntä tuon nähtyänsä.

Toiset matkustajat pitivät isännän käytöstä niin törkeänä loukkauksena, että he kehoittivat minua nostamaan kannetta häntä vastaan, antaen nimensä tietooni todistajiksi, mutta kun en ole koskaan ollut mikään käräjämies, olin hyvin tyytyväinen, kun pääsin lähtemään pois, näkemästä ja kuulemasta tuota inhottavaa olentoa.

Neljäskolmatta luku.

Säästäväinen mies.

Hyytimiehekseni sain nyt taasen niin omituisen miehen, etten malta olla mainitsematta hänestäkin jotakuta sanaa. Hän oli keski-ikäinen ja kokoinen mies, huonoissa vaate-rievuissa. Kehnon takkikulunsa oli hän köyttänyt jollain hamppuköyden-pätkällä kiinni ja päässä oli hänellä ikikulu karvalakki-reuhka tahi se oli ainakin kerran ollut semmoinen. Hänellä oli tuiki hyvä hevonen, melkeinpä syöttiläs, mutta ajokalut olivat hänellä mitä kurjimmat olla saattaa. Kärryt kyllä olivat välttävät, mutta suitsi-ohjakset ja varret olivat solmieltu vaimoväen vanhojen ja kuluneiden hameiden palteista. Silat olivat raketut paikoin väännetyistä vitsoista ja toisin paikoin näkyi niissä ikivanhoja nahkoja, joissa lienevät kaikki rajasatulan tekijät taitoansa koettaneet, sillä niissä oli senkin seitsemän nappulaa ja sidelmää.

Miehen oma asema ja ajoneuvot olivat hevoseen verraten semmoisessa ristiriidassa keskenään, etten tiennyt mitä ajatella. Mikä vielä oli mielestäni kumminta, oli se, kun hän vakavana ja vähääkään hätäilemättä tyyneesti ohjasi vireän ja voivan hevonsensa aivan mieliänsä myöden noilla kehuilla ohjaksilla, mihin ikänä tahtoi. Kun en parhaalla tah-

dollanikaan saanut mitään selvää tuosta ilmiöstä, pyrin keskusteluun hänen kanssaan.

„Oletteko“, aloitin, „hevosen omistaja vai renki?“

„Omistaja olen,“ vastasi hän lyhyesti.

„Onko teillä talo, vai oletteko jostain torpasta?“

„Talontapainen minulla on.“

„Teillä on hyvä hevonen.“

„Onhan tuo; mitenkäpä sitä huonolla hevosella työhön kykenee.“

„Mutta ajoneuvot teillä on huonot.“

„Eipä kärryt ole niinkään huonot, joka kuitenkin on pääasia hevosen jälkeen.“

„Niin, mutta valjaat ja suitset?“

Minä en ole koskaan huonoin valjaiden vuoksi taipaleelle jäänyt, enkä katovuotta saanut, sillä jos joku paikka pettää, pian metsä suopi jatkoa ja parannusta eikä niitä vilu pane koskaan. Ettei mitään erin-omaista viivyykkiä tulisi vahingon sattuessa, pidän aina varalta mukanani näitä,“ selitti ukko ja vetäsi samassa povestansa sieviä, nuorteita, väänne-tyitä vitsoja, jotka olivat käärittynä pienelle kerälle.

Minä jouduin vähän hämille ja äänettömäksi.

„Minä olen tyhjästä alkanut, täytyy olla säästäväinen, kyllä aina on aikaa hauskon elää,“ aloitti taas ukko.

„Mutta kuinka, herran tähden, te voitte hevosenne hillitä tuommoisilla ohjaksilla?“ kysyin häneltä.

„Niinkö tekin luulette, että voipa hevonen voidaan hillitä ohjasten lujuudella? Jos ei siinä muuta ole, niin niiden vuoksi kyllä hevonen menee vaikka päin seinään. Hevonen pitää varsasta pitäin taivuttaa tottelemaan ihmisen tahtoa, ja sen saapi aikaan pelkällä hyvyydellä ja silloin sen voipi ohjata, vaik-

ka tappuralangalla; ruoska se on, joka tekee äksyjä hevosia," selitti ukko.

Samassa lähti hän ajaa kaaristamaan niin paljon kuin hevonen eteensä pääsi, ja pääsikin se, sillä hevosella oli mainiot kulun lahjat. Hän ajoi nelistä, ravia, juoksua, käänteli sitä oikeaan ja vasempaan, käski ja pysäytti sitä aivan oman tahtonsa mukaan niinkuin pientä karitsaa, ja kaikkea tuota teki hän enemmän suullisella kehoituksella kuin noilla hammetten paltoista tehdyillä ohjaksilla. Minua oikein ihmetytti tuo ajaminen ja tuntuipa siltä, että hän olisi voinut kilpailla ajamisen taidossa vanhojen Kreikkalaisten kanssa Olympian kilpaleikeissä.

„Noin minä hevosiani ajan," sanoi hän ajamasta lakattuaan, ikäänkuin vähän kerskatén.

„Onko teillä muitakin hevosia?" kysyin kummastuksissani.

„Eihän tämä toki ole ainoa," vastasi ukko umpiimielisesti.

Juuri nyt rupesi edestäpäin näkymään eräs puhtokunta.

„Onko teillä kuinka kiiret?" kysyi hän tovin vaiti oltuansa.

„No eipä mitään hengen kiirettä; minkätähden sitä kysytte?"

„Niin, ajattelin vaan, että jos ei teillä kovin kiirettä olisi, käytäisiin meillä vähän hevosta puhalluttamassa," arveli ukko vähän arasti.

„Käydään vaan, ei minulla mitään erin-omaista hoppua ole. Onko talonne liki tietä?" sanoin minä.

„Tuossa juuri."

Puhtokunta olikin aivan likellä tietä. Siinä oli useita taloja yhdessä rypäässä ja rypään keskeltä näkyi iso, maalattu, iso-akkunainen pytinki. Toiset asuinhuoneet olivat mataloita ja maalaamattomia,

jonka vuoksi tuo korkea ja iso pytinki näkyä kollotti toisien yli kun joku linna autioksi palaneella saarella. Puhtokuntaa lähetessämme minua oikein pelotti, jos vaan tuo uljaan näköinen pytinki on kyytimieheni koti.

Nyt juuri tultiin puhtokunnan kohdalle, ja ukko käänsi sinne. Tie kulki aivan tuon komean pytingin talon pihan lävitse ja oikein henkeäni helpoitti, kun ma huomasin, että ukko ajaa sen sivu toisiin takimaisiin taloihin; siinä oli nyt jo kaksikin syytä, joiden tähden se tuntui niin mieluiselta. Ensinnä havaittuani tuon pytingin, tuntui se varsin peloittavalta, että ukko olisi sen omistaja, koska se oli niin suorassa ristiriidassa ukon säästäväisyysopin kanssa. Mutta kun sivumenessäni silmäilin tuota komealta näyttävää rakennusta, huomasin, että sen akkunat olivat melkein kaikki rikki ja paikatut tuohilla ja päreillä, samoten olivat portaat niin lahonneet ja hajonneet, että oli mielestäni oikein ihme, kuinka ihmiset siitä saattoivat kulkea jalkojaan taittamatta; sentähden en olisi suonut ensinkään ukon olevan siitä kotoisin. Hän pysäytti hevosesa erään takapuolella olevan talon pihalle, pani sen eteen heiniä ja kehoitti minua menemään huoneesen.

Talo oli hyvästi, mutta kohtuullisesti rakennettu, ei mitään liikaa, mutta ei mitään vaillakaan. Hyvä järjestys vallitsi kaikkialla ja karkeissa sarkanutuissa oleva väki oli syömässä puolista pitkän, petäjäisen pöydän ympärillä. Isäntä esitteli heti minut vähän oudoksuvalla väellensä ja emännälle. Tämä tervehti kohteliyaasti minua ja kysyi, olenko minä syönyt tänään puolista, ja minä vastasin kielämällä. Hän katosi heti, mutta kauvan ei viipynyt, ennenkun hän tuli käskemään minua syömään. Hän

oli eri kamariin laittanut ruoan, johon hän minut ohjasi.

„Istukaa siihen, vieras, syömään. Meillä ei ole muuta tarjoamista, sillä meillä ei ole koskaan vielä nähty viinaa eikä kahveja,“ sanoi emäntä.

„Mitäpä sitä muilla tekee,“ sanoin, ja aloin syödä tuota puhdasta, maukasta ja voimakasta ruokaa nälkäiseen vatsaani.

Syömästä päästyäni kiittelin isännän ja emännän ja kysyin, mitä ruoka maksaa, mutta sen ei sanottu mitään maksavan; oikein minua hävetti tuo kohtelijaisuus.

„Joutaisitteko, niin käytäisiin aitassa?“ sanoi isäntä.

„Kyllä.“

Isännällä oli useita avaimia kädessä ja niin lähdettiin.

„Käydään mennessämme tallissa,“ sanoi hän pihalle tultuamme.

Talliin mentyämme käsitti minut aika hämmästyks. Viisi lihavaa ja kiiltäväkarvaista hevosta seisoi tallissa ja vielä päälliseksi kaksi varsaa. Ajoneuvot olivat tallin seinällä nauloissa hyvässä järjestyksessä, ja vaikka olivatkin paikatut, jopa paikottain vitsallakin sidellyt, olivat ne kumminkin eheät ja ajokunnossa.

„Paljonhan teillä on hevosia!“ huudahdin minä.

„Parahiksi.“

Sitten mentiin aittaan. Siellä oli viljaa niin paljon, ettei yksikään sitä olisi ukkoon katsoen uskonut. Mutta ei siinä kyllä: hän vei minut toiseen ja kolmanteen aittaan ja kaikissa niissä oli sama viljan rikkaus, ja sitä ihmetellessäni sanoi hän aitoissaan olevan kymmenen vuoden vanhoja jyviä.

„Te ette siis myö ensinkään viljaa?“ sanoin hänelle.

„En hyvinä vuosina ollenkaan, sillä mistä itse ottaisi ja muille antaisi, kun katovuosi kohtaa,“ sanoi hän.

Eräässä aitassa ei ollut kattoa paljon laisinkaan ja sentähden oli viljat peitetty niinimatoilla, tuohilla ja minkä milläkin oli voitu.

„Kumma kun ette ole kattaneet tuota aittaa!“ sanoin kummastuksissani.

„Syksyllä myöhään hajoitti sen myrsky, ja siten ovat olleet niin kylmät ilmat, ett'ei ole voitu sitä kattaa; tuohet menevät pakkasessa rikki,“ arveli ukko.

„Päreillä.“

„Menee paljon nauvoja, tulee kalliiksi.“

„Laudoilla.“

„Nauvoja siihenkin menee, ja muutoinkin se tulee kalliiksi. Meillä on tuohia varalla, jospa paljonkin tarvittaisiin, ja mikä pakko silloin on tavaransa tuhlata, kun vähemmälläkin pääsee,“ selitti ukko.

Nyt vei hän minut eräasen aittaan ja siellä minä vasta kummista kummimman näin. Eräs seinä oli, näette, ahdettu täyteen monenkaltaisia uuden uutukaisia — ajokaluja. Siinä oli suitsia, päitsiä, ränkejä, ruomia, siloja, mäkivöitä, luokkia, ja taivas ties mitä kaikkea.

„No herrainen aika! Onhan teillä parempia-kin hevosten valjaita,“ huudahdin minä hämmästyksissäni.

„Kuinkas muutoin. Mistäs silloin uudet otettaisiin, kun entiset kokonaan hajoaa?“ sanoi ukko vähän mielihyvällä.

„Mutta eivätkö nuot vitsakorjaukset ole kovin

löyhät, sillä vitsa kai pian murtuu?“ sanoin hieman vastustellen, sillä mielessäni kuvasteli, että liijan kitsas ukko oli tavaralleen vielä sittenkin.

„Eivät ne ole löyhät, eikä vitsa murre, sillä minä keitän ne lipeässä sitä varten,“ sanoi hän, siepaten samassa povestansa vitsakerän, jonka hän ojensi minun tunnusteltavakseni, kuinka sitkeitä ne muka olivat.

„Miksikä tuon toisen talon iso pytinki on noin huonossa voimassa?“ kysyin minä aitasta pois-menessämme.

„Helposti saatu helposti menee. He ovat olleet perinnön kautta rikkaita, mutta he eivät osanneet säästää. Kyllä he ovat saaneet heidän hyvänsä, mutta lyhyt se oli. Heilläkin on ollut vaatesuitsivarret kuten minulla nyt, vaan peräti toista laatua, sillä ne olivat kaupungista ostetuita, kalliita käpynauhoja, varustettuina huikaisevilla kukkatupsuilla. Heillä on ollut monin kerroin paremmat sekä hevoset että ajokalut kuin minulla koskaan, mutta niitä viljeltiin vaan siihen asti, kun ne ensikerran menivät rikki, silloin ne viskattiin pois ja uusia ostettiin. Tehdasten vaate verhosi heidän ruumiitaan, ja tehdasten ja ulkomaan juomat virkistivät heitä. Hyvästi hoidettu ruumis tarvitsee hyvän aseman ja sen peri-aatteen hedelmänä seisoo tuo pytinki tuossa, mutta kolkkona, autiona, muistuttamassa ollutta onnea, mennyttä suuruutta, sillä kaikki sen entiset omistajat, ovat mieron tiellä,“ puheli hän puolisuorullisesti, ja tuntuipa siltä kuin tuo muutoin niin jorö ukko olisi tullut hieman runolliseksi.

Kun hän oli vienyt avaimet pois, lähdimme jatkamaan viimeistä matkaamme. Kun istuimme karryyihin, havaitsin minä, että ukon takin lakkareista pisti esiin useita pareja teeren siipiä.

„Mitä te noilla teette?“ kysyin häneltä, siipiin viitaten

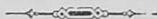
„Ne ovat kaupankalua.“

„Kaupankalua?“

„Niin. Meillä pyydetään lintuja ja siipiä karttuu paljon yli oman tarpeen. Kaikkialla pidän niitä jonkun parin mukanani ja tarvitseville myöskentelen niitä. Paljon niillä ei tosin saa, mutta aina vähän kuitenkin, joka muutoin menisi aivan hukkaan. Mielestäni ei pitäisi kenenkään pienintäkään tulolähdetä katsoa ylös,“ selitti ukko ja mielestäni tuntui hän olevan oikeassa.

Kauvan emme viipyneet enään lopputaipaleella, sillä hän ajoi aika vauhtia. Pitemmittä mutkitta erkaannuimme me kestikievarissa, melkeinpä umpi-mielisinä, mutta vaikka niin oli, minä en vaan saanut ukkoa niin pian pois mielestäni. Hänen säästäväisyytensä näyttää kenties vähän liijalliseltakin, mutta olihan hänellä silmien edessä surkea esimerkki, mihin tuhlaavainen ja pöyhkeilevä elämä viepi. Ollen kaikelta ulkonaiselta loistonhalulta turmelematon luonnon lapsi, ei hän ollut kadottanut sitä, joka niin monelta on tipahtanut palaamattomiin, nimittäin säästäväisyyttä ja silti hän yli varainsa elämistä kammoksui niinkuin ruttotautia. Vaikka niin oli, kuka tohtii väittää, ett'ei hän ollut yhtä hyvä ihminen kuin joku loistava keikarikin?

Kun aivan pian pääsin matkani perille ja kun ei mitään erinomaisia sittemmin tapahtunut, niin en minä kerrokaan enään mitään kyydillä-ajamisestani.

Viideskolmatta luku.

Kellomestari.

li paras niityn-aika ja ihmiset puuhailivat palavissa päin heinänteossa. Eräänä kauniina poutapäivänä sattui niin, että olin pakotettu käymään kaupungissa. Kun kaukasiin aikoihin en ollut tavannut Laarilaa, enkä hänen perhettänsä, aioin käydä heitäkin samalla kerralla katsomassa, koska olut-
tehdas, jossa hän asui, ei ollut kaukana kaupungista. Sinne tultuani huomasin ilokseni, että Laarilan jalka oli parannut aivan terveeksi. Hän oli hihasillaan, puhkaillen ja puhallellen palavasta, jonka kuuma kesä-ilma oli hänelle tuottanut. Tuo kovan onnen kohdannut ja arvoa tuottava viheriäpantainen virkialakkikin oli siistitty, tärkätty, oijottu ja täytetty, niin että se oli yhtä pönäkän ja arvokkaan näköinen kuin ennenkin. Pitkällisen kursailemisen ja moninkertaisten tervehtimisten perästä tulin minä vihdoinkin entiseen, tuttavaan asemaan talonväen kanssa.

Se mikä tällä kerralla enimmäen veti huomiotani puoleensa, oli akkunan kohdalla tuolilla istuva mies, joka puuhaili talon lyövän seinäkellon kimpussa. Pienellä pöydällä hänen edessään oli joku vanha sikarilaatikko, jossa oli joitakin vanhoja, lukuneita ja ruostuneita viila-ruopioita, muutamia

kantapoikkeimia ja tutkaimista litistettyjä rautanau-
loja ja joku rautalangan palanen. Laatikon vieressä
pöydällä oli vielä neljä sukkapuikon pituista rauta-
langan pätkää, joiden jokaisen päässä oli reikä. Kun
vielä lisään, että pöydällä oli palanen liitua ja avo-
nainen rasia, jonka sisällä näytti olevan rukiista
puuroa, niin ovat siinä vaariin-otettavat esineet
melkein tarkkaan kerrotut.

Heti ensisilmäyksellä tuntui tuo outo mies vas-
tenmieliseltä. Ensinnäkin oli outoa se seikka, kun
parhaallaan oleva mies jouti noin arvottomaan työ-
hön kuin kellon parantamiseen ja ilman sitä osoitti-
vat hänen kapineensa kaikkea muuta, mutta ei suin-
kaan kelloseppää. Pistipä silloin mieleeni, että ken-
ties hän on joku mieroä kiertävä narri, joka kulkee
peijaten ihmisiä, nyt kun väki on niityllä-olon täh-
den taloista vähänä. Minä päätin mielessäni ottaa
selvän, mitä hän on miehiänsä, kuta urohiansa.

„Mistä vieras on kotoisin?“ kysyin häneltä, sa-
massa istuen hänen viereensä tuolille.

„Minulla on koti joka talossa, eikä sentähden
oikeastaan missään,“ sanoi hän ja loi samassa epäi-
leväisen katseen minuun.

„Kuinka se niin on?“

„Niinpä se on.“

„Minusta on se onnettomin ihminen, jolla ei
ole kotia.“

„Sanoinhan, että kotini on joka talossa.“

„Kuinka se joka talossa saattaa olla, sitä en
ymmärrä.“

„Ja asia on kumminkin ihan selvä: minua tar-
vitaan joka talossa, ymmärrätkö nyt?“ sanoi hän
ylpeästi ja ylönkatseellisesti.

„Oletteko sitten joku mestarimies?“

„Luulisipa sen värkeistä kysymättäkin näkevän,“ sanoi mies ylvästellen.

„Sen kyllä näen,“ vastasin, „että olette talon kellon kimpussa, mutta eipä kaikki kellot tarvitse korjaamista ja kaikissa taloissa ei ole kelloa ole-massakaan, siis kellojen tähden ei teitä tarvita joka talossa, niinkuin väitätte.“

„Muut tekevät mitä osaavat, mutta minä mitä tahdon?“

„Mitä te muuta teette?“

„Pitääkö minun jokaiselle tekoni selittää?“

„Kuinkas muutoin? Älkäähän nyt toki ylpistykö.“

„Jos niin tarkoin tahdotte tietää, niin minä parannan kelloja ja teen uudestakin kun tarvitaan. Minä olen „puuppinnari,“ muurari, suutari, nikkari, seppä, kaidetten tekijä, harja- ja kampamestari — ja, ja — maalari, enpä ollut sitä muistaakaan; sanalla sanoen: minä teen mitä milloinkin tarvitaan,“ luetteli tuo kaikentekevä mestari, ja saatuaan luettelonsa valmiiksi, katsoi hän kysyvästi ja nuhtelevaisesti minua silmiin.

Hän oli ottanut heilarin pois ja piteli taulusta irroitettua, purkamatonta sisustaa kädesssä, jota hän käänteli, tirkisteli ja tarkasteli joka puolelta. Yht-äkkiä rupesi hän peukalonsa kynnellä painamaan rullarattaasta ja seuraus oli se, että hakkuri rupesi mennä räplättämään.

„Tuon se nyt teki, kun ei muuta tiennyt,“ sanoi mestari ja katsoi jokaista silmiin. Sillä tepposella tahtoi hän kaikille näyttää, mimmoinen mestari hän todellakin oli, joka löysi kellosta semmoiset taikapaikat, joiden kautta täytyi kaikki kellon juonet ilmi tulla ja ehdottomasti totella häntä ja että se oli nyt kerrassaan hänen tahtonsa alle annettu.

Laarilakin tuli likelle, katsomaan tuota ihmeellistä, tottelevaista kelloa, mutta ennenkuin hän tohti sitä oikein tarkoin katsoa, pani hän molemmat kätensä selkensä taa, ikäänkuin peläten, että hän saattaisi jollain tavalla tulla kiusaksi tuolle ihmeelliselle, mutta rantulle ajanjakajalle ja viisaalle kellomestari-
rille. Mestari havaittuaan Laarilan hartaan halun ojensi hyväntahtoisesti kellon likemmäksi, painaen vielä lujemmasti rullaratasta, jonka vuoksi se rupesi yhä kiivaammasti räplättämään. Melkein pyhästä pelosta vapisten, koetti Laarila köyristyä, katsoaksensa oikein likeltä tuota hengettömän koneen liikettä, jonka mestari oli sille antanut. „Kah! — Voi herrainen aika, mitenkä se panee,“ sanoi Laarila kummastuksissaan, ja vetäytyi sitten pois niin hitaasti ja varovasti kuin hänen olisi, valkea kädessä, ollut poistuminen jostain kruutimiinauksesta, joka ei saisi missään tapauksessa syttyä.

Mestari hajoitti nyt kellon yksiksi kipeneiksi ja nytkös hänelle puuhaa siitä tuli. Hän viilaeli ja jyrösteli milloin mitäkin kappaletta, puhalteli ja hankaili välisti niitä liitupalasella, ikäänkuin poistaaksensa niistä kaiken vastahakoisuuden, katseli tavasta niiden lävitse päivää vasten, takoa kilkutteli ja kalkutteli yhtä ja toista kappaletta; väliin taas kieritteli ja kairitteli jollain purantapaisella napojen reikiä.

„Oliko tuo teidän kellonne käymätönnä?“ kysyin Laarilalta.

„Ei, ei se ollut — tuota, mutta lyönti siinä oli sekauksissa,“ sanoi hän

„Mitä näillä tehdään?“ sanoin minä tuolle ankaralle kellosepälle, ja otin samassa muut toisesta päästä reijitetyt rautalangan palaset käteeni.

„Niitä tarvitaan kirjojen sitomisessa,“ sanoi mestari päätäänkään kääntämättä.

„Missäs tuota puuroa tarvitaan?“

„Onkos se puuroa?“ kysyi mestari tuimasti.

„Mitäs sitten?“

„Se on mökkerneijaa.“

„Mistä sitä saadaan?“

„Ulkomaalta.“

„Mihin sitä käytetään?“

„Sitäkin tarvitaan kirjojen sitomisessa,“ selitti hän nähtävästi vähän lauhtuneempana.

„Eipäs konstiakaan! Eipä mestarit sitten mitään maksaisikaan, kun heidän aineitansa jokapainkasta saisi ja jos jokainen heidän oppinsa tietäisi,“ sanoi Laarila, joka aralla ihmettelemisellä oli ulompaa katsellut mestarinsa ihmeellistä taitoa kellon parantamisessa, ja samassa kuunnellut meidän keskusteluanne.

„Te olette ymmärtäväinen mies ja te ymmärrätte asioita, mutta tuo vieras on epäilijä,“ sanoi mestari, osoittaen minua sormellansa.

„Kyllä Laarila on niin oppinut mies, ett’ei hänellä ole vertaa, ja hänellä on erin-omainen kyky tuntemaan asioita; paha vaan, että hänen oppiansa ja kykyänsä niin vähän tunnetaan,“ säisti Laarilan vaimo.

„Tuota — — —,“ sanoi Laarila ja erin-omainen tyytyväisyyden hymy levisi hänen kasvoilleensa.

„Mistä te voitte päättää, että minä epäilen teistä?“ kysyin mestarilta.

„Ymmärsinhän minä mitä sillä tarkoititte, kun kyselitte, oliko kello käymätönnä, ettekä ymmärrä, että lyönnin epävakaisuuteen on paljon syvemmät ja suuremmat syyt kuin ikään käymiseen onkaan,“ sanoi mestari vieläkin vähän loukkaantuneena.

Emäntä antoi nyt minulle merkin, että tulisin perillä olevaan pieneen kammariin. Minä tottelin kutsua ja menin sinne, Laarila tuli myös. Siellä toi emäntä meille kahvia.

„Suvaitsetteko ottaa?“ sanoi hän. „Me emme pidä vielä nytkään väkevistä kahvista, se on niin vaarallista terveydelle.“

„Kyllä se niin on, rakas Mari — tuota,“ myönsi Laarila.

Minunkin täytyi myöntää, että tämän väkevämpi kahvi on pilalla, vaikka oli työ ja tuska, jos ma sain ylönantamatta nieleskellyksi sen haalean ja kaikenlaiselta tulevan veden, jota minulle kahven asemasta tarjottiin; monenkertaisilla kiittelemisillä ja estelemisillä sain toki aikaan, ett'ei tarvinnut ruvetakseni toisen kupin kanssa taistelemaan.

„Se on ihmeteltävä kumma, minkälainen kyky tuolla Laarilalla on, sillä hän ymmärtää ja käsittää kaikki,“ puhkesi taasenkin emäntä ihmettelemään.

„Se on, tuota, rakas Mari, luontainen neronlahja, jonka Luoja lahjoittaa vaan harvoille ihmisille ja kun semmoinen nero saapi sitten opin siunatuista hedelmiä nauttia, tulee hänelle välttämättä erin-omaisempi kyky kuin tavallisille ihmisille,“ selitti Laarila.

Minä olin jo niin usein kuullut heidän tuota nuottia soittavan, että se totta puhuen oikein harmitti. Minulla oli vaan nyt huolena heidän aineellisuutensa, sillä hyvin hyvällä syyllä oivalsin, ett'ei suinkaan liiaksi ollut heillä varoja, ei ainakaan tuhlaamiseen asti. Minä olin todellakin oikea Tuomas tuon korskean mestarin suhteen ja pelkäsin pahinta Laarilan puolesta sekä kellosta että mestarista, käänsin siis puhetta siihen suuntaan.

„Minusta näyttää tuo teidän mestarinne oikein aika lurjukselta, varokaa itseänne häneltä, ja ottakaa

kellonne pois hänen käsistensä, ennenkuin hän sen kokonaan pilaa," sanoin heille.

„Vielä vai. Kyllä hän ymmärtää kellon tavat, koska hän osaa sitä niin kummallisesti naksututtaa, ja ettekö huomannut, kuinka vinhasti ja pelkäämättömästi hän teki parantamis-työtä. Antaapas miehen vaan koettaa. Meillä on myös raamattu, joka on vähän siteistään laukeillut, sen hän sanoi myös parantavansa vähällä vaivalla. Muutoin annoin minä hänelle rahaa etukäteen kolme markkaa, (nyt oli jo markkalasku) ainetten ostamista varten. Tekisinpä typerän työn — tuota — jos ma ottaisin kellon häneltä pois, sillä eipä hänellä taitaisi olla varoja takaisin maksaa rahaani, jonka kylläkin ahtaalta lainaksi sain," selitti Laarila luottavasti ja asiantuntijan tavalla.

„Tehkää kuin tahdotte, mutta kumminkin luulen minä olevan syytä pelkooni," sanoin heille, lähdin toiseen huoneeseen ja istuin siellä taasen mestarin viereen.

„Sanoittehan olevanne maalarikin," aloitin taas-kin puhetta.

„Sanoinhan niinkin."

„Mitä te enimmästi maalaatte?"

„Vaikka mitä."

„Huoneitakin?"

„Huoneitakin, ulkoa ja sisältä."

„Oletteko näillä tienoilla maalannut huonetta sisältä?"

„Olen."

„Missä?"

„Sallisella."

„Ja minkä siellä?"

„Erään kammarin ja oikein kauniiksi, kaupungissakaan ei löydy yhtään niin kaunista huonetta."

„Minkälaiseksi te sen sitten maalasitte, sillä onhan kaupungissa toki kauniitakin huoneita?“

„On kyllä, vaan ei niin kaunista.“

„Minkä väriseksi te sen maalasitte?“

„Pohjan maalasin minä röteliini-punaiseksi, johon sitten tein paljon kauneita kuvia.“

„Minkälaisia kuvia?“

„Minä maalasin siihen seetrupuita ja kaikenlaisia kauneita kuvia, mutta seetrupuita kaikista enimmän.“

„Mistä te tiedätte minkälainen setripuu on?“

„Kyllä minä tiedän, seisoohan se raamatussa.“

„Niin nimi, mutta eihän siinä itse puuta seiso, eipä vielä kuvaakaan,“ intin minä.

„Olisiko teillä maalauttamisia?“ kysyi mies vähän tuimasti ja katsoa vilautti minua epäilevän näköisesti.

„Ei, ei meillä ole.“

„Nyt minä huomaan, että te olette liika viisas ja pakkautte asioihin, joita ette ymmärrä ensinkään. Tekisitte viisaammasti, kun olisitte hiljaa, ja aina paremmasti, kun menisitte matkoihinne,“ sanoi mestari närkästyksissään, sillä hän nyt täydellisesti huomasi minun itseänsä puhuttelevan paremmin tunteakseni, enkä ensinkään tarjotakseni hänelle jotain mestarityötä. — Kun asiat kerran kääntyivät siihen suuntaan, jättelin sekä talonväen että mestarin hyvästi ja lähdin pois.

Asiani oli sitä laatua, että viivyin pari päivää kaupungissa, ja kun kotiin palasin, en malttanut olla käymättä katsomassa ystäviäni. Huoneesen tultuani kummastutti minua se seikka, kun ei mestaria näkynytkään, vaikka kello oli vielä yksinä kipeneinä pöydällä.

„Missäs teidän mestarinne nyt on?“ kysyin Laarilalta.

„Hän meni — tuota.“

„Kuinka, poisko?“ kysyin kummastuksissani, sillä luulin hänen olevan vaan käymässä jossain ulkona.

„Juuri hän meni pois — se heittiö, tuota.“

„Ja mihinkä?“

„Sitä on tiedä — tuota.“

„Hän on siis mennyt pois, ja kello on tuossa vielä ihan levällänsä!“ sanoin minä ihmetellen.

„Sen hän teki.“

„No mikä siitä tuli?“

„Tuossapa se nyt on. Koetin tarjota sitä jo eräälle kaupungin kellosepälle korjattavaksi, mutta hän sanoi, ett'ei siitä tule enään mitään — se heittiö, tuota,“ selitti Laarila mieliharmissaan.

Tarkastelimme tuon kellovainajan erityis-osia. Useita hampaita oli taottu poikki ja napojen reijät olivat puratut niin isoiksi, että olisin luullut niihin mahtuvan jonkunmoisen käsikärryjen akselin kaulan.

„Mikäs raamatusta tuli?“ kysyin Laarilalta.

„Tässäpä sekin on,“ sanoi hän, vetäin eräältä laudalta raamattunsa esille. Se oli kumman näköinen otus. Mestari oli sen tuolla mainiolla mökkermeijallaan jokapaikasta taikoinut niin vahvasti, että se kuivuttuaan oli mennyt siirilleen kuin simppu. Jos sitä koetti saada auvemmaksi tahi kiinnemmäksi, ritisi ja ratisi se kuin pärekori, ja kaikki entisetkin niteet menivät poikki.

„Kuinka hän raamattunne ääreen ryhtyi,“ kysyin vielä „kun kello oli vielä hajallaan hänen käsissään?“

„Hän sanoi kellon korjaamisen olevan niin vaikeaa tehtävää, että hän sitoo raamatun levähtäissään.“

„Lähtikö mestari teidän nähtenne pois?“

„Eikö mitä, hän karkasi.“

„Karkasi! ja milloin?“

„Viime yönä.“

„Saitteko rahaannekaan häneltä takaisin?“

„Vielä vaimen; hän sai vielä lisää.“

„Lisää?!“

„Juuri niin — tuota.“

„Ja paljonko?“

„Toiset kolme markkaa.“

„Ja menetitte kellonne.“

„Niin, ja raamattuni.“

„Varoitinhan minä teitä, sillä ensikatsannolla näytti hän mielestäni aika lurjukselta.“

„Kyllä kai, mutta minä en uskonut teitä — tuota.“

„Vaikka Laarilalla on niin erin-omainen kyky ja vaikka hän on niin oppinut mies, erehtyi hän tuossa asiassa sangen suuresti, mutta erehdykset kuka ymmärtää, ja tuleehan vahinko välisti viisaallekin,“ sanoi Laarilan vaimo tunnustavaisesti ja anteeksi-antavaisesti.

„Niin, rakas Mari, tuota.“

„Mutta, rakas Laarila! Mistä ja mitenkä voimme saada semmoisenkaan kellon, joka kävisi, vaikk’ei se juuri niin säännöllisesti löisikään? tuleehan elä mä kellotta niin ikäväksi,“ sanoi emäntä ja katsoi miestä kysyvästi ja puoleksi syyttävästi silmiin.

„Rakas Mari!“ Älä nyt niitä kysele, sillä minulla on nyt tuskan, pelon ja epäilyksen aika,“ sanoi Laarila haikeasti.

„En tahdo lisätä kiviä kuorman päälle, pahasti tein, anna se minulle anteeksi, rakas Laarila,“ sanoi vaimo ja kyyneleet valahtivat molempien heidän silmistänsä.

Kun tuo juttu sai niin surullisen muodon, katsoin minä parhaaksi lähteä pois.

Olin jonkun ajan perästä tilaisuudessa näkemään tuota Sallisen kammaria, jonka karannut mestari kehui niin ihmeen ihanaksi maalanneensa. Hän oli seoittanut punamultaa ja liitua veteen, jolla seoksella hän oli töhrännyt kammarin yltä-yleensä. — Kuivuttuansa oli tuo töhräys niin löyhässä, että se vähimmälläkin koskemisella tarttui joka ikiseen esineeseen. — Sitten oli hän seoittanut nokea punamullan sekaan, jolla hän oli tehnyt katon ja seinät täyteen niin inhottavia koukeroita, vinkuroita ja vankuroita, että oikein hävetti. — Jos tuon mielestensä niin mainion mestarin olisi välttämättömästi täytynyt maalarina olla, niin olisi hän saattanut olla jonakin apuna helvetin maalajille niiden kohennusten kuvaamisessa, joilla pahat henget kadotettujen sieluja kohentelevat.

Kuudeskolmatta luku.

Kauppamies.

Häräänä kertana olin taasen asiaini vuoksi kaupungissa. Oli jo iltapäivä kun tapasin Laarilan torilla. Siellä hän käveli pystönä ja pyylevänä, kädet seljän takana. Siinä asemassa asteli hän verkalleen paikasta toiseen, katsellen jokaista esinettä ja kohtaa erikseen, ja tuota tehdessä heilahteli viheriä-pantainen lakki säännöllisesti oikeaan ja vasempaan. Minä kierrätin hänen eteensä.

„Kah! Tekö täällä — tuota,“ sanoi hän minut huomattuaan.

„Olen kuin olenkin taasen täällä,“ vastasin hänelle.

„Oletteko jo kauvankin ollut kaupungissa?“

„Aamusta saakka.“

„Onko teillä evästä mukana? — tuota.“

„Ei; en luullut täällä näin kauvan viipyväni.“

„Teillä on sitten nälkä — tuota, enkä arvannut minäkään ottaa ruokaa mukaani. Kyllähän kotona on vaikka minkälaista ruokaa — tuota, mutta onhan sinne vähän pitkällainen matka, jota paitsi ette taitaisi joutaa sinne lähtemään. Parasta siis taitaa olla, että ostate tästä torilta ruokaa ja syötte,“ neuvoi Laarila säälien.

Minä ymmärsin viittauksen. Se ei ollut aino-

astaan huoli minun hoikasta vatsastani, joka saattoi hänet tuon esityksen keksimään, vaan hän ajoi yhtä paljon, kenties enemmänkin, oman kyrisevan vatsansa asiaa. Menin siis ruasten kauppiaan luo, ostin häneltä sitä ja tätä syötävää ja kehoitin Laarilankin syömään.

„Mitäs minä — enhän minä — tuota,“ kinnisteli hän muka, ja kähveröitsi siinä niin hitaasti, ikäänkuin ei hän ensinkään tulisi ottamaan sitä. Lopputili tuosta estelemisestä oli kuitenkin se, että hän livui likemmäksi ja ennen pitkää oli hän ruoassa käsin, ja antoi sille semmoista kyytiä, että minun täytyi kertoa ostamistani.

„Kun olisi nyt puoli pulloa olutta mieheen palkan painoksi,“ sanoin minä syömästä päästyämme.

„Tuossa aivan torin laidassa on olut-puti,“ ehätti Laarila esittelemään.

Sinne tultuamme ei siellä ollut ketään, mutta pian ilmestyi putiin keski-ikäinen turpea mies. Kun hän oli meille anotun olut-pullon antanut, istui hän rentoon asemaan ja rupesi meitä tarkastelemaan kireestä kantapäähän asti; erittäinkin katseli hän Laarilaa suurella utelijaisuudella. Tuon huomattuansa, laitti Laarilakin itsensä niin ryhdikkäseen tilaan kuin suinkin voi ja siinä he sitten katselivat toisiaan.

„Mistä nämät vieraat ovat kotoisin?“ kysyi herra vihdoin.

Minä annoin hänelle lyhyen summittaisen selityksen ja selvästi huomasin, että herran liialliselta näyttävä tarkastelu taukosi. Keskustelu vertyi ja pian haasteltiin niitä näitä. Kuinka lieneekin niin sattunut, mutta puheemme kääntyi rakennusmestareihin, joita herra tuntui pitävän maailman ihmeellisimpinä ihmisinä.

„Syntymäseudullani on rakennusmestari, joka ei ole tuntiakaan ollut missään opissa,“ satuin minä sanomaan.

„Osaako hän sitten rakennuttaa?“ kysyi herra hätäisesti.

„Tietysti, kuinkas muutoin?“

„Kirkkojakin?“

„Kirkkojakin ja vaikka mitä.“

„Herjesde! Kuinka ihminen koulua käymättä voipi niin korkealle nousta,“ huudahti herra.

„Ettäkö kirkon harjalle? — tuota“ kysyi Laarila, sillä hän käsitti väärin edellisen kysymyksen.

„Eikä, mutta että voipi rakennuttaa mitä tahansa,“ selitti herra sävyisästi.

„Kyllä se on tosi,“ todisti Laarila.

„Se on minusta melkein uskomaton kumma. Tosin en minäkään ole mitään koulua käynyt, mutta enhän minä mikään olekaan. Vaikka niin on, tarvitaan minua kuitenkin paljon maailmassa, vaikk'en kelpaa rakennusmestariksi. Olkaa, vieraat, niin hyvät ja käykää sisälle, katsomaan minunkin asuntoani. No, ei siellä mitään erin-omaista ole, mutta kyllä siellä koulunkäymätön saattaa asua,“ puheli herra, läheten samassa selkä-edellä puodin perässä olevaa ovea, kumarrellen ja levitellen käsiänsä.

Me seurasimme kutsua ja kammariin tultuamme kehoitti tuo kohtelijas herra meitä istumaan.

„Ei täällä mitään erin-omaista ole, mutta kyllä täällä koulunkäymätön saattaa asua. Tätä ei ole vielä tänään järjestetty, näyttäisi se sitten vähän paremmalta,“ selitteli hän.

„Mutta minä olen koulunkäynyt mies — tuota,“ sanoi Laarila juhlallisesti.

„Mitä koulua olette käynyt?“

„Maanviljelys-koulua.“

„Kyllähän maata osaa tonkia kouluakin käymättä, mutta että kyetä rakennusmestariksi, se on toinen asia.“

„Ottia tuota.“

„Olkaa hyvät ja käykää saliakin katsomassa,“ esitteli nyt isäntämme, avaten salin oven.

Me astuimme saliin.

„Tämmöisissä minä asun, vaikk'en minä ole koulua käynyt; paljon minua kuitenkin tarvitaan. — Mitä vieraat pitävät tästä koulunkäymättömän asunnosta?“ puheli herra saliin tultuamme.

„Kyllä tämä muutoin olisi hyvä, mutta on tällä eräs pieni vika — tuota,“ arveli Laarila.

„Mikä vika se olisi? sanokaa ja minä voin vakuuttaa, että se tulee paikalla korjatuksi,“ sanoi herra säikähtyneenä.

„Tällä on se vika, että tämä saisi olla jollain koulun käyneellä, esimerkiksi minulla. Synti ja häpeä on, että koulun käymättömällä on näin loistava elämä ja koulun käyneet saavat kaikkea kurjuutta kärsiä, — tuota“ sanoi Laarila suoranaisesti.

„Eikö sen pahempaa? — minä ajattelin — eihän se — —“ arveli herra ja koko hänen olentonsa rauhoittui siitä levottomuudesta, minkä Laarilan äkinäinen arvostelu oli häneen synnyttänyt.

Tosiaankin oli hänen asuntonsa semmoinen, että siinä olisi voinut koulunkäynytkin asua. Lattioilla oli kalliit, ulkomaiset matot ja seinät olivat verhotut mitä ihanimmilla peitteillä. Huonekalut olivat uusinta kuosia, vuoratut mahongilla ja kiilloitetut. Sänkyjen, tuolien ja akkunain peitteinä oli pitseillä ja tyykeillä reunustetut mitä hienoimmat verhot. Sanalla sanoin: siellä ei näyttänyt olevan puutosta mistään, jos ei vaan oteta lukuun koulun käymättömyyttä.

„No, mitä vieraat pitävät tästä minun asunnostani?“ sanoi isäntämme toistamiseen ja katsoi meitä kysyvästi silmiin.

„Kylläpähän täällä saattaa asua,“ sanoin hänelle vastahakoisesti, sillä tiesin hänen olevan kehumista vailla.

„Sitähän minäkin — ei ainoastaan asua, mutta vieläpä hyvästi asua, vaikk'en ole koulun käynyt. On minulla toki jotain muutakin, ei vaan huoneet; palataanpa takaisin kamariin, niin saadaan nähdä,“ esitteli kauppamies.

Sinne tultuansa otti hän avain-kimpun lakkaristaan, mistä hän erotti kolme avainta, joilla sitten järkiään aukasi kolme isoa laatikkoa ja veti ne puoleksi auki.

„Katsokaa! En minä ole koulua käynyt, mutta kyllä minä kuitenkin elän,“ huudahti sitten kauppamies ikäänkuin voittoriemulla. Sen jälkeen istui hän tuolille hyvin huolettoman näköiseen asemaan.

Ensimmäinen noista aukivedetyistä laatikoista oli saanut täytensä viidenkolmatta pennin, toinen markan ja kolmas kahden markan rahoista.

„Persina, jopa teillä on paljon rahaa! — tuota,“ huudahti Laarila, ikäänkuin hurmattuna tuolta rahan näkemiseltä.

„Niinpä minäkin luulen — niin, enkä vielä ole teille kaikkia rahojani näyttänyt,“ sanoi kauppijas tyytyväisenä.

Samassa meni hän toisen kaapin luo, veteli siitä auki useita laatikoita ja huudahti voitto riemulla: „katsokaa!“ Samassa otti hän eräästä laatikosta kouransa täyteen sokin sinne heiteltyjä kaikenlaisia seteli-rahoja, nosti ne korkealle, riiputti niitä tovin aikaa, pudotti ne takaisin, otti taas uusia ja sitä hän teki useampaan kertaan; koko tuon

tempuilleamisen ajan katsoi hän meitä tarkasti silmiin, ikäänkuin tutkiakseen, minkä vaikutuksen tuo hänen rikkautensa näkeminen meihin tekisi. Toisiin laatikkoihin osoitti hän sitten juhlallisesti ja pitkään sormellaan, virkkamatta yhtäkään sanaa.

„Epävakainen on onnen ratas — tuota. Minulla ei ole yhtään rahaa, vaikka minä olen oppinut mies ja vaikka minulla on suuri kyky,“ sanoi Laarila puoli surullisesti.

„Semmoista minulla on, vaikk'en ole koulun käynyt. Jos niin luulette, että olette jo kaikki varani ja rahani nähnyt, niin erehdyttepä suuresti. Mitäs niissä vielä oli, päivän käsirahoja pikkusen vaan. Minä tarvitsen kuukausittain liikkeeseni käyttää neljäkymmentä tuhatta markkaa; arvatkaa päälle, rahoja siinä pitää olla,“ ilmoitteli herra innokkaasti.

„Oluen kaupallako olette noin paljon rahoja koonneet? — ottia,“ kysyi Laarila.

„Ehei. Mitäs sillä kaupalla saadaan, ei tulitikuja vuoden tarpeeksi.“

„Milläs sitten?“

„Minä pidän viljakauppaa. Minä ostan viljaa sisälle ja myön viljaa ulos; minä jauhatan viljaa ja myön jauhoja, leivotan leiviksi ja myön leipää,“ selitti kauppamies.

Tuo kauppamiehen käytös tuntui mielestäni niin oudolta ja kummalliselta, ett'en tiennyt mitä ajatella ja tehdä; sentähden alkoi tila tuntua hyvin tuskalta ja mieleni teki lähteä pois. Siitä pelasti meidät se seikka, että huoneesen tuli eräs ikäpuoli vaimo, joka oli yltä päältä niin jauhoissa, kuin vuosipalveluksensa loppuun palvelut tulli-jauhomylläri. Hän näytti ensin vähän kammoksuvan meitä, mutta pian selkeni hän, meni kursailematta rahakaapille ja eli sen kanssa kuinka itse tahtoi. Kun hän oli

rahalliset selityksensä tehnyt, esitteli kauppamies hänet puolisonaan meille. Puolustukseksensa selitti tämä olevansa senvuoksi jouhoissa, kun hän on ollut kaiken päivää punnitsemassa jauhoja. Minä ko'in hänelle selittää, ett'ei kenenkään tarvitse hävetä mitään kunniallista ja rehellistä työtä, päinvastoin on työ ihmisen kunnia.

„Hän se on, joka tuopi rahoja ja viepi rahoja, mutta sen hän kyllä katsoo, että enemmän tulee tuoduksi kuin viedyksi,“ selitti kauppamies ja tyytyväisyyden hymy kirkasti hänen muutoin sumeat kasvonsa.

Tuo jauhoitettu rouva lähti sitten taas jauhoja punnitsemaan, mutta kauppamies otti itsellensä nyt hyvin surullisen muodon.

„Olisihan — olisihan tässä elämä kaikin puolin hyvästi, mutta viime yönä tapahtui tässä surullinen tapaus,“ aloitti hän.

„Mikä se sitten oli?“ kysyin hämmästyksissäni.

„Eilen tuli kaupunkiin vasta nainut, rikas mies. Hän on aina pitänyt majaa meillä ja meille hän nytkin tuli. Hän toimitteli asioitaan ja iltamalla tuli hän majapaikkaansa. Myöhemmin rupesi hän tahtomaan minua kanssaan kaupungille, mutta minäkö nyt semmoisiin menen. Minä pyysin ja rukoilin, ett'ei hänkään lähtisi mihinkään. Täällä oli hänellä oma yksinäinen huone ja minä lupasin hänelle laittaa sinne totia ja mitä hän vaan olisi tarvinnut. Kaikki nuot minun rukoukseni olivat kuitenkin turhat, sillä hän oli niille sekä mykkä että kuuro. Hän meni vaan, eikä tullut kotia vielä aamullakaan. Me tulimme kovin levottomiksi hänen tähtensä, mutta pian muuttui se täydelliseksi kauhuksi, kun saimme

tiedon, että hän istuu kaupungin vankilassa rau-doissa," selitti hän.

Sen perästä taukosi hän puhumasta, painoi kas-vonsa käsiinsä ja rupesi itkeä nyyhkimään, niin että hartiat jytisivät. Tietysti me emme häirinneet hä-nen suruansa, mutta kun hän siitä selveni, kysyin minä.

„Kuinka hän sinne joutui?“

„Pianhan sinne öisiltä retkiltänsä joutuu. Hän oli ensin ryyppinyt itsensä juovuksiin ja sitten joutunut riitaan erään miehen kanssa. Riita oli tullut niin suureksi, että siitä syntyi viimein tappelu ja siinä oli hän ampunut riitakumppaniaan pistoolilla rintaan. Seuraus oli se, että toinen kaatui ja kan-nettiin verissänsä pois; toinen pantiin rautoihin ja vietiin kaupungin vankilaan.“

„Kuoliko ammuttu paikalle? — tuota.“

„Eikä kuollut, eikä ole kuulunut, että hän vie-läkään olisi kuollut, mutta sangen huonona hän kuu-luu olevan“, selitti kauppijas.

Samassa astui talon renki huoneesen. Hän an-toi kauppamiehelle liiat rahat takaisin, mitkä olivat jääneet rengin maksaessa jotain laidunveroa. Kun tuo surullinen mies pääsi käsiksi taloudellisiin asioi-hin, haihtui hänen surunsa siihen patuseen paik-kaan. Hän kyseli rengiltänsä hilpeästi elikkojensa käytöstä laitumelle vietäessä, laitumen hyvyttä ja muuta semmoista. Kun renki antoi tyydyttäviä vas-tauksia, naurahteli kauppijas oikein iloisesti.

„Tuo Kustaa on oikein hyvä mies, hän on niin-kuin toinen käsi minulle,“ sanoi kauppamies rengin mentyä. Samassa näytti hän säpsähtävän; hän hyök-käsi ulos ja huusi renkinsä perään. Peläten, ett'ei renki kuulisi sitä, syöksähti hän ovelle ja huusi: „Kustaa, Kustaa! Renki palasi.“

„Oletko kuullut kuinka haavoitettu voipi?“ kysyi kauppijas.

„Minä olen kuullut, että hän olisi kuollut,“ vastasi renki.

„Kuollut, kuollut! Voi hyvä Jumala! ja niin hyvä mies joutuu hänen tähtensä kiinni! Eikö olisi ollut parempi juoda totia täällä kotona ja nukkua omassa kamarissaan, kuin lähteä joutavan jäljelle ja saada siellä semmoiset vahingot? Voi, voi! ja niin hyvä mies kuin hän on. Hän on rikas, hyvin rikas. Hänellä on nuori, kaunis vaimo ja kaksi lasta, ja nyt hän istuu rauta-jalassa linnassa — — voi voi!“ päivitteli kaupppamies ja rupesi itkemään sudenkollaa.

Kun kohtelijaan isäntämme tila tuli kovin surulliseksi, katsoimme parhaaksi sanoa kiitokset ja lähteä pois.

Kauppamiehen käytös oli mielestäni kummallinen. Nähtävästi antoi hän meille suuren luottamuksen, kun hän meille oudoille ihmisille näytteli rahansa. Hän ei näyttänyt olevan opille epäsuosiollinen, mutta kuitenkin luuli sen menneen kokonaan hukkaan, jos ei ihminen sen avulla voi koota itselleen suuria rikkauksia. Hän oli osannut sitä koota ja sen nojalla riiteli hän itsellensä arvoa. Hän ei suvainnut, että joku oppimaton ihminen olisi etevämpi häntä ja missä hänen etevyytensä oli, sen tahtoi hän rahoillansa toteen näyttää. Samaa todistaneekin, kun hän piti tuota majamiestään niin erin-omaisen hyvänä miehenä sen vuoksi, kun hän oli rikas, vaikka hän oli tuommoisilla pimeyden töillä itsensä käähkänään saattanut. Sitä vastaan ei hän pitänyt mitään lukua tuon hyvän miehen riitakumppanista, mikä ehkä oli saanut kuolinhaavan

hyvän miehen kädestä, ja se kai sentähden kuin ei hän ollut rikas.

Harkitessani jälestäpäin tuota kauppamiehen kummallista käytöstä, tulin siihen huomioon, että hyvin harjaantuneen naukkujen ottajan syytäkin oli siihen. Mutta hänelle kunniaksi täytyy mainita, ett'ei hän ottanut itse, eikä tarjonnut vieraillensa kuivaa eikä märkää koko siellä olomme ajalla. Kuulin senkin sittemmin, ett'ei tuo ammuttu mies ollut kuollutkaan.

Seitsemäskolmatta luku.

Me muutamme takaisin.

Muissitoista vuotta! Oi kuinka paljon voipi sekin aika muuttaa ihmisiä sekä ulkonaisesti että sisällisesti, eikä kuitenkaan aika itse muutu vähintäkään. Se rientää vaan eteenpäin, jakaen iloja, suruja ja taisteloita ihmislapsille. Oikeastaan ei aika muuta ihmisiä, eivätkä ihmiset aikaa ja kumminkin ne tavallansa muuttavat toinen toistaan. Kun ihminen ottaa ajasta vaarin ja täyttää tunnollisesti kutsumuksensa, silloin vaikuttaa hän historian tehtävään ja historiahan on ajanjuoksun tarkasteloa. Siten, ainoastaan siten, voivat aika ja ihminen muuttaa toisiansa, mutta muussa tapauksessa rientävät ne toisensa ohitse, vaikuttamatta toisiinsa mitään, ja aika katsoo yhtä kylmäkiskoisesti ihmisen kuolemaa, kuin ihminenkin oli katsellut ohitsensa rientävää aikaa.

Niin, viisitoista vuotta olimme me olleet poissa kotipitäjästämmme, johon meillä oli nyt onni palata takaisin. Tuo oli meille sangen mieluisa tehtävä, sillä onhan ihmisellä aina halu päästä syntymäseuduillensa. Me emme olleet sitten muuttomme kertaakaan käyneet siellä, emmekä paljon muitakaan tietoja saaneet heidän elämänsä riennoista. Kummallisia tunteita ja mielikuvituksia liehui ajatuksis-

samme, kun lähenimme noita rakkaita seutuja, jossa elämämme aamu alkoi, ja mitä lähemmäksi tulimme, sitä kiihkeämmiksi ne kävivät.

Pitäjäämme läpi juoksee valtava joki, jonka ylitse jo aikoja sitten oli rakennettu silta matkailaisten helpotukseksi. Tuo silta tarvitsi olla tukevilla perustuksilla, jos sen oli mieli siinä seisoa. Vaikka sen rakentamisessa oli aina parasta koetettu, hajoitti tulva tavasta sen kuitenkin, niin ankara oli virran voima. Poissa-olomme viimeisinä vuosina oli silta rakennettu uudestaan, uusimman rakennustaiteen perustuksella.

Aivan sillankorvassa on jo vanhuudesta asti ollut talo ja siinä sopi meidän tarkastaa ensikerran syntymäseutujamme. Ajan hammas oli meidän ulkonaista ihmistämme tuolla ajalla niin paljon muuttanut, ett'ei meitä ollut helppo äkikseltä tuntea, semminkin, kun minä olin antanut kasvaa itselleni pitkän parran, joka tuuheana peitti yhden osan kasvoistani. Tuota tuntemattomuuttamme lisäsi vielä se seikka, ett'ei talossa ollut kotona ketään vanhempia ihmisiä ja uteleville nuorille emme antaneet oikeata selvää, sillä onhan niin hauska olla tuttujen seassa tuntemattomana.

Oli kaunis kesäpäivä ja minä lähdin eukkoni kanssa katselemaan tuota uutta siltaa. Sen rakentaminen oli tullut kalliiksi ja sentähden oli pitäjäs hakenut siihen siltarahan, joka taksan mukaan, oli jokaisen ylikulkijan maksettava. Kaunis oli tuo silta maalattuine käsipuineen, ensimmäisen sillan-arkun päälle rakennettuine ja maalattuine vahtitupineen ja virallisine salpoineen, joka jurosti sulki tien maksamattomalta matkustajalta. Kepeänä kuin aamumu, mutta jäntevänä, riippui silta vallattoman uoman päällä, jota myöden Ahti oli vuosituhansia tei-

tänsä pitänyt ja ryöppeää kulkuansa pitkittänyt ja jota Vellamo oli tyärtensä, Aallottarien kanssa yhtä pitkän ajan huuhtonut utuliepehillänsä.

Voi, taivahan herra, mitä tunteita tuo kohiseva koski ja nuot rakkahat rannat ja kaikki mitä olin nähnyt, toivat nyt sydämmeeni! Kosken kuohuissa jyskivä tamppi ja hyrisevät myllyt lisäsivät vielä mieleni sopusointua, niin että sydämmeeni oli niin täynnä lämpöä ja intoa, jotta unhotin oman itseni; luulisinpa, että olisin tullut varmasti autuaaksi, jos ma sillä hetkellä olisin kuollut.

Siinä hetkisen haaveksittuamme, lähdimme huoneeseen. Siellä ei ollut nyt muuta talonväkeä kuin keskenkasvuinen poika, jota emme nuoruutensa vuoksi tunteneet. Kuinka hämmästyinkään, kun akkunasta ulos katsottuani huomasin Tipakkalan Maijan tulla reppaisevan pitkin siltaa. Havaintoni ilmoitin heti eukolleni ja sitten me yhdessä katsoimme hänen liikkeitään. Lääkepullo riippui hankista hänen peukalossaan ja kun hän piti käsiänsä ristissä rintainsa päällä, palkkerehti pullo hänen pyöreän ja pullean vatsansa päällä kuten ennenkin. Hän käveli vahtituvan luo, avasi oven ja katsoi sisään. Siellä olevan pojan kanssa Maija puheli jonkun aikaa. Voi, kuinka sydämmiämme tykytti, kun näimme hänen tulevan sitä huonetta kohden, jossa me olimme! Hän tulikin aivan pian sisään, mutta ei tuntenut meitä.

„Onko täällä minun säkkiäni?“ kysyi Maija pojalta.

„En minä tiedä,“ sanoi tämä.

„Missäs isäsi on?“

„Myllyssä.“

„Onko sinulla, poika-rukka, kovin ikävä äitiäsi?“ kysyi Maija taasen.

„Kovasti on äitiä ikävä,“ sanoi poika ja hänen mielensä näytti murtuvan.

„Älä, raukkani, kovin häntä murehdi, kyllä Jumala orvoistakin murheen pitää,“ lohdutteli Maija.

„Tuolta poika raukalta on siis kuollut äiti,“ ajattelin minäkin osan-ottavasti.

„Etkö sinä olisi hyvä ja käskisi isääsi tänne, minun olisi hänelle vähän asiaa?“ pyysi Maija.

Poika totteli.

„Mistä nämät vieraat ovat?“ kysyi Maija minulta pojan mentyä.

Minä en uskaltanut vastata mitään, myrähdin vaan vähän ja pyörähdin seljin häneen, sillä minä pelkäsin, että hän äänestä minut tuntisi.

Ei kauvan viipynyt, ennenkuin poika tuli isänsä kanssa. Mutta voi ihmettä! Tuo isä ei ollutkaan kukaan muu kuin — Palkolan Hanno. Minä säikähdin niin tuota näköä, että veri nousi kasvoihini ja jos olisi arvattu minua tarkastaa, olisivat he havainneet minun vapisevan. Kahdenlainen syy sen vai-kutti: niin äkkinäinen kahden vanhan ystävän tapaaminen ja Hannon vaimon kuolo.

„Hyvää päivää! Onkos Liisua hyvin ikävä?“ sanoi Maija ja meni tervehtimään.

„Kylläpä se koskee,“ sanoi Hanno.

„Häntä ei ole murheella muistelemisen, hän täytti velvollisuutensa äitinä, puolisona ja ihmisenä, niinkuin kristityn ihmisen tuleekin, on siis mielestäni tarpeeton häntä ikävöidä,“ selitti Maija.

„Totta on, että hän oli hyvä puoliso ja äiti,“ sanoi Hanno.

„Onko täällä minun säkkiäni, jonka minä käskin erään pojan tänne jättää?“ sanoi Maija ja katsoi Hannoa niin hartaasti silmiin.

„Sitä en minä tiedä, ei ainakaan minulle ole

mitään semmoista tuotu. Mutta saadaanpa katsoa, onko täällä vierasta säkkiä," sanoi Hanno, kävellen samassa erästä nurkkaa kohden, jossa oli kasa tyhjiä säkkejä.

„Minun säkissäni on viisi sievästi pantua paikkaa ja sen vuoksi tunnen sen vaikka sadan seasta," sanoi Maija, hänkin kävellen säkkikasalle.

Siinä he sitten yksistäneuvoin hakivat tuota kateissa olevaa säkkiä. He tarkastelivat joka säkin erikseen, nurjalta ja oikealta puolen, pitivät niitä pitkin ja poikin akkunaa vasten, ja tirkkasivat niiden läpi niin hartaasti ja yksimielisesti, että milt'ei heidän nenänsä koskeneet yhteen. Kun tuo ankara tarkastelu oli ensikertaan läpi käynyt, alkoi toinen ja sen he tekivät semmoisella arvokkaisuudella ja hitaisuudella, että syrjästäkatsojasta näytti siltä, kun he olisivat toivoneet joka säkin olevan yksinä paikkoina, mutt'ei kuitenkaan yhtään semmoista säkkiä löytynyt, jossa olisi ollut „viisi sievästi pantua paikkaa.“ — Vaimoni, joka on hyvin nerokas ja kekselijäs ihminen, varsinkin semmoisissa asioissa, kuihkasi minulle salaviihkää: „Tipakkalan Maijalla ei ole vielä miestä.“ Hän oli huivilla suojannut kasvonsa ja pyörinyt seljin noihin vanhoihin tuttuihinsa, ja silti ei häntäkään tunnettu.

„Ei täällä ole minun säkkiäni," sanoi Maija vihdoin huokaavaisesti, ikäänkuin pahoillaan siitä, kun tuo säkin hakeminen vihdoinkin oli päättynyt.

„Ei sitä vielä ole täällä, mutta käyhän tavasta katsomassa, kukaties se joskus tänne ilmestyisi!" toivotti Hanno.

Minä puolestani luulen vielä nytkin, ett'ei Maija ollut koskaan ajatellutkaan lähettää mitään säkkiä tänne talletettavaksi, vaan että hän oli keksinyt

hiivoja asiakseen, saadaksensa sen varjolla puhutella Hannoa.

Hän lupasi hartaasti käydä tapaamassa tuota juoksussa olevaa säkkiänsä ja niin lähtivät hän sekä Hanno pois.

„Sinä olet Palkolan Hannon poika?“ sanoin pojalle heidän mentyänsä.

„Niin olen.“

„Sinulta on kuollut äiti?“

„Niin on,“ sanoi poika ja teetteli itkua.

„Joko äitisi on kauvan ollut kuollunna?“

„Kohta vuoden; tunsitteko hänet?“

„Hyvinkin.“

„Isänikin?“

„Oikein hyvin.“

Sen kuultuaan luikahti poika ulos ja vähän ajan perästä palasi hän isänsä kanssa. Hanno loi minuun tutkivia silmäyksiä, mutta ei näyttänyt rohkenevan minua puhutella.

„Hanno!“ sanoin minä ja kävelin häntä kohden ojennetuin käsin.

„Herra siunatkoon! Kuinka? Onko totta? Sakeusko vai miten?“ kyseli hän hätäillen, pitäen tarjottua kättäni omassaan ja katsoen minua silmiin.

„Kyllä minä olen Sakeus niin varmasti kuin sinäkin olet Hanno,“ sanoin hänelle vastaukseksi.

„No, voi voi! Voi herra sentään! Kuka olisi uskonut?! Olethan oikein komea mies. Olet antanut parrankin kasvaa. En totta maarian olisi sinua tuntenut, vaikka vuoden olisit luonani asunut, jos et olisi ruvennut äänteleämään ja paremmin päin pyörähtänyt. — Pois nyt vaatteita vähemmäksi, ei tästä nyt niin lähdetäkään,“ puheli Hanno, pudistaen ehtimiseen kättäni; sitten meni hän vaimoani ja lapsiani tervehtimään.

Me olimmekin Hannon luona yötä, sillä olihan kummallakin meillä paljon haastelemista niin pitkän ajan perästä. Hän kummaili kovin sitä, kun ei hän meitä sittenkään tuntenut, vaikka oli kyllä tietona ollut meidän tulomme. Hänen oma elämänsä juoksu oli ollut seuraava: kun pitäjäs oli rakentanut sillan ja hakenut siihen siltarahan, oli hänet otettu maksun kantajaksi. Hänen kaksi poikaansa oli jo siinä ijässä, että he vuoroonsa hoitivat sitä tointa. Välisti oli hän itsekin siellä, semminkin pimeinä, syksyisinä öinä, jolloin useinkin tahdotaan tehdä väkivaltaa vähäväkisille pojille. Hän itse oli ison tullimyllyn myllärinä, jossa hän sai hyvät palkat. Sillä tavalla oli hän sovitellut elämänsä ja ammattinsa ja niin oli poikasillakin kykynsä mukaista työtä, jonka vuoksi ei mitään voimia mennyt hukkaan, ja sen vuoksi oli heillä hyvä toimeentulo. Vaimonsa kuolemaa suri hän kovin ja sanoi oikein laihtuneensa surusta.

„Vieläkö Tipakkalan Maija on naimatonna?“ kysyin minä häneltä muun puheen muassa.

„Vielä; hän ei ole löytänyt vielä muka mieluisiansa miestä, vaikka kyllä hän on kokenut kaahkeellansa olla. Ne, joita hän olisi saanut, eivät ole hänelle kelvanneet ja jotka hänelle olisivat kelvanneet, niitä ei hän ole saanut,“ selitti Hanno nähtävästi vähän hämillään. „Kumma kun ei Maijakaan tuntenut kumpaakaan teistä! hän puhuu usein suurella kaipauksella ja ikävällä teistä,“ lisäsi hän sitten, ikäänkuin salataksensa hämminkiään.

Seuraava päivä oli pyhä ja sentähden olimme Hannon luona vielä sivu puolenpäivän. Sitten me lähdimme menemään kirkolle, johon ei ollutkaan kovin pitkä matka. Tiellä sanoi vaimoni: „mutta

nyt varmaankin on Tipakkalan Maijalla tarjolla semmoinen mies, jonka hän ottaa ja jonka hän saapi.“

Ennen kirkolle tuloa on maantien haara, joista toinen menee itään päin, toinen pitäjään halki. Juuri tuohon tienhaaraan tultuamme, tulla viuhkasi herrastuomari pystönä ja käpeänä kuin kukko, keikarimaisesti heiluttaen merenruokoista, heloitettua sauvaansa. Voi herra, kuinka paljon vanhentunut, rypistynyt ja kellastunut hän oli sillä ajalla. Hänen ennestäänkin pehmeät ja kipeät silmänsä olivat nyt niin pihistyneet, tirkhottuneet ja kutistuneet, ett'ei niillä olisi luullut näkevän sylen päähän, eikä niillä liene tarkasti nähnyt sitäkään matkaa. Vaan mikä ryhti ja jäntevyys oli kuitenkin hänen kaikissa liikkeissään! ja sanomattoman rakkaalta tuntui semmoisenaan tuo vanha isäntäni tuossa.

„Hyvää päivää, herrastuomari!“ huudahdin minä iloisesti tervehdykseksi.

„Jumala antakoon! Sakeusko, vai?“ sanoi hän vastaukseksi ja katsoa tirkisti minuun päin.

„Niin olen. Olkaa hyvä ja nouskaa meidän kärryihimme, niin ajamme yhtenä kylään,“ pyytelin minä sääliväisyydestä vanhaa miestä kohtaan.

„Ei, kiitoksia! Minä matkustan tätä toista tietä,“ sanoi herrastuomari.

„Mihin teidän matkanne pitää?“

„Pietariin.“

„Pietariin?“

„Juuri sinne.“

„No mitä, herran tähden, te sinne menette?“

„Minä menen keisarin puheille.“

„Keisarin puheille! Mitä varten?“

„Minä koetan päästä kruunun palkalle. Olen palvellut kruunua lautamiehenä kolmekymmentä

vuotta, ja sillä ajalla olen monta pahaa estänyt ja monta hyvää aikaan saanut.“

„Tottapa te sitten mielitte saada jotain virkaa.“

„Aivan niin, vaikkapa vaan maa-viskaalin virkaa tahi jos ei sitä, niin ainakin elinkautista pensioita; minulla on paljon ansioita ja ne eivät saa hukkaan mennä,“ selitti ukko oikein innostuksissaan. Entiset mielipiteet eivät olleet häneltä haihtuneet.

„Älkää lähtekö niin pitkälle, vaivaloiselle ja epätietoiselle matkalle. Te olette jo kohta kahdeksankymmenen vuoden mies ja silmänne ovat heikot, te ette voi sitä matkaa kestää. Muutoin tuntuu mielestäni teidän asianne kovin hämälältä, sillä luulenpa keisarilla olevan muutakin tekemistä, kuin lautamiesten virkavuosien lueskelemista. Paras on mielestäni, kun nousette tänne kärryihin ja palaatte takaisin,“ puhelin hänelle säälitellen.

„Ei niistä mitään. Minulla on lujat jalat ja huonommillakin silmillä näkee sen verran, että maantiellä pysyy. Minua ei estä mikään ja minä menen vaan Pietariin — hyvästi!“ sanoi herrastuomari. Sitten viuhautti hän ison kaarroksen ilmaan merenruoko-sauvallaan, oikasi itsensä hyvin ryhdikkääksi, nakkasi päänsä kekkaan, ja alkoi kävellä viuhtoa eteenpäin.

Me emme saattaneet lähteä liikkeelle, vaan katsoimme hänen jälkeensä niin kauvan kun vähänkin näimme tuota kekkiätä ukkoa viuhtovine merenruoko sauvoineen.

Me menimme kirkon lähellä olevaan kestikievariin. Siellä oli iso väenpaljous koossa. Joku joukosta tunsu heti meidät ja tieto levisi heti muille. Tuttavien tapaisesti tulivat useat heistä meitä tervehtimään, mutta sitä sydämmellistä vastaan-ottoa ei heillä ollut, jota olin toivonut; näyttipä siltä kuin

joku yleinen murhe olisi kaikkia rasittanut. Sisään mentyäni näin, että huone oli väkeä melkein täynnä. Silmäiltyäni ympäri huonetta, huomasin Piukka Jaakon istuvan penkillä. Hän istui erään nuoren miehen vieressä ja näytti hyvin alakuloiselta. Alakuloinen oli tuo minulle tuntematon nuorukainenkin ja kaikissa tuvassa-olijoissa näytti vallitsevan joku aavistuksen tapainen kammo, ja kaiken tuon syytä en voinut minä käsittää.

Suoraapäätä kävelin minä Piukka Jaakon luo ja tervehdin häntä hyvin iloisesti. Mutta hädin tuskin vastasi hän tervehdykseeni, ja sen tehtyään vai-pui hän ihan paikalla entiseen surumieliseen tilaansa. Eipä paljoa puuttunut, ett'en minäkin yhtynyt samaan suru- ja umpimielisyyteen kuin muutkin, sillä käsittämättömältä ja oudolta tuntui ihmisien käytös. Minä tunkeuduin Piukka Jaakon viereen istumaan, ja ko'in pitää puhetta vireillä, mutta se ei vaan onnistunut. Samassa liikahti nuorimies ja raikea, kirmel-televä helähdys tunkeutui samassa korviini. Minä säikähdin tuota harvinaista ja outoa ääntä, sydäntäni vihloi ristiin rastiin, ja minä hypähdin pois paikaltani; näyttipä Piukka Jaakkokin säikähtävän.

„Miten, onko tuo nuorimies raudoissa?“ kysyin minä lohtuneena.

„On,“ sanoi Piukka Jaakko synkästi.

„Hyvä Jumala! mitä on hän tehnyt? Eihän vuosikymmeniin ole täällä ollut ketään raudoissa,“ sanoin minä hätäillen.

„Hän on tehnyt murhan,“ sanoi Piukka Jaakko kamalasti.

„Murhan!? Voi raukkaa, kuinka kamalan teon hän on tehnyt! Sallikaa minun kysyä, kenenkä lapsia hän on, joka niin pitkälle on joutunut? minä en tunne häntä,“ pyytelin minä.

„Kenenkä muiden lapsi hän olisi kuin minun,“
sanoi Piukka Jaakko murtuneella mielellä.

„Sinun! Voi taivahan Jumala!“

„Niin on, veljeni. Minun poikani on hän. Mutta hän ei ole murhaa tehnyt, minä se olen, joka sen tein, vaikka hän oli välikappaleena siihen ja saapi nyt minun tähteni kärsiä. Sinä tiedät, veljeni, min-käläinen minä itse olen ollut ja sen parempaa en ole lapsilleni opettanut. En ole heitä opettanut pelkäämään Jumalaa enkä häpeämään ihmisiä. Ki-roileminen ja omien tappeluitteni kertomiset, joita olen niin hyvällä mielellä kertonut, ovat olleet heillä alituisina kuunneltavina, ja kaiken tuon hedelmä on nyt sangen katkerana ja karvaana edessäni. Kyllä sen nyt tunnen täydessä mitassa, mutta nyt on myö-häinen,“ puhui sitten Piukka Jaakko katuvaisesti.

Lopulla puhettansa valtasi hänet itku ja hän tuli ja otti minuun syliksi. Minunkin mieleni mustui ja siinä sitten itkimme yhdessä kuin pienet lapset. Vanki-raukaltakin pääsi itku, ja hän tulla he-lyytti isänsä luo, otti häntä kiinni, mutta hän ei voinut muuta sanoa kuin: „isä, isä.“

Silmäsin ympärilleni, usean entinen surumieli-syys oli puhjennut kyynelisiin.

Kahdeksaskolmatta luku.

Kosto.

Pian olimme me sijoittuneet uuteen kotiimme ja asemaamme. Kaikki entiset tuttumme kävivät meitä tervehtimässä ja toivottamassa tervetulleiksi. Vanhimmat heistä olivat tulleet vanhoiksi, kyrmyselkä-äijiksi ja koukkuleuka-ämmiksi. Mutta vaikka he olivat niin rypistyneet ja vanhentuneet, tuntuivat he kuitenkin sangen rakkailta, sillä olivathan he maanmiehen kovassa helteessä kouristuneet ja käyristyneet; tunnustaa täytyy, että hyvältä tuntui olla ihmisien ystävydessä.

Tipakkalan Maija oli toki ensimmäinen vieraamme. Hän ei ollut uskoa silmiään, kun keksikin samat ihmiset, jotka hän oli tavannut tuolla Hannon luona. Hänellä oli itku ja nauru sekaisin, niin ett'ei hän ollut tietää mitä sanoa.

„Kyllä minä teidät mokomat — vai kuljette te tuntemattomina ja salaatte itsenne tosi-ystävältänne, silloinkin kun hän tunkeutuu teitä puhuttelemaan. Ja tuo parta sitten — sehän se pahimman petoksen tekikin, mokoma katajapensas. — Kyllä tuo pitää keritä tahi muutoin hävittää, joka on noin julmakin, eikö totta, Liisa? Vai pitääkö se olla sillä, joka kirjoja tekee?“ höpötti hän ja katsoi meitä kumpaa-

kin vuoroonsa silmiin niin veitikkamaisesti kuin hänen mielenliikutuksensa suinkin salli.

Me puistelimme, pyöritimme ja rytyytimme häntä vuoroin, ja siinä hän pöläkässä oli. Lääkepullokin otti tehokkaasti osaa yleiseen riemuamme, sillä se hyppeli, paukahteli ja palkkarehti puolelta toiselle semmoista vauhtia, että sai varoa kynsiänsä.

„Etpä osaa minusta mitään kirjoittaa“, sanoi hän sitten minulle, kun oli vähän tyyntynyt.

„Eipä tiedä“, sanoin minä. —

Paljon oli utelemista ja kyselemistä sillä ajalla tapahtuneista asioista. Herrastuomari oli jo aikoja ollut viratonna. Hänen emäntänsä oli yhä pitkittänyt kerran aljettua, huonoa elämäänsä. Hän oli hävittänyt kaikki ja laittanut sekä ukon että itsensä lumelle suin. Siitä selveni minulle herrastuomarin kummallinen Pietarinmatka. Se oli viimeinen ponnistus, jolla hän tahtoi saada jotain vanhan päivän varaa, sillä raskaalta tuntui hänellekin armoleipään turvaantuminen.

Tipakkalan Maija kävi usein Hannon luona, hakemassa tuota viisipaikkaista säkkiänsä, mutta semmoista ei vaan löytynyt. Ja Maija nurkui ehtimiseen tuota epattooa poikaa, joka ei vienytkään säkkiä Hannon talteen, niinkuin hän oli käskenyt. Seuraus kuitenkin tuosta alin-omaisesta kokemisesta oli se, ett'eivät he muistaneet ensinkään katsoa, oliko säkkien joukossa semmoista, jossa olisi viisi sievästi pantua paikkaa, mutta sen sijaan katsoivat he hartaasti toisiinsa ja unhottivat koko säkki-jutun. Kovin pitkää aikaa ei kulunutkaan, ennenkuin Hanno ja Maija kuulutettiin avioliittoon. — Vaimoni oli ollut oikeassa.

Meidätkin kutsuttiin häihin. Mitään erin-omaista ei niistä olekaan kerrottavaa. Olkoon kuitenkin sivu-

mennen sanottu, että Maija ei uskaltanut mennä niin tärkeään toimitukseen, kuin vihille, ilman tuota tehoisata lääkepulloa. Juhlallisena riippui se peukalohankista hänen pyöreän vatsansa päällä sattuvan tarpeen varalta. Se ei ollutkaan hulluin tuuma, sillä juuri kun pappi kysyi, tahtoiko hän ottaa Hanno Palkolan aviomiehekseen, tapasi hänet taas reväisin pahuus, jonka vuoksi koko tuo tärkeä vastaus jäi niinkauvaksi, kun hän pulman lannistamiseksi kerkesi pullostansa kulauttaa aika siemauksen. Sen jälkeen menivät asiat tavallista rataansa, ja rahtusen ajan päästä oli Maija aviovaimo.

„Löytyikö sitä viisipaikkaista säkkiä ensinkään?“ kysyi vaimoni Maijalta ja katsoi veitikkamaisesti häntä silmiin.

„Säkkiä? Ei, ei sitä löytynyt, mutta löysinpä täältä jotakin muuta — tuo poika-lurjus — mutta nyt huomaan. Vai olet sinä ollut sissinä säkin hakemisessa, senkin mokoma,“ sanoi Maija ja reutuutti vaimoani sinne tänne, samassa nauraen niin paljon kuin hän jaksoi.

Joitakin vuosia oli vielä jäljellä sitä aikaa, joina Hanno oli ottanut kantaaksensa siltarahat eikä hän ollut se mies, joka työnsä kesken heittää. Maijakin oli usein vahtituvassa vastaan-ottamassa määrättyitä pennejä matkustavaisilta. Kaikkia ihmisiä kohteli hän ystävyydellä, ett'eipä sitä ihmistä sivu mennyt, jolle ei hänellä olisi ollut joku ystävällinen sana antaa. Sentähden kohtelivatkin ihmiset häntä kunnioituksella ja arvonantavaisuudella, ja tuo lääkepullokin oli tullut kaikille niin tutuksi, ett'ei se alentanut yhtään Maijan arvoa, vaan pikemmin lisäsi sitä, sillä itsekukin arveli, että sen välttämättömästi piti olla.

Lapsipuoliaan hoiteli hän kaikella helleydellä

ja rakkaudella, ollen heille kaikessa niinkuin todellinen äiti, ja lapset rakastivat häntä kaikella lapsen rakkaudella. Talouden toimet ohjasi hän totutulla ja tunnetulla tarkkuudella ja pian alkoi näkyä, että perheesen taasen oli tullut valpas käsi, josta viime aikoina oli niin tuntuva puute ollut. Niin täytti Maija tuota monen mielestä myöhäistä kutsumustansa, johon hän oli niin kauvan pyrkinyt; mutta jos katsoi hänen sydämeensä ja hartaasen haluunsa, ollaksensa perheellensä hyödyksi, niin täytyi myöntää, että sallimus oli hänet juuri tähän paikkaan ja aikaan säästänyt. Niin elelivät he eteenpäin, eikä konstikaan, semminkin kun he kunnioittivat toinen toistansa.

On eräs syksy. Raju-ilma raivoaa. Taivas on paksussa pilvessä ja vettä tulee myrskyn riehuessa niinkuin saavista kaataen. Illan tultua pimenee ilma sysimustaksi, niin ett'ei näe, vaikka tikulla silmään pistäisi. Hanno on monta yötä peräkkäin valvonut myllynkäyttämässä. Hän on väsynyt ja tarvitsee lepoa. Maija tietää sen ja hän esittelee, että Hanno menisi levolle, kyllä hän menee vahtitupaan yöksi, siltarahoja vastaan-ottamaan.

„Minä en saata sinua päästää sinne näin kovalla ilmalla, oikeinhan kammottaa täälläkin ollessa“, esteli Hanno.

„Mikäpä minulla siellä on hätänä, eikähän liene kulkeviakaan tämmöisellä ilmalla. Sinä tarvitset lepoa ja minä kyllä tulen siellä toimeen“, intteli Maija.

„En ainakaan minä sinua yksin laske, mutta minä lähden kumppaniksi, koska olet taasenkin niin perään-antamaton uhrauksessasi; jos minut uni voittaa, voithan herättää minut, jos joku sattuisi tulemaan“, sanoi Hanno ja niin he lähtivät yhdessä.

Yhä yltyi myrsky ja yhä raivosi rankka sade.

Pimeys paisui myös niin mustaksi, että olisi sitä luullut Mooseksen aikuiseksi Egyptin pimeydeksi. Tuuli vonkui jokaisessa saumassa ja kulmassa epäsointuisia säveleitään, ja väliin vongahti ja törähti se niin kaa- moittavan synkästi ja rumasti, että olisi luullut Manalan haltijain soittokunnan olevan myrskyn seassa liikkeellä, puhaltelemassa epätoivon synkkiä äänteitä. Silta rutisi ja ratisi kuin pärekori ja vahtitupa huis- kui juurikuin sorsa virrassa. Huolimatta kaikesta tuosta, nukkui Hanno kuitenkin heti tupaan päästy- änsä, sillä luonto vaati velkaansa. Maija valvoi, kuunteli ja odotti, mutta ketään ei tullut. Vihdoin rupesi häntäkin uuvuttamaan ja hän kallistui pen- kille pitkäksensä ja meni unenvienoon.

„Tie auki!“ kuuli hän yht’äkkiä karjastavan.

„Kohta, heti, malttakaa vaan rahtunen“, sanoi Maija, ja tormasi samassa salpaa avaamaan.

„Tie auki, Pullo-Maija!“ karjasi taasen järeä ääni myrskyn seasta, ennenkuin Maija ennätti mi- tään tehdä.

„Olkaa hyvä ja maksakaa ensin, sillä tuntuupa siltä, ett’ette ole rehellisiä ihmisiä“, sanoi Maija ja irroitti salpaa.

„Avaa, paikalla taikka — — —“ huusi mies ja töytäsi vasten salpaa, jonka Maija oli ennättänyt jo auvaista. Salpa lensi auki, ja Maija, joka sattui ole- maan sen nokan kohdalla, paukahti tuotakin tuo- kemmaksi tielle seposten seljälleen, ja lääkepullonsa lensi pitkin siltaa kolin kolia. Samassa hyppäsi mies kärryihinsä ja alkoi myrskystä huolimatta ajaa eteenpäin minkä pääsi, pitämättä vähääkään lukua siltarahan maksamisesta.

Hanno oli herännyt vieraan viimeisestä karjah- duksesta sekä salvan jyrähdyksestä, ja kömpinyt ulos niin pian kuin voi, mutta kun hän sinne pääsi,

oli väkivaltainen vieras jo heittimissään. Maija ei voinut missään tapauksessa heittää lääkepulloansa, vaan heti töppösilleen päästyänsä, rupesi hän sitä koperoimalla hakemaan.

„Mitä sinä haet?“ kysyi Hanno hänet huomattuaan.

„Lääkepulloani“.

„Kuinka se sinne on joutunut?“

„Salvan kanssa lensin selälleni“, sanoi Maija.

„Mitä, menikö hän maksamatta?“

Maija selitti hänelle asian.

„Se ei ollut kukaan muu kuin Kivisen Heikki, sillä niin kelvotonta roistoa ei ole koko piirteillä. Hänestä on kuulunutkin yhtä ja toista huhua, eikä yhtään hyvää; viimeiseksi on hänen huhuttu tekevän väärää rahaa“, päätteli Hanno.

„Olisipa hän saattanut olla joku muukin, mutta lienee hän ollut kuka tahansa, huono ihminen hän kumminkin oli“, arveli Maija.

„Olenpa melkein varma luulostani, sillä olinpa tuntevinani hänet äänestäkin — mutta löysitkö pullosi? Olen pökerryksissäni unhottanut kysyä: saitko mitään vammaa tuon riiviön tähden?“ puheli Hanno hajanaisesti.

„En toki, kumma kyllä semmoisen paukauksen perästä. Pulloani en ole vielä löytänyt, mutta sitä hakiessani tapasin kouraani erään miehen lakin tuolta sillan käsipuun raosta, johon myrsky lienee sen jonkun päästä paiskannut“, selitteli Maija.

„Se on varmaankin sen väkivaltaisen roiston lakki, joka tästä meni. Luultavasti tapaan minä hänet kestikievarissa ja minä lähdenkin häntä tapamaan“, sanoi Hanno.

„Tämmöisellä ilmalla? Muutoin luulen olevan

tarpeettoman koko tavoittamisen, koska lakki pal-
kinnee siltarahan“, esteli Maija.

„Eivät vaivat eivätkä voitot saa tulla kysymyk-
seen, silloin kun joku konnuus on ilmisaatava. —
Heitä sinä pullon hakeminen aamuun, sillä nyt sitä
on mahdoton löytää, ja mene vahtitupaan; olethan
märkänä kuin kuikka ja vilusta väriset, että ham-
paasi kalisevat“, sanoi Hanno.

„Herra siunatkoon, Hanno, mitä sinä esittelet!
Kuinka minä tulisin hetkeäkään aikaan pullottani;
olisimpa sitä tarvinnut nytkin moneenkertaan, kun
se olisi vaan ollut saatavissa“; sanoi Maija melkein
kiivaasti.

Hanno naurahti Maijan välttämättömyydelle,
otti löytölakin käteensä ja lähti; mutta huolimatta
kylmästä, ankarasta sateesta ja tuulesta, haki Maija
pulloansa vielä vankan tunnin, ennenkuin sen löysi,
ja löyttyä meni hän sen kanssa lämpymään vahtitu-
paan, johon päästyään hänet heti tapasi reväisin
puuskaus, joka oli rajuimpia mitä hän elämässään oli
kärsinyt, ja tuota ankaraa ryntäystä sai vasta löyty-
nyt lääkepullo vastustaa parilla tai kolmella aika-
siemauksella.

Kun Hanno tuli kestikievariin, oltiin siellä yl-
häällä, sillä valkea näkyi akkunoista; se antoi Han-
nolle paljon toivoa asiansa menestymisestä. Kun
hän astui huoneesen, oli siellä useita matkustavaisia
ja Kivisen Heikki myös, hyvästi pöhnässä ja avo-
päin.

„Sinä jätit siltarahan maksamatta“, sanoi Hanno
rohkeasti astuen samassa hänen eteensä.

„Se on valkeaakin valkeampi valhe“, sanoi Heik-
ki ylpeästi.

„Mistäpäin nämät muut matkustajat kulkevat?“
kysyi Hanno, kääntyen heihin päin.

„Etelästä“, oli heidän kaikkien yhteinen vastauksensa.

„Sinä siis tulit pohjoisesta“, sanoi Hanno Kivisen Heikille ja katsoi kiinteästi häntä silmiin.

„En ikänä — kyllä ikänä, mutta nyt en minä tullut sieltä“, änkytti Heikki.

„Sieltä tulit ja teit vielä päälliseksi sen ilkityön, että kun tunsit salvan saaduksi auki, töytäsit sillä turvattoman naisen kumoon, katsomatta sitä kuoliko hän siitä paukauksesta vai jäikö eloon“, kiilasi Hanno.

„Mitä sinä olet tänne tullut valehtelemaan tuommoisia kunniallisten ihmisten päähän.“

„Ja kun huomasi, ett’ei kumoonheitetystä, pökertyneestä vaimosta ollut mitään pelkoa, hyppäsit rattaille, ja lähdit ajamaan minkä voit.“

„Onko tuo mies poissa järjeltä, kun hän tuommoisia puhuu? Vieraat eivät mahda uskoa tuommoista renttua, sillä päältä päinkin jo näkyy, ett’ei hän ole minkään-arvoinen“, sanoi Heikki matkustavaisille sävyisästi, kokien siten heidän edessään kannattaa Hannon polkemaan arvoansa.

„Minäkö järjelläni? Minä luulen, että tämä on sinunkin mielestäsi hyvinkin järkevää puhetta, jota sinun on vaikea kuunnella, sillä näkyisitpä tahtovan kieritellä itsesi irti siitä, mutta minun luullakseni et siitä pääse. Vai olenko minä renttu! Tosin minä en pöyhistele velaksi otetuilla herrasvaatteilla, niinkuin sinä, velkarikas, jo nykyään teet. Mutta minulla on toki sitä, jota sinulla ei ensinkään ole, ja tahtoisitko tietää mitä se on, niin sanon sen vasten silmiäsi, että se on rehellisyyttä. Tahtoisinpa tietää kumpi meistä on renttu. Tappionikin minä olen aina rehellisesti maksanut, mutta sinä et kummaksu, vaikka hengen ottaisit turvattomalta naiselta, kunhan vaan saisit kavalletuksi jonkun kymmenen penniä.

Vaan nyt ei se sinulle menesty, luulen ma. Kyllähän sinä itsekin tiedät minun rehellisyyteni ja oman kavaluutesi, vaikk'et tahdo sitä tunnustaa. Enkö minä ole rehellisesti maksanut sinulle kaikkea mitä minulta olet väärillä velkakirjoilla ja kaupoilla anastanut? Ensinnähän sinä olit ystävä ja juotit minut myötäänsä juovuksiin, vai kuinka? ja sitten kun sait minut juovuksiin ja pauloihisi, viekoittelit minun jollain tekosyillä antamaan semmoisia, suuria velkakirjoja, joista en saanut kruunun mynttiä, ja tekemään semmoisia kauppoja, joista en kaikesti saanut vastaan langankiertämää. Eikö totta, vai? Eikö totta, että sillä tavoin maani, mantoni, kiluineen, kaluineen meni sinulle, vaikka se nyt kaikki on huilannut kurjan kurkkusi lävitse, ja sitä tietä on mennyt monen muun omaisuus. Voi, voi! Paljon olet sinä niellyt vaimojen kyyneleitä, mutta tästä lähin olkootkin soitantonasi ne vaimojen ja lasten itkut ja voivotukset, jotka sinä olet armotta heiltä ulospuristanut, ja pyysköt ne aina kaikuna korvissasi, vaikka kuinka kauvas menisit. — Miltä maistuu? Tahdotko vielä väittää, että olet siltarahan maksanut?“ puhui Hanno kiivaasti aivan Heikin nenän alla.

„Mitä sinä joutavia höpiset. Minä en ole jonkun pennin vaivainen, että olisin tarvinnut siltarahan jättää maksamatta“, sanoi Heikki, ja kääntyi Hanno-noon seljin.

„Vai niin! Sinä siis kiellät vielä nytkin. Minä uskon, että sinulla vaan on sydäntä kieltää konnuuksiasi niin pitkälle kuin pääset“, sanoi Hanno.

„Minusta menee jo liian pitkälle, kosk'ei teillä kumminkaan ole mitään tukevia perustuksia asiallenne“, sanoi joku vieraista, joiden mielipide alkoi kallistua Hannoa vastaan.

„Ett'eikö minulla ole perustuksia? onpa niinkin,

mutta minä en ole vielä hänen kanssaan selvillä. Jos luulette häntä oikeaksi, rehelliseksi ihmiseksi, niin petyttepä suuresti, sillä konna hän on, oikein suuri konna, sen saatte vielä nähdä. Kyselkäpä tuolta tekoherralta, missä hänen lakkinsa on, sitä ei ole hänellä olemassakaan, luulen ma, mutta sallimus on sen antanut minun käsiini, — Ahaa! Katsokaapa tuota rehellisyyttä, kuinka hän vapisee muutaman pennin tähden, jotka hän luulee putoavan hänen olematonta kunniaansa alentamaan, ikäänkuin tuo olisi hänelle ensimmäinen roiston työ. Sallimus ohjasi niin, että kun hän turvattomalta naiselta ryösti salvan auki ja töytäsi hänet puolikuolluksiin, putosikin häneltä siihen lakki, jota ei hän joutanut kiireissään edes hakemaankaan. Kai hän luotti tähän-astiseen konnan-onneensa ja otaksui myrskyn sen vieneen kosken kuohuihin, mutta niin ei käynytäkään, sillä sallimuksella on välisti sieviä pikku keinoja, joiden kautta tulee useinkin asioita ilmi. — Tuuli veikin lakin silloin käsipuun rakoon, antaakseen sen minulle todistuskappaleeksi konnaa vastaan“, puheli Hanno ja pyöritteli kädessään povestaan vedettyä, märkää lakkia.

„Minusta tuntuu tämä jäljestä tullut vieras olevan oikeassa, sillä ensin tullut on tässä moneen kertaan ukkeillut, kuinka myrsky vei häneltä lakin. On peräti alentavaista olla tuommoisissakin asioissa noin halpamielinen“, sanoi joku matkustajista.

„Aivan oikein! Jopahan rupeette selvenemään. Haluatko nyt maksaa siltarahan, vai kuinka?“ sanoi Hanno, astuen Heikin luo ja koetti sovitella lakkia hänen päähänsä.

„Minä maksan hänelle suotta siltarahan, että pääsen erilleni tuosta suupaltista. Tosi kyllä, että tuuli vei minulta lakin, mutta tämä ei ole minun

lakkini, se meni toisessa paikassa, enkä voinut pimeässä sitä löytää“, sanoi Kivisen Heikki, vavisten niinkuin haavanlehti ja ojentaen samassa Hannolle hopeamarkan. „Minulla ei ole vaskirahoja“, sanoi hän sitä antaissaan.

Hanno otti sanaa lausumatta vastaan tarjotun rahan, ja käveli sen kanssa suoristaan pöydällä palavan kynttilän luo. Siinä hän käänteli ja katseli sitä joka puolelta, punnitsi sormiensa nenillä, välisti nakasi sen pöydälle ja otti taasen ylös. Koko sillä ajalla ei puhunut kukaan yhtään sanaa. Vihdoin kääntyi hän ihmisiin päin ja sanoi: „tämä on väärä raha.“

„Väärä! Ei suinkaan“, sanoi Heikki vavisten.

„Niin totta kuin me olemme tässä, on tämä väärä; katsokaa muutkin“, sanoi Hanno jyrkästi ja ojensi rahaa läsnäolevalle.

„Olisinko joltain pimeässä saanut väärän rahan, on minulla oikeitakin“, sanoi Heikki hätäyksissään, sieppasi muille tarjotun markan käteensä ja antoi Hannolle samassa toisen.

Hanno taasen saadun rahansa kanssa kynttilän luo. Nyt ei hän sitä paljoa tarkastellutkaan, ennenkuin hän taas lausui tyyneesti: „tämä myös on väärä. Minä luulen, että hänellä löytyy niitä enemmänkin“, sanoi Hanno.

Haudan hiljaisuus vallitsi kaikissa, mutta Heikki vapisi yhä enemmän. Kaikki katsoivat häneen epäluuloisesti, ja yleinen mielipide oli nyt Hannon puolella.

Kaiken muun hyvän lisäksi osasi niin olla, että paikkakunnan nimismies oli virkamatkoillaan sattunut yöpymään samassa kestikievarissa. Hän oli vieraissa huoneessa jo levolla silloin, kun nuot erimieliset vieraat etumaisessa selvittelivät ristiriitaisia

asioitaan. Mutta hän oli jo aikoja sitten herännyt Hannon kovasta puheesta, ja kuunnellut asiain me-
noa; kukaan ei tietänyt, että hän oli siellä. Kun
hän sitten kuuli mainittavan väärästä rahasta, pisti
hän kiireesti vaatetta päälleen ja tulla pölähti kaik-
kien suureksi hämmästykseksi huoneeseen.

„Mitä täällä haasteltiin väärästä rahasta?“ ky-
syi nimismies huoneesen tultuansa.

„Minä tapasin tältä tanssijalta kaksi väärää
markan kappaletta. Minun uskoni on, että hänellä
löytyy niitä enemmänkin, ja sen vuoksi pyydän tei-
dän olemaan hyvän ja tarkastamaan, paljonko hä-
nellä niitä löytyy“, sanoi Hanno ujostelematta.

Nimismies loi vapisevaan Heikkiin tuiman kat-
seen; näyttipä siltä kuin hän olisi tahtonut tunkea
aran miehen sielun lävitse.

„Näyttäkääpäs minullekin niitä rahoja“, sanoi
hän sitten, ojentaen kättänsä, ottaaksensa ne vastaan.

Heikki kaivoi niitä vavisten lakkaristaan ja
kun hän ne vihdoin sai haapuroiduksi käteensä, laski
hän ne odottavan nimismiehen käteen.

Tämä tarkasteli ja katseli niitä vaan vähän ai-
kaa ja sitten hän kääntyi Heikkiin päin ja sanoi:
„nämät ovat selvästi väärä rahoja, onko teillä mui-
takin tämmöisiä?“

„Ei minulla ole muita“, änkytti Heikki.

„Mistä olette nämät saanut?“ kysyi nimis-
mies.

„Keneltä lienen ne pimeässä saanut.“

„Näyttäkää kaikki rahanne minulle.“

„Ei minulla ole muita rahoja.“

„No tottahan sitten tiedätte keneltä nämät
saitte.“

„Minun oli mahdoton häntä pimeässä tuntea“,
intti Heikki.

„En suinkaan minä huoli noista tinarahoista siltarahan' maksuksi. Kyllä hänellä on muitakin rahoja, sillä onhan hän jo niin monta ihmistä pettänyt ja jos ei hän niitä muutoin tuo esille, niin hänet pitää syynätä, ja luulenpa, että silloin saadaan siltarahat ja lisää tinarahoja, sillä olen kuullut huhuja hänen itsensä niitä sepittävän,“ sanoi Hanno.

„Olen minäkin jotain semmoista huhua kuullut. Ja koska tässä on jo asiassa vähäisen vikaa, niin minä vaadin teidän näyttämään minulle kaikki rahanne“, sanoi nimismies Heikille.

„Niinkuin sanoin, ei minulla ole muita rahoja.“

„No sitten syynään minä sinut lain nimessä.“

„Kyllä kaiketi minun saapi syynätä“, sanoi Heikki teeskennellyllä rehevyydellä ja tarjoutui itse syynättäväksi.

Nimismies koetteli kaikki hänen taskunsa ja lakkarinsa, mutta niistä ei löytynyt mitään.

„Tehkää hyvin, riisukaa kengät pois jaloistanne“, komensi nimismies.

Heikki totteli, sillä hän ei voinut toisin tehdä. Olihan hän nyt semmoisessa asemassa, josta ei käynyt peräytyminen. Hänen kunniansa tahi kunniantomuutensa oli nyt lainvalvojan tarkastuksen alaisena ja jos hänen onnistui nyt, kuten ennenkin, salata kavalasti vehkeensä, oli hän taasen vapaa kaikesta häpeällisestä syytöksestä, vieläpä hän voisi isotellen viskata syytökset syyttäjille takaisin vasten silmiä. Mikäpä muu hänellä siis oli neuvona kuin totella ja sen hän tekikin näennäisellä levollisuudella ja rehevyydellä, mutta jos tarkemmin katsoi häneen, havaitsi aivan pian hänen sisällisen hämminkinsä, joka näytti lähtevän sydämen pohjasta.

Tuolilla istuttuaan, veti Heikki kengät pois ja-

lastaan ja suuria saapasvartten suita alaspäin pitäen kopisteli hän niitä.

„Näettehän, ett'ei täällä ole mitään“, sanoi hän sitten voittoriemulla.

„Miksikä te tuota toista saapastanne noin kovin varoin pitelette?“ sanoi nimismies ja sieppasi Heikin kädestä kengän pois.

Kohta putosi lattialle suurehko vaate-pussi; se rosahti pudotessaan; sen sisällä oli jotain.

Kiireesti otti nimismies pudonneen pussin ja rupesi tutkimaan sen sisustaa. Siellä oli koko joukko tinarahoja; ainoastaan puolen markan raha oli oikea, kaikki muut olivat vääriä markan ja kahden markan kappaleita.

„Lain nimessä vangitsen minä sinut“, sanoi nimismies kolkosti, kääntyen Heikkiin, jolla ei ollut sanaakaan suuhun tulevaa.

Käskey täytettiin pian, ja nimismies lähti Heikin kotiin tarkastamaan siellä olevia oloja. Sieltä löytyi täydelliset tinarahojen tekokoneet sekä paljon jo valmiiksi tehtyjä vääriä rahoja. Asia oli nyt selvä ja nimismies lähetti Heikin suoristaan läänin vankilaan, odottamaan tutkintoa; hän ei saanut enään käydä kotonaankaan, mutta sitä ennen maksoi nimismies Hannolle tuosta puolesta markasta silta-raham.

Kihlakunnan oikeus tutki asian ja tuomitsi Kivisen Heikin elinkautiseen pakkotyöhön.

Niin oli hän vihdoin käynyt satimeen. Monta vääryyttä oli hän tehnyt, monta kyyneltä kylvänyt. Monesti oli hän itsensä kierrellyt irti lain rankaisesta kädestä ja kavaluudellaan itsensä vapaaksi saatanut, mutta pää se tulee viimein vetäville.

Valpas ja ahkera on sallimuksen etsivä käsi, ja kussa vääryys ja kavaluus vähimmän pelkää, siinä

onkin paula valmis, johon hän välttämättömästi ta-
kertuu. Kukapa olisi uskonut, että muutaman pennin
vääräys pimeänä, myrskyisenä yönä saattoi hänet
siihen käähkänään, josta ei hän enään selvinnyt?
Mutta niin kosta vääräys itsensä ja koston väli-
kappaleena oli — Hanno.

Yhdeksäskolmatta luku.

Toinen.

Hanno ja Maija elivät ammatissaan niinkuin ennenkin. Vaikka Hanno oli ryyppimästä laattuun koonnut itsellensä melkoisen omaisuuden ja vaikka Maija oli tarkkuudellaan lisännyt vanhemmiltaan perittyä omaisuuttaan, eivät he kuitenkaan heittäneet kesken sillanvahdin ammattia, jonka yhteiskunta oli heille uskonut, vaan tahtoivat siinä olla niin kauan kun suostuttu aika kesti.

Joessa, jossa silta oli, kävi ankara virta. Usein veivät paisuvat kevät-tulvat siitä sillan yhdellä pyyhkäyksellä, niinkuin lastun. Vanhat muistelivat usein, kuinka tulvat tulivat aina ankarimmiksi ja kuinka entisinä aikoina ei niistä tietty juuri mitään. Mutta mikäli maat tulivat viljellyiksi, korvet peratuiksi, suot ja rämeet kuivatuiksi ja raivatuiksi viljamaiksi, sikäli isonivat tulvat ja sitä useimmin veivät ne sillan. Monta mestaria oli siinä taitoansa koettanut, mutta yhtä monasti olivat luonnon voimat ne turhiksi tehneet. Niinkuin ennen olen maininnut, oli silta taasen uudesta rakennettu. Kunnialla oli se koetuksen kestänyt niinä vuosina. Vaikka kyllä olivat ansaat ratisseet, vuoliaiset notkuneet ja arkut vavisseet, isojen jäälohkareiden kiitäessä hirmuista vauhtiensa kuohuvaa koskea alas, mutta paik-

kansa oli vaan silta pitänyt, ja ihmisten ilo oli suuri. Kyllä jäälohkareetkin olivat koettaneet paras-tansa yhä uudistetuilla voimilla, mutta murskaksi täytyi niiden mennä raudalla sideltyjä, harmaasta kivistä tehtyjä arkkuja vasten. Semmoinen se silta oli, jonka erään arkun päälle vahtitupa oli raken-nettu.

Ankaran luminen ja kylmä talvi tuli. Oli niin kovia pyryjä, että kinokset olivat useissa paikoissa huoneitten korkuisia; täytyipä välisti lapiolla luoda kinokset auki, jos mieli oli saada ovet auki, päästäkseen kulkemaan ulos ja sisälle. Usein käypi niin että kylmän ja lumisen talven perästä tulee kylmä ja pitkä kevät, sillä luonto ei voi vähällä murtaa niin ankaraa talven valtaa, eikä sulattaa ja lämmit-tää ilmapiiriä oikealla ajalla. Semmoisien kevämien perästä tulee tavallisesti iso tulva, sillä kun se jääpi myöhäiseen vuoden-aikaan, sulaa lumi muutamissa vuorokausissa ja syöksee vuorilta ja ylängöiltä laak-soihin, puroihin, ojiin ja virtoihin, ja silloin kysytään, kestävätkö sillat ja muut vesirakennukset.

Pitkää kevättä ennustivat vanhat nytkin ja sem-moinen tuli todellakin. Vapun päivän aikana ei ollut lumi vielä hievahtanutkaan ja rekikeli oli par-haimpia mitä koskaan olla saattaa. Vasta viikkoa ennen Erikin päivää rupesi vettä satelemaan ja vä-liin paistoi aurinko lämpymästi; seuraus siitä oli, että kolmessa vuorokaudessa oli joki tulvillansa. Kaik-kialla ryhdyttiin varokeinoihin: venheet vedettiin esille talviteloiltaan ja laitettiin kuntoon, myllyjä tuettiin, paalutettiin ja köytettiin, jokirannoilla ole-via aittoja tyhjennettiin ja navetoista laitettiin var-moja ulos pääsypaikkoja eläimille.

Neljännellä vuorokaudella lähtivät jäät jo liik-keelle. Suvanteilla kirposivat ne paisuvan veden

pullistamina rannoista irti, ja alkoivat joentäyteisinä levyinä kiittää kohisevaa koskea kohden. Siihen tultuansa jysähtelivät ne kuohujen seassa piileviin kiiviin ja kallion kielekkeihin, joihin murtuivat pienemiksi, mutta korkealle ruiskui vesipatsaat suhisten ilmaan. Olipa jyminä ja semmoinen pauke luonnon voimien yhteen sattuessa, että selvästi tunsii törmien vapisevan jalkojensa alla. Alintaan puoltatoista kyynärää vahvoja ollen, eivät jäät koskien kovissa hyskyissäkään kovin pieniksi pirstaantuneet, vaan paksuina ja jykevinä jyskyinä kiitivät ne alas, ja harva oli se esine, jota murtamatta ne olisivat takaisin ponnahtaneet. Jonkun kovan vastarinnan kohdattuun, pysähtyivät ne hetkiseksi ja röykköysivät hirmuiseksi jääpadoksi. Siinä ne pyörivät ja hyörivät, kiersivät ja kaarsivat, menivät toisiensa päälle ja alle, sivuhun ja välihin, eteen ja taakse; näyttipä siltä kuin heillä olisi ollut ennakolta suunniteltu järjestelmä. Kauvan ei kuitenkaan tuo ankaran näköinen vastarinta voinut seisoa ylhäältä tulevaa voimaa vastaan, sillä yhä suurempia jääpatoja ryntäsi vastustajain niskaan, työntäen entiset pois edestänsä. Yhdistetyillä voimilla ryntäsivät ne sitten eteenpäin, repien ja kiskoen kaikki mukaansa, mikä vaan oli niiden tiellä. Myllyt ja niittyladot mennäköllöttelivät kokonaisina virtaa alas, kunnes ne, kohdattuun jonkun vastuksen, lavahtivat yksin puin palkkeroimaan jäiden sekaan vuolaassa virrasa. Jääpadon seisahduttua jossain matala-törmäisessä paikassa, ylti vesi silmän räpäyksessä niin, että se äyrästen yli syöksähti alaville, laajoille vainioille, tehden ne tuokiossa yhdeksi mereksi. Jäljestä seuraavat jäät tulivat jääpadon rintamaan, ikäänkuin tunnustellaksensa, kuinka suuri vastustusvoima sillä on. Siitä läpi pääsemättä, pyörähtivät ne äy-

rästen yli tulvivan veden muassa padon sivuitse vainioille, jossa ne jonkun pyörteen voimasta tanssivat hurjaa rinkitanssia; olipa kuin ne olisivat iloinneet voitostansa. Kun sitten jääpato lähti liikkeelle, laskeusi vesi uomaansa, mutta nuot hirmuiset jäälohkaareet jäivät törmille ja vainioille; näyttivätpä ne kimmeltelevän auringon valossa monenvärisiltä kristallipalatseilta. Kova hätä oli ihmisillä. Korkeammille paikoille talutetut, tiheään ahdattut eläimet mylvivät peloissaan, siellä ja täällä kuului hätähuutoja sekä kehoittavia komentosanoja ja veneillä kiidettiin apuun sinne, missä hätä oli korkeimmallaan.

Silta oli korkeatörmäisen, pitkän kosken kohdalla, sentähden ei vesi nousnut siinä äyrästen yli. Mutta hätä oli siinäkin, sillä silta oli joka silmänräpäys vaarassa. Suuri ihmisjoukko oli kokoontunut sillan luokse, jos mahdollista, tukemaan sitä ja katsomaan kuinka kävisi. Jäitä tulla jymisi kiivasta koskea alas, ja kun ne vaan sattuivat arkkuihin ja kirmuihin, vavahti koko silta perustuksiansa myöden.

Nyt juuri rupesi ylempänä siltaa, erään kauas koskeen pistävän kallionkielekkeen suojaan, tekemään jääpatoa. Suurina levyinä asettuivat siihen vahvat jäätelit, ikäänkuin levätäksensä paljoista ponnistuksista ja hiljentääksensä hirmuista vauhtiaan. Levy levyn, teli telin perästä kiirehti tuohon satamaan. Ne pyörivät, sijoittelivat ja tunnustelivat missä kunkin paikka olisi ja sitten ne laskeusivat, mikä kyljelleen, mikä lappeolleen rintamaa vasten, täyttäen niin pohjaa myöden veden ja toisien jäiden kulkuväylän. Tulvan särkemien huoneitten hirret nousivat jääpadon rinnassa pystyyn, menivät yli ja ympäri, pitkin ja poikin, sijoitellen itseänsä ikäänkuin siteiksi jääpadolle. Ennen pitkää oli pato muodostunut jyrkäksi ja vahvaksi poikki kuohuvan kosken, jossa

se näytti aikovan lujasti vastustaa ylempää tulevia luonnon voimia.

Kaikki muut hätäilivät ja pelkäsivät pahinta, mutta Tipakkalan Maija ei. Luottaen Jumalaan ja lääkepulloonsa, istui hän vaan vahtituvassa rauhallisena, toimittaen levollisesti salvan avaamista niille harvoille, jotka vielä uskalsivat yli kulkea. Häntä usein muistutettiin ja varoitettiin, kuinka vaaranalaista on olla vahtituvassa, sillä jääpato saattaa lähteä liikkeelle minä silmänräpäyksenä hyvänsä ja silloin ei ole sillan pysyminen taattu. Mutta semmoisista muistutuksista ja varoituksista huoli Maija vähän, vastasihan vaan: „Ellei Herra itse huonetta rakenna niin vartijat hukkaan valvovat.“

Pitäjään iso pappila oli aivan sillan läheisyydessä. Kynsi kansi, mikä vaan kykeni, oli kirkkoherran perheestäkin sillan tienoilla, katselemassa luonnon suuria voimia. Siellä tiheissä väkiryhmissä oli itse kirkkoherrakin, neuvomassa ja ohjaamassa, kuten parhaiten taisi, ja hätäilemässä muiden hätäisien kanssa. Yht'äkkiä kajahti väkijoukosta huikea hätähuuto ja kaikkien silmät kääntyivät siltaa kohden. Silloin nähtiin kirkkoherran kahdeksanvuotiaan, valkotukkaisen pojan avopäin juosta vilistävän siltaa myöden vahtituvalle.

„Lapseni, lapseni!“ huusi kirkkoherra, voimatta mitään muuta tehdä.

„Mikä on hätänä? Mistä on kysymys?“ kysyi syvä miehen ääni väkijoukosta. Se oli Hanno, joka oli ollut muualla hätäntyneitä auttamassa, ja oli nyt juuri tullut sieltä takaisin.

„Lapseni juoksi tuonne vahtitupaan Maijan luokse“, sanoi kirkkoherra hätäisesti.

„Kuinka on voitu olla niin huolimattomia, ett'ei ole käsketty Maijaa pois ja ilmoitettu hänelle vaa-

ran suuruutta, silta olisi myös pitänyt vartioida, ett'ei sinne olisi kukaan voinut päästä. Jääpato ei seiso enään paria minuuttia kauemmin, ja silloin on silta mennyt vahtitupineen ja asukkaineen“, sanoi Hanno nuhtelevaisesti ja synkästi.

„Maijaa on kyllä varoitettu, mutta hän ei ole totellut“, sanoi kirkkoherra.

Huolimatta mistään mitään, ja kuulematta kirkkoherran viimeistä vastausta, töytäsi Hanno sillalle, pelastamaan noita vaarasta väliäpitämättömiä. Mutta tuskin oli hän ennättänyt harpata kymmentä syltää, kun jääpato lähti liikkeelle suurella ryskeellä, sentähden täytyi hänen potkaista takaisin niin pian kuin vaan kerkesi. Eipä siinä pitkiä aikoja ollutkaan, sillä samassa tukiossa täli jääpato kauhean pakko-veden kanssa. Huolimatta mitään sillan arkkujen suojaksi rakennetuista kivisistä kirmuista, tulivat jäälohkareet jymisten ja vettä korkealle ilmaan ruis-kuttaen, kopiksi siltaan ja yhdellä pyyhkäyksellä veivät ne sen juuri kuin jonkun keveän lastun; ainoastaan se arkku jäi paikoilleen, jonka päällä vahtitupa oli.

Kauhistus ja hämmästys valtasi kaikki ihmiset. „Lapseni, lapseni!“ huudahteli kirkkoherra ehtimiseen, ja hänen rouvansa kannettiin pyörtyneenä kotiin. Hanno, tuo muutoin niin jäykkä ja voimakas mies, tuli niin voimattomaksi ja kykenemättömäksi, ett'ei hän jaksanut muuta tehdä kuin voivottaa ja käsiänsä väännellä.

Vaara suureni joka silmänräpäys, sillä tulevat jäälohkareet puskiivat ehtimiseen tuota turvattomaksi jäänyttä, yksinäistä sillan-arkkua, ja selvästi nähtiin vahtituvan huiskuvan ja vapisevan. Samassa syöksähti Maija tuvasta arkun päälle jääneelle sillan palaselle, pitäen kirkkoherran poikaa sylissänsä ja pu-

ristaen häntä rintaansa vasten; näytti siltä kuin hän olisi jotain puhunut, mutta sitä ei voitu kuulla kosken kovan pauhinan vuoksi.

Kirkkoherra tointui ensiksi yleisestä hämmästyksestä.

„Onko venheitä saatavissa? Niitä kaluineen tänne! Onhan ihan väärin, ellemme koeta pelastaa noita onnettomia; sata, kaksisataa markkaa palkinnoksi hänelle, joka sen tekee, komensi kirkkoherra.

„Minä lisään sata markkaa; kolme sataa markkaa pojan ja Maijan pelastajalle, kuulitteko? — kolme sataa markkaa!“ lisäsi Hanno, voimatta muuta tehdä.

Pian oli useita venheitä paikalla airojen ja vankojen sauvoitten kanssa. Useita yrityksiä tehtiin vieläpä uhkarohkeitakin, mutta aina yhtä huonolla menestyksellä. Vanhat, karaistuneet koskenlaskijat koettivat useat kerrat parastansa, mutta turhat olivat kaikki ponnistukset luonnon voimia vastaan.

„Pelastakaa lapseni ja vaimo! pelastakaa herrantähden, maksoi mitä maksoi — neljä — viisisataa markkaa — pelastakaa!“ hätäili kirkkoherra.

„Ei toki liene yhtään niin halpamielistä ihmistä, joka sen tekisi ainoastaan palkinnon toivosta; tavallinen ihmisvelvollisuus velvoittaa jo meidät siihen. Mutta ihmisvoimat eivät riitä sitä tekemään ja jos ei joku ihme tapahdu, luulenpa pelastuksen olevan mahdottoman“, sanoi eräs kivellä istuva ja kovasti huohottava, yrityksen tehnyt mies.

Vaara suureni suurenemistaan. Hirmuinen jääjönkälle survasi osan arkusta pois, vahtitupa horjahti ja kallistui kuohuvaa koskea kohden; olipa niinkuin olisi se siihen kallistunut odottamaan viimeistä iskuä.

„Lapseni, lapseni! Pelastakaa lapseni — seit-

semän, kahdeksan sataa markkaa — pelastakaa!“ huuteli kirkkoherra epätoivossaan ja perin voimaton.

Samassa tuokiossa nähtiin omituinen näky. Pitkin maantietä tuli joku matkustaja-joukko, mies vetäen perässään nelirattaisia vankkureita ja kantaen olallansa vankkaa luotipyssyä; vaimon olalla oli isonlainen lippo (haavi) ja hänen kintereillään tallusteli neljä isompaa lasta. Se oli Laarilan perhe, joka ikäänkuin rientomarssissa asteli hätäpaikkaa kohden.

Heitettyään vankkurinsa, perheensä, pyssynsä ja passinsa väkiryhmien taa, tuli hän halki väkijoukon sen rintamaan, nyrvien ja nuijien nyrkeillään oikeaan ja vasempaan, saadaksensa tietä.

„Mikä täällä on hätänä? Onko mitään vaaraa?“ — kyseli hän hätäisesti johtavain henkilöin luo päästyänsä.

„Lapseni, lapseni — Maija — kahdeksan sataa markkaa, ken pelastaa“, äännähti kirkkoherra, osoittaen sormellansa vahtitupaa ja sillan palasella olevaa, lasta syleilevää Maijaa kohden.

„Vene, vene! nopeaan — pertana — vene tänne! joutukaa!“ komensi Laarila, nuivien tilaa itsellensä; hän oli tuokiossa käsittänyt vaaran suuruuden.

„Tässä on venheitä, mutta turha on ihmis-apu; kyllä on koetettu auttaa, mutta ei ole voitu“, sanoi joku jo ennen parastansa koettanut.

„Sillä ei vielä ole todistettu, ett’ei enään saisi koettaa — ei mitään vastaväitteitä eikä neuvottelemisia, aika on tärkki — persina, ei sinne venettä, tänne, kauas ylipuolelle siltaa! kuinka se alapuolelta onnistuisi?“ touhusi Laarila, samassa tarttuen venheen kaareen parin muun miehen kanssa kiinni.

Sitten he veivät juoksujalassa venheen sillan sivutse paljon ylemmäs siltaa erään niemekkeen kohdalle.

Joku miehistä tarjoutui Laarilalle kumppaniksi.

„Ei mitään kumppania, hän olisi tiellä vaan; yksin, ihan yksin tahdon koettaa — palanen köyttä vielä, kas niin, ja nyt lähden Jumalan nimessä“, puuhaili ja puheli hän.

Mieltä jännittävä oli se hetki. Onnistuisiko hän pääsemään tuon hajoavan sillan arkun luokse? Voisiko hän pelastaa nuot kauheassa vaarassa olevat ihmiset? Pääsisikö hän itsekään sieltä hengissä maalle? Olivat kysymyksiä, jotka pyrynä lentelivät jokaisen ajatusten lävitse, mutta mitään vastausta ei niihin saatu, ne toi vasta hetkinen aikaa. Jokaisen silmät olivat luotuina tuohon uhkarohkeaan yrittäjään. Ei mitään kysymyksiä kuulunut eikä mitään päätelmiä, arvosteluita ja neuvoja lausuttu, eipä hennottu vapaasti hengittääkään; silloin tällöin kuultiin vaan kosken pauhinan läpi jonkun rinnasta puhkeevan syvän ja toivovan huokauksen. Vankkana ja jäykkänä ohjasi Laarila seisoaltaan venhettä, väistellen milloin sauvoimella, kulloin airolla kiitäviä jäälohkareita, yhä ohjaten venhettä ulommaksi, päästäksensä sen arkun kohdalle, jonka päällä palanen siltaa ja horjuva vahtitupa vielä oli; sen kohdalle päästyänsä laski hän myötävirtaan sinne. Nyt juuri tuli ratkaiseva hetki. Voiko hän pysähtyä arkun luo, vai viepikö hänet vaahtoava hyrsky siitä sivuitse, niin on kaikki toivo kadonnut. Hirmuista vauhtia kiiti hän nyt eteenpäin ja jokainen tunsi pelosta jäsenensä vapisevan. Mutta juuri kun hän kiiti kuohuvien hyrskyjen keskellä seisovan arkun ohi, teki hän, haaralla jaloin tanakasti seisoessaan, jykevällä melalla semmoisen kaarroksellisen mestarikiemauksen, että

venhe pyörähti kuin väkkärä arkun alapuolella olevaan kosteesen, ja nyt oli Laarila perillä. Tuokiossa sitoi hän muassaan olevalla nuoralla venheen kiinni arkkuun, ja rupesi toimimaan vaaran-alaisia venheeseen.

„Pian alas, pelotta vaan, kyllä minä vastaan otan; poika ensin ja sinä sitten — pian pertana, aika on kallista“, komensi Laarila.

Mutta juuri kuin Maijan piti antaa poika Laarilalle, kohtasi häntä niin kova mielenliikutus, että reväisin tuli taas niinkuin kuolema päälle, ja pojan antaminen jäi siihen. „Piian, pian — persina“, kiirehti Laarila, mutta Maija ei tuota säikähtänyt, karjasi vaan: „reväisimeni“ ja otti pullostansa aika kulauksen. „Arkku hajoaa tuossa paikassa, joutu!“ hopitti Laarila, ja tuskan huudahduksia kuului rannalta. Kun Maija oli saanut tenhonetensä juodeksi, antoi hän pojan Laarilalle niin levollisena, kuin ei olisi mitään hätää eikä mitään olisi tapahtunut; sitten laskeusi hän itse. Laarila asetti molemmat pohjalle ja varoitti olemaan liikahtamatta. Nyt aljettiin ponnistaa maalle päin. Sielläpä nyt oli neuvoja, huutajia, viittoja, toivoja ja pelkääjiä, mutta Laarilalla oli omat tuumansa. Poikkivirtaan ei ollut ajattelemistakaan, sillä ensimmäinen kohtaava jää-järkäle olisi lyönyt venheen murskaksi. Hän ohjasi venettä viistoon, myötävirrälle, väistellen jäälohkareita niin paljon kuin mahdollista. Juuri kuin hän oli päässyt arkun ulottuvista ja kohdalta pois, romahti sillan viimeinen jäännös vahtitupineen kuohuvaan koskeen; iso jää-teli teki lopun työstä, minkä muut olivat alottaneet. Haikeita huutoja kuului rannalta, mutta äänettöminä ja mykkinä katsoivat kirkkoherra ja Hanno yhteen paikkaan, tuohon hyrskyjen kanssa taistelevaan venheeseen.

Laarila ponnisteli kaikin voimin, ohjaten venettä, ja mikäli hän livui alaspäin, läheten maata, vetäysi väkikin kohdalle, ollaksensa valmiina heitä vastaan ottamaan. Vihdoin pääsivät he niin likelle rantaa, että eräs mies ulettui pitkävartisella kek-sillä iskemään kiinni venheen kokkaan; sena vulla vedettiin se pian rantaan ja kymmenet kädet sivalsivat sen asukkaineen päivineen kuivalle törmälle.

Kumma oli katsella tuon ennen niin verkkaisen ja kähveröisen miehen äkillisiä päätöksiä ja sitä rajua liikuntaa, jota hän koko pelastuksen ajan osoitti. Häntä ei oltu koskaan ennen semmoisena nähty, ja hän teki sen työn, jota ei moni vikkelämpi mies kyennyt tekemään, pelasti kaksi ihmistä varmasta kuolemasta.

Maalle päästyänsä raukesi Laarila pitkäksensä maata eikä voinut puhua, eipä silmiänsäkään liikuttaa; paljot ponnistukset olivat mieheltä voimat vieneet; näyttipä siltä kuin hän olisi kuiskinut: „minulla on suuri kyky, mutta ihmiset eivät tunne minua.“

Ei voinut Maijakaan puhua, mutta poika makasi itkeä nyyhkien isänsä rinnoilla; kaikki väki oli vähäpuheisena sen liikuttavan kohtauksen tähden, minkä loppunäytös juuri nyt oli päättynyt.

„Oletpa kummanrohkea ihminen, Maija, kun melkein tahallasi antaudut silmin-nähtävään vaaraan!“ sanoi Hanno nuhtelevaisesti, sittenkun enin mielenliikutus oli mennyt ohitse.

„Minä en peljännyt, sillä tiesinhän minä, että Jumala voipi minut varjella, jos hän sallii minun vielä elää. Hän olisi voinut vaikka kosken kuohuista luoda uuden Laarilan minua ja poikaa pelastamaan,

jos ei hän olisi hyväksi katsonut tätä entistä siihen toimeen lähettää“, sanoi Maija luottavasti.

„Olipa se — tuota — oikein aika ponnistusta vaativa toimi“, sanoi Laarila vähän levähdettyään.

„Ei ainoastaan ponnistusta, mutta myös uljuutta, neuvokkaisuutta ja alttiiksi antavaisuutta vaativa. Sinä olet tehnyt jalon työn ja jos se olisi nyt vielä tekemättä, itkisin tässä mennyttä lastani ja Hanno tuossa vaimoan“, sanoi kirkkoherra.

„Hän on oppinut mies ja hänellä on suuri kyky, mutta ihmiset eivät tunne häntä“, sanoi saapuville tullut Laarilan vaimo.

„Saatanpa minä — tuota — muutakin tehdä, en vaan herrasvärkeillä syödä talonpoikaista ruokaa“, sanoi Laarila, vilkaisten samassa kirkkoherraa silmiin.

„Kauvan olet, ystäväni, pitänyt mielessäsi tuota ajattelemattomuudessani kerran lausuttua sanaa, mutta jalosti, ylevästi kostit sinä. Kauan olenkin katunut tuota ylimielistä lausettani, sillä elämä on minulle opettanut sen totuuden, että ihmisen tulee hillitä kielensä, eikä pahoittaa ketään. Heitetään pois nyt nuot vanhat hapatukset ja lyödään sovinnon kättä!“ puheli kirkkoherra.

„Kyllä kai minä — tuota. En minä ole äissäni ollutkaan, vaikka kyllä ensin tuntui ilkeältä, kuin ihmisen kunniaa loukattiin — tuota“, sanoi Laarila ja sitten he löivät kättä niinkuin veljekset.

„Niin ja entäs palkinto! Tässä se on“, lisäsi kirkkoherra, ojentaen samassa Laarilalle tukun setelirahoja.

„Palkinto! Mikä palkinto se on? — tuota,“ sanoi Laarila, vetäen kätensä koukkuun, evätöksensä siten rahoja vastaan ottamasta.

„Kahdeksansadan markan palkinto on luvattu

sille, joka pelastaisi ne kaksi henkeä, jotka olivat varman surman suussa“, selitti kirkkoherra.

„Sitä en kiireeni vuoksi ole kuullut, sen tein palkinnon toivotta, tavallisesta ihmisvelvollisuudesta, enkä sentähden ota vastaan mitään palkintoa“, sanoi Laarila lujasti; tuntuipa hän olevan liukaspuheisempikin kuin tavallisesti vastaväitöksessään.

„Ei kukaan ole vielä rehellisemmästi ja kunnialkaammasti palkintoa ansainnut, kuin juuri sinä. Ota vastaan tämä vähäinen kiitollisuuteni osoitus! Tosi kyllä on, ett'ei jaloa työtäsi voida suurillakaan summilla palkita, mutta onhan edes joku muisto minulta ja Hannolta, että olemme osanneet jaloa työtä kunnioittaa ja arvossa pitää“, puheli kirkkoherra.

„Palkinto on rehellisesti edeltäpäin luvattu, eikä kukaan muu meistä kyennyt sitä ansaitsemaan; on kovin väärin tehty, jos ei hän ota sitä vastaan,“ mutisi kansa.

Hitaasti ja verkkaisesti nousi Laarila istualtaan seisomaan. Hän otti lakin pois päästään, astui pari askelta lähemmäksi kirkkoherraa ja sanoi:

„Tuota —. Koska se on kirkkoherran hyvä tahto ja yleinen mielipide, niin minä otan vastaan tarjotun palkinnon — tuota.“

„Se oikein!“ huudahti kirkkoherra ja ojensi rahat Laarilalle, joka siinä yhä vielä seisoi lakittomin päin.

„Jokohan, jokohan — tuota. Jopahan kerran arvasin astua oikealle astuimelle onnen epävakaisella rattaalla —“, sanoi Laarila, tukkiessaan verkkaisesti rahoja lakkariinsa.

Samassa havaitsi hän minut. Hän asteli oitis verkkaisilla, mutta arvokkailla askelilla luokseni. „Hyvää päivää — tuota. Terveiksi, tuota!“ sanoi

hän kättä puristaen. „Onpa todellakin hauskaa! Saanko ystävyystemme nojalla pyytää jotain — tuota? Arvelin teidän olevan täällä ja sentähden tulimme tämän kautta, vaikka olisimme suurempaan voineet päästä, sillä eipä kulkuneuvomme suuria siltoja kaipaa“, jatkoi hän sitten.

„Jos vaan pyyntönne on minun vallassani, niin se on jo edeltäpäin myönnetty“, sanoin hänelle.

„Pyytäisin vaan saada muutamiksi päiviksi majapaikkaa luonanne.“

„Sen myönnän kernaasti, vaikka kauvaksikin; kaikki mitä meillä on, on myös teidän, mutta itse en vielä jouda lähtemään“, sanoin hänelle.

„Kiitos — tuota,“ sanoi hän, keikauttaen itsensä suoraksi ja kohentaen jotenkin rappiutilassa olevaa viheriäpantaista lakkiansa pystömpään asemaan. Sitten asteli hän odottavan joukkonsa luo, sieppasi pyssyn olallensa ja vankkurien pestin käteensä sekä alkoi pystöpäisenä ja ryhdikkäänä astella kotiani kohden. Kauan katsoin hänen jälkeensä, kuinka tuo viheriäpantainen lakki teki, säännöllisten askelten vuoksi, tasamittaisia heilahduksia oikeaan ja vasempaan, aivan niinkuin hyvästi käyvän vanhan seinäkellon lerkku. — Muu perheensä seurasi jäljessä, vaimo kantaen lippoa olallaan ja lykäten vankkureita.

Kolmaskymmenes luku.

Loppumuistelmia.

Hotiin tultuani oli Laarila perheineen siellä jo hyvin kodistunut. Lippo oli asetettu pystyyn porstuan nurkkaan, pyssy riippui juhlallisesti naulassa tuvan seinällä, viheriäpantaisen lakin vieressä ja lapset juoksentelivat ympäri lattiaa iloisesti leikkien. Itsensä oli hän riisunut paitahihasilleen ja tuli minua vastaan-ottamaan, kuten isäntä ainakin.

Me emme nyt pitkään kursailleet; sentähden aloimme heti muistella menneitä ja aavistella tulevaisia aikoja.

„Kuinka olette voinut sitten viimenäkemän?“ alotti Laarila.

„No, onpa se mennyt vaan, kuinka itse olette voineet?“

„Kyllähän se muutoin — tuota — mutta epävakainen on onnen ratas“, sanoi hän puolisuorullisesti.

„Minusta se tänään ei ensinkään ollut epävakainen.“

„Tosi kyllä, mutta minusta se ei ollut onnen, vaan miehuuden teko — tuota —; kumminkaan en tahdo väittää, ett'ei se voisi olla alku parempaan.“

„Onko sitten joku vastahakoisuus kohdannut teitä?“

„He eivät tunne minua.“

„Ettekö pitäneet siitä ammatista, jossa olitte meidän sieltä lähtiessämme?“

„He panivat minut pois — tuota.“

„Panivat?“

„Niin.“

„No minkä tähden?“

„Ihmiset eivät tunne minua.“

„Rakas Laarila! Tosi kyllä, että sinä olet opinut mies ja että sinulla on suuri kyky, mutta tunnusta toki, että poispanoon on omaakin syytäsi, sillä rupestihan sinä liiaksi — — — —“, selitti Laarilan vaimo.

„Kultaseni! Minä rukoilen sinua. Ethän toki miehen suuren opin ja kyvyn rinnalla katsone pienten hairahdusten ansaitsevan poisajoa. Minä toivon sinulla olevan kehittyneen ymmärryksen; minä pyydän sinua“, ehätti Laarila sanomaan, katkaistakseen vaimonsa puheen.

Vaimo vaikenä ja kääntyi toisapäin, mutta silmäellessäni häntä, näin selvästi hänen pyyhkivän kyyneleitä silmistänsä.

Hetki tuntui hirmuisen tukalalta. Ennen niin eloisa ja vastuksienkin aikana yhtä köyttä vetävä parikunta, vaipui nyt niin syvään suru- ja umpimielisyyteen, että se syrjäistäkin oikein kauhistutti; puhe oli kai koskenut arkaan paikkaan. Oli mielestäni kovin paha, kun äsken niin iloiset ja vapaat ystäväni tulivat niin noloiksi, sentähden mietin keinoja, kuinka tuon alakuloisuuden saisin poistetuksi.

„Oletteko nyt juuri lähteneet olut tehtaalta?“ kysyin asian aluksi.

„Eikö mitä,¹ meidät pantiin pois melkein heti, kun tekin lähditte siitä paikkakunnasta,“ sanoi vaimo.

„Millä tavalla olette sittemmin toimeen tulleet?“

„Kirjoittamalla ja asioita ajelemalla — tuota,“
sanoi Laarila.

„Mitä tuolla lipolla ja pyssyllä aijotte tehdä?“

„Mitäkö — tuota? Senpä tahdon selvittää. Suomen vesissäkin löytyy helmisimpsukoita ja moni on niitä kokoomalla äkkiä rikastunut. Mekin laitoimme lipon ja viime kesänä sillä jo vähin koettelina, ja epävakainen on ollut vielä onnen ratas, vaikka ei aivan merkitönkään. Timantteja myös voidaan saada, kun vaan aikaisin keväällä ammutaan kurkia ja etsitään niiden kivipiirrosta; kurjet, näette, ovat talvella timanttimaassa ja nieleskelevät niitä. Sitäkin olen koettanut tänä keväänä, eikä se ole aivan turhaan mennyt — tuota“, selitti Laarila innokkaasti.

Samassa meni hän kiireesti komujensa luo, penkoi ja peuhtoi niitä, sieltä ja täältä. Viimein hän veti pussista pienen kääröksen ja asteli sen kanssa luokseni. Käärös oli senkin seitsemän kertainen, sidelty ja solmieltu niin monikertaisilla sitehillä ja nuorilla, että se näytti kokonaan mahdottomalta aukaista. Suurella varovaisuudella näpläsi hän siteitä ja solmuja, ja viimein auki saatuansa pani hän niskansa ja hartiansa kyrmyyn, ikäänkuin peläten, että siellä olevilla kalleuksilla olisi siivet ja että ne ulko-ilmaan päästyänsä pölähtäisivät lentoon, joka onnettomuus olisi kaikin mokomin estettävä.

„Kas täällä, tulkaapas katsomaan!“ sanoi Laarila, sitten kun hän oli kääröksensä auki saanut, pitäen niitä kahdenkäsini kiinni ja katsoen aarteitansa niin liki, että nenä oli niihin koskea. „Saatepa nähdä mitä täällä on“, lisäsi hän sitten.

Me lähenimme hyvin varovasti tuota ihmeellistä paikkaa.

„Tuossa toisessa on helmien alkuja ja toisessa on varmoja timantteja“, esitteli Laarila.

Tirkistin ensin timanttiläjään. Jotenkin likaisessa liinarievussa oli joitakin maasälpä- ja ukonkivi-jyväsiä, jotka lienevät herra ties kuinka monen kurki-rievun kuvusta hengen palkkiolla riistetyt. Silmäsin toiseenkin samanlaiseen auki-olevaan riepupun. Siinä oli muutamia pieniä simpukankuoren värisiä jytysiä ja niiden piti olla helmien alkuja; vahinko vaan, ett'ei niitä käynyt enään kasvattaminen, sillä niiden imettäjä-nilviöiset olivat jo aikoja sitten mäsäksi muserretut.

„Kyllä ne ovat todellakin ihmeellisiä nuot helmet ja timantit! Mikä vielä kummempi, timantit pystyvät lasiinkin — sallitko rakas Laarila?“ sanoi vaimo, seisoen kumarassa niiden ihmeellisten kalleuksien yli, molemmat kädet selän takana ja pyhällä kunnioituksella tirkistellen niitä ihmeitten ihmeitä.

„Rakas Mari! — sallin; sinun tähtesi sallin vaikka mitä — mene ja tuo“, myönsi Laarila ehdottomasti.

Vaimo meni äsken mainitsemani rötyko'on luo ja kaivoi sieltä esiin muutamia lasinpalasia, jotka olivat niin ruostuneita, että niissä näkyi kaikki vesikaaren seitsemän väriä. Laarila laski hyvin juhllallisesti ja varovasti molemmat riepunsa pöydälle, asetti lasinpalasen eteensä, otti timanttiko'osta maasälpä- tahi ukonkivi-jytysen ja alkoi sillä raapia lasia. Tuo kova kivilaatu tekikin paksuun ruosteesen valkeita raamuja.

„Noin, ettekö näe? Tämä lasi on kovinta mitä ikänä olla saattaa ja yhtäkaikki pystyy timantti siihen. Nämät eivät ole mitään muuta vailla kuin päähänsä panemista, ja vähän teroittamista, niin ne ovat valmiita lasiveitsiä, ja nämät olen minä kaikki

jo tänä keväänä käsittänyt, näytti Laarila innokkaasti toteen, arvostellen timanttien arvon lasiveitsien kannalta.

„Rakkaani! Sinä olet oppinut mies ja sinulla on suuri kyky, sen tunnustan, mutta ihmiset eivät tunne sinua. Näissä saattaa olla suuri rikkaus kät-kettyinä“, sanoi Laarilan vaimo.

„Älä muuta sano, rakkaani. Ja entä nämät täällä? Näillä ei kyllä taida olla suurta rahallista arvoa, mutta katsopas tätäkin köpälettä! Jos tämä olisi saanut kasvaa vielä joitakin kuukausia, niin se maksaisi tuhansia, ja kuitenkin olen niin vähän vielä koetellut ja niin liki olen ollut jo onneani, että on noin isoja löytynyt“, säisti Laarila.

„Ja tänään sieppasit kahdeksansataa markkaa“, sanoi vaimo.

„Niin, niin, kultaseni! Nythän meillä on varaa tehdä kokeita ja yrittää; me emme ole koskaan olleet vielä niin rikkaita. Kuka takaa, ett'en minä vielä jonakuna päivänä nosta saavillista noita kalliita ja halutuita helmiä ja täytä kaikkien ruhtinatarien ja prinsessain kaulat niillä.

Kuka takaa, ett'en minä laske vielä timanttien hintaa ja laita lasiveitsiä kaikille maailman lasimestareille — tuota? Kaikkihin noihin katsoen, ei sinulla, rakkaani, olisi mitään syytä nurkua, vaikka tulimmekin erotetuksi tuosta vähän tuottavasta olut-tehtaan ammatista — tuota“, puheli Laarila.

„Rakas Laarila! Väärin olen sinua arvostellut ja tuominnut, anna se minulle anteeksi! Sinulla on suuri kyky“, sanoi vaimo ja kavahti Laarilan kaulaan. Siinä he sitten yhdessä itkeä niiskuttivat niinkuin pienet lapset, mutta se ei ollut epätoivon painavaa ja rasittavaa itkua, mutta toivon ja luottamuksen ihanaa tunnetta, joka niin paljon keventää

sydäntä ja peittää menneitä rikoksia sekä murheita.

Laarila oli voittanut. Herra ties kuinka kauan heitä oli jo kummankin puolisesti painanut tuo raskas ja jäytäävä tunne, jonka heissä huomasi, ja joka niin usein turmelee avio-onnen. Laarila ei suinkaan ollut koskaan ollut paha vaimollensa, ja luultavasti oli hän kaikin voimin kokenut häneltä poistaa tuota kalvaavaa tunnetta, jonka hän oli ryyppimisellään matkaan saanut, mutta sitä ei hän ollut voinut. Sen juuret olivat elämäkokemuksessa vähitellen kasvaneet ja juurtuneet sekä yhä varttuneet; sentähden eivät ne olleet niin helpot sieltä lähtemään millään näennäisillä tempuilla. Tuo tämänpäiväinen onnenpotkauskään ei ollut voinut vaimon sydämmestä poistaa tunnon vakuutusta, sillä hän hyvin kyllä älysi, että se oli satunnainen onni, joka saattoi yhtä nopeasti haihtua kuin se tullutkin oli, ja vihelijäisyys astua sijaan entisilleen; siis riittämätön onni, kun vaan luottamus on kerran menetetty. Nähtävästi oli Laarila koettanut vaimoansa hyvittää noilla käsittämillään ja luuloitelluilla timantti- ja helmivaroillaankin, ja osaksi lienee hän siinä onnistunutkin, mutta kokonaan ei hän voinut niillä vaimoansa rauhoittaa. Vasta sitten kun hän vei vaimonsa tämänpäiväisen onnen pyörteessä uuteen! helmi- ja timanttisateeseen, haihtui vaimon pelko ja ahdistus kuin tuhka tuuleen, ja elämä astui taas hänen eteensä toivorikkaana ja paljon lupaavana. — Voi, kuinka paljon vaimo voipi huolehtia, pelätä, toivoa, unhottaa ja rakastaa!

Juurikun tuo näytelmä oli loppunut, asteli herrastuomari, merenruoko-sauvaansa vinhasti viskoen, asuntoamme kohden.

„Terveisiä Pietarista!“ sanoi hän juhlallisesti huoneesen tultuansa, astellen meitä tervehtimään.

„Kiitoksia. Käykää istumaan! Kuinka siellä nyt kävi?“ ko'in hänelle sanoa.

„Eihän se niin hyvästi käynyt kuin ma luulin“, sanoi hän, käyden istumaan.

„Kuinka niin?“

„Keisari ei ollut kotona.“

„Ei ollut kotona?“

„Ei ollut.“

„Missäs sitten?“

„Ranskan maalla.“

„Asianne kävi siis kuten ennustin?“

„Niin kävi, vaan ei asiani vuoksi, mutta sentähden kun keisari ei ollut kotona. Kaikki siellä sanoivat minulle: teillä on niin kauniit kirjat, kun te olette divisioni-laskulla subraheerannut, multibli-seerannut ja adeerannut summat yhteen, että jos vaan keisari olisi ollut kotona, niin teidän asianne olisi käynyt sangen hyvin“, selitti hän toimessaan.

„Kuka teille niin sanoi?“

„Suomen pää-piispakin, joka asuu Pietarissa.“

„Mutta eihän — tuota — —“

Minä estin Laarilan enempää sanomasta.

„Millä tavalla olette matkustanut?“ kysyin, muuttaakseni puheen suuntaa.

„Näillä omilla jaloillani“, sanoi hän, nousten seisallensa ja tehden ketterän pyörähdyksen ympäri ja vivauttaen sauvallansa ison kaarroksen.

„Se ei ole mahdollista. Olette kohta kahdeksankymmenen vuoden vanha ja matkaa on kummin-kin setsemänkymmentä peninkulmaa.“

„Se on tosi. Kaksi viikkoa olen ummelleen menettänyt aikaa paluumatkallani, enkä ole askelta-kaan minkäänlaista kyytiä saanut. Mitä tuo nyt

on? Minulla on lujat jalat, ja kun keisari tulee kotiin, käyn minä toisen kerran Pietarissa“, selitti hän tehden poislähtöä.

„Älkää nyt lähtekö mihinkään; olkaa meillä yötä ja levähdyttäkää jalkojanne“, kehoitin häntä.

„Eivät ne tarvitse levähdyttämistä. Minä kävelen vielä tämän puolen peninkulmaa vanhain ystäväini luokse; ei tämä paljon paina“, sanoi hän ja lähti.

„Mutta melkein yksinkertainen — tuota. Onko ikänä kummempaa kuultu tahi nähty — tuota. Lähteä keisarilta suorastaan pyytämään virkaa taikka pensionia semmoisen miehen, joka ei tiedä missä Suomen pääpiispa asuu — tuota. Semmoista se on, kuin ei ihminen saa mitään oppia — tuota“, arvos-teli Laarila herrastuomaria tämän mentyä.

Useita päiviä oli Laarila perheineen, meillä. Kaikista elämän vähäisimmistäkin säteistä näkyi, että vaimo oli kaikki unhottanut ja jaksoi täydellä luottamuksella toivoa; heidän välinsä oli tullut nyt niin avonaiseksi, vapaaksi ja lämpöiseksi, että se tuotti minunkin perheelleni monta hauskaa hetkeä. Puhelimme yhtä ja toista, mutta parhaiten toki viihtyi Laarila puhuessaan timanteista ja helmistä.

„Nyt meidän pitää lähteä“, sanoi Laarila eräänä kertana, nousten äkkiä istualtaan seisalleen.

„Mihin sitten ajotte mennä?“ kysyin häneltä.

„Tuonne isojen vesien luokse sisämaahan — tuota. Siellä on paljon helmisimpsukoita, niitä nostan koko kesän, ja kevään tultua ammun siellä isoilta soilta timantti-kurkia — tuota“, selitti hän.

Pyysin heitä olemaan vielä jonkun päivän luonani, mutta mikään ei auttanut. Oitis rupesivat he haalimaan kokoon reppujaan ja sijoittelemaan niitä vankkureihin. Kaikki valmiiksi saatuansa, as-

telivat he hitaasti luokseni ja kyyneleet valahtelivat kummankin silmistä.

„Hyvästi nyt, rakas ystävä — tuota! Te olette ainoat, jotka olette minua ymmärtäneet. — Ihmiset eivät tunne minua — tuota. Vähien virheitteni vuoksi unhottavat he minun oppini ja kykyäni — tuota. Minä en haekaan enään mitään virkaa, sillä olenpa selvään huomannut, ett'ei sitä minulle anneta. Minä koetan polkea onnen epävakasta rastaasta toisilla vesillä, ja tahdonpa maailmalle näyttää, mitä oppi ja kyky voivat aikaan saada. Teillä on sulaa onnea, meillä pelkkää onnettomuutta. Minä — tuota, en kadehdi sitä, mutta oi kuinka olisin onnellinen ollessani teidän sijallanne. Oma talous hyvällä toimeentulolla, se on jo paljon, mutta en ollenkaan epäile, ett'en minäkin sitä vielä saa, kukapaties korkeammassakin määrässä — tuota“, puheli Laarila.

Molemmilta meiltä sydämmelliset jäähyväiset otettuansa, sijoittelivat he nuorimmat lapsensa vankureihin, vaimo sivalsi lipon ja Laarila pyssyn olallensa ja vankkurin jukon toiselle olallensa, ja niin he lähtivät. Niin kauas kuin silmä kantoi, katsoin heidän jälkeensä. Ryhdikkäänä asteli Laarila pystöpäisenä edelleen ja säännöllisesti taas viip-pasi viheriäpantainen lakki oikeaan ja vasempaan; luottavana tepsutteli vaimo jäljessä, työntäen vankureita. Tunsin outoa kaihoa sydämmessäni ja vaivu-in ajatuksiini. He menivät oikein väkirynnäköllä koetamaan, eikö tuo onnen oikullinen, epävakainen ratas vihdoinkin käänny heille suotuisammaksi ja viskaa heille timantteja ja helmiä. He riensivät vahvassa toivossa onneansa kohden, mutta nuot onnen perusteet olivat mielestäni niin heikolla ja haaveellisella pohjalla, että minä epäilin sitä ja sydämmestäni sää-littelin heitä. Minä en ollut uskaltanut heitä enään

kehoittaa mihinkään vakavaan työhön ja toimeen, sillä olinhan ennenkin usein koettanut, mutta turhaan; heidät täytyi jättää oman onnensa nojaan ja sitä kohden he nyt riensivät.

Kului joku vuosi. Herrastuomari oli menettänyt melkein kaiken näkönsä ja tullut halvatuksi; hän joutui meille ruodulle. Hän vapisi niinkuin kahila virrassa ja oli sen vuoksi hyvin vastuksellinen hoitettava. Hän ei kyennyt vuoteesta liikkumaan, mutta kuitenkin täytyi häntä usein käyttää ylhäällä, vuoteen korjaamisen ja muun tähden. Ei mikään sotamiehen äkseerinki liene rantunpaa ja monimutkaisempaa, kuin tuo ylhäällä käyttäminen oli. Tuollissa piti olla peukaloin reiät, joihin molemmat peukalot piti istuma-ajaksi panna ja täytetten kanssa tilkitä. Jalkojen alla piti olla pölkky, johon oli koverrettu kantapäiden kolot, joihin jalat piti tarkoin tuet-
ten kanssa sovitella; harvassa oli niitä ihmisiä, jotka olisivat voineet kaikki nuo temput tehdä, niin että ukko olisi niihin ollut tyytyväinen. Minä hoitelin usein ukkoa, ja hän perehtyi niin minuun, ett'ei olisi suvainnut kenenkään muiden hoitavan itseänsä kuin minun.

„Sakeus! Missä Sakeus on? Ei kukaan osaa niin hoitaa kuin hän“, huuteli hän, kun vaan satuin olemaan vähän ulompana; aina silloin kiirehdin hänen vuoteensa luo.

„Voi Sakeus! Paljon on minusta sinulle vaivaa, mutta ei kukaan voi niin hyvästi laittaa kuin sinä. Tarvitsen päästä ylös, vuode on korjattava. — Kas niin, sinulta se käypi niin hyvästi — peukalot reikiin nyt täytetten kanssa — siihen niin — ja jalat

sitten — kas niin, nyt on hyvä, laita nyt vuode!“ puheli hän useinkin, kun häntä hoitelin.

Vuoteesen häntä takaisin laittaissa vasta tempuja oli. „Meni liaksi kyljelleen, ronkan kolo ei ole hyvä, kantapäiden kolot ovat liian syvät, ne pitää tilkitä, — polvi pitää tueta — niin, niin, siihen niin! Korvatuki nyt ja sitten hankaseen täyte, varvas-ten välit ovat vielä liian väljällä — niin, aivan niin, voi kuinka nyt on hyvä. — Kiitoksia Sakeus, kiitoksia! — sinä osaat niin hyvästi“, komenteli apua tarvitseva vanhus.

Minä tunsin sanoilla selittämätöntä sääliä tuota kova-onnista vanhusta kohtaan. Usein istuin väliaikoinakin hänen vuoteensa vieressä, kertomassa hänelle jotain tahi kuuntelemassa hänen kertomuksiaan, lievennelläkseni hänen karuja hetkiään ja antaakseni hänelle! kaikenlaisia tarpeitaan. Niillä hetkillä tunsin tunnossani, kuinka hän oli yhtä oikeutettu ihminen kuin kaikki muutkin, vaikka onni oli häntä niin pahoin kohdellut; mielipahalla tunsin myös kuinka moni hänen sijalleen joutunut raukka saapi ihmisien tylyyden tähden silloin juoda pohjaan sen mielikarvauuden sapella sekoitetun maljan, jonka kova onni oli heidän käteensä työntänyt.

„Kyllä minä vielä kerran maksan ne paljot vai-
vat, joita minusta olet nähnyt“, sanoi herrastuomari eräänä kertana.

„Vai niin, mutta minä en maksun tähden ole sitä tehnytään“, sanoin hänelle.

„Mutta minä en jätä maksamatta, se olisi syntikin. Kun minä pääsisin lääkärin luo, niin minä vielä paransin ja sitten minä menisin Pietariin keisarin puheille, sillä onpa hän nyt kotona“, tuumaili ukko.

„Olettehan jo yli kahdeksankymmenen,“ arvelin hänelle.

„Kahdeksankymmenen viiden.“

„Olette jo vanha ja taudin rasittama. Minusta olisi paras kun heittäisitte paranemisen toiveet siihen, sillä eihän teillä voi olla enään pitkä ikä, vaikkapa vielä paransittekin“, sanoin hänelle.

„Niin, mutta minun isäni eli yhdeksänkymmenen vuoden vanhaksi, ja herra ties, enkö minä elä vielä vanhemmaksi“, sanoi ukko vähän nyrpeissään.

Niinhän se on: „Elohon on elävän mieli, vielä haudan partaallakin.“

„En minä ennen ollut näin, mutta ei tämä ole minun vikani“, virkahti ukko eräänä kertana surumielisyyteen vaipuneena.

„Sen tietää jokainen, että te olette ollut mies ja ett’ette ole syypää nykyiseen alennukseenne“, ko’in sanoa.

„Niin. Oli aika, jolloin minulla oli tavaraa ja arvoa, mutta molemmat ovat nyt menneet. Ei kenenkään vanhan miehen pitäisi naida nuorta, kunnista vaimoa“, sanoi hän ja suuret kyynelkarpaleet valahtivat hänen silmistään. — „Peukalo-tuki paremmasti, se pääsee liikkumaan, toinen jalka samoin“, lisäsi hän sitten, ja niin ankara vavistuksen puuska valtasi hänet, että minun piti ruveta pitämään häntä kiinni.

Mitä mieltikään hän nyt? Kenties koko mennyt elämä kaikkimensa astui hänen eteensä. Hän ei ollut koskaan puhunut vaimostansa luotuista sanaa, mutta kenties hänen silmiensä edessä oli kirkkaampaa nyt kuin koskaan ennen elämänsä suurin erehdys, nimittäin toinen naimisensa, joka saattoi hänen armoleipää syömään, ja se lienee hänelle tuntunut kovin katkeralta, vaikk’ei hän ollut mitään vailla.

Ukon sydämmestä puhjenneet sanat olivat mielestäni niin syvällistä laatua, ett'en voinut niihin vastata mitään, ko'in vaan hoidella häntä ja kuivata hänen kyyneleisiä silmiänsä.

„Nyt minä olen puhutellut keisaria ja hän on pannut minut kruunun palkalle ja antanut minulle pensionin. — Jumala siunatkoon Keisariamme! — Nyt voin maksaa Sakeuksellekin ne suuret vaivat, joita hän on minun tähteni nähnyt. En ole kipeäkään enään yhtään, enkä vapise vähääkään“, sanoi hän eräänä kertana, kun tulin hänen tykönsä.

Tuota puhuessaan loi hän minuun tuiman katseen ja hänen silmänsä kiiluivat niin kummallisesti, ikäänkuin ne olisivat olleet lasittuneet, ja minä oikein kammohduin sekä puheesta että katseesta. Pian kuitenkin käsitin, että se oli houriota ja ihmeekseni huomasin, ett'ei hän todellakaan vavissut vähääkään.

„Pois peukaloiden, jalkojen ja muiden tukeet, pois reikätuolit ja muut kipeän miehen kalut, minä olen terve — tuossa on rahaa, Sakeus“, lisäsi hän sitten ja nosti laihaa kättänsä minua kohden.

Samassa kumarruin minä hänen puoleensa ja hän kiersi kylmän, luisen kätensä kaulaani. Siinä hän korahтели muutaman kerran, käsi hervahti kaulasta irti ja elo oli hänestä luopunut.

Siihen jäivät keisarit, kruunun palkat ja pensionit, mutta siihen jäivät myöskin surut, tuskat ja vapaisemiset; se oli vapautus kaikista ja samalla sovitus elämän erhetyksistä.

Kun sillan määrävuodet olivat loppuun kuluneet, heittivät Hanno ja Maija vahtiviran pois. He ostivat molemmin puolin säästetyillä varoillaan ai-

van meidän läheltä pienemmän maatilan ja tulivat siis lähimmäksi naapuriksemme. Siinä tekivät he ahkerasti työtä ja tuota pikaa oli heidän lapsillansa hyvä toimeentulo. Niin kummalta kuin se kuuluneekin, mutta tosi kumminkin on, että Maijan reväisin rupesi vähitellen antamaan perään ja viimein voi hän kokonaan hylätä tuon avuliaan lääkepullonsa. Ihmeitten lisäksi tuli vielä se seikka, että vaikka Maija oli jo ikäpuoli, sai hän vielä perillisen, terveen ja kauniin pojan. Usein ovat he meillä ja me heillä vieraina ja silloin on oikein hauskat hetket. Silloin aina muistelemme menneitä aikoja ja kuinka monimutkaiset elämämme vaiheet ovat olleet. Keskustelumme aikana unohtuu Maija useinkin hymysuin katsomaan poikaansa, eikä silloin kuule eikä näe mitään muuta. „Kuka olisi uskonut“, virkahtaa hän viimein, ja silloin hän havahtuu. He ovat niin sydämmellisiä ja ystävällisiä ihmisiä, ja meidän uskomme on, ett’ei sen parempia ihmisiä löydy koko maailmassa. Heitä kaikki kunnioittavat ja Hanno täyttää tunnollisesti elämän velvollisuuksia. Hänellä on kunniaraha rinnassaan, ja tosi on, että hän on siitä mielestämme hieman liiaksi rehevä, mutta sen annamme hänelle niin mielellämme anteeksi. Niin, Hanno on kaikenpuolin niin hyvä mies, että hän kelpaisi nykyään monelle esikuvaksi; hän oli kerran langennut, mutta on noussut jälleen, ja noussut niinkuin mies. —

Useita vuosia oli kulunut siitä kun Laarila joukkoinensa lähti meiltä. Koko ajalla en ollut saanut minkäänlaista sanomaa, joutuiko hän itään vaiko länteen. Surunsekaisella ikävällä koetin jos jollain

tavalla hänestä saada jotain tietoa, mutta hän oli kadonnut kuin kaste maahan eikä hänestä kuulunut enää mitään.

Eräänä kertana olin muistelemassa tuota omi-
tuista ystävääni lippoineen, pyssyineen, timanttei-
neen, helmineen ja epävakaisine onnenrattaineen.
Silloin juuri aukesi ovi ja postimies toi minulle kir-
jeen. Hätäisesti mursin sen auki ja aloin lukea, sillä
olipa päällekirjoitus jo mielestäni niin tutun-omaista.
Kirjeen sisällys oli seuraava:

„Rakas, ikävällä kaivattu ja unhottu-
maton ystäväni!

Täällä Amerikassa olen ollut jo pari vuotta puu-
veitsellä kultaa vuolemassa. Sittenkun teiltä lähdin,
ovat elämäni retket olleet seuraavat: Painuin maam-
me suurimpien vesien luo, joissa ahkerasti koetin li-
pota helmisimpsukoita. Talvet kirjoittelin asiakirjoja
paikkakuntalaisille ja keväimet ammuskelin timantti-
kurkia. Mutta rakas veli! Olenhan usein vakuuttanut,
kuinka epävakainen minun onnenrattaani on. Niin
kävi tässäkin. Sillä kun minä rupesin heitä pyytä-
mään, katsoivat kurjet hyväksi ruveta timanttien
sijasta nielemään pelkkiä maakivia, ja helmisimpsu-
kat sukeltivat syvimpiin kuiluihin, niin ett'en minä
saanut kuin tyhjiä kuoria ja mitättömiä ruomuja.
Pari vuotta kokoilin minä niitä ahkerasti, ja sitten
lähdin tulosteni kanssa asiantuntevien luokse. He
väittivät kiven kovaan, ett'eivät timanttini ole muuta
kuin tavallisia kiven jytysiä ja ett'eivät helmeni ole
sukuakaan helmille. He nauroivat minulle vasten-
silmia ja milt'eivät pilkanneet minua, ja tuon ivansa
seasta vakuuttivat he monikertaan, ett'ei minun luul-
luilla aarteillani ole enempää arvoa kuin puupätä-
källä. Mikäpä minulla oli muu neuvona, kun viimein

ruveta uskomaan heitä, semminkin kun he olivat kaikki niin yksimieliset. Kyllä arvaatte, minkälaiselle mielelle se saattoi minut, kun kahden vuoden työt, ponnistukset ja toiveet taasen raukesivat turhaan kuin tina tuhkaan. En voinut kaukaan aikaan nukkua silmän täyttä, niin kovasti koski se, ja yhä mietin tilaani. Varamme olivat supistuneet puoleen siitä, mitä onni tuppasi minun kouraan siellä sillan luona. Silloin juolahti mieleeni tämä luvattu maa ja varamme riittivät juuri matkarahoiksemme tänne. Esittelin keksintöni vaimolleni, eikä hän ollut yhtään vastaan tänne muuttoamme, sillä kussa minä olen, siellä tahtoo hän myös olla. Päätetty ja tehty, ja me muutimme. Ei ollut hauskaa täälläkään: ei yhtäkään tuttua ihmistä, ei yhtäkään ystävää, vieras kieli, vieras kansa ja vieras maa, ne olivat asioita, jotka aivan pian tekivät kanssamme tuttavuutta, ja jotka saattoivat sydämmeeseen semmoisen ahdistuksen, että se oli tuskasta pakahtua. Jospa minulla olisi ollut niin paljon varoja, että olisin voinut palata Suomeen takaisin, olisin sen tehnyt jo samalla viikolla, mutta niitäpä ei ollutkaan. Suurella sydämen surulla täytyi minun alistua mitä halvimpiin ja arvoani alentavimpiin töihin, sillä muutoin olisimme kuolleet nälkään. Sitä myöten olemme kokeneet pitkittää samaa vihelijäistä elämää, eikä vielä ole mitään parempaa tiedossa. Jos vaan onni minua vielä niin paljon auttaisi, että saisin senverran varoja kokoon, tulen heti joukkoineni takaisin. Tästä kaikesta huomaatte, hyvä ystävä, että onnenratas on täällä ollut minulle epävakaisempi kuin koskaan ennen. Tätä on aina kehuttu onnen ja suurten aatteiden maaksi, mutta jos missään oppi ja kyky vähän maksavat, niin se on juuri täällä. Työtä pitää vaan tehdä rehtiä, jos mieli on elää; voi kuinka toisin

kuitenkin oli siellä Suomessa asiain huonoimmallaankin ollessa; sinne minä halajan ja ikävöitsen!
— Muistakaa onnetonta Laarilaa.

Siinä oli vastaus äskeisiin mietteisiini. Nyt tiesin missä Laarila ystäväni oli. Hän oli koettanut koko elämänsä ajan polkea onnen epävakaisen rattaan astuimia, käsittääksensä vihdoin onnen pykälän, jota hän luuli onnettaren melkein kavaluudella kieputtavan hänen sivuitsensa. Hän oli kokenut kaikkia, mutta ei ollut missään onnistunut, paitsi tuossa pelastustyössä. Hän piti itseänsä aikakauttansa etevämpänä ja sen perustuksen nojalla piti hän ihmisten kiittämättömyyttä kaiken onnettomuutensa syynä. Hellittämättä perus-aatteitaan, oli hän mennyt Amerikkaan onneansa etsimään ja sen johdosta pidin minä todellakin häntä onnetontakin onnettomampana.

Tuskin oli kolme kuukautta kulunut, kun taas sain vastaan-ottaa seuraavaisen kirjeen:

„Rakkaat ystävät!

Täten saan teille lyhyesti ilmoittaa, että rakas mieheni, Henrik Laarila, kuoli eilen tapaturmaisen kuoleman. Hän kietointui ison höyrykoneen rattaihin, jotka hänet musertivat silmänräpäyksessä murskaksi. En tiedä mitenkä lienee ollut, mutta sanotaan hänen olleen vähä — — — voi, en voi sanoa enempää. Siitä olen vaan varma, että hänessä meni suuri oppi ja kyky, mutta ihmiset eivät tunteneet häntä. Oma tilani on mitä katalin, sillä itseni ja lasteni elatukseksi ei jäänyt maahan putoavaa; jos eivät armelijaat ihmiset auta, on nälkäkuolema edesämme — Jumala meitä armahtakoon!

Maria Laarila.

Kirjeen luettuani vapisin niinkuin haavanlehti; kirje putosi kädestäni lattialle. Syvä huokaus puhkesi rinnastani ja tuskin sain sanotuksi: „todellakin epävakainen onnenratas.“

„Todellakin“, sanoi vaimoni värähtävästi.

Niin olen tullut kertomuksessani elämäni nykyiseen aikaan. Monta kovaa on koettu, monta vai-vaa nähty, mutta aina on Jumala vienyt eteenpäin. Monta surua on surtu, monta iloa iloittu, mutta vähäinen voitto on jokakerralla saatu, nimittäin elämän kokemus. Monesti on langettu, mutta monesti nous-tukin, ja se on paljon täydentänyt elämän kouluamme ja opettanut meitä valppaammaksi. Tuhat kertaa olisin kukistunut elämäni surujen alle, ellei vaimoani olisi ollut rinnallani, tukemassa ja lohduttamassa minua. Lujalle, kristillissiveelliselle pohjalle perus-tetulla mielenlaadullaan on hän osannut murheitten aikoina lievennellä ja tasoitella helteen niin, että sen on täytynyt heltiä ja antaa perään. Muutamat sanovat hänen alkavan jo rypistyä, mutta minun mielestäni on hän verrattoman kaunis. Aamusin kun minä nousen ylös, on hän tehnyt pihankin jo jälkiä täyteen, sillä hän nousee sangen varhain; hän se on, joka kaikki valvoo ja kaikki kaitsee — voi Herra kuinka paljon hän on nähnyt vaivaa minun edukseni. — Hän väsyvä vaivoistansa illoin ja panee maata ennen minua, ja nukkuu heti kun kaatuu. Minä katselen häntä, kuinka hän nukkuissaankin värähtelee ja elehtii, ja sydämessäni tunnen silloin sanomatonta sääliä. Usein rukoilen hiljaisuudessa hänelle niin pitkää ikää, että hän saisi painaa minun silmäni viimeisen kerran umpeen.

~~330.14.128.~~

Suom. kannok. 1.

Päivänta

KANSALLISKIRJASTO-KANSALLISKOEKELMA

120 102 2037

MB9828

x

